NOTOS 13

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • SAYI 13 • ARALIK 2008-OCAK 2009 • 8 YTL

Joyce Carol Oates
Chuck Palahniuk
Qedrîcan
Ferit Edgü
Fatih Özgüven
Müge İplikçi
küçük İskender
Faruk Duman
Hande Öğüt
Meram Arvas
Z. Heyzen Ateş
Nihat Ziyalan
Roni Margulies
Behçet Çelik
Ersin Salman
Erkan Karagöz
Alper Sezener
Ethem Alpaydın
Birgül Oğuz
Osman Akınhay
Tülay Akkoyun
Bilal Gecü
Tarhan Gürhan

erotik edebiyat

"Erotizm ve aşk: Hayatın çifte alevi."

Büyücü'ye yolculuk
Romanın düş dünyasının izinde

Ergün Gündüz
Edebiyatla çizerlerin buluştuğu gün...

Ümit Ünal ile Gölgesizler filmi
"Kitabı ilk okuyuşumda dehşet içinde kaldım"

Frankfurt'ta artılar eksilerden çok değildi

ISSN 1307-1181
13
9 771307 118002

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 13 • Aralık 2008-Ocak 2009 • 8 YTL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Katkıda Bulunanlar
Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, Ömer Ayhan, İnan Çetin, Turgut Çeviker, Faruk Duman, Gülbin Eriş, Şule Tankut Jobert, Hasan Özkılıç, Derviş Şentekin, Faruk Ulay

Kapak ve Logo
Mehmet Ulusel

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no: 068-6612006
EUR: Garanti B. hes. no: 068-9090072
USD: Garanti B. hes. no: 068-9090073

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazıişleri Sorumlusu
Semih Gümüş

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 10 YTL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Ertem Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Nasuh Akar Mahallesi, 25. Sok., No: 19 Balgat-Ankara
0312 284 18 14

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

34 Erotizmin kızıl alevi...

AGANTA

3 Llosa, Kundera, Halk düşmanları, Yazmak...

ÖYKÜ

16 **Joyce Carol Oates**
Nairobi

22 **Chuck Palanhuik**
Bu Sizin Hikâyeniz

29 **Qedrîcan**
Yemin

82 **Nihat Ziyalan**
Yaz Gelmedi Bir Türlü

86 **Roni Margulies-Behçet Çelik**
Ars Longa Vita Brevis

94 **Ersin Salman**
Dalgacı Çocuk

97 **Erkan Karagöz**
Kılık Değiştirmiş Bir Prens

101 **Alper Sezener**
J. ya da Yaşamın Saçmalığı

124 **Tülay Akkoyun**
Kırlangıç

128 **Bilal Gecü**
Gültem Bilge Kitabevi

131 **Tarhan Gürhan**
Düş'ün İçinde Düşün

GÜNÜN KONUSU

34 **EROTİK EDEBİYAT**
Ferit Edgü, Fatih Özgüven, Müge İplikçi, küçük İskender, Faruk Duman, Hande Öğüt

SÖYLEŞİ

54 **Ergün Gündüz**
"Edebiyatla çizerlerin buluştuğu gün..."

114 **Ümit Ünal**
"Romanı okuyunca dehşet içinde kaldım."

GÜNLERİN GETİRDİĞİ

120 **Frankfurt Kitap Fuarı**
Artılar eksilerden çok değildi...
Z. Heyzen Ateş, Osman Akınhay

YAZI

64 **Meram Arvas**
Büyücü'ye Yolculuk

76 **Z. Heyzen Ateş**
Peru: Gitmesi zor, kalması kolay...

107 **Ethem Alpaydın**
Monsieur Bovary'nin Masumiyet Müzesi

110 **Birgül Oğuz**
Kabuktaki Çatlak

KİTAPLIK

133 Behçet Çelik, Yalçın Tosun, Elif Türkölmez, Tuğba Eriş, Kahraman Çayırlı, Münevver Soylu

3. yılda, Notos *Semih Gümüş*

NotosÖykü'nün bugün edebiyat dergiciliğimizin göz önünde tutması gereken bir noktaya geldiği söylenebilir. Kısıtlı olanaklarla ve herhangi bir kurumun desteğini almadan, en çok okunan bir iki edebiyat dergisinden biri olmak elbette sevindirici.

> Aslında *NotosÖykü*'nün önümüzdeki bir yıllık dönemde daha da yaygınlaşacağını düşünüyordum. Gelin görün ki, son birkaç yıldır kitap satışlarının aşağı doğru salınması yetmiyormuş gibi, bir de son aylarda küresel krizin etkileri üstümüze düşmüş oldu. Krizin psikolojik etkisi, bizim zavallı ülkemizde otomobil satışlarından önce kitap satışlarını etkiler. Sokaktaki insanın bile her zaman kendinden gariban gördüğü komşularımızın tümünde kitap okuma oranı bizdekinden yüksekse, daha ne denebilir.

Öte yandan, kâğıt fiyatının yalnızca son bir ayda yüzde 50'ye, 60'a varan oranlarda yükselmesi, bu arada bütün baskı maliyetinin önemli oranlarda artması, kitap ve dergi yayıncılığını artık çok, ama çok sıkıştırıyor.

Gelin görün ki, *NotosÖykü*'nün fiyatı, geçen iki yıl içinde hiç değişmedi. Üçüncü yılın bu ilk sayısında da dergimizin fiyatı gene 8,00 YTL. Bu arada öteki dergilerin hemen tümü fiyatlarına en az bir kez zam yaptı. Bugün önde gelen bütün dergilerin fiyatlarını kâğıt, baskı gibi teknik özelliklerini göz önünde tutarak gerçek bir karşılaştırmaya tutarsanız, *NotosÖykü*'nün en ucuz dergi olduğunu göreceksiniz. Üstelik geçen iki yılda arada resmi enflasyon en az yüzde 25 arttığına göre, NotosÖykü'nün fiyatının 10,00 YTL; kâğıt ve baskı maliyetindeki yüzde 40'a ulaşan artışa göre de en az 12,00 YTL olması gerekmez mi?

NotosÖykü, hem de kendi yağıyla kavrulurken fiyatını 8,00 YTL'de tutmaya çalışıyorsa, bunun iki nedeni olabilir: Ya çılgınca davranmaktadır, ki sonunda piyasa içinde bunun karşılığı yok olmaktır. Ya da okurlarına güvenmektedir, bunun da karşılığı geleceğine inançtır.

Gene de asıl önemlisi hayatta kalmaktır. Sonunda genel kriz ortamı en büyükten en küçüğe sayısız şirketin kapısına kilit vurmasına neden oluyor, bizim en yakınımızdaki medyada art arda işten çıkarmalar oluyorsa, okurlarımızdan da *NotosÖykü*'yü fiyat artışlarına karşı korumalarını, ona bugüne dek olduğundan daha çok sahip çıkmalarını bekliyoruz ve başka ne bekleyebiliriz...

Öte yandan, *NotosÖykü*'nün bu sayıyla birlikte niteliğini çok fazla değiştirmeden, bir dönemeci daha geçtiğini gösterecek bir tasarım ve içerik değişikliğine uğradığını görüyorsunuz. Artık logosu *NOTOS* biçiminde. Çünkü öykü dergisi olma niteliğini korurken, daha çok edebiyat dergisi olacak. Böylece yeni okurlar kazanmaya, sınırlarını daha genişletmeye, hiçbir zaman vazgeçmediği satış hedeflerine ulaşmaya çalışacak.

NOTOS, bir edebiyat kültürü dergisi. Bir dergi olmanın çok ötesine geçen anlamı ve tutumuyla ne denli önemli ve ayrıksı bir deney olduğu belki ileride daha iyi anlaşılacak...

Vargas Llosa Kongo yolcusu

Yaşadıklarından kaynaklanan dertleri mi var, yalnızca ilginç şeyler mi yazıyor...

Geçtiğimiz Ekim ayında İspanyol ve İngiliz basınında yer alan edebiyat haberlerinden biri, Perulu romancı Mario Vargas Llosa'nın bundan sonraki romanının 19. yüzyılda Kongo'da geçeceği ve Roger Casement'la ilgili olacağıydı.

Vatan hainliğiyle suçlanarak 1916'da idam edilen Casement, İngilizce konuşulan dünyada tanınmayan biri değil. İrlanda'da İngiliz yanlısı Protestan bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiş, on dokuz yaşındayken İngiliz emperyalizminin "kahraman"larına özenerek Afrika'ya gitmiş ve burada bir süre özel şirketlerde çalıştıktan sonra Belçika Kongosu'nda Leopoldvil'de (bugünkü Kinşasa) İngiliz konsolosu olmuş. Kongo'da tanık olduğu sömürü ve yerlilere uygulanan korkunç baskılar emperyalizmden soğumasına neden olunca, Casement giderek İrlanda milliyetçiliğine yönelmiş ve Birinci Dünya Savaşı sırasında, İrlanda'ya yardımcı olmaları için Almanlarla bağlantı kurması ölüme mahkûm edilmesine neden olmuş.

Llosa'nın hayatı bu romanında nerede?

Vargas Llosa'nın Casement'a duyduğu ilginin nedeninin, Leopoldvil'den sonra Rio de Janeiro'ya atanan genç konsolosun bu sefer de romancının ülkesi Peru'daki Putumayo yerlilerine yapılanlarla ilgilenmesinden kaynaklanması beklenebilirdi. Ama basında yer alan haberlerde böyle bir görüşü destekleyen tek öğe, Vargas Llosa'nın, romanında yer alacak mekânlar arasında Kongo, İrlanda ve Almanya ile birlikte Amazon cengellerinin de bulunduğunu açıklamış olması. Romancı daha çok, bir yandan İngiliz İmparatorluğu'nun konsolosluğunu yaparken, bir yandan da emperyalizme karşı olan ve mahkûm edildikten sonra adına kara çalmak isteyen İngilizler tarafından eşcinsel bir pedofil olduğu açıklanan Casement'ın karmaşık kişiliğinin bir roman kahramanı için "ideal" olduğu üstünde durmuş.

Romancının söyleyeceği kalmışsa

Romanı için malzeme toplamak amacıyla Kongo'ya gidecek olan yetmiş iki yaşındaki Vargas Llosa'nın, "Böylelikle araziyi tanıyacağım, koklayacağım, hissedeceğim; kişisel deneyimlerim hikâyemin dokusunu zenginleştirecek; en önemlisi de, sağlam bir temelden hareket ederek yaratabileceğim ve yazabileceğim," dediği bildiriliyor.

Bir beyazın Afrika, bir Perulunun da İngiltere ve İrlanda hakkında yazıp yazamayacağını sorgulayabilecek olanlara karşı da romancının yanıtı hazır: "Bu tür görüşler ırkçılıktan başka bir şey değil. Böyle düşünecek olursak kendi evlerimizde olup bitenler dışında hiçbir konuda yazamayız."

Vargas Llosa'nın dediklerinin çoğuna katılmamak elde değil. Ama bir insanın kişiliğinin bir roman için "ideal" olması onun hakkında roman yazmak için tek neden olabilir mi? Başka bir deyişle, bir romanın –ne olursa olsun– "ilginç bir şeyler" anlatması yeterli mi, yoksa ortada romancının ifade etmeye çalıştığı, kendi yaşadıklarından kaynaklanan bir "dert" mi olmalı?

Vargas Llosa'nın Türkçe'ye *Julia Teyze* adıyla çevirilen en ünlü romanı *La tía Julia y el escribidor*'un (Julia Teyze ve Yazar) genç kahramanı Mario, bir yandan 1950'li yıllarda Peru'da çalıştığı radyo istasyonundaki dizi yazarının kaleminden çıkan ilginç, sürükleyici, ama bütünüyle uçuk ve "asılsız" hikâyelerle, bir yandan da Julia Teyze'ye duyduğu gerçek aşkla ilgilenirken tam da yukarıdaki türden sorularla karşı karşıya kalmış gibidir. Oysa, bu sefer romancının kendi hayatının nerede yattığı belli değil. Kim bilir, Vargas Llosa'nın Casement'la ilgilenmesinin nedeni belki de onun yaşadıklarıyla kendi konumu ve deneyimi arasında bir benzerlik görmesidir ve bu benzerlik, Casement'ın siyasi olarak sağdan sola kayması gibi, gençliğinde Castro'yu destekledikten sonra yıllardır liberal kapitalizmi destekleyen Vargas Llosa'nın da soldan sağa kaymış olması olabilir. Ama durum böyle değilse ve artık söyleyecek bir şeyi kalmamış olan romancı yalnızca kendine "ilginç bir konu" aramaktaysa ortaya çıkacak yapıtın gerçek bir değeri olabilir mi?

TEMUR GÜNAY, Londra

İngiltere'de kütüphane reformu

Önce cep telefonu yasağı kalkıyor, sonra çay, kahve, sandviç geliyor, sonrası da elbette olacak...

İngilizler okuyan insanlar olarak bilinir. Kütüphanelerinde zaman geçirmeye de doyum olmaz. Böyle düşünenler bir zamanlar çoğunluktayken son yıllarda kütüphanelere ilgi iyice azalmış. Kültür Bakanlığı'nın araştırmasına göre, her yıl kütüphanelere 288 milyon kişinin uğramasına karşın, alınan kitap sayısında yüzde 34 düşme olmuş. Uğrayanlar da kütüphaneleri, asık suratlı kişilerin oflaya puflaya hizmet ettiği karanlık ve iç daraltan yerler olarak görüyormuş. Son on yıl içinde 40 kütüphane de kapılarını bir daha açmamak üzere kapatmak zorunda kalınca kötü gidişi durdurmanın çaresi aranmaya başlanmış.

Bulunan çare, kütüphaneleri kütüphane görünüşlü, havası basan yerler olmaktan çıkarmak. Sözgelimi bu aydan başlayarak cep telefonu kullanma yasağı kaldırılacak İngiliz kütüphanelerinde. Yanı sıra, isteyenin içeriye meşrubat ve sandviç sokmasına izin verilecek. Çocukların ve gençlerin ayağını da bu sıkıcı yerlere alıştırabilmek için bilgisayarlara oyunlar yüklenmesi, salonlara video/DVD noktalarının yerleştirilmesi tasarlanıyor. Giderek ufak çaplı kantinler açıp kahve servisi başlatmak da var tasarıda. Bu çözümleri fazla köktenci bulanlar sessizliğin güme gideceğini, kütüphanelerin boşuna sessiz ve karanlık olmadığını söylüyor. Atılımın başarılı olacağını savunanlarsa, Tate Gallery ve yeni müzecilik anlayışını örnek veriyor. Benzer bir durum ABD'de on beş yıl önce yaşanmıştı, hâlâ da yaşanıyor.

ABD'de kitap piyasasını ele geçiren, Borders, Barnes & Nobles gibi her semtte şube açan dev kitapçılardaki insan kalabalığına bakılırsa, yiyeceğe ve başta kahve olmak üzere içeceğe yakın bulunmak insanları kitapla buluşturuyor. Ama kalabalığı oluşturanlar alıp okumaktan çok, yiyip içiyor. ABD'deki okuma alışkanlığı, İngiltere'yle kıyaslandığında çok az. İngiliz kütüphanelerini kurtaracak olan da bu alışkanlığın canlandırılması.

Türkiye'de neyse ki böyle bir sorun yok. Okuyan pek yok, kütüphane de yok; içeriye bir çay ocağı kursak ya da espresso makinesi yerleştirip kaşarlı tost satmaya başlasak kaç kişi gelir, gelenlerin kaçı kitap rafları arasında dolaşır, kaçı çay ocağının başında pinekler, herkes çay içmeye başlarsa konuşmaya da dalar mı, bunca konuşkan insanın çıkaracağı gürültü kitap okumaya gelenleri rahatsız eder mi gibi sorular altında boğulmak gerekmiyor.

Sayıların diliyle

Ulusal Kitaplık'taki 150 milyon kitabı elden geçirmek için 80.000 yıl gerekli.

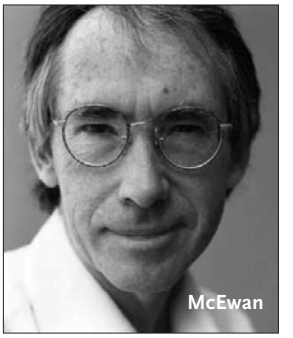
Londra'nın akşam gazetesi *Evening Standard* değişik sektörler hakkında bir dizi ilginç istatistik yayımladı. İşte kitap sektörü hakkındakilerin bazıları:

• İngiltere'de 2007 yılında 2.454 milyar sterlinlik kitap satışı gerçekleşmiş.

• İnternetten kitap satışları 2008'de yüzde 59 oranında artmış.

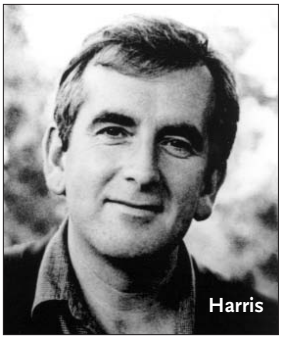
• İnternetteki kitap pazarının yüzde 76'sı Amazon'un elindeymiş.

• Bir kitabın üretilmesi satış fiyatının yalnızca yüzde 15'ine mal oluyormuş.

McEwan

• Okurların yüzde 7'si kitap satın alırken kapak tasarımından etkilendiklerini söylüyormuş.

• İngiltere Ulusal Kitaplığı'nda yer alan 150 milyon kitabı günde 5 kitap inceleyerek bütünüyle elden geçirebilmek için 80.000 yıl gerekliymiş.

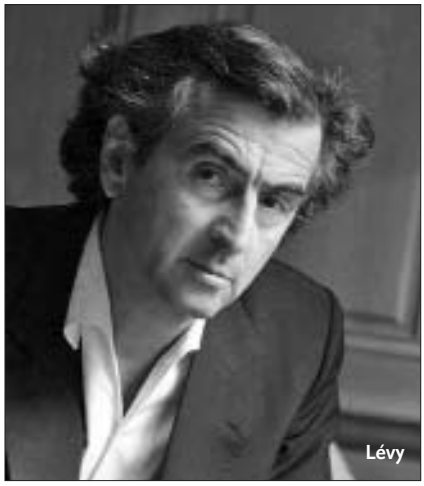

Harris

• İngilizlerin yarısı ayda en az bir kez bir kamu kitaplığına gidiyormuş.

• Buna rağmen ülkede son bir yıl içinde 40 kitaplık kapatılmış.

Gazetenin "En Önemli 1000 Londralı" listesinde yer alanların otuz biri de kitap dünyasından. Ama yazdıkları yemek kitaplarıyla milyonlar kazanan Nigella Lawson ve Jamie Oliver, ünlülerin biyografilerini yazan Katie Price ve yeni otomobil modelleriyle ilgili olarak TV'de sunduğu dizileri kitaplaştıran Jeremy Clarkson sayılmazsa, bu kişilerin yalnızca dördü (artık gerçekte İngiltere'ye pek az uğrayan Sir Salman Rushdie, Ian McEwan, Harry Potter'ın yaratıcısı J.K. Rowling ve serüven romanları Türkiye'de de yayımlanan Robert Harris) yazar. Kalanları, 1980'li yıllarda İngiliz yayınevlerini art arda yutarak ortaya çıkan yayıncılık "grup"larının yöneticileri, ajanlar ve önde gelen editörler oluşturuyor. Önemsenen bir şair olan Robin Robertson bile listeye bu alandaki başarısından dolayı değil, artık Random House grubunda yer alan Jonathan Cape yayınevindeki editörlük görevi nedeniyle girmiş.

Eskiden, "Türkiye'de eleştiri yok," denirdi. Artık, "Yayın yönetmeni yok, editör yok, edebiyatımız o yüzden bu halde," denmesi mi gerekecek?

Lévy

İki Fransız. İlki solcu, ikincisi sağcı. Fransa'da yaşayan, düşünür eksikliği çekmeye başlamış ülkede bu boşluğu doldurmaya çabalıyor, İrlanda'da yaşayansa nihilist romanlar yazıyor.

Houellebecq

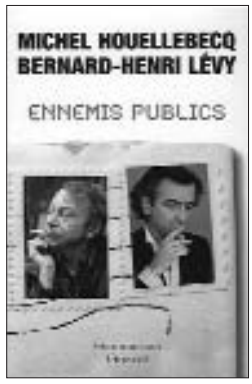
Halk düşmanları...

Gerçekte, çoğu aydın çığlık atmak ister. Şu günlerde de Fransa'da iki aydının çığlıklarının toplandığı bir kitap yayımlanıyor. Haberi yaklaşık altı aydır *Figaro* gibi gazetelerde yer alıyordu. Adı, Halk Düşmanları (*Ennemis Publics*). Kim bu düşmanlar? Bernard-Henri Lévy ve Michel Houellebecq. İki Fransız. İlki solcu, ikincisi sağcı. Ya da ilki liberal, ikincisi tutucu. İlki Fransa'da yaşıyor, ikincisi İrlanda'da. Fransa'da yaşayan, düşünür eksikliği çekmeye başlamış ülkede bu boşluğu doldurmaya çabalıyor, İrlanda'da yaşayansa nihilist romanlar yazarak Batı edebiyatına yeni ufuklar açmaya çalışıyor. Fransızlar da bu iki kişiden söz açıldığında ikiye ayrılıyor. Özellikle basın pek haz duymuyor bu yazarlardan.

Sözgelimi Lévy'ye fırsatçı bir düşünür olarak bakılıyor, çünkü Lévy, bir Bosna'da Müslüman azınlığın yaralarını sarıyor, bir Darfur'da soykırımcılarla soyu kırılmışların arasında görülüyor, sonraki yıl Afganistan'ı Taliban'dan ve Batı'dan kurtarmak üzere Kabil'e taşınıyor ama üstünden çıkarmadığı beyaz gömlekleri hep ütülü ve gür saçı hiç bozulmuyor. Dahası, aşırı güzel bir eşi ve birkaç ülkede birkaç evi var. Yani 1970'lerde bizim ülkede pek moda olan deyişle, blucin giyenden devrimci çıkmaz mantığı Fransa'da bugün de geçerli.

Michel Houellebecq'in durumuysa neredeyse umutsuz çünkü daha ilk günden şimşekleri üstüne çekmiş, birkaç edebiyat meraklısı dışında seveni neredeyse yok. Daha ilk romanından başlayarak *enfant terrible* yaftası yapıştırılmış ama bu sözde, sevimliliği ima eden bir anlam gizli, dolayısıyla ona *enfant sauvage* demeyi uygun bulanlar var. Bernard-Lévy gibi yakışıklı değil üstelik.

Notos'ta da sözünü etmiştik, Houellebecq'in baş düşmanı annesi. "Benim aptal oğlum," diye başlıyor konuşmaya, oğlundan söz etmesi gerekince. Oğlunu yerden yere vuran bir de kitap çıkarıyor anne Houellebecq. Basın da bu kitabı fırsat bilip annenin yardımıyla Houellebecq'e iyice yükleniyor. Ve bunca yüklenmenin bu iki yazarı bir araya getirdiği de Halk Düşmanları adlı kitabın kapağında adları okunduğunda anlaşılıyor.

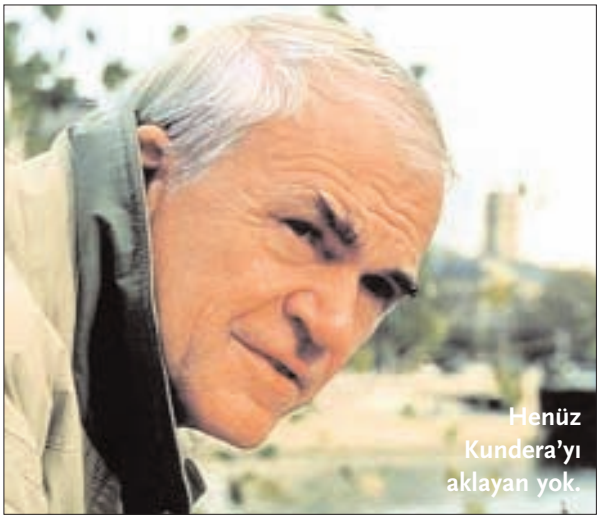

Halk Düşmanları, herkesin üstlerine gelmesinden bezmiş iki aydının mektuplar yoluyla attıkları bir çığlık. Lévy'nin eşi aktris Arielle Dombasle, Houellebecq'in son filminde oynamaya başlayınca, Lévy ve Houellebecq de yazışmaya başlıyor. Sinema alanında görüş alışverişine dayanan ve internet üzerinden sürdürülen bu yazışmalar zamanla ailelerinden, politikadan ve cinsellikten "dürüstçe" bahsettikleri daha kişisel bir boyut ve mizahi bir üslup kazanıyor. Kitabın mesajı: "Bize saldırmayı artık bırakın. Yaptıklarımıza değil, yazdıklarımıza bakın." Basına ve eleştirmenlere dağıtılan tanıtım kopyalarından alınan ilk izlenim, çığlığın başarılı olduğu, mesajın hatırı sayılır bir yazınsal değer içerdiği. Sevgi ırmakları kendilerini halk düşmanı olarak kabul etmeye başlamış iki yazara doğru akmaya başlamak üzere Fransa'da.

Top, edebiyatta da yuvarlak. Beklenmedik, mektup edebiyatının dipnotları arasında da kalabilecek bir kitap bir anda kitabın sahibi hakkında varılmış yargıları değiştirebiliyor. Bu kitap da şimdiden yılın en iyi kitapları arasına girmeye aday olmuş. İkilinin kitabı daha yazarların kim olduğu açıklanmadan 100.000 sipariş almıştı. (Önceki tahminler arasında yazarların Houellebecq ve Carla Bruni olacağı en yaygın tahmindi.) Kitaptan tanıtım amaçlı gazetelere dağıtılan pasajlar arasında Houellebecq'in, "Başkaları ayıkken sevişebiliyor olabilir. Ben ayıkken sadece muhasebe işlerini halledebiliyorum," yorumu en dikkat çeken parçalardan biri.

Milan Kundera'nın başı dertte

Haberin mantığına göre, Kundera'nın adı da içinde Günter Grass'ın, Céline'in, Ezra Pound'un bulunduğu grupla birlikte anılacak...

Henüz Kundera'yı aklayan yok.

"Daha düne kadar bilmediğim, olmamış bir şey bu. Hiç beklemediğim, beni çok şaşırtan bir şey. O kişiyi tanımıyorum bile." Milan Kundera bu sözleri 12 Ekim'de Çekoslovak Haber Ajansı'na söylemiş. 1975 yılından beri Fransa'da yaşıyor Kundera. Kimseye kapısını açmıyor. Özellikle basından uzak duruyor. Yetmiş dokuz yaşında. En yakın arkadaşları yaşamıyor artık. Italo Calvino öleli çok oldu. Václav Havel'in arayıp sorduğu yok. Milos Forman Amerika'da keyif sürüyor. 1980'lerin en gözde yazarıyken bugün yalnızca gerçek edebiyat okurlarınca biliniyor Kundera. Bir yerde o istediğinden böyle. İtilip kakılmaktan bıktığı için dünyadan elini eteğini çekmeye karar vermiş. Onun ilham kaynağı komünizmdi, sistem çökeli adam gibi bir şey yazmadı diyenler var. Yurdunu seven yazarlar yurtları güç durumdayken kapağı dışarı atmayı düşünmemeli, oysa Kundera ilk fırsatta soluğu yurt dışında aldı, deyip, biz onu hiç sevmemiştik, demeye getirenler var. Bu adama niçin hâlâ Nobel verilmedi, diyenler var. Kundera asıl şimdi iyi yazıyor, son iki romanı mucizevi yapıtlar, hele hele denemeleri olağanüstü; bırakın yazsın diyenler var. Yazarlığı ile insanlığı farklı diyenler de. O bir ihbarcıdır, öğrencilik yıllarında arkadaşlarını ele vermiştir, diyenler var. Kundera'nın ihbarcı olması mümkün mü?

Milan Kundera'nın bir ihbarcı olduğu haberi ekimin başında ortaya çıktı. Deyim yerinde değil ama biz diyelim, bir bomba gibi düştü edebiyat köyünün ortasına. Haberin ertesi günü de Kundera çekildiği inzivadan çıkıp bu haberin ilk satırlarındaki sözleri söyledi. Gelelim düşen bombanın ne olduğuna: Yeni adıyla Çek Cumhuriyeti'nde, bu yılın şubat ayında çalışmaya başlayan Totaliter Rejimleri Araştırma Enstitüsü adında bir devlet kuruluşu var. Çekoslovakya'nın Nazi ve komünizm döneminde işlenen suçları, kimin hangi kirli işlere bulaştığını araştırıp bulguları halka açıklıyor. Enstitü saygın bir kuruluş olarak kabul ediliyor ve henüz bir falso yapmadığı söyleniyor. Her açıklamayla birlikte de halkın gerçekte totaliter rejimlerin bir parçası olmaya can atmış olduğu ortaya çıkıyor. Enstitü'nün yaptığı son açıklamaya göre, Milan Kundera 1950 yılında, komünizme gönülden bağlanmış bir öğrenciyken komünizmi yıkmaya çalışan bir casusun varlığından polisi haberdar etmiş. Casus da hemen yakalanmış, yargılanmış, 24 yıl hüküm giymiş, 14 yıl hapiste yatmış, uranyum madenlerinde çalıştırılmış, 1964 yılında serbest bırakılmış ve, Ben bu ülkeden bezdim, diyerek İsveç'e göçmüş, geçen yıl inme indiğinden beri de yatağında ölümü bekliyor.

Casusun adı Miroslav Dvorácek. Gerçekten de karanlık işler çevirmiş Bay Dvorácek. Orduda pilotken, 1948 yılında Rusların ülkeyi işgal etmesiyle Almanya'ya kaçmış, Almanlar da Amerikalıların yardımıyla adamı eğitip casus olarak Çekoslovakya'ya geri yollamış. Prag'a geldiğinde Dvorácek'in ilk işi öğrenci yurdunda kalan kız arkadaşını aramak olmuş ve bavulunu ona emanet etmiş. Kız, aynı yurtta kalan Kundera'ya Almanya'dan yeni gelen bir casusu haber vermiş, Kundera da durumu polise haber vermiş. Polis yurdu basıp genç casusu yakalamış, bavuldan çıka çıka bir çift şapka, iki çift eldiven, bir çift güneş gözlüğü ve bir tüp krem çıkmış ama bunlar Dvorácek'i kurtarmaya yetmemiş. Hikâye bu. Milan Kundera önce yayınevi Gallimard kanalıyla yaptığı açıklamada kendisinin bu hikâyeyle uzaktan yakından ilgisi olmadığını söylüyor, ertesi gün de Çek Haber Ajansı muhabirleriyle yüz yüze gelmeyi kabul ediyor ve, "Belleğim beni yanıltmıyor, Çekoslovak Gizli Polisi ile işbirliği yapmadım. Bu olay 'yazara suikast'ten başka bir şey değil," diyor.

Milan Kundera'nın bu yakalanmada parmağı olduğundan kuşku duymayanlar, Normaldir, o zaman herkes komünistti ve bir komünist olarak rejime karşı olanları rejimi koruyanlara teslim etmek bir görevdi, diyor ama Çek entelektüelleri arasında bir zamanlar komünistken Fransa'ya yerleşip ünlü bir romancı olmuş Kundera'yı aklamaya kalkan henüz yok. Bu haberin mantığına göre, bir yazarın adı daha içinde Günter Grass'ın, Céline'in, Ezra Pound'un bulunduğu grupla birlikte anılacak.

FARUK ULAY, Los Angeles

Ortadan kaybolan ünlü bir yazarın Paris'te bir tren istasyonunda bulunan bavulundan çıkanlar...

43 oda, 43 metin, esrarengiz bir adam

Roman

Otellerden insan manzaraları

Buenos Aires'ten New York'a, Tokyo'dan Helsinki'ye, 13 otel odası... Striptizci bir Türk, Suriyeli alkolik bir şair, silah kaçakçısı boksör, diktatörler, teröristler... Olivier Rolin'den, neşeli ve keyifli bir "ciddi" roman.

www.canyayinlari.com

Kuşaktan kuşağa edebiyatla

CAN

Medine'nin cevheri

Bir kitap, yayıncısının başına iş açar mı?

11 Eylül dünyada pek çok şeyi değiştirdi. Ne yazık ki bu değişimin yansıması hiçbir yerde iç açıcı değil ve edebiyat da buna istisna oluşturmuyor. Yayıncılar saldırıya uğramaktan korktukları için kimi kitapları basmaktan çekiniyor ve hatta ilk kez bazı kitaplar "tahrik yaratır mı?" sorusuna yanıt vermeleri için uzmanlara gönderiliyor. Bunun son örneği Sherry Jones adlı gazetecinin yazdığı ve Random House tarafından yüklü bir avans karşılığı satın alınan Medine'nin Cevheri (*The Jewel of Medina*) adlı kitap.

Random House, kitabı "radikal İslamcıları tahrik eder mi?" sorusuna yanıt getirmesi için İslam profesörü Denise A. Spellberg'e göndermiş; Profesörün, "Bu kitap başınıza iş açabilir," yanıtı nedeniyle de 50.000 sterlinlik avansı da yakmayı göze alarak Medine'nin Cevheri'ni basmaktan vazgeçmişti. İngiltere'de yazarlar ve gazeteciler sansürün böylesinin ne kadar korkutucu olduğuna dair makaleler yazdı, durumun ne kadar vahim olduğuna dikkati çekmeye çalıştılar.

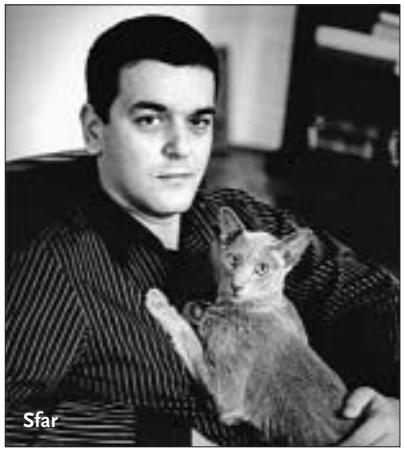
Bunun üzerine yazar Sherry Jones İngiltere ve Amerika'da başka yayıncılarla anlaştı: Gibson Square ve Beaufort Books. Kitabın 30 Ekim'de raflardaki yerini almasına karar verildi. Ama ne yazık ki beklenen felaket –gazetelerin tabiriyle uyarı atışı– daha Eylül ayı sona ermeden gerçekleşti ve yayıncı Martin Rynja'nın evi saldırıya uğradı. Bir petrol bombasıyla gerçekleştirildiği tespit edilen saldırının sonucunda ölen ya da yaralanan olmadı.

Yayıncılar kitabı basmaktan kesinlikle vazgeçmeyeceklerini açıklayadursun, polis de yayınevlerine düzenlenebilecek olası saldırıları önlemek için hazırlıklara başladı. Kitap basıldıktan sonra yaşanabilecek olaylar herkes için karanlık bir geleceğin habercisi.

Bu da Sfar'ın *Küçük Prens*'i

Bakalım yenisi uzun ömürlü olacak mı?

Fransız yazar Antoine de St. Exupéry'nin *Küçük Prens*'i, 1971 doğumlu Fransız çizer Joann Sfar'ın kaleminde yeniden biçimlendi. Joann Sfar'ın senaryosu ve çizimleriyle bir çizgi romana dönüştü. Gallimard Yayınevi tarafından yayımlanan kitaptaki *Küçük Prens*, Exupéry'nin çizdiği *Küçük Prens*'ten çok farklı; bakalım Exupéry'nin *Küçük Prens*'i kadar uzun ömürlü olacak mı...

Sfar

Barthes'ın *yeni* yapıtları

Roland Barthes'ın daha önce yayımlanmamış iki eseri birkaç ay içinde okuyucuyla buluşacak. Bunlardan ilki, 2008 sonunda Seuil Yayınları tarafından basılacak olan bir metin. Barthes'ın annesinin ölümünün ardından geçirdiği yas sürecini anlatıyor. İkincisiyse, 2009 Şubatı'nda Christian Bourgois Yayınları'ndan çıkacak olan bir seyahatname. Barthes'ın 1974 yılında Çin'e yaptığı yolculuğun notlarından oluşan bir gezi kitabı bu.

Nothomb

Çayın ilhamı

Albin Michel Yayınları'ndan çıkan *Le Fait du Prince* adlı yeni romanıyla kendisinden söz ettiren Amélie Nothomb sabahları çok erken saatlerde yazdığını söylüyor. Saat dörtte uyanır, eski kanepesine oturup dizlerinin üzerine koyduğu küçük deftere tükenmez kalemiyle notlar alırmış. Saat sekize kadar, yarım litre çay eşliğinde hiç durmadan yazdığını söylüyor.

Robert Giroux. Efsane yayıncı...

"Sevdiğiniz kitapları basmayacaksanız, gidin sosis fabrikası kurun, daha iyi kazanırsınız..."

Giroux

Jack Kerouac, Susan Sontag ve Robert Lowell gibi isimlerin manevi babası kabul edilen Robert Giroux doksan dört yaşında hayata gözlerini yumdu. Ernest Hemingway, F. Scott Fitzgerald ve Thomas Wolfe gibi yazarların efsane editörü, Maxwell Perkins'in varisi, Amerikan edebiyatının yeni isimler bulmakta en başarılı yayıncılarından biri ve yabancı yazarları ABD'ye çeken isim olarak bilinen Giroux'nun yazarları arasında yedi Nobelli yazar yer alıyor.

Hannah Arendt'ten T.S. Eliot'a pek çok yazarın danışmanıydı. "Sevdiğiniz kitapları basmayacaksanız gidin sosis fabrikası kurun, ne farkı olur, hem daha iyi kazanırsınız," diyen Giroux dik kafalılığıyla da tanınıyordu. Salinger'ın meşhur kitabı *Catcher in The Rye* (*Çavdar Tarlasında Çocuklar*) reddedilince çalıştığı yayınevinden ayrılıp 1955'te bugün hâlâ güçlü yayın gruplarından olan Farrar & Straus & Giroux'ya katıldı. O zamandan beri de bildiğini okuyan editör sonradan meşhur olan sayısız yazarın ilk kitabını yayımlama ayrıcalığına sahip oldu. Kendisi yalnızca iki kitap yazdı: *Q* olarak bilinen Shakespeare incelemesi ve Hollywood yönetmenlerinden William Desmond Taylor'ın ölümünü incelediği *A Deed of Death*.

Son gerçek editör olarak adlandırılan Giroux'nun ölümü gazetelerde bir dönemin sonu olarak tanımlandı.

Harry Potter'ın sallanan tahtı

Eddy Magior, Fransa'da doğdu, pek çok hayranı oldu.

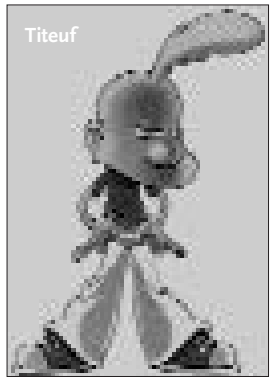
Jean Pierre Bâchet'nin Eddy Magior isimli kahramanı, J.K. Rowling'in Harry Potter'ının yerine geçmeye pek hevesli. Fransa doğumlu Bâchet, okulu küçük yaşta bırakıp çalışmaya başlamış. Uluslararası bir havayolu şirketine girene kadar birçok farklı işle uğraşmış. Sonunda kendisini dünyayı keşfe adayan Bâchet, Eddy Magior isimli karakterini de bir yolculuk sırasında tasarlamış. Eddy'nin okurlarının gözü önünde başka kitaplar yoluyla büyümesini, bir yetişkine dönüşmesini amaçlıyor.

15 Mayıs 2008'de abm Yayınları tarafından basılan bu dizinin ilk kitabı şimdiden hayranlarını toplamış etrafına. İnternette açılan forumlarda Eddy Magior üzerine koyu tartışmalar yapılıyor.

Titeuf çılgınlığı

Çizgi romanın isyancı ergeni çok seviliyor.

Asteriks, TenTen, Red Kit gibi çizgi roman kahramanlarının tahtına göz diken Titeuf, Fransa'da bütün kitapçı vitrinlerini, boyundan büyük rafları esir aldı. Saçlarına ilişkin hassasiyetiyle tanınan Titeuf, ergenliğin gizemli labirentlerinde kaybolmamak için aklına gelen tüm soruları sorup çıkışları zorluyor. En belirgin özelliği merak. Kendisini okuyan çocukların göze alamayacakları maceralara girişiyor, onların isteyip de belki cesaret edemeyecekleri fikirleri öne sürüyor.

Titeuf

Okurları tarafından Zep ismiyle tanınan İsviçreli çizer Philippe Chappuis, hiçbir eserini satamadığı, çizimlerinin iş yapmadığı dönemde, kendi çocukluğunu hayal ederek, bir çeşit günlük tutar gibi başlamış Titeuf'e.

İngiliz çizer Leo Baxendale'in etkisinde kaldığını belirtiyor.

Zep'in başlangıçta yetişkinlere yönelik olarak tasarladığı Titeuf (küçük yumurta anlamına geliyor) en çok çocukların ilgisini çekmiş.

Bazı ebeveynler tavırlarını, dilini hoş karşılamamış Titeuf'un. Onun çocuklarına örnek olmasını da istememişler. Ama Fransız çocuklarının günlük hayatını öyle doğal biçimde anlatıyor ki Titeuf; çocukların kalbini kazanması zor olmamış.

Titeuf'un nazik bir punk olduğunu söylüyor Zep. "Onun isyancı kimliği, okurları olan çocukların gelişimi açısından çok önemli," diyor.

Sahne
Senin
İstanbul!

KÜLTÜRLER, YENİDEN BURADA BULUŞUYOR.

İstanbul, iki kıtayı ayıran Boğaz'a rağmen, tarihi boyunca farklı kültürleri buluşturan, bir arada yaşamalarını sağlayan bir kent oldu. Bu birlikteliklerden doğan zenginlik, İstanbul'u essiz kılan en önemli özelliklerinden biri... Şimdi İstanbul, farklılıkların bir arada yaşamasının ne denli zengin bir ortam yarattığını Avrupa'ya göstermeye hazırlanıyor. Avrupa'yı, bu eşi benzeri bulunmayan dünyayı izlemeye, keşfetmeye çağırıyor.

Sahne senin İstanbul!

www.istanbul2010.org

İstanbul 2010

AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ

EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

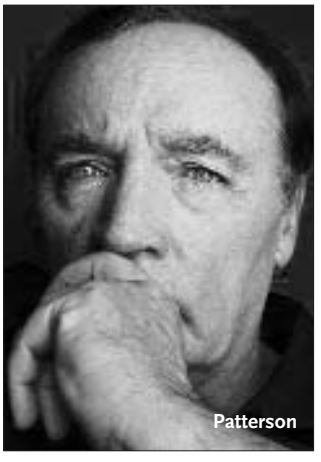
Yazmak kimi zengin kıldı ki?

ABD'de topu topu 200 yazar yazdıklarından iyi kötü para kazanıyor. İngiltere'de de bir yazarın yıllık ortalama kazancı 16.530 sterlin.

Diye soranlara yanıt olarak *Forbes* dergisinin en çok kazanan yazarlar listesine göz atmalarını tavsiye ederiz. Önce küçük bir gerçeği yazalım: ABD'de yalnızca yazarak geçinebilen yazar sayısı 200 dolayındaymış. Kimden öğrendik bu gerçeği? Algonquin Yayınevi'nin editörü Chuck Adams'tan. Bir zamanlar çoksatar ardına çoksatar keşfeden, dosyaları okunabilir biçimde düzenleyip çalıştığı yayınevi Simon & Schuster'a milyonlar kazandıran kişi. Ne ki yaşlandığı keşfediliyor ve işine son veriliyor. Bu yaşta beni kim işe alır diye düşünürken ülkenin küçük ama saygın yayınevlerinden biri olan Algonquin Kitapları'nda editör olarak çalışmaya başlıyor ve bir yıl boyunca *New York Times*'ın çok satarlar listesinde kalmış bir kitabı yayına hazırlıyor. Kitabın adı *Water for Elephant* (Su ve Fil). Yazarı, Sara Gruen. Bu romanda fil var. Yazarın ilk kitabında da atlar varmış. Chuck Adams da içlerinde hayvanların dolaştığı romanların çok sattığının farkında, dolayısıyla kitabın yayın haklarını alıyor. Yazara ödenen para 50.000 dolar. Chuck Adams'ın tahmini doğru çıkıyor, kitabın baskısı 2 milyona ulaşıyor, Sara Gruen köşeyi dönüyor ve Chuck Adams da eski yayınevinin eline gidebilecek bir kitabın yeni çalıştığı yayınevince yayımlanmasında aracı olduğu için mutlanıyor.

Canını sıkan, küçük yayınevlerinin parasal gücü az olduğu için yazarlara ödenen telif ücretinin doyurucu olmaması. Ücretin düşüklüğü yüzünden de ABD'de topu topu 200 yazarın yazılarından para kazanabildiğini söylüyor. Haberin bu bölümünü yine ABD'de yayımlanan *Poets & Writers* dergisinin yeniden yıldızı parlayan editörle yapmış olduğu söyleşisinden aldık. Aynı günlerde de *Forbes*'un en çok kazanan yazarlar listesi açıklandı. Sara Gruen'in 50.000 dolarla başlayıp iki milyonuncu kopyadan sonra yüz binlere ulaşmış telifi biraz komik duruyor listedeki ilk on yazarın bir yıllık kazancıyla kıyaslandığında.

Rowling

Patterson

Her yayınevine Adams gibi bir editör.

Listenin başında J.K. Rowling var. Bayan Rowling geçen yıl 300 milyon dolar kazanmış. Harry Potter dizisinin son kitabının satış sayısı 44 milyon. Kitap, piyasaya çıktığı ilk gün 15 milyon adet satmış. İkinci sıradaki yazar James Patterson. Patterson hem polisiye romanlar yazıyor, hem romanslar kaleme alıyor hem de çocuk kitapları yazarı olarak biliniyor, yılda sekiz kitap çıkarıyor ve bunca kitabı tek başına yazmaya yetişemediği için de birkaç yazarla birlikte çalışıyor. James Patterson geçen yıl yalnızca 50 milyon dolar kazanmış. Üçüncü sıradaki yazar Stephen King'in kazancı 45 milyon dolar. Ardından 35 milyonla Tom Clancy geliyor. Danielle Steel 30 milyonla beşinci sırada. Altıncı sırayı 25'er milyon kazanan iki yazar paylaşıyor: John Grisham ve Dean Koontz. Sekizinci sıradaki Ken Follet'ın 2007'deki kazancı 20 milyon dolar ama bu yıldan başlayarak biraz nefes alabilecek, çünkü 50 milyona karşılık üç kitap yazmak üzere yeni bir kontrat imzalamış. Son iki sırada da 17 milyon dolarla Janet Evanovich ve 16 milyon dolarla Nicholas Sparks var.

İngiltere'de bir yazarın yıllık gelirinin 16.530 sterlin olduğunu da yazar teliflerini izlemek ve toplamakla görevli kurumun verilerinden öğreniyoruz. Verilere göre İngiltere'de 25.000 yazarın yüzde 10'u, toplam kazancın yüzde 50'sini elde ediyor ve profesyonel yazarların yüzde 60'ı ay sonunu getirebilmek ikinci bir iş tutmak zorunda.

FARUK ULAY, Los Angeles

Dünyada en çok satan kitaplar

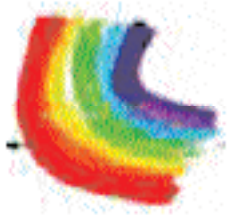
Wikipedia'da yer alan bilgilere göre, dünyada bugüne dek en çok satan kitaplar.

Kitap	Yazar	Birinci basım	Yaklaşık satış
İncil	Çeşitli yazarlar	MÖ 1. yy ve sonrası	2,5-6 milyar arası
Kızıl Kitap	Mao'nun sözleri	1966	800 milyon-6,5 milyar
Xinhua Sözlüğü	Editör: Wei Jiangong	1957	400 milyon
Mao'nun Şiirleri	Mao Zedong	1966	400 milyon
Mao'nun Yazıları	Mao Zedong	1966	252,5 milyon
Kuran	Hz. Muhammad	~610-632	200 milyon
İki Şehrin Hikâyesi	Charles Dickens	1859	200 milyon
Scouting for Boys: A Handbook for Instruction in Good Citizenship	Robert Baden-Powell	1908	150 milyon
Yüzüklerin Efendisi	J.R.R. Tolkien	1954-1955	150 milyon
Book of Mormon	Joseph Smith, Jr.	1830	120 milyon
The Truth That Leads to Eternal Life	Yehova Şahitleri	1968	107 milyon
On the Three Representations	Jiang Zemin	2001	100 milyon
On Küçük Zenci	Agatha Christie	1939	100 milyon
Hobbit	J.R.R. Tolkien	1937	100 milyon
Dream of the Red Chamber	Cao Xueqin	18. yy	100 milyon
She	H. Rider Haggard	1887	83 milyon
Küçük Prens	Antoine de Saint-Exupéry	1943	80 milyon
Çavdar Tarlasında Çocuklar	J.D. Salinger	1951	65 milyon
Simyacı	Paulo Coelho	1988	65 milyon
Think and Grow Rich	Napoleon Hill	1937	60 milyon
Da Vinci Şifresi	Dan Brown	2003	57 milyon
Merriam-Webster Sözlük	Merriam-Webster	1898	55 milyon
Heidi	Johanna Spyri	1880	50 milyon
The Common Sense Book of Baby and Child Care	Dr. Benjamin Spock	1946	50 milyon
Anne of Green Gables	Lucy Maud Montgomery	1908	50 milyon
Black Beauty	Anna Sewell	1877	50 milyon
Gülün Adı	Umberto Eco	1980	50 milyon
Hite Raporu	Shere Hite	1976	48 milyon
Peter Rabbit	Beatrix Potter	1902	45 milyon
Harry Potter	J.K. Rowling	2007	44 milyon
Jonathan Livingston Martı	Richard Bach	1970	40 milyon
A Message to Garcia	Elbert Hubbard	1899	40 milyon
Roget-Sözlük	Peter Roget	1852	40 milyon
Better Homes and Gardens New Cook Book	Çeşitli yazarlar	1930	38 milyon
You Can Heal Your Life	Louise Hay	1984	35 milyon
Anne Frank'ın Hatıra Defteri	Anne Frank	1947	30 milyon
In His Steps: What Would Jesus Do?	Charles M. Sheldon	1896	30 milyon
Oxford- Sözlük	A.S. Hornby	1948	30 milyon
Bülbülü Öldürmek	Harper Lee	1960	30 milyon
Valley of the Dolls	Jacqueline Susann	1966	30 milyon
Rüzgâr Gibi Geçti	Margaret Mitchell	1936	30 milyon
Yüzyıllık Yalnızlık	Gabriel García Márquez	1967	30 milyon
The Purpose Driven Life	Rick Warren	2002	30 milyon

NOTOS EDEBİYAT ATÖLYESİ

"Yazmak bir alışkanlıktır. Alışması kolay, bırakması zordur."*

Notos Edebiyat Atölyesi edebiyatı bir üretim ve bir kültür olarak kavramayı, kalıplarımızı yazma eylemimizin başlıca engellerini çözümleyip metinlik bir edebiyat farkındalığına kazandırmayı amaçlıyor. **Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi**, Edebiyat Atölyesi'nin ilk atölyesi olarak, yeni yazarlık deneylerine yaratıcı yazarlığın yollarını göstermek için başladı, 1. dönem çalışmalarını sürdürüyor. **Şiir Sanatı ve Şiir Nasıl Yazılır?** atölyesi 1. dönem çalışmalarına başlıyor.

Notos Edebiyat Atölyesi

- Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
- Haftanın bir günü, iki buçuk saat yapılır. Derslere devamı zorunludur.
- Her dönem on haftadan iki kısa kurs ayda tamamlanır.
- On haftalık ders programı önceden belirlenmiştir.
- Atölye çalışmalarını tamamlayan katılımcılara Notos Edebiyat Atölyesi Sertifikası ile kitap armağanları verilir.
- Dersler bilgi aktarmaktan çok, tartışmaya, yaratıcılığa, yoğun uygulamaya dönüktür.
- Metin çözümlemesi derslerinde hem yazarlarının seçilmiş metinlerini hem de katılımcıların yazdığı metinler tartışılıp çözümlenir.
- Katılımcıların kendi ilgi alanlarında birer metin yazıp tamamlamaları amaçlanır. Verilen destek gerekirse birebir ilişkilerle artırılır.
- Atölye çalışmalarının sonunda yayımlanmaya değer metinlerin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi

2. Dönem: 17 Şubat - 21 Nisan 2009

Edebiyat ve Felsefe dersleri (iki hafta), Cemal Bali Akal;
Şiir Dersleri (bir hafta), Turgay Fişekçi;
Öteki dersler (yedi hafta) Semih Gümüş yönetiminde yapılır.

Şiir Sanatı ve Şiir Nasıl Yazılır?

16 Şubat - 23 Nisan 2009
Atölye yöneticisi Turgay Fişekçi;
Roni Margulies (bir hafta);
Küçük İskender (bir hafta).

Atölye kayıtları başladı. ➤

EDEBİYAT ATÖLYESİ YÖNETİCİSİ Semih Gümüş

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Tel: 0212 245 49 07 - Faks: 0212 252 98 05 – atolye@notoskitap.com

*Şiir Sanatı Nasıl Yazılır?
Derleyen: Yelmira Karaoğlu

DERS PROGRAMLARI

YARATICI YAZARLIK ATÖLYESİ DERS PROGRAMI

1 Atölye Programının Sunuşu. Nereden Başlamalı? Edebiyat Nedir, Ne Değildir?

2 İlk Adım: Ne yazmalıyım? Nasıl Yazmalıyım? Uygulama: Metin Yazma.

3 Yazınsal Yazı ve İşlevsel Yazı. Metin Nasıl Başlar, Nasıl Biter, Yoğunluk Nedir? Uygulama: Metin Yazma.

4 Gerçek ve Kurmaca Ayrımı. Düş ve Gerçek. Uygulama: Metin Çözümlemesi.

5 Edebiyat ve Felsefe. Spinoza ve Romantizm. Uygulama: Metin İçinde Felsefe. **Cemal Bali Akal**

6 Edebiyat ve Felsefe. Edebiyatla Spinoza Kavramı Karşılığı. Uygulama: Metin İçinde Felsefe. **Cemal Bali Akal**

7 Kurmaca Nedir, Nasıl Yazılır? Roman, Kısa Öykü Estetiği, Ayrıntı. Uygulama: Öykü Yazma.

8 Şiir Nedir, Şiirin Biçimleri, İlkeleri. Şiir Nasıl Yazılır? Uygulama: Şiir Yazma. **Turgay Fişekçi**

9 Kişilerin Yaratılması, Kişi Adları. Olay, Dil, Dokup, Diyalog. Uygulama: Metin Yazma.

10 Noktalama İşaretleri. Nasıl Yayımlayabilirim, Nasıl Sürdürmeliyim?

ŞİİR SANATI VE ŞİİR NASIL YAZILIR? ATÖLYESİ DERS PROGRAMI

1 Şiir nedir? Tanımlanabilen ve tanımlanamayan yanlarıyla şiir.

2 Şiir yazabilmek için gerekli donanımlar neler olmalıdır? Uygulama: Bir Şiir Yazalım.

3 Şiirle ilgili metinler arasındaki farklar. Uygulama: Bir Şiir Çözümleme

4 Şiirin komşu sanatlarla ilişkisi: Müzik, resim, dans, öykü... Uygulama: Sait Faik öykülerinde şiir, Nâzım Hikmet şiirlerinde öykü

5 Şiir yaratılır mı? Yapılır mı? Uygulama: Bir Şiir Yazalım

6 Şiir türleri: Lirik, Epik, Didaktik Şiirler Uygulama: Farklı Türlerde Yazılmış Şiir Çözümlemeleri. **Roni Margulies**

7 Şairlere özgü kişilik özellikleri var mıdır? Şairin kişiliği, şiirine nasıl yansır? Uygulama: Bir Şiir Yazalım, İçinde Kendi Kişiliğinizi Hissedin.

8 Şiir Dili Nedir? Nasıl Oluşur? Uygulama: Farklı Şairlerde Şiir Dili Nasıl Gelişmiştir?

9 Şair Dili Kuralsız mı, Kuralcı mı? Uygulama: Bir Şiir Yazalım, Dili Hem Bozalım, Hem Kuralım. **Küçük İskender**

10 Yazdığımız şiirleri nasıl değerlendirmeliyiz? Kendimizin eleştirmeni nasıl olunur? Yazdığımız şiirleri nasıl yayımlayabiliriz?

Joyce Carol Oates

Nairobi

Kendini Oliver olarak tanıtan adam cumartesi öğleden sonra Ginny'yi, ona kendi deyimiyle uygun bir kıyafet almak için 70. Cadde'nin üstündeki Madison Caddesi'nde birkaç mağazaya götürdü. Ginny, üç farklı aynadaki görüntüsünü eleştirel bir gözle izleyerek ve bunun gerçekten iyi günlerinden biri mi, yoksa yalnızca sıradan bir gün mü olduğuna karar veremeyerek bir saat kırk beş dakika boyunca kıyafet denedi. Oliver'ın yüzündeki ifadeye bakılırsa, iyi görünüyordu ama yine de emin olmak zordu. Satıcılar artık kolay kolay etkilenmeyecek kadar çok sayıda genç ve güzel kadın görmüştü ama içlerinden biri Ginny'nin saçlarına bayıldığını söyledi –yalnızca o kızıl kestane tonuna değil, gürlüğüne de. Soyunma odasında kendi saçının "avuç avuç döküldüğünden" yakınan satıcı kıza hiç de öyle görünmediğini söyledi Ginny. O da, "Böyle giderse görünmeye başlar," dedi.

Ginny, pirinç bir fermuarı ve büyük boy tokaları olan yeşil kadifeden bir tulum; kabarık kollu, zikzak modelli, bej, kahverengi ve krem tonlarında örgü bir İtalyan elbisesi; büzgülü organzeden soluk turuncu bir "çay elbisesi" ve bir de pilili, beyaz, keten bir etek üstüne açık mavi, ipek bir bluzla İrlanda kumaşından lacivert bir spor ceket denedi. Görünen oydu ki, tek bir elbise alabilecekti. O da yalnızca en pahalı kıyafet olduğu için değil (etikette 475 $ yazıyordu), aynı zamanda yeşili gözlerinin rengiyle uyduğu için kadife tulumu yeğlerdi kendine kalsa. Ama Oliver etek, bluz ve İrlanda keteninden spor ceketle karar kıldı; satıcıya etiketleri çıkarmasını ve yeni kıyafeti giyeceği için Ginny'nin eski giysilerini paketlemesini söyledi.

Şehrin dışına doğru yürürken Oliver ona omuzlarına bıraktığı saçlarıyla ve alnını kapayan kâkülleriyle bir "manastır öğrencisi" gibi göründüğünü söyledi. Yani sözde. Görünüşte.

Nisan başlarında ılık ve esintili bir gündü. Herkes dışarıdaydı. Ginny sürekli tanıdık yüzler görüyordu. Oliver birkaç tanıdığa el salladı. Bebek arabaları, yürümeye çıkarılmış köpekler ve üstü açık spor arabalar vardı. Ginny'nin mağaza vitrinlerinde –özellikle de galerilerin geniş pencerelerinde– gördüğü lacivert spor ceketli yansıması ona yabancı ve tuhaf geliyordu ama fena da değildi: vatkalı omuzları ve geniş klapalarıyla spor ceket ilk başta düşündüğünden daha da şıktı. Oliver da beğenmişti. O da çelik çerçeveli koyu renk gözlük takmıştı. Daha çok zamanları olduğunu, bir çift iyi –gerçekten iyi– ayakkabı alabileceklerini söyledi.

Ama önce 76. Cadde'de bir kuyumcuya girdiler. Oliver ona, üstüne kuş ve hayvan ba-

şı resimleri işlenmiş dört ince gümüş bilezik ve Meksika'dan gelmiş, deniz kabuğu biçiminde bir çift gümüş küpe aldı. Ginny altın küpelerini çıkardı ve Oliver onu izlerken yeni küpeleri taktı. "O telleri etinden geçirmek canını acıtmıyor mu?" Fazla yakın duruyordu.

O da çelik çerçeveli koyu renk gözlük takmıştı.

"Hayır," dedi Ginny. "Kulak memelerim hissiz; bir şey hissetmiyorum. Çok kolay." "Kulaklarını ne zaman deldirdin?" diye sordu Oliver. Ginny yanaklarının hafifçe kızardığını hissetti –kendisinden bir şey isteniyormuş ve kabul mü etmesi, yoksa belli belirsiz fark edilecek biçimde geri mi çekilmesi gerektiğini kestiremiyormuş gibi. Küpeleri düzeltmeye devam ederek biraz geri çekildi. Yanıt verdi gene de: "Emin değilim; belki on üç yaşındaydım, belki on iki; uzun zaman önceydi. Hep beraber gidip kulaklarımızı deldirmiştik."

Michel's adlı bir mağazadan kaba topuklu kırmızı ayakkabılarının yerine belki de o zamana kadar gördüğü en güzel ayakkabı olan oğlak derisinden bir çift bantlı ayakkabı aldı. Oliver alaycı bir biçimde gülerek satıcıya ayakkabıların birkaç bant ve bir fiyat etiketinden başka bir şey olmadığını, ama istediği şeyin tam da bunlar olduğunu söyledi. Satıcı Oliver'a zevkinin "şaşmaz" olduğunu söyledi.

"Eski ayakkabılarını saklamak istiyor musun?" diye sordu Oliver Ginny'ye. "Tabii ki," dedi Ginny, biraz kırılmıştı, ama satıcı onları paketlerken fikrini değiştirdi. "Aman, canları cehenneme," dedi. "Taşımaya değmez." Sonradan pişman olabilirdi, ama o anda söylenecek en uygun şey buydu.

Önce batıya, sonra park boyunca kuzeye doğru giden takside Oliver ona alçak ve rahat bir ses tonuyla talimatlar verdi. Asıl önemli olan çok az konuşmasıydı. Çok gerekli olmadıkça gülümsememeliydi. O ve arkadaşları konuşurken –eğer uzun uzun konuşurlarsa Marguerite'in tepkisinin nasıl olacağını tahmin edemiyordu– Ginny uzaklaşabilirdi hatta; bir dergi alıp ilgisini çekecek bir şey arıyormuş gibi sayfalarını çevirebilirdi; gergin biçimde değil, öylesine, sıkılmış gibi, sırf yapacak bir şey olsun diye. Hatta daha iyisi, pencereden dışarı bakabilir ya da öğleden sonra hava çok güzel olduğundan, dışarı, terasa çıkabilirdi. "Bana hiç bakma bile," dedi Oliver. "Benim söylediğim –üçümüzün söylediği– şeylerin senin için pek bir önemi olmadığı izlenimi ver."

"Tamam," dedi Ginny. Oliver, "Önemli olan ilgisiz olman," dedi, Ginny'nin elini sıkıp sonra bırakarak. "Yani üçümüze karşı. Marguerite'e. Herhangi birimize. Anladın mı?" "Evet," dedi Ginny. Yeni ayakkabılarını inceliyordu. "Vanilya" denen tonda oğlak derisi

ve her birinde sekiz bantla, kesinlikle şimdiye kadar sahip olduğu en güzel ayakkabılardı. Fiyatı da dudağını uçuklatmıştı. Oliver'a soracak hiçbir sorusu yoktu.

Ginny çok daha gençken –yani birkaç yıl önce, şehre yeni gelmişken– soracak soruları olabilirdi. O zamanlar sormak istediği bazı sorular vardı gerçekten. Ama yanıtlar değişmez bir biçimde hayal kırıklığına uğratmıştı onu. Yanıtların, sorduğu sorulardan çok daha az anlamı vardı; o da zamanla sormamayı öğrenmişti. Bu yüzden Oliver'ı ikna etmek için, ikinci kez, "Elbette, anladım," dedi.

88. Cadde'de girdikleri bina Ginny'nin dış görünümüne bakarak tahmin edebileceğinden daha eskiydi –lobideki mozaik duvar resimleri yabancı, eski ve ruhani bir tarzdaydı. Belki hoş olmaları umulmuştu, ama onun hoşuna gitmemişti. Üniformalı kapıcının Oliver'ı tanıması, ona "Bay Leahy" diye hitap etmesi ve onlar yukarı çıkarken paketlerine nazikçe göz kulak olması etkileyiciydi. Siyahi asansör görevlisinin başıyla selam verip ölçülü bir ses tonuyla, "Merhaba," demesi de etkileyiciydi. Çevresindeki tüm gülümsemeler ölçülü ve saygılıydı. Fakat Ginny gülümseme zahmetine girmedi; kendisinden beklenmediğini biliyordu.

Neredeyse rahatsızlık verecek kadar küçük olan asansörde Oliver Ginny'yi eleştirel bir biçimde süzdü; onu ayak parmaklarından başına kadar incelemek için geri çekildi ve saçındaki bir iki perçemden başka düzeltecek bir şey bulamadı. İrlanda keteninden spor ceketin mükemmel bir seçim olduğunu söyledi. Küpeler de öyle. Bilezikler de. Ayakkabılar da. Kendinden emin biçimde konuşsa da, Ginny Oliver'ın gergin ya da heyecanlı olduğunu düşündü. Oliver, kendi görüntüsünü incelemek için tuhaf ve çocuksu bir biçimde gözlerini kısarak asansör duvarındaki bronz çerçeveli aynaya döndü. Demek bu onun "ayna yüzü" diye düşündü Ginny. Aynada kendiyle böyle yüzleşiyordu; böylece gördüğü gerçekten kendisi değil, onu koruyan, alışkanlıkla takındığı belli bir ifade oluyordu. Ginny'nin bir ayna yüzü yoktu. Bunların ötesindeydi artık: o çok iyi bildiği çocuksu kaş çatmaların, yarım gülümsemelerin, kısılmış gözlerin, işveyle ya da ümitle bir tarafa çevrilmiş başların –"Ginny"yi görmekten kendini korumanın yollarıydı bunlar. "Ginny"nin gerçeği şuydu oysa: kendiyle yüz yüze gelme gerekliliği. Ama bunu başka birine anlatmak zor olurdu.

Oliver mavi çizgili, pamuklu kumaştan şık kravatını düzeltti ve parmaklarını ustaca saçlarının arasından geçirdi. Soluk, seyrek, sarımsı, gereğinden erken grileşmiş saçlardı; onun yaşında bir adam için fazla seyrek, diye düşündü Ginny. (Yaşını otuz dört olarak tahmin etmişti: ona bazı açılardan "yaşlı" görünen, ama başkaları için oldukça "genç" olduğunu bildiği bir yaş.) Oliver'ın cildi kalın ve sertti; burun köprüsü geniş ve burun delikleri, kısaltılmış olması gereken birkaç koyu kılla çirkinleşmişti. Alt çenesi biraz genişti. Ama yakışıklı bir adamdı. Çelik çerçeveli, lacivert camlı gözlükleriyle yakışıklı bir adamdı ve Ginny ilk kez çekici bir çift oluşturduklarını fark etti.

Oliver, "Sorabilecekleri soruları yanıtlamaya çekinme," dedi. "Zaten soruları ciddi olmayacak, yalnızca muhabbet." "Anladım," dedi Ginny. Kapıyı İspanyol asıllı bir hizmetçi açtı. Asansör ve koridor o kadar loştu ki, dairedeki gün ışığı seli Ginny'nin gözlerini kamaştırdı. On sekizinci katta, parka bakan bir dairedeydiler ve hava hâlâ bulutsuzdu.

Oliver, Ginny'yi arkadaşları Marguerite ve Herbert ile tanıştırdı –soyadları Crews gibi bir şeydi– ve Ginny duraksamadan, alışkın olduğu bir hareketmiş gibi onlarla el sıkıştı. İlk konuşmalar hava hakkındaydı. Geçen kış, özellikle de ocak ayı görülmedik ölçüde uzun, karanlık ve iç karartıcı geçtiği için Marguerite bu hava için şükrediyordu. Ginny buna aslında katılmasa da, onayladı. Marguerite Crews'ın o kadar uzun –Ginny'den de uzun– bir kadın olması ilk bir iki dakika, neden olduğunu bilmese de, onu tedirgin et-

Joyce Carol Oates 1938'de New York'ta doğdu. Günümüz Amerikan edebiyatının en önemli ve üretken kadın yazarlarından. Şimdilerde Princeton Üniversitesi'nde yaratıcı yazarlık dersleri veriyor. *Can Ateşi* (*Firefox: Confessions of a Girl Gang*), *Kara Su* (*Black Water*), *Kalp Koleksiyoncusu: Groteks Öyküler* (*The Collector of Hearts: New Tales of the Grotesque*), *Dövmeli Kız* (*The Tattooed Girl*), *Amerikan Damak Zevki* (*American Appetites*) Türkçeye çevrilen yapıtlarından bazıları.

mişti. Soluk ve koyu renk teni ve ortadan ayırıp ensesinde rahatça topladığı simsiyah saçlarıyla çok güzel bir kadındı ya da eskiden öyle olmalıydı.

Oliver özür dileyerek kalamayacaklarını açıklıyordu. Gerçekten, bir içki için bile kalamazlardı. Aslında şehirdeki başka bir buluşma için geç bile kalmışlardı. İster istemez Oliver'ın hafta sonu planları da değişmişti. Bu haber onları daha da hayal kırıklığına uğrattı ve Marguerite'in gözleri onunkilerle buluşmadan Ginny gözlerini kaçırdı.

"Ama Oliver çok fazla çalışıyor," diyerek itiraz etti Marguerite. Herbert, yine de planladıkları gibi Point'e gelmesini ve arkadaşını da yanında getirmesini söyledi. Ginny ihtiyatlı bir biçimde uzaklaştı. Uzak, kayıtsız ve biraz da olsa sıkılmış görünüyordu, ama daima kibardı; iyi yetiştirilmiş olmanın bir işareti. İrlanda keteninden spor ceket ve etek de en doğru seçimdi.

Kısa bir süre sonra Herbert Crews gelip manzara hakkında bir yorum yaptı ve Ginny onu onaylamanın yanlış olmayacağını düşündü; Central Park'ın manzarası, ne de olsa, tamamen gerçek bir şeydi. Burada "kesintili olarak" on bir yıldır yaşadıklarını söyledi. Oldukça çok seyahat etmişlerdi; Ginny'nin de duymuş olabileceği bir kurumun –Zieboldt Vakfı'nın– ortağı olduğu için neredeyse istemeyeceği kadar çok seyahat etmesi gerekiyordu. Nairobi'den yeni gelmişti söylediğine göre. Daha iki gün olmuştu. Ve hâlâ bunun gerginliğini, yorgunluğunu hissediyordu. Ginny bu cana yakın, konuşkan, "sosyal" tavrın en küçük bir yorgunluk izi taşımadığını düşündü ama bu gözlemini Herbert Crews'le paylaşmadı.

Marguerite Crews'ın ince muslin Hint bluzunun üstünden köprücük kemiğinin görünmesi, gümüş düğme ve madalyonlardan yapılmış bir kemerle sıkıca kavranmış belinin aşırı zayıflığı ve Oliver'la konuşurken takındığı ince ve azarlayıcı ses tonu için –o kadar belirgin bir "ses tonu" idi ki– önemsiz ve sinir bozucu bir acıma hissi duydu Ginny. Oliver'ın, gergin gülümsemesine ve sağ elinin baş parmağı spor ceketinin cebinde, rahatsız bir biçimde ayakta durmasına rağmen, ilk kez yüzünde güçlü ve zalimce ama aynı zamanda kesinlikle çocukça bir ifade gördü. Herbert Crews, Nairobi hakkında konuşuyordu ama Ginny dikkatini onun sözlerine toplayamıyordu. Nairobi'nin nerede olduğunu sorsa –Afrika'da bir yerde bir ülke olduğunu sanıyordu– uygun olur mu diye düşünüyordu; ama Herbert Crews şimdi de Kenya korularındaki, aralarında "en ince güzellikte ceylanların" da olduğu vahşi hayvanlardan söz etmeye başlamıştı. Hiç orada bulunmuş muydu? "Hayır," diye yanıt verdi Ginny. Herbert Crews, "Kesinlikle gitmeye değer," dedi hararetle başını sallayarak. Bir dahaki sefere Marguerite de onunla gitmeye söz vermişti.

"Herbert Crews, Nairobi hakkında konuşuyordu ama Ginny dikkatini onun sözlerine toplayamıyordu. Nairobi'nin nerede olduğunu sorsa –Afrika'da bir yerde bir ülke olduğunu sanıyordu– uygun olur mu diye düşünüyordu."

Ginny, Oliver'ın şehirdeki bir görüşme için zaten geç kaldıklarını yinelediğini duydu. Ne yazık ki bir şey içmeye kalamayacaklardı; evet, çok yazık olmuştu ama başka bir sefer daha uzun görüşebileceklerini umuyordu. Marguerite de buna içtenlikle katıldı. Oliver ve Ginny artık gidebilir gibi görünüyordu; ama Herbert Crews gördüğü çeşitli hayvanları anlatmaya devam ediyordu –Afrika geyikleri, zürafalar, antiloplar, suaygırları, timsahlar, zebralar, "tüylü maymunlar", impalalar– hatta impala eti yemişti ve oldukça lezzetli bulmuştu. Ama yolculuk yorucuydu ve Nairobi'deki iş tatsızdı. Beceriksizce oynanmış raporlardan Vakıf zaten biliyordu bunu; ama yalnızca oradaki mali destek sağladıkları mikrobiyoloji araştırmalarının bir sonuç vermediğini değil, büyük miktarda paranın "ortadan kaybolduğunu" da ortaya o çıkarmıştı. Ginny üzüldüğünü, ama aynı zamanda şaşırmadığını söyledi. Herbert Crews'in yanından, "İnsan doğası işte, öyle değil mi?" diyerek yavaşça uzaklaştı. "Dünyanın her yerinde aynı." "Bu sefer Amerikalılar ve İsveçliler aynı zamanda aldatıldı," dedi Herbert Crews.

Herbert'ın aynı şeyleri Oliver'a da anlatmasından kaçamadılar –Oliver ilgilenmişti as-

lında, Vakıf'la onun da ilgisi vardı belki de– ama ne yazık ki şehirdeki görüşmelerine geç kalmışlardı. Ve beş dakika içinde daireden çıkmış, asansörle aşağı iniyorlardı.

Oliver göğüs cebinden bir mendil çıkardı, açtı ve dikkatlice alnını sildi. Ginny aynada kendi görüntüsünü inceliyordu. Az da olsa hayal kırıklığına uğramıştı –gözleri gölgeli ve yorgun görünüyordu; ve omuzlarına inen dümdüz saçları o kadar da mükemmel görünmüyordu. Daha o sabah yıkamasına rağmen, Madison Caddesi'ndeki şiddetli rüzgâr yüzünden şimdiden biraz kirlenmişti.

5. caddede, sert güneşin altında birkaç blok boyunca beraber yürüdüler. Ginny, izleniyorlarmış gibi hissederek Oliver'ın koluna girdi. Ama bir dönemeçte farklı hızlarda yürümek zorunda kaldılar ve kolu onunkinden ayrıldı. Ayrılma zamanı gelmişti. Nezaket icabı da olsa bir şeyler içmeye davet edilmeyeceğini hissetti; ve görünüşte olsa bile aşağılanmış hissetmemeye karar verdi. Sonuçta aşağılanmamıştı.

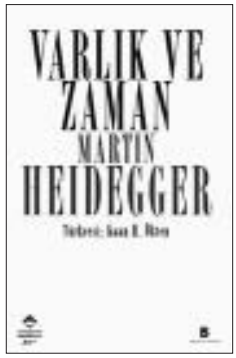
Oliver, onun için bir taksi çağırdı. Kot ceketiyle süveterinin olduğu pembe karton kutuyu ona verdi ve elini güçlüce sıktı. "Orada çok güzeldin, mükemmeldin. Bak, seni arayacağım, tamam mı?" dedi.

-di'li geçmiş zaman ekinin ağırlığını, hafif baş döndürücü darbesini hissetti. Ama yine de ona teşekkür etti. Ve taksiye bindi. Ani bir kayıp hissi –tuhaf, soğuk ve hastalıklı bir bilgi onu o kadar da sarsmamıştı; öyle ki, pencereden el sallayıp muzipçe bir öpücük bile gönderebildi ona. Bir anlamda, tüm kaybettiği kendine ait bir çift ayakkabıydı aslında. □

İngilizceden çeviren **Tuba Kaya**

Varlık ve Zaman

Varoluşçu felsefenin önde gelen filozoflarından Martin Heidegger'in ilkin 1927 yılında yayımlanan yapıtı *Varlık ve Zaman* (*Sein und Zeit*), Kaan H. Ökten çevirisiyle Agora Kitaplığı tarafından yayımlandı. Bu arada *Varlık ve Zaman*'la birlikte yayımlanan ve bu sıra dışı yapıtın daha kolay anlaşılması için yine Kaan H. Ökten tarafından düzenlenen *Varlık ve Zaman Klavuzu*, 2800'e yakın sözcükten oluşan sözlük ile 90'a yakın terimden oluşan kavramlar açıklaması ve kitaptaki 83 paragrafın kısaca özetlendiği sinopsisten oluşuyor. Sıra dışı Alman filozofun 20. yüzyıl felsefesinde çığır açan yapıtı *Varlık ve Zaman*, varoluşçu felsefenin vazgeçilmez mihenk taşlarından.

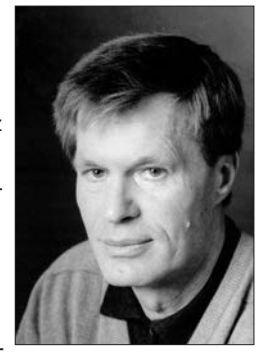

Geri dönüşüm işçilerinin gazetesi: KATIK

Atık kâğıt işçilerinin seslerini duyurduğu, taleplerini dillendirdiği, çözüm yolları aradığı *Katık* adlı gazetenin 6. sayısı çıktı. "Kapitalizmi tarihin çöplüğüne atmayın beş para etmiyor!" sloganıyla çıkan gazetenin bu sayısında Antalya'dan Trakya'ya, İstanbul'dan Aksaray'a kadar birçok şehirden işçilerin yazıları, Çevre Mühendisleri Odası genel sekreteriyle söyleşi, işçilerin örgütlenme sorunları üzerine yazılar bulunuyor. Her gün sokaklarda, caddelerde bir "kolay gelsin"i esirgediğimiz çöp toplayıcıları soruyor: "Kimsenin kâğıt toplamak zorunda olmadığı bir gün gelir mi ki?" Daha ayrıntılı bilgi için http://katikdergi.org adresi ziyaret edilebilir, irtibat için de katik_aki@mynet.com adresine e-posta atılabilir.

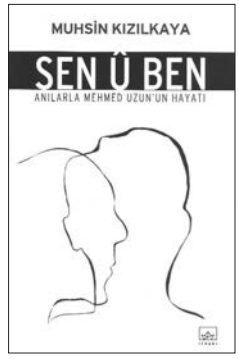
Nobel, Clézio'nun

J.M.G. Le Clézio, yirmi üç yaşındayken yazdığı ilk romanı *Tutanak* (*Le Procès-verbal*) ile genç yaşında Fransız Edebiyat Ödülü Renaudot'yu kazandı. 1980'de *Çöl* (*Desért*) romanıyla kazandığı Paul-Morand Ödülü de dahil olmak üzere daha birçok ödül sahibi olan yazar, 1994 yılında da Fransız edebiyat dergisi *Lire*'in okurlarınca "Yaşayan En Büyük Fransız Yazar" seçildi. Geçen ay içinde de Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görülen J.M.G. Le Clézio'nun, altısı Türkçeye çevrilmiş (*Çöl*, *Göçmen Yıldız*, *Altın Balık*, *Okyanus Kokusu* ve *Angoli Mala*, *Tutanak*, *Ourania*), roman, öykü, deneme ve çeviri gibi türlerde otuzdan çok kitabı bulunuyor.

Mehmed Uzun'un hayatı

Muhsin Kızılkaya, Kürt edebiyatının artık kıdemli çevirmeni, gönülden yazı işçisi, 90'lı yılların başlarında bir araya geldikten sonra hep yanında olduğu Mehmed Uzun'un hayatının önemli bir dönemini yazdı. *Sen û Ben* adıyla yayımlanan anı-biyografi kitabında, romanlarını çevirdiği Mehmed Uzun'u hem çevirmeni, hem de can yoldaşı olarak anlatıyor. On beş yılın hikâyesi, hiçbir baskıya yenilmeyen Mehmed Uzun'un kanser illetine yenilmesiyle son buluyor. Modern Kürt edebiyatının bizim coğrafyamızdaki en önemli yaratıcısının hüzünlü hikâyesi için bizim de Muhsin Kızılkaya'ya gönrül borcumuz doğdu. *Sen û Ben*'de Muhsin Kızıykaya'nın son sözleri: "Sonsuzluğa uzanan, bütün evreni kuşatmış, devasa bir ışığa boğuldum."

Geceleyin Kütüphane

Alberto Manguel son yıllarda YKY'nin yayımladığı kitaplarıyla sıkı edebiyat okurlarının yakından izlediği yazarlardan. Her kitabı yazınsal bir heyecan olarak dolaşan Manguel'in yeni yayımlanan *Geceleyin Kütüphane*'si, kendini kütüphaneci olarak görmeyen, ama kitap rafları arasında yaşayan bir yazarın denemesi. Manguel gibi yazarlar, her zaman okuduğumuz türden kitaplar yazmıyor. Nedense bizde pek yazılmayan türden kitaplar bunlar. Belki aramızdan kimileri de *Geceleyin Kütüpheni*'nin gizemli dünyasından çıkıp kendi gizemli denemelerini yaratır.

CHUCK PALAHNIUK

Bu Sizin Hikâyeniz

HAVAALANINDAKİ SHERATON OTELİ'NİN BALO SALONUNDA, BİRTAkım kadınlar ve erkekler perdeyle ayrılmış kabinlerde oturur. Her biri küçük bir masanın başında oturur; perdeler sadece bir masanın ve iki sandalyenin sığabileceği yeri kapsar. Onların işi dinlemektir. Bütün gün oturur ve dinlerler.

Balo salonunun dışında, lobide bir kalabalık bekler: ellerinde kitap dosyaları ve film senaryolarıyla yazarlar. Bir görevli, klipsli dosyasındaki ad listesine göre, balo salonuna giriş çıkışları denetler. Adınızı seslendiğinde, bir adım öne çıkıp onu takip edersiniz. Görevli bir perdeyi aralar. Siz masanın başındaki sandalyeye oturur ve konuşmaya başlarsınız.

Yazar olarak yedi dakikanız vardır. Bazı yerlerde bu süre sekiz ya da on dakikaya çıkabilir, ama sonra görevli gelir ve sizin yerinizi başka bir yazar alır. Hikâyenizi bir kitap ajansına, bir yayıncıya ya da film prodüktörüne satabilmek uğruna bu küçük zaman dilimi için yirmi ile elli dolar arasında bir para ödersiniz.

Ve bütün gün, Havaalanı'ndaki Sheraton'un balo salonu vızıltı halindeki konuşma sesleriyle uğuldar. Yazarların çoğu yaşlıdır –tek bir iyi hikâyeye sıkıca tutunan çok yaşlı, emekli kişiler. Ellerinde metinlerini sallayarak, "Ensest hikâyemi okuyun," diye seslenirler.

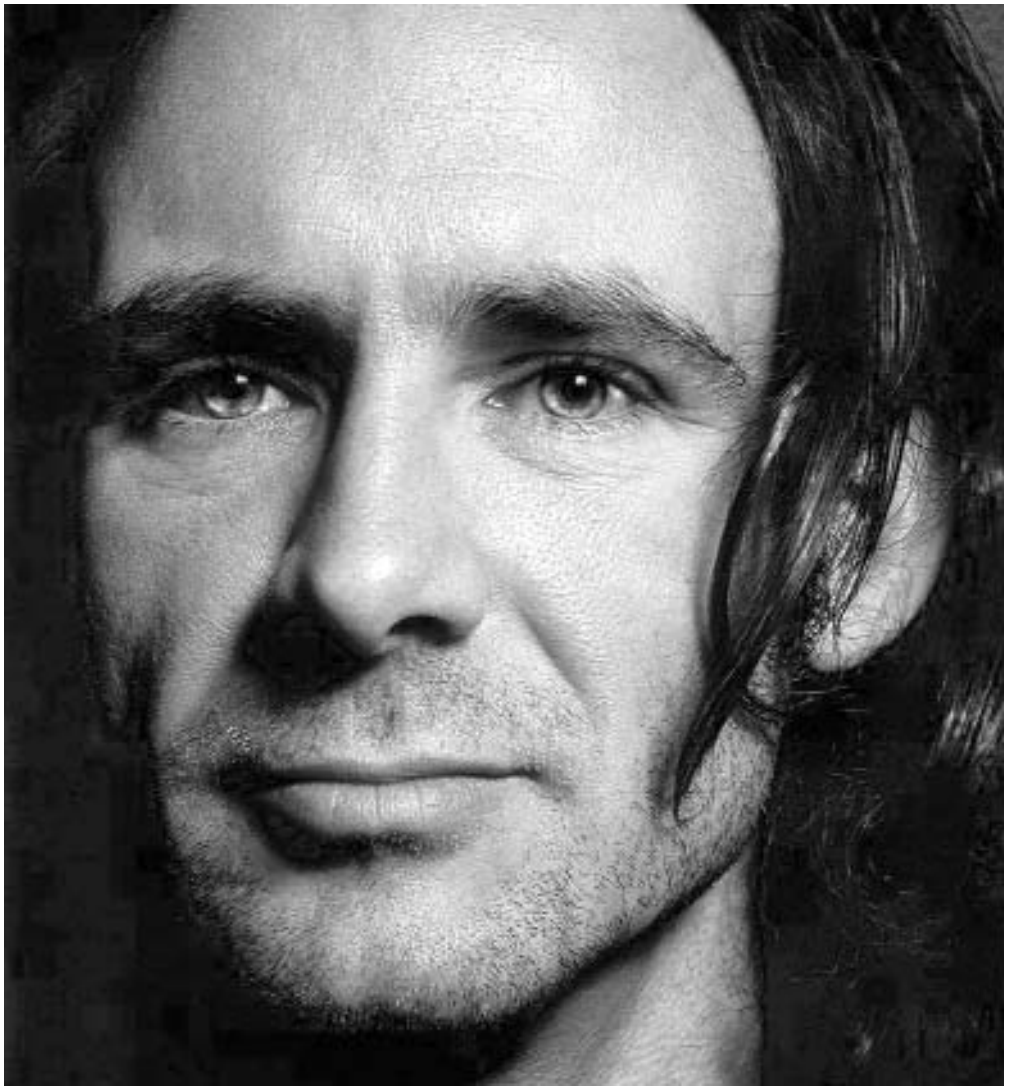
Hikâyelerin büyük çoğunluğu kişisel acılar hakkındadır. Boşalımın pis kokusu yayılır ortalığa. Melodramın ve hatıraların. Bir yazar dostum bu ekolü, "güneş-parlıyor-kuşlar-ötüyor-ve-babam-gene-beni-düzüyor" edebiyatı olarak özetler.

Balo salonunun dışındaki lobide yazarlar bekler, en önemli öykülerini birbirlerine anlatarak prova yaparlar. Savaş zamanı bir denizaltı savaşına ya da sarhoş bir eşten kazık yemeye dair. Acı çektiklerine ama yıkılmayıp ayakta kaldıklarına dair bir hikâye. Meydan okuma ve zafer. Saatlerine bakıp dakika tutarlar birbirleri için. Sadece yedi dakika içinde hikâyelerini anlatmak ve bu rolün Julia Roberts'a ne kadar yakışacağını kanıtlamak zorundalar. Ya da Harrison Ford'a, o olmazsa Mel Gibson'a, Julia olmazsa Meryl Streep'e.

Sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Konferans organizatörü, her zaman hikâyenin en can alıcı noktasında, siz tam uyuşturucu bağımlılığınız, tecavüz olayınız, sarhoş olup Yakima nehrine dalışınızın ne kadar iyi film olacağını anlatırken sözünüzü keser. Hiç değilse bir televizyon dizisi...

Sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Dışarıda, lobideki kalabalık, elinde hikâyesini tutan yazarların her biri, geçen hafta burada yer alan Antika Araba Gösterisi'ndeki kalabalığı andırır biraz da. Herkesin taşıdığı bir şey vardır: Altın kaplama bir saat, yangından kalma bir yara ya da eşcinsel bir Mormon'la evli olmanın hikâyesi. Bu onların bütün hayatları boyunca sürükledikleri bir şeydir. Şimdi de açık pazarda onlara ne kazanç sağlayacağını görmeye gelmişlerdir buraya. Çin porseleni ya da kötürümlük... Bu bir hazine mi, yoksa sadece çöp yığını mı?

Sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Otelin balo salonunda, o perdeli hücrelerde, bir kişi çene dökmekten bitkin düşerken, öbürü tümüyle sessiz dinler. Bu bakımdan kerhaneye benzer. Pasif dinleyiciye dinlediği için para ödenir. Aktif konuşmacı hikâyesi işitilsin diye para öder. Geride kendinden bir iz bırakmak için. Bu izin kök salacağı ve daha büyük bir şeylere dönüşeceği umut edilir. Bir kitap. Bir bebek. Adını geleceğe taşısın diye, hikâyesine bir mirasçı arar. Ama dinleyici hepsini dinlemiştir. Naziktir ama sıkılmıştır. Etkilemek zordur. Bu harcanan sizin yedi dakikanızdır, ama nasıl derler, orospunuz saatine bakmakta, öğle yemeğinde ne olduğunu ve kazandığı parayı nasıl harcayacağını düşünmektedir. Sonra...

Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

İşte bu, iki saate indirgenmiş olan sizin hayat hikâyenizdir. Doğumunuz nasıl olmuş-

tu, anneniz bir taksinin arka koltuğunda iş tutuyor –bu sizin açılış sekansınız. İlk perdenin doruk noktasında bekâretinizi kaybediyorsunuz. Ağrı kesici bağımlılığı ikinci perdenin kurgusu. Biyopsi sonuçlarınız, üçüncü perdede ortaya çıkar. Lauren Bacall büyükanneniz için mükemmeldir. Babanız da William H. Macy olmalı. Peter Jackson ya da Roman Polanski yönetmeli.

Bu sizin hayatınız ama işlenmiş. İyi bir senaryo kalıbına dökülmüş. Başarılı bir gişe rekortmenine göre yorumlanmış. Artık her yeni günü başka bir hikâye arayışı açısından değerlendirmeniz hiç de şaşırtıcı değil. Müzik, filminizin müziğine dönüşür. Giysiler kostümdür. Muhabbet, diyalog biçimini alır. Hikâyeleri anlatma teknolojimiz, hayatlarımızı hatırlama dilimiz olur. Kendimizi anlamamız için. Dünyayı algılama çerçevemiz böyle biçimlenir.

Hayatlarımızı hikâye anlatma geleneklerine göre değerlendirmeye başlarız. Dizi evliliklerimiz devam hikâyelerine dönüşür. Çocukluğumuz tanıtım bölümüdür. Çocuklarımız da bizim devam filmlerimiz...

Her geçen gün daha çok sayıda insanın "dereceli kararma" ya da "silme ve erime biçiminde geçiş efekti", "ileri sarmak" diye konuşmaya başladığını düşünün. Atlama... Flashback... geçmişe dönüş... Rüya sekansı... Son jenerik...

Sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Bir yedi dakika daha size yirmi, otuz, elli dolara patlar. Daha büyük dünyayla bağlantıda yeni bir çekim için. Hikâyenizi satmak için. Bu sefaleti servete çevirmek için. Kitap avansı ya da film opsiyonu parası alabilmek için. Bu büyük, büyük ikramiye için.

Birkaç yıl öncesine kadar bu konvansiyon merkezlerinden sadece birkaçı, New York'tan ve Los Angeles'tan sinema endüstrisinin temsilcilerini getirmeye başlamıştı. Onları bir otele yerleştiriyor ve orada oturup dinlemeleri için ücret ödüyorlardı. Şimdi o kadar çok konvansiyon merkezi oluştu ki, organizatörler çıtayı biraz daha yükseltmek zorunda kaldı. Hafta sonunu Kansas City ya da Bellingham ya da Nashville'de geçirmek için uçağa atlayıp gelebilecek bir yapımcı asistanı ya da editör aramaya başladılar.

Bu Ortabatı Yazarlar Konferansı ya da Güney California Konferansı ya da Georgia Eyaleti Yazarlar Konferansı olabilir. Umut vaat eden bir yazar olarak, giriş, kimlik kartı ve öğle yemeği için paranızı ödediniz. Devam edeceğiniz dersler, teknik ve pazarlamayla ilgili konferanslar var. Öbür yazarlarla aranızda rekabet var. Yazar arkadaşlarınızın çoğu, koltuklarının altında bir metinle gelmiş. Siz sinema endüstrisinden birinin sizi dinlemesi için ekstra parayı, yedi dakikanın ücretini ödemişsiniz. Hikâyenizi satma şansını satın almak için. Belki de buradan bir avans alıp çıkmak için, şöhreti yakalama şansı için. Deneysel bir piyango bileti. Limonları –bir kürtajı, sarhoş sürücüyü, bir bozayıyı– limonataya dönüştürme şansı.

Burada, bu muazzam öykü anlatma kumarhanesinde. Samanı eğirip altına çevirmek için.

Sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Başka bir deyişle, bu otelin balo salonu, işledikleri korkunç bir suçu anlatan insanlarla dolup taşıyor. Nasıl kürtaj yaptıklarını itiraf ediyorlar. Uyuşturucuları nasıl kıçlarına tıkıp Pakistan'dan buraya getirdiklerini anlatıyorlar. Burası, bir kahramanın öyküsünün tam tersine, gözden düşmenin satıldığı yer. İnsanların kendi günahlarını bile sattıkları yer. Başkalarına yardımı olabilir. Bu insanlar buraya azaptan kurtulmak için gelmiş. Onlar için, her perdeli kabin bir günah çıkarma hücresi. Her film yapımcısı bir rahip.

Yargı günü için bekleyen artık Tanrı değil. Yargı yeri: Pazar.

Bir kitap sözleşmesi, azizlerin başına konan hale. Ayakta kalabilme iradesinin ve ka-

rakterin yeni ödülü, bu. Cennetin yerine para ve medyanın ilgisini kazanıyoruz. Belki de Julia Roberts'ın başrolünü oynadığı bir film, hayattan daha önemlidir ve melekler kadar güzel Julia, kavuşabileceğimiz tek öte dünya hayalidir. Tabii, bu eğer... hayatınız, hikâyeniz paketleyip pazarlayabileceğiniz ve satabileceğiniz bir şeyse.

Başka bir deyişle, bu geçen ay burada bir televizyon gösterisi için yarışmacı seçilirken toplanan kalabalığa çok benziyor. Can sıkıcı sorularla sizi aşağılayan televizyon programcılarını yanıtlamak gibi. Ya da bir önceki ay, burada yapımcıların bütün gün sürecek bir televizyon programı için sorunlarını ulusal kanallara döküp saçmak isteyen dertli insanları aramaları gibi... Aynı partnerle seks yapan babalarla oğulları ya da çocuklarına destek için tazminat davası açan anneler ya da cinsiyet değiştiren herhangi biri gibi.

"Filmler insanların on yıl önce şarap ve tatlılar üzerine konuştukları gibi, insanların buluşup tartıştıkları bir alan oldu."

Sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Filozof Martin Heidegger, insanların dünyaya nasıl da bizim kullanımımıza açık bir mal yığını gibi baktığına işaret eder. Daha değerli bir şeye dönüştürülebilecek bir mal varlığı. Ağaçlar oduna. Hayvanlar ete. O, bu doğal hammadde kaynaklarına *bestand* adını verir. Petrol kuyuları ve elmas madenleri gibi doğal *bestand*'a erişmeleri mümkün olmayan insanların da sahip oldukları tek mal varlığına yönelmeleri kaçınılmaz görünüyor. Sahip olduğumuz entelektüel birikim, düşüncelerimiz, hayat hikâyelerimiz giderek çağımızın *bestand*'ı haline dönüşüyor. İnsanların daha önce katlandıkları ya da zevk aldıkları her şey –tuvalet eğitimi ya da balayı ve akciğer kanseri– bir hikâyeye katılabilecek olaylar şimdi en etkili biçime sokulup satılabilir.

Bütün mesele, dikkatini toplamak ve not almak.

Dünyayı *bestand* olarak görmekle ilgili sorun, der Heidegger, sizi kendi çıkarınız için her şeyi ve insanları tutsak almaya ve sömürmeye yöneltir.

Bunu akılda tutarak, insanın kendisini tutsak alması mümkün müdür?

Martin Heidegger bir olayın, bir gözlemcinin önünde oluştuğuna da işaret eder. Ormanda bir ağacın düşmesi, orada bunu bir Julia Roberts iletişim aracına dönüştürmek üzere ayrıntılarıyla not alan ve anlatan biri varsa farklı bir şeydir.

Olayları biraz çarpıtıp, dramatik etkiyi artırmak için biraz abartarak kendi gerçek geçmişinizi unutma noktasına geliverirsiniz –kim olduğunuzu unutursunuz. Pazarlanan bir hikâye uğruna kendi hayat hikâyenizi sömürmeniz mümkün müdür?

Ama sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Belki de bunun gelişini önceden görebilmeliydik.

1960'larda ve 70'lerde, televizyondaki yemek programları, yeni yükselen bir sınıfın insanlarını artan zaman ve paralarını yemeğe ve şaraba harcamaları konusunda tatlılıkla ikna etti. Sonra Julia Child ve Graham Kerr gibi uzmanların önerisiyle yemek yemekten yemek pişirmeye geçiş yaptılar. Viking ocaklarına ve bakır kap kacağa geçtik. 1980'lerde video göstericiler ve CD oynatıcılarla, eğlence yeni takıntımız olmaya başladı.

Filmler insanların on yıl önce şarap ve tatlılar üzerine konuştukları gibi, insanların buluşup tartıştıkları bir alan oldu. Julia Child gibi Gene Siskel ve Roger Ebert televizyona çıkıp bize saçımızı nereden ayıracağımızı öğretti. Eğlence, artan zaman ve paramızı yatıracağımız yeni mekân oldu. Şarabın kalitesi, kokusu ve pazarda tutunması yerine dış-sesin etkili kullanımı, geri plandaki hikâye ve karakterlerin gelişimi üzerine konuşmaya başladık. 1990'larda kitaplara geri döndük. Roger Ebert'in yerini Oprah Winfrey aldı.

Hâlâ en büyük fark, evde yemek pişirebilmenizdi. Henüz evde film yapamıyordunuz. Ama kitap yazabilirdiniz. Ya da senaryo. Ve bunlar film haline gelebilirdi.

Senaryo yazarı Andrew Kevin Walker, bir zamanlar Los Angeles'ta yaşayan hiç kimsenin bir senaryodan uzaklığının bin beş yüz metreden fazla olamayacağını söylemişti. On-

ları arabaların bagajına istiflediler. İşyerindeki masaların çekmecelerine. Dizüstü bilgisayarlara. Ortaya çıkarılmaya hazır. İkramiyesini bekleyen kazanan piyango bileti. Karşılığı tahsil edilmemiş bir çek.

Hikâye anlatımındaki bu patlamayı gerçekleştirmek için bu beş öğe tarihte ilk kez bir araya geldi. Bu öğeler öncelik sırası gözetmeden şunlardı:

Boş zaman.

Teknoloji.

Malzeme.

Eğitim.

Ve tiksinti.

İlki basit. Daha çok insanın daha çok boş zamanı var. İnsanlar emekli oluyor ve uzun yaşıyor. Yaşam standardımız ve sosyal güvenlik ağımız, çalışma saatlerinin kısaltılmasını sağlıyor. Artı, daha çok insan hikâye anlatmanın –ama sadece kitap ve film malzemesi olarak– değerini fark ediyor. Daha çok sayıda insan, yazmanın, okumanın ve araştırmanın sadece entelektüel bir hoşça vakit geçirmenin ötesinde bir şey olduğunu görüyor. Yazmak, sadece küçük sevimli bir hobi değil. Giderek zamanınızı ve enerjinizi harcamanıza değecek hakiki bir parasal getirisi olan bir uğraşa dönüşüyor. Birine yazdığınızı söylediğinizde, bu hemen şu soruya yol açıyor, "Ne yayımladın?" Beklentimiz, yazmak eşittir para. İyi yazı para kazanmalı. Gene de, ikinci öğe olmasa, sizin eserinizin görülmesi hemen hemen olanaksızdır:

Teknoloji. Küçük bir yatırımla internette yayımlanabilirsiniz. İnternete bütün dünyada milyonlarca insan girebilir. Yazıcılar ve küçük baskı makineleri, parası olan herkese istenen sayıda kendi kitabının basılmasını sağlayabilir. Artık buna ne ad verirseniz, ister insanlara yardım için deyin, ister gösteriş için. Fotokopi makinesini ve tel zımbayı kullanabilen herkes kitap basabilir. Bu hiçbir zaman bu kadar kolay olmamıştı. Geçmişte hiç bu kadar çok sayıda kitap her yıl piyasaya çıkmamıştı. Hepsi de üçüncü öğeyle tıka basa dolu:

Malzeme. Bütün bir yaşamın deneyimlerini hatırlayan daha çok sayıda insan yaşlandıkça, bütün bu anıların unutulacağı kaygısını daha çok hissediyor. Akşam yemeğinde sofradakileri gülmekten kırıp geçiren hikâyeleri, fıkraları, onların mirası. Bütün hayatı. Alzheimer hastalığının bir dokunuşuyla tuzla buz olabilir. Bunun yanında, en iyi serüvenlerimiz geride kalmıştır. Onları kâğıda dökerek yeniden yaşamak herkese iyi gelir. Bütün bu enkazı kurtarmanın ve düzene sokmanın bir anlamı vardır. Özenle onları sıralamak ve bir kurdeleyle bağlamak. Üç ciltlik bir setin ilk kitabı sizin hayatınız olacaktır. Kişisel gelişiminizin en parlak noktaları. Hepsi bir arada, hayatınızın bir muhasebesi. Bilmek isteyenler için neyi niçin yaptığınızın gerekçeleri.

Ve dördüncü öğe için, Tanrı'ya şükredelim:

Chuck Palahniuk *Dövüş Kulübü* (*Fight Club*) filminin olağanüstü başarısından sonra yıldızı daha da parlayan kült yazar. Pek çok romanı Ayrıntı'nın yeraltı dizisinden çıktı. Bu sayımızdaki öykü, onun *Non Fiction-True Stories* adlı kitabından çevrildi. Palahniuk, son yıllarda görülmemiş boyutlarda yaygınlaşan hayatımızın hikâyesini yazma hevesini ironik üslubuyla anlatıyor. Hayatının hikâyesini filmcilere satmaya çalışan bu kalabalık yazar topluluğu artık bizimki gibi edebiyatı lafı güzaf olarak görenlerin çoğunlukta olduğu bir coğrafyada bile görülmeye başlandı. Çeşitli öykü ödüllerine katılan öykü dosyalarının sayısının rekor düzeyde artması da bunun bir göstergesi. Palahniuk'un anlattığı öykülerin satıldığı konvansiyon merkezleri yakında burada da açılır belki.

Eğitim. Çünkü en azından hepimiz klavye kullanmayı biliyoruz. Virgülü nereye koyacağımızı biliyoruz... aşağı yukarı. Oldukça iyi derecede. Otomatik yazım kılavuzumuz var. Oturup kitap yazmaya kalkışmaktan korkumuz yok. Stephen King, çok sayıda kitabıyla, bunun kolay görünmesini sağladı. Ve Irvine Welsh, o da bunun eğlenceli görünmesine yol açtı, uyuşturucu kullanıp, suç işleyip, tutuklanmayacağınız, şişmanlamayacağınız ve hastalanmayacağınız son yer. Hem yaşam boyu kitap okuduk. Milyonlarca film seyrettik.

Aslında bu bizim motivasyonumuzun bir parçası, beşinci öğe:

Tiksinti. Bir video dükkânındaki, sözgelimi altı film dışında kalanı boktandır. Çoğu kitap için de aynı şey geçerli: Boktan. Biz daha iyisini yapabiliriz. Bütün temel konuları biliyoruz. Joseph Campbell, John Gardner, E.B. White tarafından hepsinin ipliği pazara çıkarıldı. Yeni bir saçma sapan kitap ya da film için zaman ve para harcamaktansa, bu işi niçin siz denemiyorsunuz? Yani neden olmasın diyorum?

Sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Tamam, tamam, belki de her olayın sözcüklere ve kamera açılarına indirgendiği kendine takıntılı, akılsız yaşamlara doğru yol alıyoruz. Her an, bir görüntü yönetmeninin merceğine göre hayal ediliyor. Her gülünç ya da kederli görüş, ilk fırsatta satılmak üzere bir yere kaydediliyor.

İnsanların kendi hayatlarını araştırdıkları, Sokrates'in hayal edemeyeceği bir dünya. Ama sadece film ve kitap potansiyeli açısından. Hikâye artık bir deneyimi takip etmiyor. Şimdi deneyim, bir hikâye üretmek için gerçekleştiriliyor. Bir çeşit, "Yapmayalım ama yaptığımızı söyleyelim," demek gibi. Hikâye –satabileceğiniz ürün– gerçek olaydan daha önemli hale geliyor.

Bir tehlikesi, hayata aceleyle girişip deneyim listemizi kabartmak için bir sürü olaya katlanabiliriz. Hikâye biriktiririz. Hikâyelere olan açlığımız gerçek hayat algımızı zayıflatabilir. Çok fazla aksiyon-macera filmi seyrettikten sonra şalteri indirmemiz gibi. Beden kimyamız dürtüyü kaldıramıyor. Ya da kendi hayatımıza karşı tarafsız bir "tanık" ya da gazeteci gibi davranarak kendimizi bilinçsizce korumaya mı alıyoruz? Böyle yaparak hiçbir zaman gerçekten duygulanmıyor ve asla hakiki anlamda hayata katılmamış oluyoruz. Her zaman hikâyenin nakit karşılığını tartıyoruz.

Başka bir tehlike de olayların üstüne atlamak, kendi yeteneklerimiz konusunda yanlış algılara kapılmamıza neden olabilir. Eğer olaylar bize meydan okumak ve bizi sınamak için oluşuyorsa ve biz onları sadece kayda geçirilip satılacak hikâyeler olarak deneyimliyorsak, biz gerçekten yaşadık mı? Olgunlaştık mı? Yoksa ölürken, kendimizi hikâye anlatma sanatımız tarafından kandırılmış ve aldatılmış gibi mi hissedeceğiz?

Bazılarının kendi suçlarına kılıf geçirmek için "araştırma" kisvesine sığındıklarını zaten görmüştük. Winona Ryder hırsızlık yapan bir karakteri canlandırmak için mağaza soydu. Pete Townsend kendi çocukluğundaki tacizi yazmak için internetteki çocuk pornosu sitelerine girdi.

Konuşma özgürlüğümüz, şimdiden bütün yasalarla çarpışmaya yönleniyor. Kimseye tecavüz etmemişsek, nasıl tecavüzcü bir karakter hakkında yazabiliriz ki? Durgun ve sıkıcı hayatlar yaşamışsak, heyecanlı ve şiddetli kitapları ve filmleri nasıl yaratabiliriz?

Kaldırımlarda araba sürmenizi yasaklayan yasalar, insanların arabanızın kaputunun önündeki telaşını, ön camınıza çarpan vücutların çatırtısını duymanıza engel olur. Bunlar engelleyici yasalardır. Bunun üstüne, gerçekten düşünürseniz, kokain çekmenizi yasaklamaları, sizin serbest ticaretinizi engellemek anlamına gelir. Eğer hükümet köle sahibi olmayı yasaklarsa, kölelik hakkında özgün kitaplar yazmak imkânsızdır. "Gerçek bir olaya

"Eğer olaylar bize meydan okumak ve bizi sınamak için oluşuyorsa ve biz onları sadece kayda geçirilip satılacak hikâyeler olarak deneyimliyorsak, biz gerçekten yaşadık mı?"

dayanan" her şey, kurmacadan daha fazla satılma şansına sahiptir.

Ama sonra, Özür dileriz, yedi dakikanız sona erdi.

Tabii madalyonun tersi de var.

Çoğu yazar atölyelerinin konuşmayla terapi yönü var. Kendimizi ve dünyayı keşfetmek için kurmacanın güvenli bir laboratuvar oluşturduğu fikri var. Bir "persona" ya da karakterle ve sosyal örgütle deney yapabilir, kostümleri prova edebilir ve bir toplumsal modeli yıkılıncaya kadar yürütebilirsiniz. Burada hepsi var.

Bir olumlu yanı, belki bu farkındalık ve kayıt altına alma, bizi daha ilginç hayatlar yaşamaya yöneltebilir. Belki de aynı hataları tekrar tekrar yapmaktan kaçınabiliriz. Gene bir sarhoşla evlenmez, tekrar hamile kalmayız. Çünkü bunun sıkıcı ve sevilmeyen bir karaktere dönüşeceğini anlamışızdır: Julia Roberts'ın asla oynamayacağı bir kadın. Hayatımızı akıllı ve cesur karakterlere göre şekillendirmektense, belki de kendi kurmaca karakterlerimize esin verecek akıllı ve cesur hayatlar yaşarız.

Kendi geçmişinizin hikâyesini denetlerken –kaydeder ve tüketirken– bu bize bugüne gelecekten bakma yeteneğini kazandırabilir. Hayatın öylesine akıp gitmesine seyirci kalmaktansa, kendi kişisel hikâyemizin ana hatlarını çizebiliriz. Bu sanatı öğreneceksek sorumluluğu üstlenmeliyiz. Giderek daha iyi taslaklar hayal edebilmeliyiz. Neyi başarmak, neye erişmek istiyorsak, ona odaklanmalıyız.

Mutlu olmak mı istiyorsunuz? Huzur içinde yaşamak? Sağlıklı olmak mı amacınız? Her iyi yazar, "mutluluk" kavramını netleştirmenizi önerecektir. Mutluluğu –bu belirsiz, soyut kavramı– bir sayfada nasıl gösterebilirsiniz? Anlatma, göster. Bana "mutluluk"u göster. Mutluluğun resmini çiz. Böylece yazmayı öğrenmek, kendinize ve dünyaya çok çok büyük bir yakın çekimle bakmak demektir. Yazmayı öğrenmek bizi hiç değilse her şeye daha yakından bakmaya, gerçekten görmeye zorlayacaktır.

Belki de biraz daha çaba ve hayal gücüyle, bir edebiyat ajanının okumak isteyebileceği bir hikâyeyi yaşayabilirsiniz. Belki de... bütün bu süreç bizi daha büyük bir şeylere götüren eğitimin tekerleridir. Eğer yaşamımız üzerine düşünebilir ve bilebilirsek, uyanık olur ve geleceği inşa edebiliriz. İnsanlık bütün bu kitap ve film seliyle tarihin farkına varabilir. Seçeneklerinin. Geçmişte dünyayı düzeltmek için denenen bütün yolların bilincine varabilir.

Hepsine sahibiz: zaman, teknoloji, deneyim, eğitim ve tiksinti.

Peki, eğer savaş hakkında bir film yaparlar ve hiç kimse gelmezse ne olur? Eğer biz tarihi tarihten öğrenme konusunda çok tembelsek, belki de olay örgülerini öğreniriz. "Biz bu filmi zaten görmüştük" duygumuz, bizi gelecek savaşı ilan etmekten alıkoyar. Savaş, "oynanmayacaksa", niye zahmet edelim? Eğer savaş, "seyirci toplamıyorsa"? Eğer filmin ilk haftasından sonra bu savaş tanklarını görürsek, hiç kimse yeni bir savaşa yeşil ışık yakmayacaktır. Çok çok uzun bir zaman için.

Sonra, en sonunda, ya bir yazar yepyeni bir hikâyeyle çıkıp gelirse. Yeni ve zorlayıcı bir yaşam tarzıyla...

Özür dilerim, yedi dakikanız sona erdi. □

İngilizceden çeviren **Şükran Yücel**

QEDRÎCAN

Yemin

UZUN ZAMAN OLDU; HAYAL MEYAL HATIRLARIM. OKULUMUZUN BİNAsı tek katlı, duvarları sıvasızdı. Sokak kapısı dar ve karanlık bir dehlize açılırdı, ardından ağaçsız, çorak bir avlu görünürdü. Suyuyla aptes aldığımız paslı bir bidon dururdu avluda.

Kızlı oğlanlı birlikte oynayıp birlikte okurlardı.

Büyük hoca, kadındı; servi boylu, kambur, azıcık da çatlaktı. Küçük hoca, büyük hocanın oğluydu, daha çocuk yaştaydı.

Büyük hocanın sopası bana yetişemesin diye en arka sırada otururdum. Bu yüzden adım Tilki'ye çıkmıştı. Zaten kurstaki her çocuğa mizacına ve görünüşüne göre bir ad takılmıştı: Kuduz Kurt, Kiler Faresi, Yaban Hindisi…

***

Okulda ceza namına falaka vardı. Hatta kocaman kızlar bile falakadan kurtulamazdı. Falakadan korkuya kapılıp titremeyen yoktu. Cürmü az olanın küçük hoca birkaç tokatla, büyük hocaysa birkaç sopayla canına okur, kafasını şişliklerle donatırdı.

Konu dayak olunca, herkese göre benim payıma düşen daha az olurdu. Yalnızca bir keresinde büyük hoca bir "yalan" yüzünden kulağımı çok çekip acıttı. Kulağımdaki kızarıklık ve acı birkaç günde ancak geçti. Buna rağmen benim hiçbir kabahatim yoktu, ben "doğru" söylemiştim...

Bir gün çocuğun biri aptes bidonunun emziğini kırmıştı. İki hoca da bu suçu işleyenin kim olduğunu öğrenmek istiyordu. Onu kıran; ufak, çelimsiz, hasta ve güçsüz bir çocuktu. Bunu büyük hocaya söyledim. Hoca, onu falakaya yatıracaktı. Çocuksa inkâr ediyordu. O arada başka bir çocuk hocanın yanına gelip, "Emziği Mıstık değil ben kırdım," deyip falakaya yattı. Hoca hanımın sopası kalkıp indikçe, çocuk gözlerinden gelen boncuk boncuk yaşlarla, ahlama vahlamayla yirmi otuz kadar sopa yedi. Sonra bana dönüp, "Niye arkadaşın hakkında yalan söyleyip onu ispiyonladın?" dedi. Der demez kulaklarımı birkaç kez öyle bir çekti ki ayaklarım yerden kesildi.

Ağladım, durmadan ağladım, çünkü yalan söylememiştim. Evet, emziği kıran Mıstık'tı, bunu gözlerimle görmüş, sonra büyük hocaya söylemiştim.

Paydostan sonra yalan söyleyip bile bile falakaya yatan çocuğu gördüm, kolundan tutup sordum ona:

“Kendim için bir tane uzun ve düz olanını seçtim, keskin bir bıçakla kabuklarını soyup kulakçıklar ve bir buruncuk çıkarıp atımı yapıyordum.”

“Niye beni yalancı çıkardın, üstüne üstlük yapmadığın bir şey için yaptım deyip boş yere dayak yedin? Emziği sen kırmadın ki...”

“Evet, ben kırdım.”

“Hayır, sen kırmadın, Mıstık kırdı, gözlerimle gördüm de sonra hocaya söyledim.”

Artık gerçeği saklayamazdı, yüzüme bakıp bir süre öyle kaldı, sonra bana döndü: “Hocalara söylemeyeceğine yemin edersen sana gerçeği anlatırım.” Yemin ettim, merakımdan geberecektim yoksa:

“Evet, emziği Mıstık kırmıştı, bunu ben de biliyorum, ama görmüyor musun, o çok güçsüz, hasta, falakaya dayanamaz ki.”

“Niye onun yerine dayak yedin ki?”

“Niye mi? Çünkü ben onunla yemin ettim. O bugün hasta, ben iyiyim, onu kurtardım.”

“Ne yemini?”

“Bilmiyor musun?” diye sordu. “Hayır,” dedim. Biraz uzaklaşıp,

“Birbirimizin kanını emip birlikte yemin ediyoruz,” dedi. “Yemin edenler, birbirlerinin kan kardeşi olup ölünceye kadar her biçimde birbirlerine yardım eder.”

Sonra birçok çocuğun birbirlerine yemin etmiş olduklarını gördüm.

Bir gün bunu gözlerimle gördüm. Küçük hoca su bidonunun önünde aptes alıyordu. Büyük hoca, sırtı bize dönük, namaz kılıyordu. İki çocuk bir çakıyla kollarını kesip kızıl kan damlalarını yara yerlerine sürüp emiyorlar, birlikte yemin ediyorlardı.

Yemin etme ve kan kardeşliği bana merak oldu. Bir kan kardeşim olsa, büyük hoca kulaklarımı çektiğinde, kendini bana siper edip kulaklarımın çekilmesine izin vermez, bazen de beni falakadan kurtarırdı.

Okulda kendimi yalnız hissediyordum. Bazı arkadaşlarım vardı, fakat birlikte yemin etmemiş, onlarla kan kardeşi olmamıştık.

Bir gün dileğimi anneme açtım; ona yemin etme hikâyesini anlattım. Annem yüzünü ekşitip, “Delirmiş olmayasın? Öyle çocukluklar istemem,” dedi.

Fakat annemi umursamadım; bu şeyi, “yemin etme”yi kafaya takmıştım bir kere. Arkadaşlarımın arasından kendime esaslı bir kan kardeşi seçmek istiyordum. Hoş bir rastlantı, bu arkadaşı bana bahşetti. Cuma günleri çocuklarla bizim bahçede toplanır, akşama kadar oynardık. Kendisinden çok adı hoşuma giden bir arkadaşım vardı. Sık sık Kuduz Kurt’un sırtını yere getirirdi. Kuduz Kurt, hoca hanımın Cemo’ya taktığı lakaptı. Cemo, harbiden bir kurt gibi kuduzdu, birçok çocuğun canını yakardı.

Sındık, yazları her cuma bir deste söğüt dalı getirirdi. O dallardan kendimize atlar yapıp hep beraber cirit oynardık.

Qedrîcan, şair, öykücü ve çevirmen. 1911 yılında Mardin Derik’te doğdu. 1931’de bu tarafta yaşadıklarından ötürü Hatay üzerinden Suriye’ye kaçıp Kürt şehirleri Amûdê ve Qamişlo’da yaşamak zorunda kalmıştır. 1934’te Suriye’de öğretmenliğe başlamış, fakat ulusal, ilerici ve Kürt halkının mücadelesini destekleyen görüşlerinden dolayı 1959 ve 1961 yıllarında tutuklanmıştır. 1957 yılının Temmuz’unda Moskova Dünya Gençliği Festivali’ne katıldı. Suriye ile Mısır’ın birleştiği yıllarda, Şam’dan Kahire Kürt Radyosu’nun yöneticiliğini yaptı. 9 Ağustos 1972’de öldü, Şam’daki Kürt mahallesinde bulunan Şeyh Halit Nakşibendî Mezarlığı’nda toprağa verildi. Qedrîcan, modern Kürt şiirinin ve öyküsünün öncülerindendir, bunun yanında çevirinin bir dile kattıklarını da erkenden görmüş olanlardandır. Qedrîcan’ın yapıtları, *Hawar* (Çığlık), *Ronahî* (Aydınlık) ve *Roja Nû* (Yeni Gün) gibi Kürt edebiyatı tarihinde belirleyici bir role sahip dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. *Guneh* (*Günah*) adlı öykü kitabı 2007’de, Lis Yayınları’nca basıldı.

Gene bir cuma günü Sındık bir deste söğüt getirmişti. Kendim için bir tane uzun ve düz olanını seçtim, keskin bir bıçakla kabuklarını soyup kulakçıklar ve bir buruncuk çıkarıp atımı yapıyordum.

Sındık'la öteki arkadaşlar, aynen benim gibi atlarını yapmak için elimdeki bıçağı bırakmamı bekliyordu. Nasıl olduğunu anlayamadım, elimdeki bıçağın dalın kabuğunun arasından kayıp sol elimin serçe parmağına gelip parmağımı kestiğini gördüm. Sulu kızıl bir kan aktı. O an bir şey geldi aklıma: Yemin etmek. Parmağımdaki acıyı unutuverdim, Sındık'a,

"Kalk Sındık, benim elim hazır, sen de elini kes, birlikte yemin edip kan kardeş olalım," dedim.

Sındık, bir süre kalakaldı, kara gözleri yere kilitlendi:

"Hiç öyle olur mu! Kan kardeşliği için birbirimizin bileğinin kanını emmeliyiz."

"Ne fark eder ki be!.. Kan değil mi, ha elden, ha bilekten."

Sındık, "Pekâla," deyip bıçağı elimden aldı, kolunu sıvayıp bileğini kesti, hatta azıcık derin de kesti. Kanı o kadar koyuydu ki akmıyordu; tümü bir damla olup taştı. Kanlarımızı karıştırdık. Önce ben emdim; tuzlu sıcak bir şeydi. Sonra o parmağımdan akan kanı emdi.

***

Hatırlamıyorum, üzerinden ne kadar zaman geçti bilmiyorum; bir ay, belki de bir yıl. Sındık'la kan kardeşi olduğumuzu unutmuştum. Gene beraber okula gidip beraber dönüyorduk. Bir gün hava çok sıcaktı. Büyük hoca öğleyin bizi paydos etti, her perşembe yaptığı gibi... Sındık'la birlikte sallana sallana eve dönüyorduk. Mendilimi kafama geçirmiştim. Alınlarımızdan ter akıyordu, küçük ve dar bir yoldan gidiyorduk. Ansızın kara, kocaman bir köpek çıktı önümüze. Eli sopalı birkaç adam köpeği kovalıyordu. Uzaktan bize bağırdılar:

"Kenara çekilin, sizi ısıracak!"

Korkup afalladık. Aman kaçalım, dedim. Köpeğin gözleri kızıla kesmişti, ateş gibi parlıyorlardı. Köpek, bize yaklaşmıştı. Sındık, sen arkama geç, deyip bana siper oldu. Köpek, onun üstüne atıldı, Sındık da ona hamle yaptı. Sanki güreş tutuyorlardı, birbirlerini bellerinden kavrayıp gidip geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı. Sonra ikisi de devrildi.

O savaş bana çok uzun sürdü gibi geldi. Korkudan tir tir titriyordum. Köpeği kovalayan adamlar bize yetişip sopalarla köpeği eşek sudan gelinceye kadar dövdü.

Sındık kurtuldu. Fakat garibimin yüzünden gözünden kanlar akıyordu. Köpek kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırıp kafasını eğdi, tabanları yağladı. Sındık bana, "Korkma, bir şey olmamış, önemsiz bir yara," dedi. Adamlar onu kucaklayıp alıp evine götürdü. Ben de koşa koşa eve gittim, başımdan geçenleri anneme anlattım.

Ertesi gün Sındık okula gelmedi. Anneme, "Anne, evlerine gidip Sındık'ı görsek," dedim. Annem, kabul etmedi. Sındık hasta, gidip onu rahatsız etmemiz doğru olmaz diyordu.

Sonra her sabah Sındık'ı görürüm umuduyla okula gider oldum, ama heyhat... Sındık hiç gelmedi. Meğer o köpek kuduzmuş. Sındık'ı Diyarbakır'a, doktora götürmüşler, oradan da İstanbul'a. Sonra Sındık'ın öldüğünü duyduk.

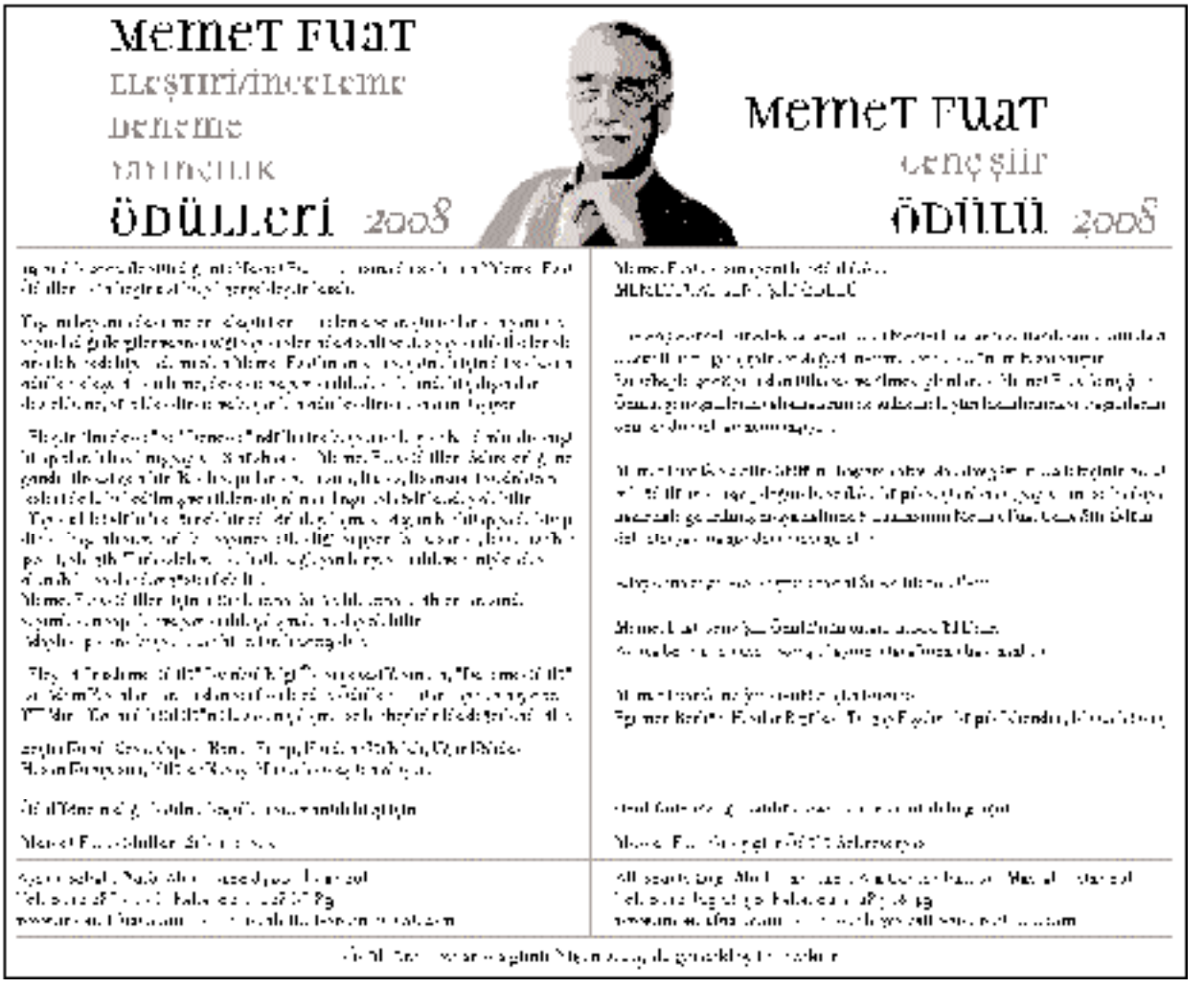
***

Yazları her gün erkenden uyanıp buluta kesmiş sabahları gördüğümde, herkes gibi benim de çocukluğum gelir aklıma. Yeşile kesmiş memleketim, doğduğum yerler gözlerimin önüne gelir, ben farkında olmadan gözyaşlarım akar sol elimin üstüne. Serçe parmağıma, orta eklemine bakarım; o kutsal yaranın yerinde küçük ve beyaz bir çizgi kalmış görünen, fedakâr arkadaşımın dudaklarının sıcaklığı hâlâ orada. Sonra kahraman arkadaşımın, ettiği yemin uğruna, arkadaşının kurtulması için kuduz köpekle dişe dişe kana kan savaşan o arkadaşın hayali. □

Kürtçeden çeviren **Kawa Nemir**

Öykünün Kürtçe adı: "Sond"

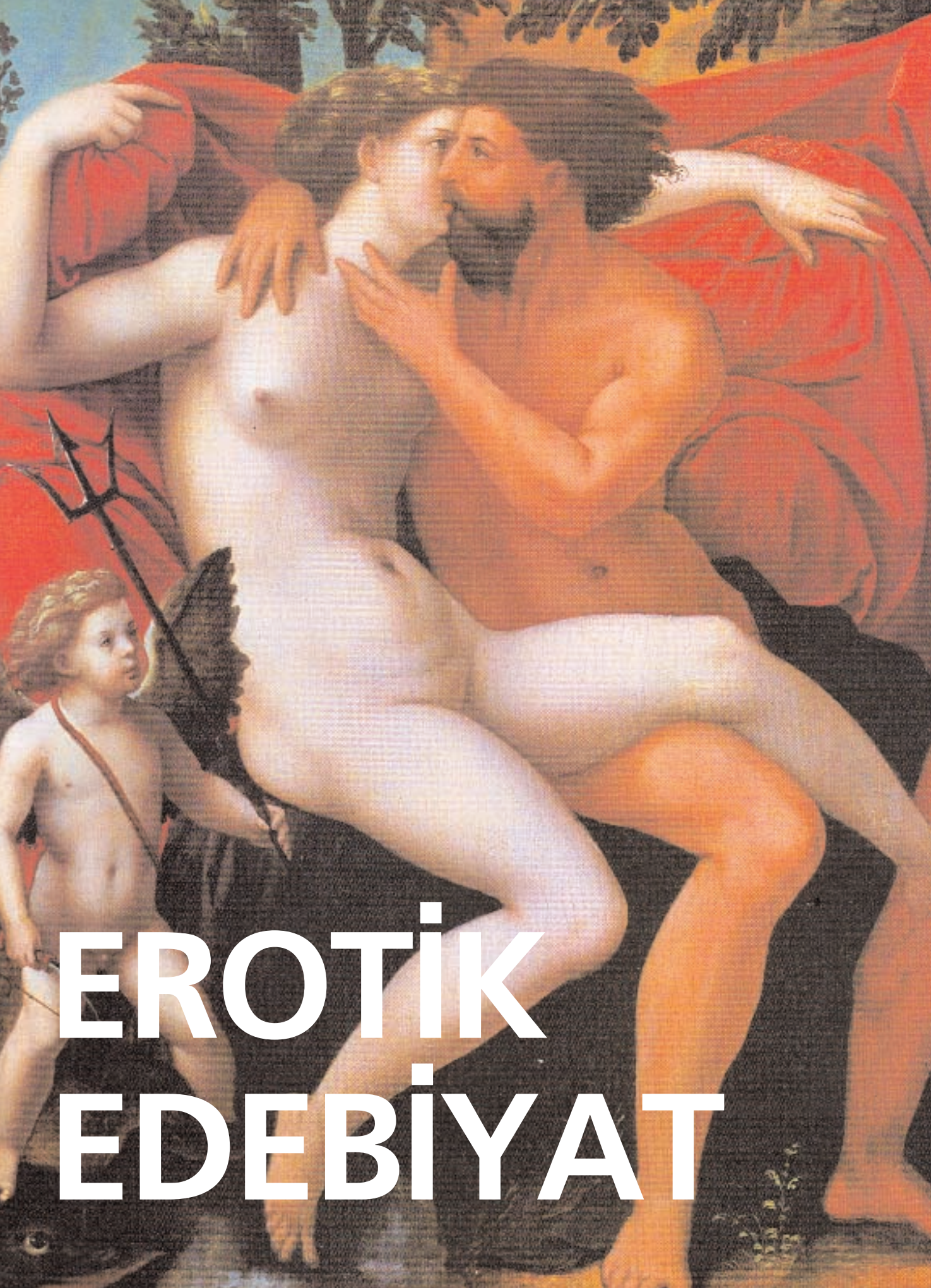
Hawar, yıl 9, sayı 35, 12 Kasım 1941

SEMA KAYGUSUZ'UN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Onun yabani sesini seviyorum ben. Sözcükleri tarihsel evcilliğinden soyup başka bir şeye dönüştürmesini... Hayvanlaşmaya yeltenmeden çıkardığı yabansı böğürtüler, kükreyişler, dokunaklı sızlanmalar, sözcüğün ses başlangıcına götürüyor beni. Onu işiten kimse yokmuşçasına harfleri kağıda düşürürken, sözcüklerin gölgesini küçük kara lekeler halinde kağıda serpiştirmeye başlıyor. Örümcekten söz ettiğinde diyelim, hepimizden önce örümceği görmüş olan o ilk kişinin saflığıyla diziyor sözcükleri. Her cümlesi yeryuvarlağından esinlendiği birer vahiy, handiyse hepsi birer ışık dizinimi. Kendi zamanından kopuk biri değil ama. Nefret ettiği şairler, beğenmediği ideologlar, şefkatine minnet duyduğu dostları var. Ne tırnaklı öfkesini sakınıyor yazarken, ne de çocuksu afallamasını. Bir yanıyla delirip öbür yanıyla kendini seyreden estetlerden biri olarak anmak Lautréamont'a haksızlık olur. Çünkü onun Maldoror'u, kendi mağarasında kıvranan birinin yaşadığı sanrının ta kendisi... Sanki Maldoror şarkılarını bir tek bana söylüyor da işitilmez olanın müziğini duyduğumu sanıyorum. Böylece onu kendim içre bir varlık olarak taşıyorum karnımda. Dürüstlüğüne gelince, onunki uygarlıktan edinilmiş olanın çok ötesinde, açlığını kükreyerek duyuran aslanınkine benziyor. Lautréamont sürekli gerçeği söylüyor.

EROTİK EDEBİYAT

“Cinsellik ateşi, erotizmin kızıl alevini tutuşturur; erotizmin kızıl alevi de, aşkın titrek ve mavi alevini. Erotizm ve aşk: Hayatın çifte alevi.”

Octavio Paz’ın bu sözleri, edebiyatın insana dair her şeyi içine alabilme yeteneğinin sınırsızlığını anlatır. Herhangi bir kıpıyı onun dışında tutmaya çalışanların edebiyatla ilişkilerinden kuşku duyabiliriz. Erotizm içinse, söylemeyelim bunu. Çünkü erotizm, edebiyatın doğuşundan bugüne, sözün ve sözcüklerin iskeletini dolduran, yaratıcılığı kamçılayan, okurun yanından ayrılmadığı, hayattır. Onsuz olunmaz hayat. Notos’la getirdiğimiz.

Yaşam ve ölüm

Ferit Edgü

Erotizm, bugüne değin yayımladığım kitapların ağırlık noktalarını oluşturmuyorsa, kendimi erotik bir yazar olarak nitelemiyorsam da, yazarlığımı pek de bu dünyanın dışında görmüyorum. Erotizm, her şeyden önce sanat ve insanoğlu konusundaki düşüncelerimin başlıca belirleyici öğelerinden biri olduğu için. Bunu da birçok yazımda ve *Ders Notları*’nın birçok yerinde dile getirdim.

Erotizmi, başlangıçta (gençlik yıllarımda) cinsellik kadar bir özgürlük sorunu olarak gördüm. Bu görüşüm hiç değişmedi, hatta zaman içinde gelişerek erotizmle Mutlak Özgürlük arasında bir bakışım kurar oldum.

Bu açıdan baktığımda, nedir benim gözümde (hayatımda demiyorum) erotizm?

Birçoklarının sandığı gibi, cinselliğin, cinsel aşkın, seksin (adına ne dersek diyelim) dinsel, toplumsal, hiçbir kural, yasa tanımadan sonsuz bir özgürlük içinde yaşanması mı?

Hiç kuşkusuz erotizmin içinde tüm bunlar vardır; ama yalnızca bunlar erotizm değildir.

“Erotizm,” diyor bu konuda klasik olmuş bir kitabın (*L’erotisme*) yazarı Georges Bataille: “Yaşamın ölümüne kabulüdür.”

Yaşam ve ölüm.

◀ **Denizler tanrısı Neptün ile Thetis sevişirken aşk tanrısı Eros onları izliyor. 16. yy.**

Çünkü tensel sahnelerin tasviri insanı ancak ereksiyona sevkeder, erotik haz veren ise yazının kendisidir. Çünkü asıl erotik olan kahramanın teni değil, yazının tenidir.

Yazının teni

Fatih Özgüven

Erotizm beyinde başlar, ya da, En erotik organ beyindir, gibi klişe cümleler vardır. Her klişe gibi içlerinde doğruluk payı taşımakla birlikte, insanı ister istemez şu soruya götürürler: "Peki ama nerede biter?" Bu sorunun cevabını da erotizm başyapıtlarından sayılan ama aslında ahlaki meselelerle meşgul Avrupa edebiyatının önemli eserlerinden olan *Lolita*'nın yazarı Nabokov, eserin erotik edebiyatla dalga geçen önsözünde, Marquis de Sade'dan bahisle verir: "Sonunda bahçıvanı da içeri çağırırlar." Sade'ın üçlü, beşli, onlu yüzlü seks ve eziyet sahneleri gerçekten de o kadar tekdüzeleşebilir ki, bahçıvan bile bu "konfigürasyon" lara ne katabilir, belli değil.

AUBREY BEARDSLEY

Öte yandan, bahçıvanın çalışkan biçimde konuya dahil olduğu ve yıllardır erotik edebiyat deyince akla gelen belli başlı eserlerden *Lady Chatterley'in Âşığı*'nı da bahçıvanın olaya daldığı sahnelerden itibaren okumak üzere sayfaları işaretleseniz pek bir şey kaybetmiş olmazsınız. Leydi'nin bahçıvanın edep yerini kır çiçekleriyle süslediği meşhur sahne gerçekten de iç gıcıklayıcıdır ama Lawrence'in eski Yunan'daki birtakım pagan törenlerini özlediği bilgisini, sınıf ve seks tartışmasının yer yer yavanlaştığı duygusunu bir kenara atamaz ve yazıdan değil sadece sahneden bir hoş olursunuz. Çünkü tensel sahnelerin tasviri insanı ancak ereksiyona sevkeder, erotik haz veren ise yazının kendisidir. Çünkü asıl erotik olan kahramanın teni değil, yazının tenidir. Çünkü gerçek edebiyat okurunda erotik hazzı yaratan şey, yazının duyumsallığıdır, ne bahçıvanınkinin ne de leydininkinin tasviri.

Mrs Dalloway'de, Clarissa Dalloway'in akşama giyeceği yeşil elbisedeki söküğü tamir etmeye çalıştığı sayfalar benim için yüzlerce sayfa Sade'dan daha erotik, tensel ve "Sadeist"tir. Akşama herkesin önüne sanki aradan yıllar yıllar geçmemiş gibi pırıl pırıl çıkma arzusunun yoğunluğunun sonucu olan bu gayret, sayfa üzerinde o kadar acımasızca tenseldir ki, yeşilini hâlâ tam tespit edemediğim elbisedeki delik âdeta sayfayı yakar. Dikilmeye çalışılan bir yarıktan bahseden bu satırları başka yarıklardan bahseden yüzlerce sayfaya değişmem. Sade'ın *Yatakodasında Felsefe*'sinde mesela, bir kız annesinin vajinasının ağzını diker, bunu esprili bir mesel, manidar bir masal olarak kabul etmişimdir daima –nerde yeşil elbisenin söküğünün erotizmi, nerde Sade'ın aydınlanmacı, Freud öncesi meydan okumacılığı! Tamamen farklı şeyler –farklı sökükler, farklı dikişler.

Anna Karenina romanının tuhaf biçimde aseksüel kadın kahramanının ve onun vodvil subayı âşığının hikâyesi değil, aslında otoerotik bir

ateşle için için yanan bir delikanlının, Levin'in hikâyesi olduğunu da birçokları teslim eder. Evrene ve dünyaya dair meselelerin ateşiyle yanan ama "bunun bu olduğunu" bilmeyen bu 19. yüzyıl delikanlısı sonunda köylülerle ot biçmeye başladığında kendini her şeye, evrene, varoluşa öyle kayıtsız şartsız teslim eder ki, o satırlarda varılan uyum kadar orgazmik bir şey pek azdır. Levin, uzun otların arasına uzanır yatar da galiba; kitabı okuyalı epey zaman oldu. Levin'i, yazının da arzunun da patlayıp tükendiği noktada tatlı bir rehavete daldırmış olabilir zihnim, emin değilim. Bu benim Levin'le ilgili erotik izlenimim kadar yazının mükemmelliğinden de olmalı. Hatta birincisini ikincisi doğurmuş olsa gerektir.

Colette'in erotik bir yazar olduğunu söylemek abesle iştigale benzer. Ama bunun sebebi kadın kahramanlarıyla ilgili cüretkâr hikâyeler anlatması değildir. Daha çok, tensel deneyimin bazı kritik anlarını müthiş berrak bir biçimde yazıya dökmesidir. Adalet Cimcoz'un *Cicim* adıyla çevirdiği *Cherie*'de orta yaşlı bir kadın yatakta uyuyan genç sevgilisinin yanında aynada kendine bakar. "Tenin eskimesi" falan gibi banal şeylerden bahsetmez yazar burada. Her tenin tadı ayrıdır ve zaten biraz sonra gene sevişeceklerdir muhtemelen, ondan sonra da, ondan sonra da. Ama Colette, okura tensel deneyimin tam ortasında kişi olaya ve onun aktörü olan kendisine yabancılaştığı bir anı çizer daha çok: "Neredeyim, kimim?" Erotizm ve ürperti.

"Açık mavi mürekkep, dolmakalemin altın ucundan ağır ağır boşalarak noktayı ortadan kaldırdı; kalem orada takılıp kalmıştı çünkü; gözleri daldı, içlerine yavaşça yaşlar doldu. Bütün körfez titreşti; deniz feneri sallandı; Mrs. Connor'ın küçük yatının direği güneşin altında bir mum gibi eğiliyordu sanki. Hızlı hızlı gözlerini kırpıştırdı. Kazalar korkunç şeylerdi. Tekrar gözlerini kırpıştırdı. Direk düzeldi; dalgalar gelgitlerine kavuştular; deniz feneri dimdikti; ama leke yayılmıştı." (V. Woolf, *Jacob'un Odası*)

Şimdi; bu mükemmel parçada bir orgazm analojisi, allah korusun fallik öğeler falan arayacak ve bulacak iflah olmaz seksopatları bir kenara bırakacak olursak:

1) Asıl erotik organlar malum yerler değildir. Asıl erotik olan, bu parçada olduğu gibi "bakan" ve "bakana bakan" gözdür.

2) Eşyanın üzerinde "iz" kalır. Eşyayı hakkıyla anlatırsanız, "her şeyi" anlatmış olursunuz.

3) Erotik olan yazıdır. Onun tenidir. Bütün edebiyatın üzerinde cereyan ettiği malzeme. İnsan teninden, kumaştan, lateksten, kadifeden, çelikten, kıldan, tüyden daha erotik olan o sonsuz esnek, nefis malzeme. □

"Pantagruel ve *Gargantua*, üniversiteye yönelik alaylarla dolu olduğundan 2 Mart 1543'de Sorbonne tarafından yasaklandı, ama okutmanı Piskopos Pierre du Chatel'e bu kitapları okutturan I. François bunlarda kınanacak bir şey bulamaz. Zaten Kardinal Jean du Bellay tarafından himaye edilen Rabelais endişelenmez ve 1546'da, ağzına kadar kadın düşmanlığıyla dolu Soylu Pantagruel'in Maceralarının ve Kahramanca Sözlerinin Üçüncü Kitabı'nı yayımlama iznini alır. Panurge evlenmek istemektedir, ama boynuzlanmaktan korktuğundan birçok kişiye, bir din bilginine, bir filozofa, bir falcı kadına, bir astrologa, vb. danışır. Bu danışmalar kırk bölüm boyunca sürer ve hepsinin sonucu, kadınların kocalarını boynuzlamaktan başka bir şey düşünmedikleridir; kocaların karılarını aldattıkları bir an için bile olsun söylenmez. Kitapta Rabelais'yi temsil eden doktor Rondibilis (Rabelais, 1537'de doktor oldu ve daha sonra Lyon'da Hipokrat'ın *Pronostics*'leri üzerine halka açık bir ders verdi) şöyle der: "Kadından bahsettiğimde çok dayanıksız, çok değişken, çok kararsız, çok vefasız ve kusurlu bir cinsiyetten söz ediyorum ve bana öyle geliyor ki (bütün şerefim ve onurum üzerine söylüyorum) doğa, kadını yaratırken diğer her şeyi yaratırken gösterdiği sağduyudan sapmıştır." Kadında, kendisini sadakatsiz kılan obur ve açgözlü bir hayvan, dölyatağı vardır: "Bütün evli erkekler boynuzlanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Boynuzlanma, doğal olarak evliliğe özgüdür." Peder Jean des Entommeures, Panurge'ü cesaretlendiren tek kişidir."

"Erotik edebiyata yönelik baskı, hovardaların din karşıtı düşüncelerini pornografik tasvirlerle birleştirmelerinden kaynaklanıyordu. Asla dinsizliğe karışmamış olanların priapelerinin kolektif derlemeleri kralın izniyle yayımlanmaya devam etti. Cinsel ifadelere izin verilirken dinsel küfürlerin de aradan sıyrılmamasına dikkat edildi. Garasse, güzel sanatlardaki bozguncu doktrinin iki dalı olduğunu, hovardalık ve ateizm, söylüyordu: "Birileri *hovardadır* ve diğerleri tamamen *dinsizdir*, birileri acemidir, diğerleri mükemmeldir, birileri tırtıldır, diğerleri kelebek, birileri çıraktır, diğerleri kötülük ustasıdır." Çapkınlığın ateizm biçiminde yozlaşma riski olduğundan daha büyük bir kötülüğü engellemek için hovardaca zevkleri kışkırtan yazıların yasaklanması kararlaştırıldı."

* "Erotik Edebiyat" bölümündeki kutular içindeki alıntılar, Alexandrian'ın *Erotik Edebiyat* kitabından alınmıştır (Çeviren: Işık Ergüden, Mitos, 1993).

Çünkü ister erotizmden, ister şiirden beslenerek ortaya çıksın, esrik haz bir toplum için tehlike çanları anlamına gelebilirdi: Toplumu kontrol altında tutamayacak olmanın endişesiydi bu.

İnsan denetlenebilir mi? Evet

Müge İplikçi

Bu sorunun yanıtını ararken referans verebileceğim temel noktalardan biri oldu kapitalizm. Son üç yüzyıla damgasını vurduğu için değil sadece; aynı zamanda metalaştırma pratiğinin en maharetli uygulayıcısı olduğu ve bu uygulamada insan olarak ciddi fireler vermemize yol açtığı için.

Sanayi toplumlarına yön veren, yön verirken de toplumu kategorilere bölen bir sistemle karşı karşıyayız nicedir. Kimin kiminle ve hangi amacı güderek yaşam tecrübesini gerçekleştireceğinin ötesinde, tam da ilgilendiğimiz konu gereği, kimin kiminle hangi cinselliği ortaya koyması gerektiğini bile belirleyen bir şebekeden söz ediyoruz. Düş ve fantazilerimizi denetleyen, bizlere nasıl "bizler" olmamız gerektiğini sürekli aşılamaya meyleden –ve bunu çoğunlukla hayallerimizi denetleyerek gerçekleştiren– bir yapı bu. Cinsellik ve erotizm de bundan bolca nasiplenecektir elbette. İşin aslı, tarihsel sürece baktığımızda düşünce ve dinin toplumsal denetleme mekanizmaları haline geldikleri noktada da aynı yaptırımı görebiliyoruz.

Talihsiz Romalı kadın kahraman Lucretia. 16. yy başları.

Bu yönden, ağırlığını "tam anlamıyla rasyonelleştirilemez" fikrinden alan ve kolay kolay denetlenemeyen cinselliğin izlediği yol, bir bakıma toplumsal kural aracılığıyla insanlığın kendi olmaktan çıkarıldığı ve çizilen çerçeveyle ahenkli bir hale dönüştürülmesinin de ipuçlarını taşıyor. Belki de bu yüzden dünya kuruldu kurulalı yasa belirleyicinin en sakınımlı durması gereken alanlardan biri olarak görünüyor cinsellik ve erotizm; çünkü kontrol altına alınması en zor güçlerden biri.

Bu gücün peşine takılıp zaman içinde küçük bir yolculuğa çıktığımızda Antik Çağ'ın erotizm ve erotik edebiyat bakımından epey zengin olduğunu fark edebiliyoruz. Bu zenginliğin temelinde yatan neden cinselliğin günümüzdeki algılanışından daha farklı bir konuma sahip olmasıdır. Hayat ve bu hayatın içinde karşılık bulan erotizmde kibar fahişeler günümüzdeki iffetli ve namuslu kadın tipinin karşıtı değildir; dahası, kamusal alanla kamusal olmayan alan arasındaki çizginin de belirleyicisi olmak gibi bir yükümlülüğün altına sokulmamışlardır. Zeus'un oyunlarının gölgesinde üremek bir zevk göstergesi olarak algılanagelmiş ve aşk, hele hele aşklı meşk neredeyse baş tacı edilmiştir.

Tam da bu noktada mitolojinin üremeyle bağlantısına vurgu yapabiliriz. Yunan mitolojisinin erotik sahnelerle yüklü içeriğini anımsarsak yaşamla yaşamın öykülenişi arasında erotizmin ne denli önemli bir yer tuttuğunu da görürüz. Yinelemek gerekirse, cinsel hazzın tanrı ve tanrıçalar tarafından kabul gördüğü bu dönemde Antik Yunan'ın çehresinin de günümüzdeki cinsellik anlayışından farklı bir çehreye sahip olduğunu dillendirmek mümkündür. Sadece Olympos'taki tanrı ve

tanrıçalar için değil; erotik haz günlük yaşamın içine dahil edilmiştir, bugünkü kutsallık anlayışından farklıdır erotizm ve dolayısıyla tapınaklardadır; yasakların gölgesinde değildir, bu açıdan da pornografik olmaya ihtiyacı yoktur…

Cinselliğin doğal kabul edilmesi, erotizmin kir, kirlilik ya da kutsallık kavramlarıyla henüz içli dışlı olmaması, cinsellikten alınacak "hazzı" da makul kılıyordu. Dolayısıyla Antik Yunan'daki insanla erotizmin buluşması için, tabu ve yasağın kendini insanlara dayatma fırsatını her koşulda yakalayamadığı bir dönem denebilir. Ancak hiç kuşkusuz denetim mekanizmaları devreye girecek ve insanın "denetlenebilirlik" tarihine, ilginç bir paradoks yaratarak "düşünce" ile müdahale etme gereğini duyacaktı. Çünkü ister erotizmden, ister şiirden beslenerek ortaya çıksın, esrik haz bir toplum için tehlike çanları anlamına gelebilirdi: Toplumu kontrol altında tutamayacak olmanın endişesiydi bu.

Bu endişenin yaygınlaşmaya başladığı bir süreçte Eski Roma'ya ve o dönemde yazılanlara baktığımızda kuralların insan aklı ve bedeni üzerindeki egemenliğini seçmeye başlarız. Ovidius'un *Aşk Sanatı* (*Ars Amatoria*) bu açıdan kayda değer bir yapıttır. Resmi ahlakın, toplumsal cinsiyet rollerinin dayatmacı yanının hissedilmeye başladığının ipuçlarını verir bizlere *Aşk Sanatı*. Erotizmin artık belli bir sınıfın imtiyazlarından biri haline geldiği zamanlardır söz konusu olan. Aristokrasi erotizmi elde etmiş ve onu kamusal alandan çekip almış, sınıfsal bir özerklik haline getirmiştir. Petronius'un Satyricon'unda bu sınıfsal farklılığı görmek mümkündür. Kitap, eşcinsel iki genç öğretmenin ilginç ve hayli pornografik öyküsüyle bizleri buluştururken töre ve geleneklerin katılığının sembolü olan kırbaç cinsel hazzın bir parçası olarak karşımıza çıkar. Pornografinin varlığını bir tür "kapanma" olarak hissettirdiği bu dönemler, yetkenin şövalye ile aşkına koşut giden erdemlilik, namus ve şerefle eş tuttuğu bekaret, mahremiyet ve ölüm kavramlarını insan hayatına zerk ettiği dönemlerdi aynı zamanda. İnsan hayatına topyekûn geçirilen bu "bekaret kemeri", bu hayatın felç olmasına göz yummaktı. İnsanı cinsel anlamda eylemsizliğe sevk etme temelliydi ama bir o kadar da şiddete açık hayatlara meydan veren bir dayatmaydı bu. Erotik itkilerin alt kültürler doğurması, pornografiye kayışı da bu yasakların sonucuydu. Bir yanda insana özgü olduğu savlanan tutku, öbür yanda ahlaksal itkiler, Ortaçağ'dan günümüze insanın temel çelişkilerinden biri olarak kalacaktır. Buna koşut giden bir süreçte Hıristiyanlık resmi bir din görünümü kazanmaya ve toplumsal hayata egemen olmaya başlar. Eski Ahit'teki açık saçık öyküler unutulmaya yüz tutmaktadır.

Yukarıdaki resim: Jean Auguste Dominique Ingres, *Türk Hamamı* adlı resminde, kadınları masum bir şehvet ve sefahat içinde betimlemiş. 1859-1863.

Sağdaki resim: Sir Lawrence Alma-Tadema, *Tepidonum*'da. 1881.
Karşı sayfadaki resim: Fotoğrafçısı bilinmiyor. 1910 tarihli bir kartpostal.

Ancak edebiyat unutmaz! Yirminci yüzyılın en önemli yönetmenlerinden biri olan Pier Paolo Pasolini'nin esin kaynağı olan Giovanni Boccaccio'nun 14. yüzyılda yazdığı *Dekameron*'u böyle bir hatırlayışa denk düşer. Floransa'da veba salgınından kaçıp kurtulan üçü erkek yedisi kadın on kişinin anlattığı ve çoğu açık seçik olan öykülerin toplamıdır *Dekameron*. Yazıldığı dönem düşünüldüğünde rahibelerle yatan bahçıvanın öyküsü kitaptaki en çarpıcı öykülerden biridir. Bekâretten tecavüze, sadakatten aldatmaya dek, resmi ahlak anlayışının pıyrım pıyrım edildiği öykülerdir bunlar.

İngiliz yazar Geoffrey Chaucer'ın *Dekameron*'un biçimsel yapısına atıfta bulunan *Canterbury Öyküleri* de din insanlarının nasıl şehvet düşkünü ve kepaze insanlar olduklarını anlatır. *Dekameron*'un etkisi altında kalan sadece Chaucer değildir elbette; saraylı Marguerite de Navarre da *Heptameron* adlı kitabında benzeri bir yol takip eder. Trajik yanları ağır basan erotik öykülerdir kitapta yer alanlar. Şehvet düşkünü rahibeler, haz tutkunu rahipler... 16. yüzyıl Fransası'nda düşes Navarre tarafından cesaretle resmedilirler.

Fransa deyince, 18. yüzyılın geç dönemlerine farklı bir tınıyla damgasını vuran Marquis de Sade'ı es geçmek mümkün mü? Elbette değil. Marquis de Sade, özellikle *Sodom'un 120 Günü*'nde insanın kanını donduran tanrıtanımaz cüretkâr bir yazar nasıl olur, taviz vermeden anlatır bize. Hiç kuşku yok ki kitap sadist edebiyatın başyapıtlarından biridir ve o da Boccaccio'nun *Dekameron*'u gibi Pasolini tarafından *Salo ya da Sodom'un 120 Günü* adıyla beyaz perdeye aktarılmıştır. (Filmde Naziler bir kaleye girip orada bulunan insanları esir alırlar.) İnsanın ruhunda gezinen şeytanın akla ziyan bir biçimde görünür hale gelmesinin öyküsüdür *Sodom'un 120 Günü*. İşkence, sadizm ve sapıklığın her boyutu vardır yapıtta. Günümüzde hâlâ sorulamayan soruları sormaktadır kitap; bu yüzden aleni bir biçimde tehlike arz etmektedir.

Erotik edebiyatın yolu 18. yüzyılda İngiltere'ye uğradığında karşımıza John Cleland çıkar. Yazarın *Fanny Hill*'i, Daniel Defoe'nun *Moll Flanders*'ından daha gerçekçi bir fahişe resmi çizer. Aslında Cleland'ın bu eseri erotik edebiyatın genel çerçevesini, tema ve içerik anlamında bir araya getiren bir mihenk taşıdır. Erotik sahneler ağırlıkta, edebiyat "parçalama" çabası arka plandadır. Erotik edebiyatın eğlence kültürüne dahil edilmesine önayak olmuş bir kitap olan *Fanny Hill*, bu özelliği ile 19. yüzyıla da damgasını vurmuştur. Viktorya döneminin toplumsal farklılıkların yansıtılmasına olanak sağlayan ortamında İngiliz erotik

> "Ama Pallavicino, 25 Ağustos 1642'de bitirdiği Fahişelerin Retoriği'nde çok daha güçlü bir erotizm kullandı. Bu kitapta, mütevazı bir Venedik yurttaşının kızı, on beş derste fahişelik sanatını öğreten düşkün bir fahişe tarafından eğitilir. Sefahatin, cimriliğin ve numara yapmanın üç öğüdünün ardından bu eski fahişe çok renkli sahnelerle teoriden pratiğe geçer; Pallavicino, Aretinci geleneği modernleştirerek kullanır. Kitabın sonunda, yaşlı ya da genç olsun, fahişeler üzerine bu kadar çok şey bilmesini sık sık geneleve gitmesine borçlu olduğunu söyler, çünkü Doğa'nın yemek yemeyi ve içmeyi yasaklamaması gibi fahişelerden zevk almayı da yasaklamadığına inanır. Fahişelerin Retoriği, Avrupa'da büyük başarı kazandı ve 1684 yılında Londra'da yayımlanan *The Whore's Rhetoric* İngiliz erotizminin belli başlı klasiklerinden biri oldu; kitabı uyarlayan, şahısları değiştirdi ve acemi Dorothea'ya dersler veren muhabbet tellalı Mother Creswell oldu."

edebiyatı da kendine özgü bir yol çizecek ve köle-efendi ilişkisinin sadomazoşist boyutlarına el atacaktır.

Bu edebiyat türünün popüler ve eğlence kültürüne denk düşen en önemli kitabının Giovanni Giacomo'nun otobiyografik *Casanova*'sı olması ise, hiç şaşırtıcı değildir. Giacomo kitapta şöhret arayışının ve sonunda elde edilen şöhretin erotizmi nasıl fişeklediğini anlatmış, böylece erotik fantezinin 18. yüzyılda kendine nasıl bir yol çizebileceğini de tartışmıştır. Henry Fielding'in *Tom Jones*'unu da bu noktada hatırlamadan geçmeyelim. Yollara düşen *Tom Jones*'un erotik serüvenlerin en kayda değer karakterlerinden biri olduğunu hatırlatalım.

Yirminci yüzyıla geldiğimizde ise, başta Henry Miller olmak üzere Anais Nin, Vladimir Nabokov, George Bataille vb. birçok yazarı buluveririz karşımızda. Onların erotik yapıtlarından bize yansıyansa, toplum tarafından göz yumulan evcilleştirilmiş cinselliğin ötesine taşan, dolayısıyla modernizmin birey üzerindeki yaptırımlarını sorgulayan sapkın bir bellektir. Bu bellek yaralı, riske açık, hayli marazi, ancak o oranda da sıradanlığı lanetleyen bir hatırlayış ve hatırlatışın gücünü simgeler. Hemen her şeyin metalaştırıldığı –vicdanın bile!– bir dünyada cilalı bir insanlık uğruna verilen resmi ödünlere karşı tuhaf ve keskin bir çığlık oluverir bu bellek, kulaklarımız çınlar.

Öyle ki, bu çınlamanın etkisiyle düşünmeye başlarız: Günümüz erotik edebiyatı bunca çalkantı arasında nereden ve nasıl beslenebilir? Erotik eğlence fikrinin popüler kültür aracılığıyla bu edebiyatı da etkisi altına almayı hedeflediğini söyleyebiliriz. Erotik duyguların müstehcen olan ve olmayan sınırına indirgendiği bu yaşam içinde tabularımızın sarsılmazlığına bir kez daha tanık olmayacağımızın garantisi var mıdır? O denetlenemez olduğunu farz ettiğimiz cinsel iştah bile bilinene, kayıtlıya, kodlanmışa, dolayısıyla endişe vermeyecek olana sabitlendiği müddetçe erotik edebiyatın alanları insanı arkaik korkularla yüzleştirmek konusunda sakınımlı kalmaya devam edecektir. □

 Yayımlandığında "müstehcen" bulunan, oysa bugün "klasikler" arasında anılan üç dev yapıt: *Madame Bovary*, *Ulysses* ve *Lolita*.

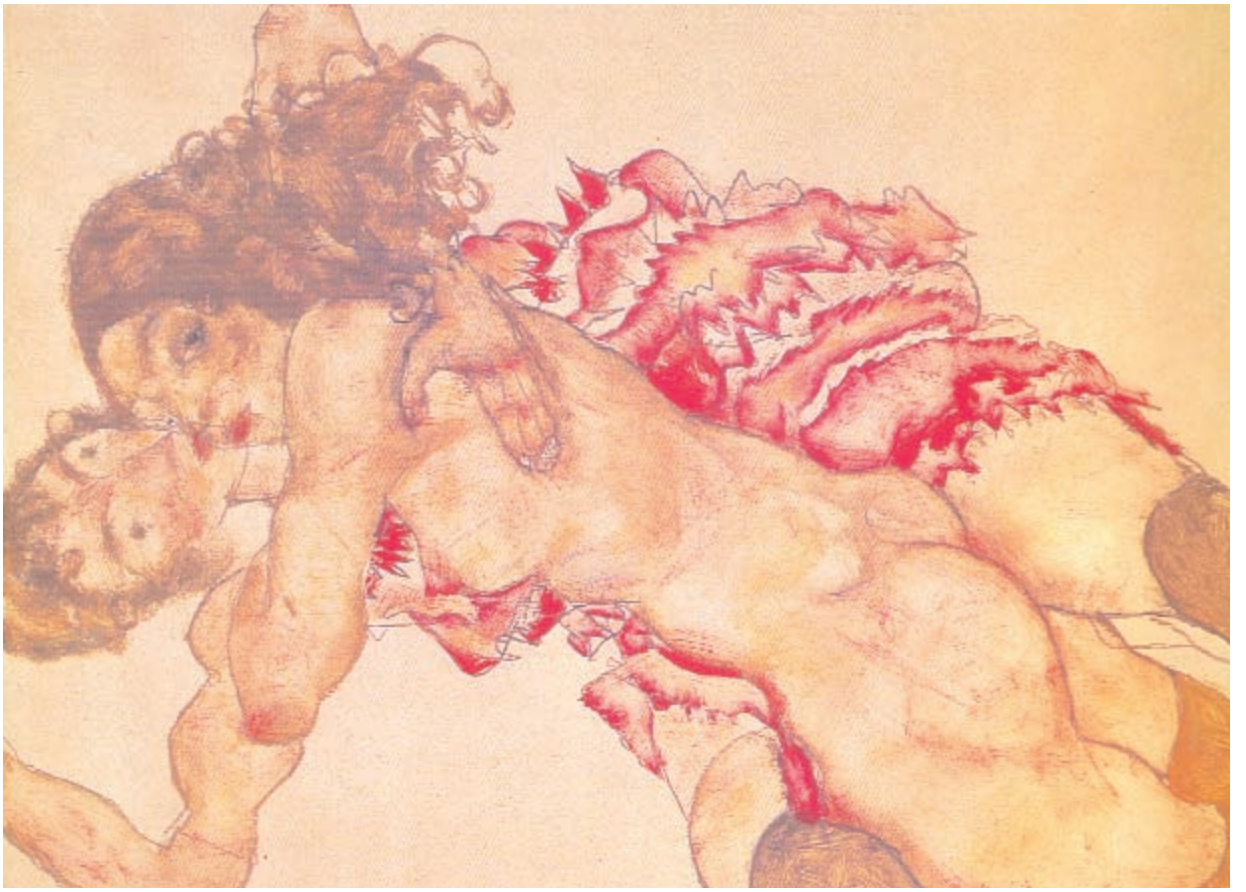
 Çoğu okurun "tarihte yazılmış en erotik kitap" olarak gördüğü *O'nun Hikâyesi*'nin yayımlandığı tarih 1954. Erkek ve kadın sevgililerinden gördüğü işkence ve aşağılanmaları zevkle kabullenen bir genç kadınla ilgili romanın, feministlerin yıllar boyunca öne sürdüğü gibi, "sapık bir erkek" tarafından değil, ünlü Fransız kadın eleştirmen ve çevirmen Dominique Aury tarafından yazılmış olduğu ise, ancak kırk yıl sonra, 1994'te açıklanmış. Fransız hükümetinin bir zamanlar toplatmaya çalıştığı yapıt bugün resmi "Ulusal Başarılar Listesi"nde yer alıyor.

 T.S. Eliot'ın 1998'de derlenen, daha önce hiç yayımlanmamış ilk yapıtlarının önemlice bir bölümü cinsel içerikli manzumelerden oluşuyor.

 Porno koleksiyonu dillere destan olan büyük şair Philip Larkin'in ölümünden sonra yayımlanmış, kız okullarında lezbiyenlikle ilgili iki de kısa romanı bulunuyor.

 "Bir insana müstehcen görünen şey, başka bir insan için bir dehanın gülüşüdür."
D.H. Lawrence

 "Çocukların babalardan daha ahlaklı olduğu bir toplumda nasihatleri kırpıp kırpıp yıldız yaparlar."
Afşar Timuçin

Egon Schiele, *Sarılmış İki Kadın*. 1915.

Bizde insan önce birey olacak, haklarını alacak, cinsel kimliğini çekinmeden paylaşabilecek ve edebiyatçıysa bu pencereden bakarak ürün verecek, yayımlanmasını isteyecek... Aramızda kaç Oscar Wilde, jean Çenet, Henry Miller dolaşabiliyor ki?!

Cinselliğe kısa bir temas

küçük İskender

Edebiyatçının bedeni var mıdır; olmalı mıdır: Kendine arzulamak ile ideal peşinde koşmak arasında yuva kurmuş birinin fizyolojisi, temsili bile olsa zaaflardan arındırılmış bir hayatın döngüsünü doğaya uyumlu hale getirebilir mi? Arzulanan ile ideal kabul edilenin birbirlerinden farklı çekimlere kapılma riski, her an tehlike altındaki bedene belirsiz bir cinsiyet şekillendirmesiyle yön verebilir; cinsiyet şekillendirmesiyle işaret ettiğim şey, alternatif seçimler değildir yalnızca; düzcinsellik çerçevesi içindeki kimlik de bu magnetik metaforda "tuhaf" patolojilere yataktır. Haz ve imge, edebiyatçıya çelme takmada ustadır. Ancak, sorumluluklarından çekinen birinin bu savrulma esnasında fazla dikkatli olması, bir tek 'canlının dürtü sınırlarına yaklaşması' sırasında kontrolü elinde tutması diye de sınıflandırılmamalıdır; cinselliğin etik ve coğrafi tezahürleri bireyi daima baskı altında tutar. Söz konusu şahıs bir de sanatçıysa eğer, kişisel sansüre uğrama olasılığı taşıyan durumlar, hem politik, hem artistik disiplinlerin de sınavından geçecektir.

Erotizm, pornografi ve hardcore'la zerre kadar ilgili değilken, sevme / çiftleşme birbirleriyle karıştırılırken, üreme yöntemlerinin sancılı ve ağrılı olduğunu da unutan akıl,

“18. yüzyılda Fransa, bütün Avrupa için sevme sanatının ve özellikle zevk alma sanatının modeli oldu. Hovardalık edebiyatının tartışılmaz tekeli Fransa’nın elindeydi. Fransız erotik romanı, toplumun gizli yanlarını açığa çıkarıp sosyetenin yatak odalarında ve batakhanelerinde olanları anlatarak bir ahlak incelemesi olduğunu ileri sürüyordu. Genellikle yergilerde bulundu ve resmi olarak iyi ahlaka adanmış kimi yerlerin –manastırlar, yatılı okullar, bakanlıklar, vb.– gerçekte sefahat yerleri olduklarını kanıtlamaya çalıştı.”

“Marki de Sade’ın gücü elbette Nerciat’dan daha fazlaydı, ama o romanesk yazının kurtarıcılığı sayesinde, Freud tarafından incelenen Başkan Schreber’in içine batacağı zihinsel yıkımdan kurtulan büyük bir paranoyaktır. Tutkularını gerçekten hayale taşıması, onun için, bir denge unsuru olacaktır, hayal ettiği sahneler en şiddetli noktaya çıktıkça daha iyi hissedilen bir rahatlama yoludur bu. Daha kötü durumda olan insanları seyrederek kendi zalim ihtiyaçlarını gideriyordu. Sade’da, Dr. Jeykll ve Mr. Hyde’e benzer bir ikiye bölünme vardır; Sade-Jeykll klasik bir yazar olmak ister, hikâyelerini yazarken “Fransız Boccaccio’su” olarak kabul edilmek isterken Sade-Hyde, hemen hemen aynı zamanda, *Sodomun 120 Günü*’nü (27 Ekim 1785’de Bastille’de başlanmış ve “otuz yedi günde tamamlanmış” eser) kaleme alarak şiddetli ahlak bozukluğunu dışarı vurur; Kara Orman’daki Silling Şatosunda bulunan dört çapkına “hikâyeci kadınlar” tarafından anlatılan –ve bundan tahrik olup haremlerindeki oğlanlar ve kızlarla bu iğrençlikleri yapmak isterler– dört yüz altmış (tek, çift ya da canice) cinsel tuhaflığın toplamıdır.”

“Erotizmde, hayal edilebilir olanla gerçekleşebilir olan arasında bir ayrım vardır. Hayal edilebilir erotizm, ifade gücü nedeniyle hayran olunan bir şeydir, oysa ki buna denk düşen gerçekleşebilir erotizm reddedilir. Sade’ın anlattığı durumlardan tiksinsem bile, sözlü şiddeti beni ilgilendirmektedir; en iğrenç cinayetleri zevk için işleyen kahramanlarının deliliklerinin zarar vermemesini güzel kabul ediyorum; onları sadece beni hayal gücünün son sınırlarına götürdükleri için kabul ediyorum. Cinsel şiddette, Sade’ın düşündürdüğünden daha öteye gidilemez. Yıkıcı hovardalığı onaylanmasa bile yazarın performansı insanı büyüler.”

erotizmin trajediye uzanabilecek yollarında pornografik hezeyanların baş göstermesini insani bir durum olarak algılamak yerine, kolay-ortak-çoğunluğun tahakkümünde olana yönelir ve gösterilenin hastalık içerdiğine işaret eder. Bireyin erotizm macerası, devletçe denetlenmeye başlar böylece. Hatta, resmi bir cinsel portföy şemsiyesi altında yaşanır, ürenir, üretilir. Örnekleyeyim:

Venedik’te Ölüm’de Thomas Mann, yazar Aschenbach’ın Venedik’te genç Tadzio’nun güzelliğine vuruluşunu, masumiyet ve ölüm çatışmasında fedekârlığa giden kısa, ancak çarpıcı günlerini öyle usulünce kaleme almıştır ki, bir otelde rastlantı sonucu karşılaşılan, henüz ergenliğinin ilk yıllarındaki “parlak bir delikanlı”ya duyulan aşk, erdeme dönüşmüştür. Pederasti ile pedofili arasındaki hedef figür, zengin kent anlatımları, yazarın düşünsel açmazları ve salgına bağlı karantina kaosunda yumuşar, kaybolur. Bu bana Thomas Mann’ın ürkekliğini hissettirmiştir hep. Romanı filme dönüştüren Visconti de sınıfsal yozlaşmanın altını çizerken genç beden karşısında kendi yaşlı bedeniyle çatışan Aschenbach’ın ölümcül acısını atlamamaya çalışmış ancak o da metnin şiirselliğine durağan bir anlatım diliyle yaklaşarak ‘durumu sakinleştirmiş, kavramları yatıştırmıştır’. Tıpkı Sait Faik’in “Tüneldeki Çocuk” öyküsünde olduğu gibi. Nabokov’un *Lolita*’sı bu alanda daha cesur ve girişken bir romandır. Hiç değilse tutkunun nedenleri açık açık belirtilmiştir.

Bizde insan önce birey olacak, haklarını alacak, cinsel kimliğini çekinmeden paylaşabilecek ve sonra edebiyatçıysa bu pencereden bakarak ürün verecek, yayımlanmasını isteyecek, kitapevi bulacak, editörce yayımlanmasında sakınca görülmeyecek, basılan eser ilgi uyandıracak, okurunca çekinilmeden satın alınacak, eleştirmenler tarafsız değerlendirme yazacak. Yazar, bu eseri yüzünden horlanmayacak, hakkında dava açılmayacak. Aramızda kaç Oscar Wilde, Jean Genet, Henry Miller dolaşabiliyor ki?!

“Bana elbisenizin üzerinden cinsel bölgenizi gösterebilir misiniz?” diye sormuştum bir okur buluşmasında gençlerden birine; ısrarım üzerine genç, utana sıkıla eliyle bacaklarının arasını göstermişti. Ben de, “Orası üreme ve boşaltım organlarının bir kısmının bulunduğu yer. Cinsellik tüm bedeni kaplar. İşte bu yanlış anlaşılmadır kimi sıkıntıların başlangıcı,” demiştim.

Beden coğrafyasından ikmale kalanlar beyni ve yüreği de hâlâ başka yerlerde arıyor. □

FEDERICO GARCIA LORCA

(1898-1936)

AYAĞI KARINCALI

Yalnız bir kadın sanmıştım önce
Oysa kocasını aldatan biri
Irmağın orda buluştuk
Gece, Santiago gecesi,
Işıklar sönüp birer birer

Yanmaya durunca ateşböcekleri.
Son birikintisinde şehrin
Dokundum uykulu memelerine
Türkülü çiçeklerin dalları gibi
Göğsü gözlerime açılıverdi.
Ve on iki hançerin bir kerede
Yırttığı ipek gibi sinirli
Hışırtısı kulaklarımda
Kolalanmış eteklerinin.
Işıksız tepeleri ağaçların
Yollar boyunca kocaman kocaman
Ve ufuk köpeklerin ufku
Irmaktan ötelere havlıyordu.

Cemal Süreya

CATULLUS

(MÖ y. 84-54)

GECEDEN ÖNCE

Yaşayalım Lesbia'm, sevişelim,
Metelik vermeden homurtusuna,
Kıskanç ve suratsız ihtiyarların.
Batan gün her sabah yemden doğar;
Ama bu bizdeki süreksiz ışık
Bir kere söndü mü ötesi gece;
Hiç bitmeyen bir gece, tek ve sonsuz,
Bin kere öp beni, öp, yüz kere öp;
Bin kere, sonra yüz kere yeniden
Bin kere, yüz kere, öp, durmadan öp,
Şaşır sayısını, şaşır Lesbia'm,
Şaşır ki sevdamıza göz değmesin.

Oktay Rifat

PAUL ELUARD

(1895-1952)

AŞKIMIN YÜREĞİNDE

Solgun yürekli bir kadın
Giysilerinin içine koyuyor geceyi.
Ele gelmeyen göğüslerinin üzerinde
Aşk bulup çıkarıyor geceyi.

Eray Canberk

MELİH CEVDET ANDAY

(1915-2002)

CİNSEL İLİŞKİYE ÖVGÜ

Gökgürültüsünde gecelikli kız
İsterse uyansın çoğul ve cinsel,
Bir anlık bir korudur şimşek
Gökyüzüne doğru ve titrek
Düşleri sarıp geceliklere
Dal uçlarında uçmak ve korku

Bir anlık bir şimşekti koru
Yağmur budanmış ağaçlardı
Islanan bir kadındır ağaç altı
Sevişmek yabancılaşmaktan
Başka nedir? Bakılan yerde kadının
Kendinden başkası.

Budanmış yağmurlardı ağaç
Sakınılmaz bir yaz sonu...
Kızın geceliği, kadının
Yağmurluğu ve gökyüzüne
Doğru dal uçlarında uçan
En güzel koru.

OKTAY RİFAT

(1914-1988)

ÇIPLAK

Çıplak düşünüyorum vücudunu
sıcak sessizliğinde saçlarınla örtülü
bir yıldızla iç içe bir gemi gibi madeninde
özgürlüğünde kanatların
ki denizin tuzunda erirler her akşam gördüğümde

bir deniz gibi düşünüyorum vücudunu
ve gizleyememek çıplaklığını
ölümsüz mağaralar bularak
ürkütüyor beni,
işsiz ırgatlar gibi çaresiz
açlıkla hafiflemiş
dolanıyorum çevresinde boşluğunun,
yoksulluğunun açtığı yaraya sarıyorum
saçlarınla gizlediğin vücudunu

saçlarına gömüyorum vücudunu.

Egon Schiele, gözde modeli Wally Neuzll'in resmi. Gömleği ve uzun çorapları erotik etkiyi güçlendiriyor.

Erotizm, düşünsel bir süreçtir elbette. Sevişmenin imgesi, başlıbaşına bir sevişme düşüncesidir. Maistre'ın seyahati gibi, salt bir seyahat arzusu, seyahatin kentlerde, kırlarda değil de bir odada, daha doğrusu iç'te yapılmışıdır.

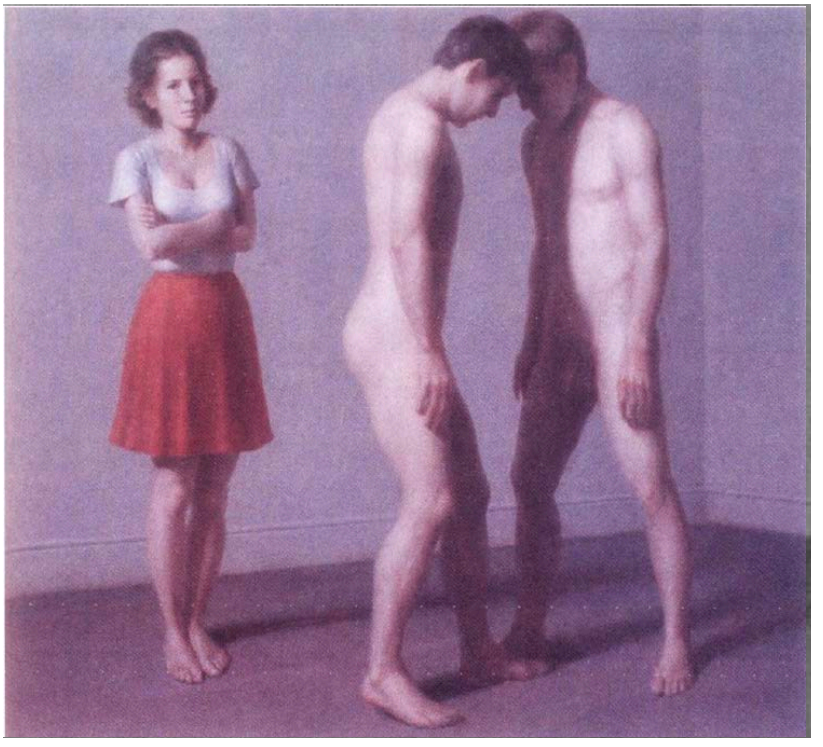
Şiir zaten erotiktir!

Faruk Duman

Umberto Eco, uzun anlatıların açıkça pornografik olduklarını öne sürer. Sözgelimi *Üç Silahşorlar*, öyledir ona göre. Bana kalırsa, bu tür pornografik yapıtlarla kurulacak bir liste epey uzun olacaktır, hatta, bu liste bugüne dek birer başyapıt olarak görülen yapıtları da içine alacaktır. Bizim edebiyatımızdan da böylece pek çok çalışma girecektir bu listeye. Üstelik yalnızca uzun, hacimli anlatılar değil, pek çok öykü de açıkça pornografik olarak nitelenebilecektir. Ama, öncelikle "uzun anlatı" dediğimiz şeyin yapıtın hacmiyle ilişkili olmadığını tespit etmemiz gerekiyor. Zira bir romanı onun sayfa sayısı uzun yapmaz. Sözgelimi Faulkner'ın *Ses ve Öfke*'si bir uzun yapıt sayılmaz. *Döşeğimde Ölürken* adlı romanı da öyle. Hele Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde*'si, o devasa ciltlerine bakılmamalı, "uzun" değildir. Yapıtı uzun yapan şey, yazarın tutumudur bana göre.

On sekizinci yüzyılın büyüleyici Xavier de Maistre'ı, oturup bir seyahat romanı yazmak ister. Ancak ne seyahat etmeye, ne de böyle bir seyahati uzun uzun anlatmaya niyeti vardır. Yine de ortaya o müthiş *Odamda Seyahat* çıkar. Kitap öyle büyük bir şaşkınlıkla karşılanır ki, Maistre, yarattığı çılgınlığı ikinci bir deneyle sürdürmeye karar verir ve *Odamda Gece Seferi*'ni yazar. Zira, "Okurlarımın, seyahatlerimden etkilendiklerini gördüm, bu nedenle çıktığım gece gezilerini de yazmaya karar verdim," der. Ancak adı üstünde, gerçekte –ne yazık ki zaman zaman gerçeklere dönmek zorunda kalıyoruz– ne bir seyahat, ne de bir gece seferi vardır. Maistre, bir "seyahat olasılığı"na, bir gece seferi imgesine işaret etmiştir yalnızca. Peki, bir seyahat söz konusu olmadığına göre, bu romanlar ne anlatmaktadır? Kuşkusuz, romanın ille "bir şey" anlatmasını bekleyenler için sonuç hayal kırıklığıdır, çünkü zaten topu topu altmışar sayfa olan bu sözüm ona romanlar hiçbir şey anlatmaz. Hele serlevhalarında taşıdıkları o şatafatlı "seyahat", "sefer" sözcükleri yok mu, tam bir şarlatanlıktır.

Oysa, *Odamda Seyahat* ve *Odamda Gece Seferi*, 18. yüzyılın ortalarından 19. yüzyılın ortalarına kadar yaşamış olağanüstü bir yazarın ışıldayan yapıtları olmakla "anlatmak" hastalığına karşı geliştirilmiş birer antibiyotiktir. Seyahatin bir arzu, seyahatnamenin de bu arzunun uzun, bıktırıcı bir dökümü olduğunu gösterirler bize. Ama bununla da

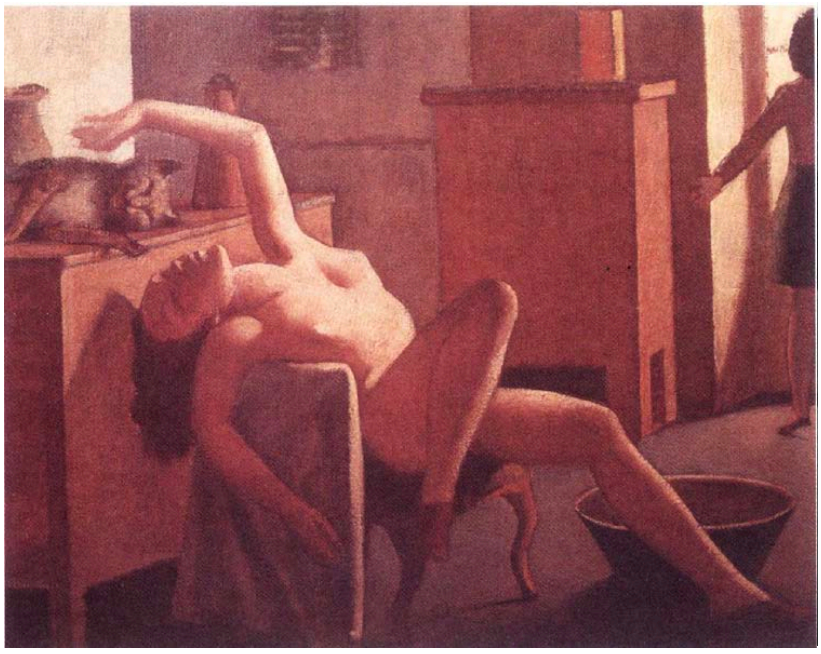

Soldaki resim: Harry Holland, *İki Erkek*, 1996. Sağ sayfadaki resim: Balthus, *Kedili Çıplak*, Hizmetçisi pencereyi açarken erotik bir poz veren genç bir kadın.

kalmazlar elbet; kayıp kıtaları keşfeden şatafatlı adamların, boş gidip dolu dönen pahalı gemilerin, ceplerinde her vakit bizi şaşırtacak nesnelerle dolaşan seyyahların, fatihlerin, görkemli komutanların devrinin sona erdiğini de anlatıverirler. Büyük kahramanların portrelerini de yeniden çizmiş olurlar. Doğal olarak, kahramanlık hikâyelerinin de sonunda birer anlatı olduğu ortadadır. Üstelik, komutanlarla müthiş askerlerin, hükümdarlarla elde kılıç savaş meydanlarını inletenlerin, gemileriyle dünyanın çevresini bilmem kaç kez dolaşanların anlatıları, bugün biraz daha iyi biliyoruz, Maistre'ın anlatısından hiç de daha gerçek değildir ve aslına bakılırsa, bu usta yazarın anlatıları, bütün bu saydıklarım karşısında daha katışıksızdır ve hiç değilse içlerinde ruhumuzu taşırlar.

Laurence Sterne'in efsanevi *Tristram Shandy*'si de kısa bir anlatı olmakla anlatmak hastalığından böylece kurtulmuştur. Çünkü "bir türlü başlayamayan" hikâyeyi anlatmayı, ya da ortaya çıkarmayı, Sterne, bize bırakmıştır.

Peki, öyleyse bütün bu yapıtlar neden pornografik olmuyor? Eco, pornografik romanın işleyişini ortaya koyabilmek için günlük dilden, yani iletişimi sağlayan aktif dilden bir örnek verir: Sizi arayan bir arkadaşınıza, tamam, on dakika sonra oradayım, dediniz. Ve telefonu kapadınız. Öyleyse bu bir cümlenin içinde aslında pekâlâ söylenebilecek başka şeyler de olmalıdır. Sözgelimi, hazırlanacağınızı, belki saçlarınızı tarayacağınızı, bir şeyler atıştıracağınızı, kırmızı ayakkabılarınızı giyeceğinizi, atkınızı da mutlaka yanınıza alacağınızı da söyleyebilirdiniz. Ama söylemediniz. Çünkü, asıl olarak bütün bunları söylemeye kalktığınızda, doğrusu buna ömrünüzün yetip yetmeyeceği bilinemez. Yine de, aslında salt "on dakika sonra oradayım" demekle bütün bunları da zaten söylemiş olursunuz. Bu

yalnızca yazınsal metinleri anlamamızı sağlayan bir veri değildir kuşkusuz, iletişimin bir gereği, hatta yapısıdır. Yapıtın anlatımını pornografik yapan şey, bir cümleyi, bir paragrafı kurarken, oluşturmaya çalıştığımız imajın ya da hareketin bütün aşamalarını bir bir sayıp dökmemiz olacaktır böylece. Bu her şeyiyle erotizme aykırıdır.

Octavio Paz, *Çifte Alev* başlıklı harika denemesinde, aşkın, erotizmin, bütün yönleriyle cinselliğin, cinsellik tarihinin göstergelerini ortaya koyar, kendi yaratıcı yorumlarıyla birlikte bir "sevgi çözümlemesi" sunar okuyucusuna. Bunu yaparken bu has edebiyatçı, elbette "erotik yapıt" konusuna da başka bir yerden bakar. Ama öyle sanıyorum ki, Tomris Uyar'ın dilinden okuduğumuz bu kitabın *–erotizm ve aşk; hayatın çifte alevi*, diyerek düşüncelerini âdeta mermere kazır Paz– kimi yargıları üzerinde biraz daha dikkatle durulması gerekiyor. Çünkü

> "Juliette ya da Kötülüğün Mutlulukları (1797), kesin olarak, Sade'ın en anlamlı, en "başarılı" romanıdır. Önceki romanlarda kadınlar, pasif figüranlardı, oysa bunda, çılgınca ve sürekli olarak canice bir eylem içindeki şaşkınlık verici çapkınlar Noirceuil, Saint-Fond, Belmor, Cellat Delcour, Canavar Minski, Sbrigani, Moberti'ye kafa tutan zalim çapkın kadınlar Juliette de Lorsange, Durand, Madam de Clairwil, Prenses Borghese, Sinyora Zanetti vardır. Sade'ın kahramanlarını bize örnek insanlar olarak sunduğu sanılır, ama onları daima hergeleler, alçaklar, canavarlar olarak nitelendirdiğini belirtmek gerekir. Moberti konusunda şöyle der: "Zevk ânı sırasında bu *hergele*'nin sözleri kadar dehşet verici bir şey yoktur. Cinayetlerden, iğrençliklerden, ölümlerden, yangınlardan, katliamlardan başka bir şeyden söz etmemektedir." Ve Venedik Cumhuriyeti Şansölyesi, genç Virginie'ye kötü davrandığında: "Tutkularından başka bir şeyi dinlemeyen *hergele*, kırbaçları aldı, Virginie'yi bize tutturdu, ve *alçak* bir *zavallı* gibi sövüp sayarak, en azından yüz kırbaç darbesiyle dünyanın en güzel kıçını paramparça etti."

erotizmin anlatım teknikleriyle nasıl açıklanabileceği konusunda Paz yön gösteriyor, ama açıklamaya girişmiyor.

Şöyle diyor sözgelimi: "Şiir, tıpkı erotizmin üremeyi ayraca alması gibi iletişimi ayraca alır." (s. 15)

Bu anlamda erotizm, düşünsel bir süreçtir elbette. Sevişmenin imgesi, başlıbaşına bir sevişme düşüncesidir. Maistre'ın seyahati gibi, salt bir seyahat arzusu, seyahatin kentlerde, kırlarda değil de bir odada, daha doğrusu iç'te yapılmışıdır. Maistre'ın odası, bizim kişisel evrenimizdir. Orada var olur, orada düşüncelerimizle, hazzımızla baş başa kalır ve ne yapıyorsak aslında orada yaparız. Bu, günlük yaşamımız konusunda da böyledir kuşkusuz; asıl sözümüzü yalnız kaldığımız bu yerde söyler, oynayacağımız kartlara burada karar veririz. İşte erotizm, buraya özgü bir biçimdir. Ona "sevişme hazırlığı" yakıştırması da yapamayız doğrusu; böyle bir şey erotizmi, Paz'ın deyimiyle üremeyi ayraca alan şeyi yadsımak olurdu.

Kuşkusuz, tüm yazınsal biçimler için tanım zorunluluklarının karşısında olmakla, "erotik şiir", "erotik roman", "erotik öykü" sözleri geçtiğinde öyleyse ne anlıyoruz? Bir şiir erotizmden, sevişmeden ya da seksten söz açtığında ona ille "erotik şiir" mi denmelidir? Hayır, zaten şiir istediği her şeyden söz açabilir ve bir öykü de ne isterse onu anlatabilir. Şiiri, öyküyü erotik yapan, onun anlatma hastalığından kurtulabilmiş olmasıdır. Çağdaş şiirde, öyküde, romanda bugün oluşan dil, yoğun, bakışımlı, okura boşluklar bırakan çağdaş yazınsal dil, erotizmin dilidir. Yazarın, şairin "sevişme"ler anlatması bize olsa olsa sanatçının ele aldığı konular hakkında fikir verir.

Ama temel olarak şiir zaten teknik bakımdan erotiktir ve Paz, "iletişimi ayraca alan" şiirle erotizm arasındaki yakınlaşmayı tespit etmekle bana göre çok önemli bir iş yapmıştır. □

* Octavio Paz, *Çifte Alev*, Çev: Tomris Uyar, OkuyanUs Yayın, 2002.

"Natüralistlerin en sapkını, cinsel sapkınlıklarının topyekûn bir felce yol açtığı Guy de Maupassant'dır. Maupassant, yirmi yedi yaşında, tarih ressamı Georges Becker Fleurus Sokağı'ndaki atölyesinde, 31 Mart 1877de, tek perdelik ve dize biçimindeki "(kötü) ahlak komedyası" Gül Yaprağından, Türk Evi'ni bizzat yorumladı. Olay, Paris'in bir genelevinde geçmektedir, Conville Belediye Başkanı, burayı otel sanarak eşiyle birlikte yerleşir. Patron onlara, hepsi oryantal giysileri içindeki fahişelerin, Türkiye büyükelçisinin karıları olduğunu söyler. Müşterilerin geçişi değişik biçimlerde çiftleşme görüntüleri için bahanedir."

"Romantizm, erotik edebiyatın birkaç güzel örneğini vermiştir. Almanya'da Goethe, Erotica Romana'larında ve Venedik Epigramları'nda en müstehcen Latin şairleriyle yarıştı. Vasiyetçisi, müşavir Hitzig'in yaktığı çok sayıda müstehcen yazısı olan E.T.A. Hoffman, en azından bunlardan birini, Rahibe Monika'yı 1815'te Posen'de yayımlayabildi. Hoffman'ın bütün eserlerinin bilgili yayımcısı Rudolf Frank, elyazmasını Münihli bir kimyagerde bulduktan sonra bu romanı özgün haline getirdi; kimyagerin karısı, Hoffman'ın yakın dostlarından birinin soyundan geliyordu ve resimler, partisyonlar ve Esrarlı adlı tamamlanmamış bir öykü de elinde bulunuyordu."

"Aktrislerin Aşkları, Çapkınlıkları ve Hoşça Vakit Geçirmeleri (1833), romantikleri coşturan Variété, Gymnase, Comédie-Française ve Ambigu aktristleri üzerine bizi bilgilendirir. Bir yemek sırasında, "en çok zevk aldıkları çapkınlıkları itiraf etme" kararı alırlar. Gérard de Nerval'ın âşık olduğu ve burada Jenny Coton adıyla anlatılan Jenny Colon, en büyük zevki bir erkeğin dizlerinin üzerine oturmakta ve kalçalarına kadar eteğini kaldırıp kendini sadece elinin okşamalarına bırakmakta bulduğunu itiraf eder. "En sevdiğim âşığıma sımsıkı sarılırım ve hafif iniltilerle, elinde, bana verdiği zevke uygun düşmeyen izler bırakırım."

"John Cleland, İngiltere'de olduğu gibi, Amerika'da da pornografinin başlatıcısıdır. Gerçekte, Amerika, erotik romanları sadece İngiltere'den gelenlerle tanıdı ve John Cleland'ınki özellikle meraklılara yönelikti; ama güçlükle dağıtılıyordu. 1819-1820 kışında, iki sokak satıcısı, *Fanny Hill'in Anıları*'nı Massachusetts çiftçilerine satmaya çalışmaktan dolayı tutuklandı; suçlulardan biri para cezasına, diğeri altı ay hapse mahkûm edildi. İngiltere kaynaklı erotik eserlerin yayılmasını engellemek için federal bir kararname 1842'de "açık saçık ve müstehcen nitelikteki basılmış eserlerin, resimlerin, taşbaskıların, gravür ve kartların" ithal edilmesini yasakladı."

"Renée Dunan, kendisinden önce hiçbir kadın romancıda rastlanmayan, ender bir niteliğe sahipti: Erotik nükte. Cinsellikten gülünç buluşlarla, muzip düşüncelerle, neşe içinde söz eder. Margot'nun Kendinden Geçişi'nde (1929), Margot, bir sabah davranışlarının ateşliliği karşısında şaşırarak uyanır: "Bu hareketli gece boyunca var olan her şeye sarılmıştı: Döşek, yastık, dip yastığı ve hatta havadaki kuruntulara." (...) kendisini, karşı koymaksızın bir sevgiliye her teslim edişinde "kadınların her zaman içine düştükleri durum olarak, kendisini kurbana benzetiyor ve niçin diye soruyordu"..."

DYLAN THOMAS

(1914-1953)

BİR KIZOĞLANKIZIN İLK SEVİŞMESİ ÜSTÜNE

Sabah ışıklan, gecelerce sonsuz gözlerinin açılmasına şaşırdığında,
Yalnız uyanmak, bir aşk kalabalığı içine,
Erkeğin altın dünü gök kuşağı üstünde uykudayken,
O günün güneşi göğe onun oyluklarından yükseldi
Mucizeli kızoğlankızlıktı, bir somun ekmek ve balıklar kadar eski,
Mucize anı bitimsiz bir şimşek,
Galilee'nin ayak izinden tersanelerde bir donanma güvercin saklı olsa da.

Bir zamanlar tek başına sevişmişti, denizlerce derin yastığında
Güneş ışınlarının isteği orada somutlaşmıyacak bundan böyle
Kalbi göz kulak kesilmiş, dudakları çığını yakalar,
Kadının pencere kanatları dibine altın yükünü yükselten,
Akımlarıyla onun oynak kemiğini çınlatan, o altın hortlağın,
Çünkü ateşin sıçradığı yerde bir adam uyuyor ve onun kolu boyunca öğreniyor kadın,
Öteki güneşi, o eşsiz kanın kıskanç akışını.

Mine Kabaağaç

OCTAVIO PAZ

(1914-1998)

BÜTÜNLEMEK

Dağları arıyorsun gövdemde
Ormana gömülmüş güneşini.
Ben senin gövdende tekneyi arıyorum
Geceyarısı yiten o tekneyi.

Ülkü Tamer

Her kadının bedeninde, tüm bilginin sona erdiği arkaik geceden bir parça vardır; çıplak kadın sahneyi terk ederken hâlâ gizlenmektedir kitonyen karanlığı. Erotik olan gizemdir, cinselliği çevreleyen duygu ve imgelem halesidir.

Kadınsı erotizm

Sıvıların bolluğu ve mutlaklaştırılmış taşkınlık

Hande Öğüt

"Erotik ilişki, kendi terimleriyle özgürce var gibi görünse de, burjuva toplumunun çarpıtılmış toplumsal ilişkileri arasında bütün insan ilişkilerinin en utangacıdır, yataktaki eylemleri tamamen yatak dışındaki hareketleriyle belirlenen iki varlığın doğrudan karşılaşmasıdır."
Angela Carter

Bedenimiz diğerine sakınımsızca açılırken, beden imgeleri üst üste yığılıp melezleşirken toplumsal oyundan uzaklaştığımızı zannedebilir, çıplak olana dokunduğumuzu hissedebiliriz. Oysa bu bir illüzyon, erotik bir aldatmacadır. Beden bize tarihten gelir; bedensel deneyimlerimizi yöneten baskı ve tabu da öyle... Postfeminist yazar Angela Carter, bedenin indirgenemez bir insani evrensel olduğu düşüncesini, kadın erotizmi üzerinden, varolanı bozuşturarak anlatır öykülerinde. Yeniden uyarladığı masallardaki kahramanlar, özgürleşmiş, cinselliğini sorunsuzca yaşayan kadınlar değil, aksine cinselliği tanımayan, bakire genç kızlardır. Bedensel ve ahlaki tabular, cinsellik-şiddet ve ölüm döngüsüyle kutsallığından sıyrılıp bir cezaya bedellendirilir. Ancak bedel ödeyebilenlerdir hazzın coşkusunu tadabilenler. Nasıl ki sevişme eylemi ile işkence icraatı arasında insanı sarsan bir benzerlik vardır, Angela Carter'la Camille Paglia arasında da bilhassa "kitonyenizm" bağlantılı bir metinlerarasılık bulunur bencileyin. Her ikisinin metinlerinde de kadına içkin kitonyen şiddet ve erotizm kavramları birbiri içinde eriyip dağılır; cinsellik demoniktir. Karanlık bir çelişkiler ve belirsizlikler diyarı, kanlı bir kadim sahnedir erotizm; ölümü de içeren bir yaşantı...

Her kadının bedeninde, tüm bilginin sona erdiği arkaik geceden bir parça vardır; çıplak kadın sahneyi terk ederken hâlâ gizlenmektedir kitonyen karanlığı. Erotik olan çünkü mistiktir, gizemdir, cinselliği çevreleyen duygu ve imgelem halesidir. Bedense erotik biçimdir, erotizmin dayanağı, işbirlikçisi, yüzeyi. Erotizm, bedeni çeşitli unsurları (organlar, işlevler, imgeler, roller, vb.) birbirine eklemleyen birim olarak sergiler, keşfeder ve teatralleştirirken "arzunun müphem nesnesi" olarak bedene yakınlaşmaya izin vermez, onu akla hayale gelebilecek her türlü dolayım aracılığıyla ele almaya, kat etmeye, sökmeye ve kullanmaya çabalar. Egemen ideolojinin ve ona dayanak olan psişik yapıların ilkelerine göre, erkek bedeni cinsel nesneleştirilme yükünü taşımaz. Kadınsa yalıtılmıştır, teşhir edilmektedir, cinselleştirilmiştir, ortada gerçek bir kadın değil bir stereotip, manipüle edilmiş bir aygıt vardır. Ancak anaakım anlatılarda, özellikle de erkek yazarların metinlerinde ilkin erotik temaşanın ana motifi olan kadın ve bedeni, erkeğin mülkü haline geldikçe genelleştirilmiş cinselliğini yitirir, eril arzunun tasarrufuna girer. Erkek, cinsel ola-

"Daha sonra edebi erotizmi uygulamış olan bütün modern romancılar arasında en iyisi, 1903'de Neuilly'de, piyanist Joaquin Nin ve şantöz Rosa Cumel'in kızı olarak doğan Anais Nin'dir. Babası tarafından terk edilen annesi 1914 yılında üç çocuğuyla birlikte Birleşik Devletler'e göç etti. On bir yaşındaki Anais, küçük sepetinde taşıdığı ünlü *Günce*'sine gemide başladı. Bütün gençliği boyunca, "gölge" (the shadow) diye adlandırarak söz ettiği babasının yokluğunun acısını çekti. Başarısız bir evlilikten sonra Fransa'ya geldi ve ağabeyiyle birlikte Louveciennes'e yerleşti ve 1931'de D.H. Lawrence üzerine bir deneme yayımladı. (Bu çok cesurca bir işti, çünkü Lawrence hemen bütün İngiliz basınının saldırısına uğrayarak ölmüştü.) O yıl, Henry Miller'le ve karısı June'la tanışması onun yazarlık mesleğinde belirleyici oldu."

16. yüzyıl Fransası'nda birlikte banyo yapan kadınların resimlerini yapma eğilimi vardı. Bu resim Fontainebleau Okulu üyelerinden biri tarafından yapılmış.

rak bölmeli bir yapıya sahiptir; aralıksız bir doğrusallık, odaklanma, hedeflenme, yönlenme düzenine mahkûm edilmiştir. Kadının erotizmiyse tüm bedenine yayılmıştır. Ne garip ki (fallosantrik paradoks!) erkekler tarafından yazılmış erotik romanlarda kadın bedeni tam tersine parçalara bölünür, organlar mistifike edilerek bedenin bir parçası, uzantısı olmaktan ayrılarak erotize edilir. Kadının tek tek tanımlanamayan iki cinsel organı olduğundan, kadın cinselliğinin ve hazzının çoğulluğundan, farklılıkların içerisindeki çokkatlılıktan söz eden Irigaray'ın belirttiği gibi bu çokkatlılık ve yayılmışlık, tek cinsel organ üzerinde odaklaşan bir cinsel ekonomiyi karışıklığa iter. Ki eril libido, tek bir organ üzerine ya da tüm bedenden az çok soyutlanmış ve ayrı bırakılmış belirli organlar kompleksi üzerinde sabitlenip birikir. Kadın cinselliğini suistimal eden pornografinin orijini de işte bu parçalanmış kadın imgesidir. Dişil erotizmin özgüllüğünü oluşturan girizgâhlar, konuşma, beklenti, sevecenlik, okşamalar yerini fallik ve nesneci bir hazza bırakır pornografide. Burada kadını rahatsız eden şey, cinselliğin kınanmasıyla değil, onun dürtü-tepki türünden, kişiliksizleştirilmiş düzeyiyle ilgilidir. Gilles Lipovetsky, kadını bu tür metinlerden itenin, duyuların aşırılığı değil; cinsellik düşsel, estetik ve duygusal tonlardan yoksun anonim işlevlere indirgendiğinde ortaya çıkan duyu eksikliği olduğunu ifade eder. Organlar ekonomisine karşı çıkan feminist yazarların erotik metinlerindeyse zaman zaman aşırı boyutlara varan gerçekçilik, dişil bedeni, imgeleri ve figürleri bir bütün olarak erotizmden uzaklaştırır. Dişil cinsel organı temsil etmek, bu temsili de güzel ve çekici kılmak, vajinal-klitoral bir ikonografi yaratmak, ikinci feminist dalganın uyguladığı kültür politikasının ana hedefidir. Freud'un dişil cinsel organın iğdiş edilmiş imgeler haricinde temsil edilemeyeceği iddiasına meydan okuyan yazarların başında Anais Nin gelir şüphesiz. Kadın cinsel organlarını eğretileme olarak kullanan, histeriğin ve fahişenin dilini, kendi diline tercüme ederken bir yandan mistiklerin ve mitlerin dilini ödünç alan Nin, *İçsel Kentler* adlı erotika dizisinde ataerkil şifrenin otoritesini yıkacak ikame özneler, katılığı kıran geçişken kadınlar yaratmıştır; onlar sevgililikten düşmanlığa, yapıcılıktan yıkıcılığa, tekeşlilikten çokeşliliğe, heteroseksüellikten homoseksüelliğe ve biseksüelliğe geçiş yapabilir. Homojenizmi kaydırır ve üst dilden ayrılarak çetrefil alt diller karmaşası yaratır Nin. Helene Cixous'nun savunduğu gibi bir dişil yazın uygulamasını tanımlamak olanaksızdır. O sadece, otomatizmlerin yıkıcısı olan özneler tarafından tasarlanacaktır. Çoklu aşk kurgusunun doruğa çıktığı *Elena-Lawrence'ın Batık Kadını*'nda Leila ile Elena arasındaki lezbiyen ilişkinin ayrıntılarını iç gıcıklayıcı bir biçimde anlatan Nin, cinsiyet klişelerini alaşağı ettiği kadar, klasik feminist söylemin normlarını da yıkar. (Zira lezbiyen ilişki her zaman erkek hazzına hizmet etmez; iki kadın arasındaki erotizm lezbiyen okura da hitap etmektedir.)

Kadın erotik edebiyatının ilk başyapıtlarından Dominique Aury'nin (Pauline Reage) sado-mazo ilişkileri

Nicholas Sinclair, *Fia Berggren*. 1996.

ve toplu seksi eksen alan *O'nun Hikâyesi* (1954) ile Jean de Berg'in *The Image* (1956) adlı romanlarındaki erotik aşırılık, bu eserleri pornografinin sınırından döndürür. Çünkü erotizm ısrardır, sertçe, yoğun biçimde sürendir, pornografi ise ândır, gerçekleştikten sonra hemen kaçıp gidendir. Cinsel edimi indirgeyip daraltan bir etkinliğe dönüştüren pornografi, hazzın yerine haz ikamesini koyarak şeyleşmiş bir cinselliği gerçekler. Regine Deforges'nin Sapkın Öyküler'i, Elizabeth Hergott'un müstehcen yalvarmalarla dolu Birkaç Erkeğe ve Birkaç Kadına Aşk Mektupları, Catherine Millet'in *Catherine M'in Seks Yaşamı*, Colette'in *O Zevkler*, *Caniko* ve *Caniko'nun Sonu*, Isabel Allende'nin "soslu" erotik romanı *Afrodit*, Alina Reyes'in kan, et ve pislik üzerine temellenen Kasap'ı, Nancy Friday'in, kadınların cinsel fantezilerini bir araya getirdiği B*enim Gizli Bahçem* ve Sonia Rivera-Valdes'in Marta Veneranda'nın Yasak Hikâyeleri adlı derlemeleri, Almudena Grandes'in genç bir kadının cinselliği keşfedişini anlatan *Lulu*'su, Emmanuele Arsan'ın kültleşen erotik dizileri, Virgine Despentes (Düz Beni) ile Catherine Breillat'nın (İlk Sevişme) sinemaya da uyarladıkları romanlarıyla Kathy Acker'ın pornografinin özgürlük olduğunu savunan eserleri kadın bedeninin, cinselliğinin, kadınsı sıvı ve salgıların, cinsel organların açıkça kullanıldığı ya da imgelendiği en önemli erotik edebiyat eserleri arasında yer alır. Kadının erotizmini, evrenini ve kendi kültürünü yazması, Cixous'nun da belirttiği gibi bedenden başlayan bir süreçtir. Bu eserlerde erotiğe karşı normal, geleneksel ve eril bakış ihlal edilirken dişil cinselliği temsil edecek yeni arayışlara girilmiştir ki bu kavramlardan biri de "müstehcen"dir. Müstehcen yalnızca temsil edilebilir olanı değil, saygıdeğer olmayanı da imgeleme kapasitesine sahiptir. Kadınsı erotizm böylesi bir aşırılıktır; sıvıların bolluğu ve mutlaklaştırılmış bir taşkınlık... "Mukus" (dışkılanan bedensel sıvılar), düşünülmemiş ve temsil edilmemiş olanı canlandırmaya yarayarak bu yolla feministlerin maternal olanı, fallik olmayan biçimde sembolize etmelerine katkıda bulunur, Irigaray'ın deyimiyle. Birbirine az ya da çok değen dudaklar, akıcı geçitler ve sıvılar göze görünmez olan bu yüzden de tanıyan bakış için bildik olmayan, kadının zevk duygusunun erojen katlılığını betimler. Bu suretle görünürlük normları ve klasik temsil yerle bir edilerek temsilin egemen biçimlerine dahil olmayı

> "Hiç kuşkusuz *Venüs Üçgeni*, kadın erotizminin en özgün ve en ilginç kitaplarından biridir. Bu kitaptaki on beş öykü eşit nitelikte değildir, kimileri zorlama bir sapkınlıkta gibidir; ama bazıları mükemmel bir başarı gösterir. Eserin bütününde egemen olan nitelik, düşçülüktür. Bu hikâyeler bizi, bir kadının fiziksel aşka ilişkin en çılgın düşlerinin dünyasına sokar. Anais Nin frijitlikten acı çekiyordu, ama durumunu George Sand'dan daha berrak biçimde kavrıyordu. Frijit bir kadın (bu sıfatta aşağılayıcı hiçbir şey yoktur), daima ya çok büyük, ya da çok küçük gördüğü, asla olduğu gibi kabul etmediği cinsel zevk üzerine olağanüstü düşüncelere sahiptir. Zaten bu yüzden frijittir (ve gerçekliği kavradığı gün frijit olmaktan kurtulur). Anais Nin cinsel zevki çok derin, sonsuz görüyordu ve erotizminin derin lirizmi bu büyüyen abartmadan beslenir. İdeal orgazmı, düşüncesinde kendisini orada gördüğü ve girmek için can attığı bir cennet gibi doruk noktadaki terimlerle tanımlar."

reddeden dişil bir imgelem yaratılabilir. ‘70’lerden itibaren kadın yazar ve sanatçıların kendi gövdelerini sahiplenerek diledikleri gibi biçimlendirmeleri, tabular üzerinden kırılma noktaları yaratmaları, bedene uygulanan modifikasyonlar ve acı pratikleri, kesme ve yaralamalar, histerinin alternatif dili, ajit-prop, beden sanatı, ritüelleşmiş şiddet stereotip ve (s)imgesel kadın güzelliğine ve kadının erotik temsiline dair yerleşik düşüncelerin ihlal edilmesini sağladı. Ancak kadının toplumsal pratikler aracılığıyla sanatta ve edebiyatta nasıl kurgulandığını irdeleyen, kuramını toplumsal cinsiyet merkezli geliştiren feminist metin ve teorilerin en büyük handikaplarından birinin özsel kadınlık gücünün yüceltimi olduğu da unutulmamalı. Bedene öncelik veren bu tarz, ataerkil kültürdeki erkek üstünlüğü yerine kadını (özsel kadınlığı) birinci konuma yükseltir. Muhalefet edilenin, muhalif bir sanatsal güç olarak mistifiye edilmesi geleneksel söylemi güçlendirir çoğunlukla. Bedensel acı ve yaralanmaların kullanıldığı, cinsiyet rollerinin tersine çevrildiği ya da lezbiyen imgesini, önceden oluşmuş kadın kavramına dayandıran erotik metinlerle okurun kurması beklenen empati yüzyıllardır kadına dayatılan bir dayanışma biçimidir; birleştirici değil tutsak edicidir. Judith Barry ve Sandy Flitterman-Lewis, “Metin Stratejileri/Sanat Üretiminin Politikası” başlıklı denemelerinde kadınların anaakım kültürde kabul görmeyen içsel bir yaratıcılığa ya da içsel bir sanatsal öze sahip olduğunu savunan tüm girişimlerin özcü bir tavır olarak kalacağından söz ederler ki ister acıya, ister erotizme odaklansın, sabit bir kadınlık kategorisine meydan okumadıkça kırılmanın yol açtığı süreç, özgürleşmeye değil, Batı metafiziğinin dualist geleneğine eklemlenmeye yardımcı olacaktır. □

“Colette’te, Nerciat gibi erotik romanlar yazmak için gerekli yetenek ve libido vardı. Hiçbir şey yapmadı ama döneminin basımının olanak tanıdığı sınırların ucundaydı. Yirmi yaşındayken, 1893’de, Willy ile evlendiğinde danstan ve tiyatrodan başka bir şey düşünmüyordu. Claudine’ler dizisini yazmaya kışkırtarak, siyah parlak okul defterleri üzerinde onu yazar olmaya yönelten Willy oldu; cümlelerin dörtte üçünün üstünü çizdi, üzerlerinden mor mürekkeple düzeltti ya da bir öğretmen gibi notlar düştü: “Açık değil”, “iki anlamlı,” “geliştirilmesi gerekir”, vb. Politeknik okulunun kitaplarını yayımlayan Gauthiers-Villiars yayınlarının kurucusunun oğlu ve Echo de Paris’nin müzik eleştirmeni olan Willy, cinas merakına ve çapkınlık edebiyatı girişimlerine rağmen, oldukça kültürlüydü. Colette, yazarlık mesleğini ona borçludur.

Bir sanayi ürününü tanıtır gibi Colette’i tanıttı; basına, ilişkileri üzerine dedikodular ısmarladı, Colette’i Claudine elbiseleri içinde –büyük beyaz yaka, kırmızı boyun bağı kravat, düz etek üzerine küçük ceket– tanıttı, *Gil Blas*’da, Colette’in tek bir sözcüğünü bile yazmadığı “Claudine konserde” adlı müzikal bir kroniğin sahibi yaptı. Willy 1900 Paris’inin fahişe ve lezbiyen ortamına soktuğu Colette’i, kendi metresi olan aktris Polaire’in kollarına attı. Şehirde dolaşırken, iki kadını da gururla gösterip caka satıyordu. Ama Polaire, Lord-Byron Sokağındaki küçük evinde, on dokuz yaşında bir jigolo tutuyordu; Colette onunla yattığından, vahşice kavga ettiler ve Claudine’lerin yazarının bir gözü şişti.”

“İtiraf edilemez şeyi yazıya döken, ama eserlerinin bu bölümünü saklayan öteki romancılardan farklı olan D.H. Lawrence, çağdaşlarının gözünde, aşk konusunda açıkça söylediği şeyleri söylememesi gereken bir yazardı. O, istememesine rağmen, itiraf edilemez şeylerin yazarı olarak görüldü. 12 Eylül 1919’da, *Âşık Kadınlar*’ın önsözünde Lawrence, *Gökkuşağı* adlı romanının yarattığı tepkilere gönderme yaparak şöyle yazıyordu: “İngiltere’de pislikle ve pornografiyle suçlandım. Suçlamayı geçiyorum ve kulak asmıyorum.”

“Otuz iki sevişme pozisyonunun tanımında şunları diyen Breton’dur: “Erkek ve kadın üst üste yatıp birbirlerini incelediklerinde bu *otomobilin ön camı*’dır.” Eluard da şunu ekler: “Erkek bir sandalyeye oturduğunda ve kadın, yüzü erkeğe dönük olarak, ata biner gibi üzerine çıktığında bu *halka açık bahçe*’dir. Breton, Şeytanlı Göl, Bakire Üzüm Bağı, Tren Düdüğü, Karatavuk, Sfenks, Dikiş Makinesi, Can Kurtaran Simidi, vb. adını verdiği pozisyonları anlatır. Eluard da Ç’nin Çengeli, C, Vaha, Sarmal, Kayığa Kaldırma, Yelpaze, Küpe, Çanların Vaftizi, vb. biçimlerini keşfeder. Bu pozisyonların hiçbiri gerçekleştirilemez değildir, gariplik yapılan benzetmelerdedir.

Eluard, en güzel fişeklerinden birini bu kitapta fırlatır:

Dil dudakları çizer, gözleri bir araya getirir, göğüsleri dikleştirir, kalçaları oyar, pencereyi açar; ağız bütün gücüyle teni çeker, kaçamak bir öpücük içinde yok olur, sahip olduğu ağzın yerine geçer, günle gecenin karışımıdır o. Erkeğin kolları ve kalçaları kadının kolları ve kalçalarına bağlanır, rüzgâr dumana karışır, eller arzuların izini alır.”

ERGÜN GÜNDÜZ

"EDEBİYATLA çizerlerin buluştuğu gün..."

Çizgiyle yazıyı estetik düzeyde birleştiren, bugün öncelikle sanatsal bir yaratım biçimi olarak değerlendirilen resimli romanın ülkemizdeki en önemli yaratıcılarından biri Ergün Gündüz. Ergün Gündüz *Notos*'a hem kendi çizgi dünyasını, hem de resimli roman dünyasının sorunlarını ve geleceğini anlattı.

TURGUT ÇEVİKER

***Hıbır* sanırım en son dergi, HBR'nin devamı. *Hıbır*'dan sonra nasıl bir çalışma düzeni kurdunuz, bununla başlamak istiyorum.**

Ben 1976'da, on altı yaşındayken mizahla buluştum. Oğuz Aral'la tanıştım, *Girgir*'da çalışmaya başladım. 2001 sıralarında, krizden sonra da dergiciliği tamamen kapadım. 1976'dan 2000'lere kadar *Girgir*'da haftalık 500.000 gibi yüksek tirajların içinde bulundum. Kapaklarını çizdim, romanlar çizdim. Daha sonra oradan ayrılıp *Hıbır* dergisini kurduk, yine haftalık iki yüz, iki yüz elli bin tirajlarla gittik. Şimdi böyle bakınca, bu alandaki en yüksek yerlere defalarca çıkıp oralarda beslenmiş insanlarız. Sonra tabii aşağıları da görmeye başladık. Hatta gerçekleri gördük, aşağılar o kadar da tehlikeli değilmiş. Biz korkardık, iki yüzden aşağı indi mi, battık falan sanırdık. Halbuki otuzların, kırkların da olduğunu öğrenmiş olduk. Şimdi bu süreçte binlerce kapak, yüzlerce roman gibi çizimler yapmak bir süre sonra tekrarları başlatıyor insanda, aynı şeyleri bir daha, bir daha yapmak gibi. Ülke de öyle zaten, olaylar da hep aynı, sadece portreleri değişiyor. Uzun süre değişmeyen portreleri bile var. Ben de kendimi sanatçı ruhlu görüyorum. Güzel Sanatlar'ın resim bölümünü bitirdim. Grafiğe, heykele de yakınlığım var, sinemaya, resimli romana, illüstrasyona da... Kendimi tekrar etmek yerine, karikatürden sıyrılıp daha çok öbür alanlarımı ortaya çıkarmaktan yana oldum. Onun için o günlerden bugünlere, geçen beş yıl içinde de, daha çok bu yönde hizmet verdim.

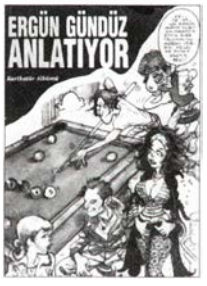
Yani çizgi roman, illüstrasyon, çizgi film, reklam alanlarında çalışıyorsunuz. Peki çizgi romanlarınız kitap olarak yayımlandı mı?

Evet. *Yüzyıllık Gölgeler* kitabım Epsilon'dan yayımlandı.

Burada da yayımlama imkânlarıyla ilgili sorunlar var. Belli bir periyotla çizgi roman çizip yayımlama düzeni kurabildiniz mi?

Açıkçası kuramadım, ama kuramamamın nedenleri var. O kadar kolay değil bu. Bir çizgi romancı, iki günde, bir renkli sayfa tamamlar, ideal olan budur. Eğer kitap düşünülüyorsa, en ince roman yaklaşık yetmiş, yetmiş beş sayfadan oluşur. Bu da, başka bir iş yapmayıp sadece çizgi roman çizdiğiniz düşünülürse, ayda on beş sayfaya denk düşüyor. İş güç, demek ki ayda on sayfa eder neredeyse.

O zaman altı, yedi ayda biter bir kitabın çizimi. Bu süre içinde sizin de beslenmeniz gerekiyor. Ya yayıncı size bir miktar para vermiş olacak, siz o parayla altı yedi ay geçineceksiniz, ya da birikmiş paranız olacak, bu işi de rahat rahat yapacaksınız. Onun için bizde bu sistem çok uygun değil, sizi kilitliyor. Batı'da adamın daha önce yaptığı romanı, İtalya'da, Almanya'da da yayımlanıyor, oralardan telifleri geliyor. Yaptığı iş, birkaç kez para kazandırıyor ona, o da yeni kitaplarıyla uğraşıyor.

Türkiye'deki sinemacının ya da romancının içinde bulunduğu çıkmaz, çizgi roman için de geçerli. Buna rağmen çizgi romanla uğraşılıyor ama...

Uğraşılıyor tabii, biraz da gönül bağı var. Benim Fransızlarla, daha doğrusu Fransızların benimle iyi ilişkileri oldu. Dışarıdan yabancıları kolay kolay alan bir ülke olmamasına rağmen, bana karşı iyi davrandılar, sevdiler beni, imkânlarını da açtılar. Yeni bir kitap hazırlıyorum şimdi. Orada çizgi romancıların yaptığı gezi kitapları var, bunu ben de çok seviyorum ve yapıyorum da, Casterman yayıneviyle. Geziyorlar, mesela on beş gün bir şehre gidip, o şehri çiziyor çizer, notlarını alıyor, dönüyor. Bu kitaplar çok popüler oldu, yılda elli iki tane çizgiyle gezi kitabı basılıyor. Elli iki kitap az değil. Böyle bir çizgi dünyası kuruluyor. Biz normal resimli roman kitabı bile yapamıyoruz elli iki tane.

Bu bir kronik gibi de.

Evet, kâşifler kendi not defterlerini doldurur ya, biraz onun tadı var bu işlerde. Ben de İstanbul'u yaptım böyle; hatta Anadolu'yu, bütün Türkiye'yi böyle çizgiyle gezmek istiyorum. Orada başkalarının yaptığı İstanbullar da var, Türkiye'de satılmıyor. Casterman benimle çok yakından ilgilendi, benden bir roman istediler, o sırada hastalanınca ara verdim, sonra tekrar Efsun diye bir romana başladım, Fransa'ya hazırlıyorum. Efsun, bir Türk kızı. Güney Amerika'da geçen bölümleri var. Biraz solculukla da ilgili.

Oradaki toplumsal hareketler filan mı?

Hikâye geriye dönüşlerle de anlatılıyor. Kızın babası bizim darbeler zamanında, ki o dönemi anlatan çizgiler de var, Türkiye'den kaçıyor, Yunan Adaları'ndan Avrupa'ya geçiyor; sosyalist, devrimciliğe inanan bir adam. Bir

Fransız kadınla tanışıyor, o da aynı fikirlere sahip; sonra Güney Amerika'daki mücadeleye katılmaya karar veriyorlar, oradakı kamplara gidiyorlar. Orada yaşarlarken aslında her şeyin kendi içinde bir oyun olduğunu görüyorlar. İnanıyorlar ama işin içinde herkesin bir oyunu var. Kampta çocukları oluyor, sonra anne de ölüyor, baba da. Sonra kız sert bir tetikçi gibi, profesyonel devrimci oluyor. Yolu bizim bu taraflara da düşecek, gidecek gelecek... Böyle bir konu.

Sizin genel eğilimleriniz nelerdir, nasıl konuları çizmek sizi daha çok çekiyor?

Ben heyecan seviyorum. Heyecan derken, aksiyondan çok, psikolojik heyecanlar daha etkileyici benim için. Çizgimi daha önce *Girgir*'larda çizdiğim gibi yapmak istemiyorum açıkçası; şimdi daha gerçekçi, inandırıcı. Osmanlı 3003 diye bir projem de var. Bilimkurgu. *Star Wars*'a benziyor biraz. Yola çıkma hikâyesi; çok eskiden beri var bu proje, Allah'tan bunu ispatlayacak şahitlerim de var. Birinci Dünya Savaşı olmasaydı, Osmanlı devam etseydi ve geleceğe gelseydi ne olurdu, gibi bir konusu var. Burada kültür ile teknolojinin buluşmasıyla çok enteresan görüntüler çıkıyor. Heyecan burada yatıyor aslında benim çizimlerimde. Ben mesela kadın figürleri çizmekten çok büyük bir zevk duyarım. Seksilik önemli ama seksilik sadece kadın için değil; şehir de seksi olabilir, makineler de seksi olabilir. İzlediğim filmler de öyle, mesela bir filmden haz duyuyorsam içinde o yatıyor. Son bir film vardı, Angelina Jolie de oynuyor, *Wanted* adında. Bu sene vizyona girdi. Mesela o filmi ben büyük bir heyecanla izledim, muazzam bir filmdi. Yönetmen Timur Bekmambetov bence dünyanın en iyi yönetmeni.

Edebiyatla nasıl bir ilişkiniz var, hangi yazarları beğenerek okuyorsunuz, sizi besleyen kaynaklar neler?

Ben *Yüzyıllık Gölgeler*'de resimli romana edebiyatı sokma örneği gerçekleştirdim. Konuşma balonu yok, anlatım diliyle resmi birleştirdik. Bu aslında edebiyata en çok yaklaşan çizgi roman kitabı. Ben o dili de seviyorum.

Yani edebiyatla ciddi bir ilişkiniz var. Çizgi roman da, sinema da edebiyatla ilişki içinde olmalı, olmazsa hiçbir şey yapılamaz.

(Pierre) Christin diye bir yazar vardır, Fransız çizgi romancı.

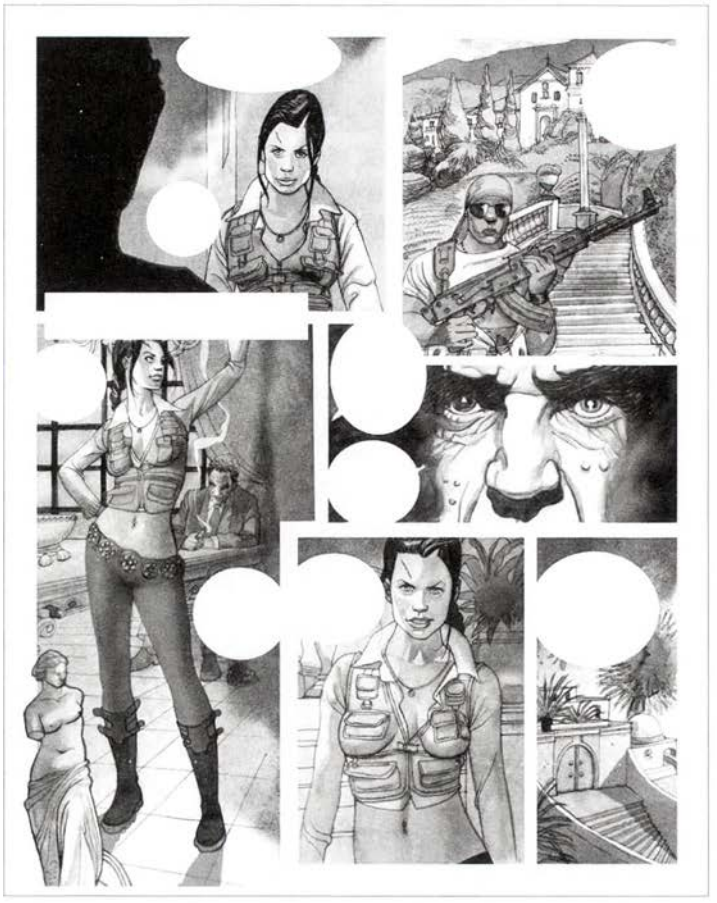
Enki Bilal'le beraber çalışıyorlardı değil mi...

Beraber gelmişlerdi. O zaman tanıştım onlarla. Aynı şeyi sormuştuk, çizgi romanın geleceği nedir diye. Demişti ki: Edebiyatçılarla çizerlerin buluştukları gün çizgi roman kurtulur. Ve bütün dünyada genelde bu sorun oluyor. Herkes birbirini küçümsüyor, oysaki sinemanın da edebiyatçılarla buluşması çok önemli. Bana yavaş yavaş o tarafa doğru bir yanaşma oluyormuş gibi geliyor. İnşallah çok uzamaz. Çünkü iyi çizerler oluyor, iyi öyküler olmuyor; iyi öyküler oluyor, çizgisiz kalıyor. Belki de insanları okumaya çekecek şey, biraz görüntü, biraz görsellik. İyi bir yazarın iyi bir çizerle buluşması, yapıtı herhalde daha geniş kitlelere ulaştırır, diye düşünüyorum.

Doğru. Ben de bir süre Yeşilçam'da çalıştım ve orada okumuş birkaç arkadaş bir araya gelince hep şöyle derdik: Türk sineması edebiyatı keşfettiğinde yeni bir dönem başlayacak. Yılmaz Güney'in başarısında edebiyatçı yanının önemi yadsınamaz. Hikâyeci özelliği olmasaydı, öyle bir sinemacı olamayabilirdi.

Eğer kendisini bu alanda geliştirmek istiyorsa, sadece resimli romancının değil, ressamın da edebiyata yakın olması, sinemayı, edebiyatı çok iyi izlemesi gerekir. Duygusal bir bağ kuracak ki, onu çizgiyle yansıtacak. Bizde çizgi romancılar kendilerini bilgili sanıyor ama öyle değil. Çoğu yetersiz bence. Çok güzel kitaplar hazırlıyorsunuz ama çoğumuzun o sırada mesela dünya politikasını ne kadar bildiğimiz tartışılır. Ama içgüdüsel olarak doğru şeyler yapıyoruz. Geriye dönüp baktığım zaman görüyorum ki, çoğumuz kenar mahallelerden, orta sınıf ailelerden geliyoruz. Az önce geldiğimiz noktaya bağlandığımız zaman; mutlaka olması gereken şey iyi

Solda: Efsun resimli romanının ilk çalışmalarından. Üstte: Ergün'ün Serüvenleriyle Ergün arasındaki benzerlik! Altta: Jacques Ferrandez'in kitabına katkı.

edebiyat, iyi okumak, iyi incelemek, iyi algılamak, iyi anlamak.

Çizgi romancının, sinemacının, şairin edebiyatla ilişkisi olmalı. Çünkü edebiyat bir görme biçimidir. Asittir yani. Asit deler bir yeri, değil mi? Ulaşmak isteriz. Okuduğumuz da beynimizin delinmemiş bakir yerlerini ortaya çıkarır. Göze yansıyanı görme ve ifade etme gücü kazandırır. Ne kadar çok metin okursak, o kadar çok sözcük sahibi oluruz. Bunu sık sık yaparsak, o sözcükler yer eder belleğimizde. Şiir, hikâye, roman gibi değişik sanat dallarına duyduğumuz ilgi sıradanlığın dışına çıktığında, biz hangi işi yapıyorsak, daha iyi yapacağızdır o işi. Dolayısıyla hikâye anlatan bir sanatçının edebiyatla ilişkisinin güçlü olması yaptığı işi de besleyecek, ona kendi metinlerini yaratma imkânı sağlayacaktır.

Çok doğru. Şimdi bu tabii biraz da gelişmeyle oluyor. Mesela ben son dönemlerde daha çok yazı yazmaya başladım. Hani bir ressam, bir çizer olarak yazı bize çok uzaktır ya, mektup bile yazamazdım, sıkılırdım. Resimli mektup yapardım ama yazıyı içimde yaşasam bile bileğimde uygulamazdım. Şimdi o başladı. Çizgi roman kitapları artık edebiyat kadar değerli. Edebiyata çok yakın yazarlar çıkıyor içinden. Çok etkileyiciler. Travmalardan, psikolojik problemlerden, iç dünyadan yakalamaya çalışıyorlar insanları. Ucuz hikâyeler bitti artık. Batman'i bile yeniden yaratıp, travmalarını ortaya çıkarıyorlar. Son *Batman* filmindeki kahramanın kendini sorgulaması, Joker'in mutsuz bir ailesinin olması, sırf ailesine tepkisinden dolayı gülen bir yüz yapması gibi. Aslında sokaktaki herkesin yaşadığı problemlerin yansıması bunlar. Ağır şeyler yapıyorlar, Spawn kötü bir karakter ama hâlâ temiz bir ruhu var, kötüyle iyi arasında gidip gelir.

Bir de şu var: bizde dizi filme ilgi çok fazla ya, ben mesela birkaç tanesini izliyorum, çok beğendiklerimin senaryosuna baktığımda Nilgün Öneş, Ayfer Tunç adlarını görüyorum. Yani edebiyatçı, hikâye yazan insanlar. Öyle güzel diyaloglar olabiliyor ki, hayran kalıyorum. Nasıl harcanıyor bunlar dizilerde, bir romanda ya da hikâyede yer alabilecek diyaloglar görüyorum. Demek ki bir ilgi alanı, o alana hizmet veren başkahramanların, baş kişilerin, yani si-

nemaysa yönetmenin seviyesiyle de ilgili sonuçlar doğuruyor. Bu önemli. Siz ne kadar iyi metinlerle çalışırsanız, o zaman...

Yaratıcılık daha da artıyor, o kesin. Mesela bundan zevk alan kitleler oluşmaya başladı, bu benim hoşuma gidiyor, bunlar yayılıyor diye. Biz ebcet hikâyesi yapmıştık burada. Osmanlı gizli matematiği, ebcet. *Yüzyıllık Gölgeler*'de var. Bölümlerin ebcetteki matematik karşılığı var. 190 uykusuz demek mesela, hesaplanmıştır bunlar. Bunu dışında kitabın sonunda ebcetle ilgili bir bölüm var. Boğaziçi Üniversitesi'nde bir profesörün evine gittik, sabahladık, çalıştık, bunları çözmeye çalıştık.

Aşağı yukarı iyi bir çizgi roman altı, yedi aydan önce tamamlanamaz, dediniz. Bunun karşılığını almak, bizde neredeyse olanaksız. Bu yüzden de mi çizgi roman bizim ülkemizde fazla gelişmiyor, çizgi romancıların sayısı çoğalmıyor?

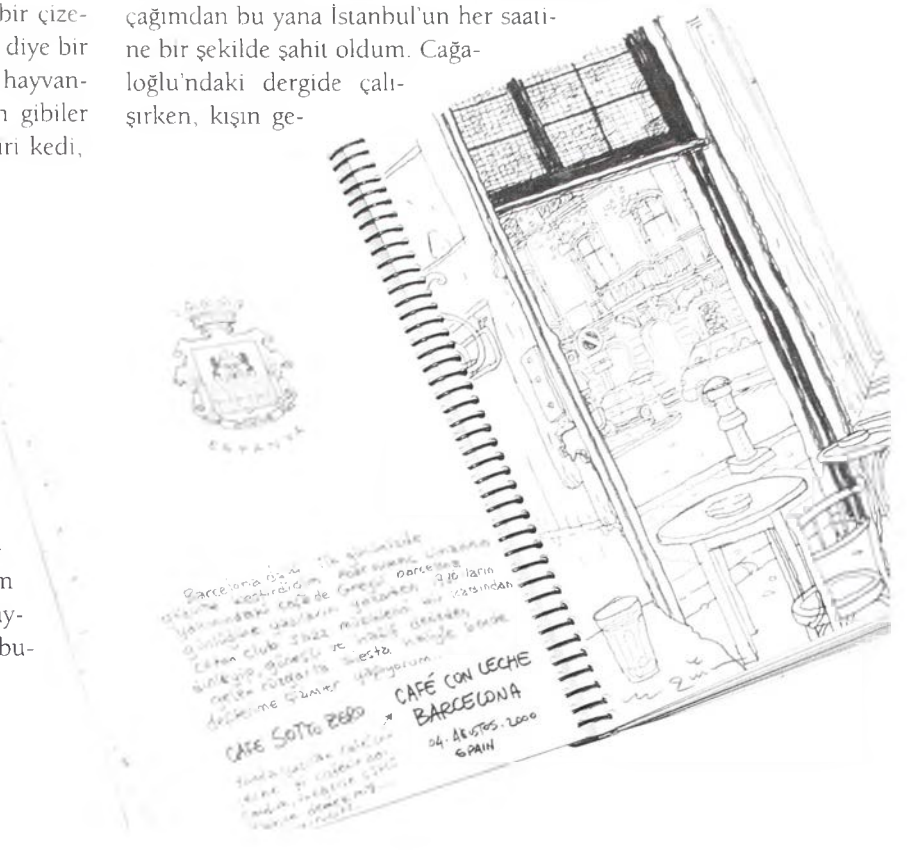
Evet, bu yüzden olma olasılığı yüksek, ben küsüp bırakanları biliyorum. Yapamadılar ve başka alanlara kaydılar. Çünkü bu iş zaman ve sabır gerektiriyor. Mizah dergileri bir gecede hazırlanan yayınlar değil, emek istiyor. Bakın burada minyatür çizdim. Ama bu minyatürü çizerken, bir sürü minyatür karıştırıyorum, doğru minyatürü yapmak için. Minyatür de minyatür olmalı. Altın yaldız varaklar kullandım, bir minyatür sanatçısı gibi davrandım. Burada yayınevlerinde de problem var. Onlar yabancı metinlerin teliflerini daha ucuz paralara alabiliyor. Ama bir çizerin sayfa başına hesabı var. *Black Cat* diye bir Fransız çizgi romanı var. Kediler, hayvanlar... Elbise giyiyorlar, normal insan gibiler ama kesitleri hayvan. Biri kaplan, biri kedi, biri timsah... Üç kitabı yapıldı bugüne kadar. Yıllık cirosu on milyon euro bu romanların. Bu on milyon euro'nun içinde heykelleri de var. Avrupa'da bir kültür oluşmuş: insanlar bu tür objeleri taşımanın ya da hediye etmenin ne kadar büyük bir haz olduğunu biliyor. Onlarla yaşıyorlar. İstanbul'da senede bir kitap fuarı oluyor, bilemedin iki tane. Onda da çizgi romana ilgi gösterilmiyor. Ama dediğim gibi, Fransa'da sadece çizgi romana ayrılan elli iki tane fuar var. Orada bu buluşma hemen hemen gerçekleşmiş.

Sözü kent kültürüne getirelim. Bir çizgi romancının yaşadığı kent, aslında onun evi gibi olur. Aslında bütün sanatlar için geçerli bu, ressam için de. Ama çizgi romancı için kent ne anlama gelir? Sizin özel bir ilginiz de var İstanbul'a karşı.

Evet, yaşadığım yerlere karşı bir ilgim var. Aslında çizgi roman, kendisi bir kent kültürüdür. Bütün çizgi romanlar büyük şehirlerde oluşmuştur. Tokyo'da milyonlarca satılıyor. Paris'te, İrlanda'da, New York'ta, Londra'da, Madrid'de, hep merkezlerdedir. Merkezler için de bir iletişim kaynağıdır, o onu okur, öbürüne verir, sonra onunkini sen alırsın, bir takas döner. Sonuçta kent geliştikçe, çizgi roman da onun paralelinde gelişiyor. Buraya bakınca, bir çizer olarak kendi şehrimi düşününce, tabii ki İstanbul çok güzel bir şehir. Ben de romanlarımda, çok ayrıntıcı bir çizer olduğum için, hep İstanbul'un güzel görüntülerini çiziyorum. Çatıları, mahalle aralarından görünen denizi, bulutları, evleri çizmek bana haz veriyor. Birçok çizgi romanımda kullanmışımdır. Öbür arkadaşlarımda da bende de çatı çizme zevki çok fazladır. Şehir mutlaka çok etkili.

Hiç uyumadan İstanbul'u gezip dolaşma, keşfetme girişimleriniz oldu mu? Yani bütün saatlerini göreyim, İstanbul'da gün nasıl doğuyor, ilk vapur nasıl yanaşıyor diye...

Bir gün karar verip sabahtan akşama kadar böyle bir şey yapmış olmasam bile, ergenlik çağımdan bu yana İstanbul'un her saatine bir şekilde şahit oldum. Cağaloğlu'ndaki dergide çalışırken, kışın ge-

Fransa'daki günlerinde tuttuğu "Cafe Defteri", günlük notları, günlük çizgiler.

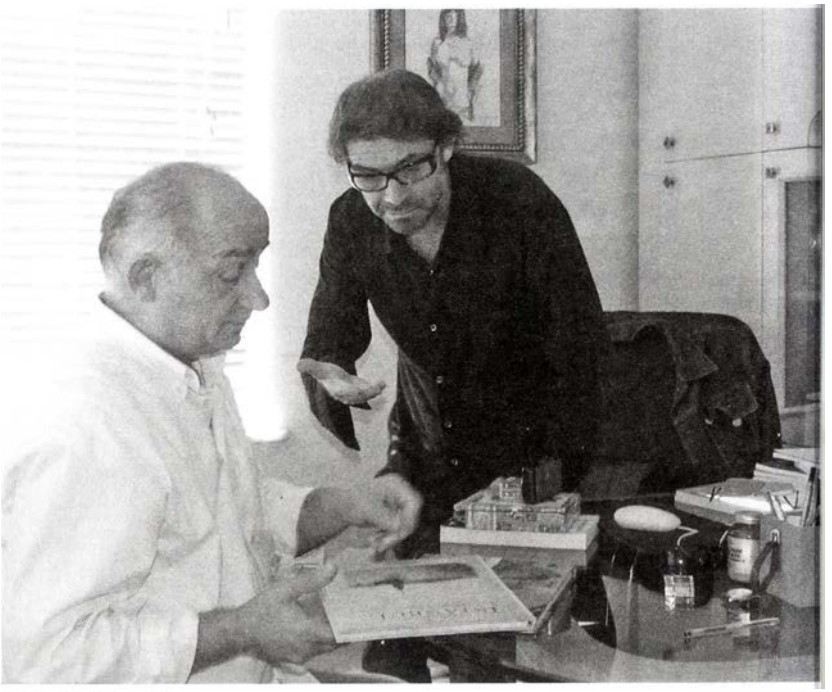
cenin bir yarısı, Cağaloğlu yokuşundan aşağı iniyorum, kar yağıyor, sadece elektrik lambasının altındaki küçük alanda kar tanecikleri görünüyor, her taraf karanlık, benden başka kimse yok, yürüyerek, nefes nefese saat birdeki son vapura yetişmeye çalışıyorum. Araba bile yok. Eski Amerikan dolmuşları vardı o zaman, '78 yılı falan. Dolmuş geldi yanıma, "Nereye gidiyorsun," diyor; "Ben Karaköy'e gideceğim ama binemem herhalde, param yetmeyecek," diyorum; "Ölecek misin oğlum, atla," diyor. Vapura yetişiyorum. Sabaha karşı her mevsim, doğan güneşler... Bazen Karaköy'den vapura biniyorum, sonra bir uyanıyorum Karaköy'deyim. Gitmişim, geri gelmişim. Neler yaşanıyor. Ta Karadeniz'in girişindeki küçük bir barakadan, adalardaki en hoş evlere kadar geziyorum şehri.

Amerika, çizgi romanlarıyla, *Superman*, *Batman* gibi, âdeta bir kent mitolojisi yarattı. Kent kültürünün bir ürünü çizgi roman, o da yetmiyor, kendi efsanelerini yaratıyor. Bizim kültürümüz çeşitli nedenlerle çizgi romanın ortaya çıkmasına neden olamıyor ama yine bu konuda tutkuyla çalışan insanlar var. Mesela sen bizim kültürümüzle, hikâyelerimizle, *Binbir Gece*'ye, *Dede Korkut*'a kadar gidebilirsin. Amerikalıların bakışıyla ya da yaratma güdüsüyle böyle bir şey yapılabilir mi? Niçin çizgi romanın efsaneleşebilecek tiplemelerini yaratamıyoruz?

Bu, çok özel bir konu gerçekten. Bu konuda hem çizerlerin kafasının gelişmesi hem de uyanmaları gerekiyor. Toplum olarak Amerikan filmleriyle beynimiz yıkanıyor, televizyonlarda da aynı biçimde. Yalnızca orada olduğunu sanıyoruz. Problem burada başlıyor.

Oysaki bizde de cinler periler var.

İçerideki odada zamanında çizilmiş cinler var, minyatür sanatıyla. Emin olun bunlar Avrupa'daki fantastik dünyadan, mesela *Yüzüklerin Efendisi*'nden on kat daha değerli. Ejderha kültürü vardır Avrupa'da, ki orada böyle bir kültürün olması mümkün değil, Asya'dan almışlar. Beşiktaş'taki Deniz Müzesi'ne gidin, Osmanlı gemilerinin üstünde bile ejderha süsü göreceksiniz. Bugün biz kalkıp yapsak, Çin gibi yapmışsın, derler, çünkü kendimizi tanımıyoruz. Biliyorsunuz Amerikan karakterleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Amerika'nın dünyaya jandarma olma kararı verilince, Amerika tarafından kendi gücünü göstermek için yaratılmıştır. Savaşta, ticarette kullanıyorlar. Ispanağın az satıldığı zaman hemen çizgi filmine yatırım yapılıyor, demir var gibi yalanlar da söyleniyor; Temel Reis ile ıspanak satışları artırılıyor. Özellikle Amerika'da çızgi bir biçimde hep kullanmış. *Buggs Bunny* de aynı biçimde, havuç için yapılmış.

Turgut Çeviker ile Ergün Gündüz.

Ergün Gündüz'ün kendisiyle özdeşleşen bir kahramanı var mı? Bir resimli romancıda en çok aranan özelliklerden biri bu...

Hasan & Ergün diye bir sayfamız vardı. Ora-

Polisiye kurgusu gibi, parça parça...

Polisiyeye ilgi duyuyor musun, yani çizgi roman için polisiye iyi bir olanak herhalde. Bir kere gerilimi nedeniyle herhalde değil mi?

Evet, duyuyorum. Benim sevdiğim tarzı birçok insan sever. Agatha Christie gibi, hani seyirciyle beraber çözer ya. Dedektif filmde yol alırken, seyirci de onunla beraber yer alır; bir parça daha, sonra bir parça daha bulunur. Bunlar hoş hikâyelerdir. Doğal olarak böyle hikâyeleri çizmekten büyük zevk duyarım. *Angel Heart* mesela, inanılmaz bir öykü, ben böyle bir öyküyü resimlemekten büyük bir haz duyarım. O adam kendini arıyor, kendi satılmış kimliğini arıyor. O sahneler, hepsi beni etkiliyor, o romanı çizmek bana haz verir. Benim çizgim de böyle bir çalışmaya uygun aslında.

da genellikle kendimi anlatmaya çalışıyordum, kendimi çizmiş bile sayılırım. Ama çizerlerin yüzde yüzü yarattıkları karakterlerde kendileriyle buluşur. Mesela Suat Yalaz. Karaoğlan, Suat Ağbi'nin aynısıdır. Benzer ya da benzemez, ama Karaoğlan, odur. Bilal'inki de öyledir. Çünkü insan en iyi kendini tanır ve kendini anlatmak ister. Şöyle bir şey vardı; Comès diye bir çizer var, onun bir tiplemesi var, adı Ergün, noktalı Ergün, Ergün l'errant. Şimdi bu Ergün çizgi roman kahramanı ve dili Fransızca. Tarihi bir karakterdir, bilimkurgu içinde yaşar. O kadar benzetirim ki kendime. Fransa'ya gittiğimiz zaman, 2001'de sergimiz vardı, ben Ergün isimli bir çizerim ya, ta Belçika'dan bir aile geldi. Adam, "Ben bu isimde birinin olduğuna inanamıyordum," dedi. Hani onun kahramanı ya, benimle tanışmaya gelmişler. Batman diye biri var gibi. Onunla böyle bir yakınlık kurmuştum. Onun dışında ben kahramanlardan çok, bir maceralık hikâyeyi daha çok seviyorum. Fransızlar daha çok yapıyor bunu.

Peki, doğrudan ekranda mı çalışıyorsunuz?

Hayır, elle çalışıyorum ama ekrandan da her zaman faydalanıyorum. Ben sinemacı gibi bakmayı severim. Bu yanım romanlarımda oldukça fazladır.

Çizgi roman ve sinema bence aynı şey.

Evet, doğru. Eskiden sinemada yapılamayan çizgi romanda yapılırdı. Çünkü teknik olarak mümkün değildi. Çizgi romanda her şey uçardı. Ama şimdi sinema hepsini yapıyor.

Sinema çizgi romanın elinden birçok şey aldı. Bu yüzden çizgi roman başka bir şey mi yapmalı aynı zamanda, bu çizgi roman için bir sorun mu? Dünyadaki en belirgin çizgi roman yaratıcıları bunun dışında yeni bir içerik ve anlatım şekliyle ilgililer mi, nasıl bir fark yaratmayı düşünüyorlar?

Etrafta yapılanlara baktığınız zaman, ortaya şu gerçek çıkıyor; mesela Japonya'da ayda bir milyonun üzerinde çizgi roman dergisi satılıyor. İşten çıkıp, metroda falan okuyorlar ve bunların büyük bir çoğunluğu seks fantezileri, sapıklık üzerine kurulu. Genç kızlar, liseli kızlar bilmemneler. Demek ki var olan bu sorunlrını kitaplarla çözmeye çalışıyorlar, toplumsal olarak. Hiçbir şekilde de yasak değil. Ama Japonların muazzam çizgi filmleri var ve edebiyat kadar değerli. Hiç Miyazaki izlediniz mi, bilmiyorum, ben onun sergisini de gezmiştim. Japon çizgi filmleri kalite olarak normal sinema filminden yirmi kat daha değerli. Çizgi kitabı filme taşıyorlar artık ve hâlâ sinemanın yapamayacağı bir kalitede devam ediyorlar.

Çizgi romanda mizah ne kadar kullandığın bir öğe?

Zamanında yaptığım bütün çizgi romanlar öyleydi. Şimdi daha çok dramatik yaklaşmayı seviyorum. Psikolojik, insancıl bir hesaplaşma, sözcükler de dahil, çizimlerin içinde. O hoşuma gidiyor, hem dili, hem çizgisi. Sözgelimi Osmanlı 3003 adlı projemde yeniçeri havada uçan motorla gidiyor, şimşekler çakıyor. Bir yandan dış ses gibi bir üst yazı var. Yeniçeri hesaplaşma içinde; Sultan'a içinden cevaplar veriyor, yüzüne söyleyemediklerini içinden geçiriyor. O yazıları oraya koyarken bile heyecan duyuyorum, bir de çizdiğimi düşünün. Ortada bir sürü şey var, biraz *Yüzüklerin Efendisi* gibi, hem fantastik, hem bilimkurgu, hem edebiyat... İyi bir çalışma ama uzun sürecek.

Uzunçarşılı'yı okumalısınız. O püsküllüne kadar anlatır.

Çok kısa ve güzel bir hikâye vardır, *Puslu Kıtalar Atlası*'nda. O sırada Osmanlı nasıl görülüyormuş diye, yabancı kaynaklara da bakıyorum. Bulmak da kolay değil. Tuğralar, amblemler, işaretler... Bizdeki kadar dövmeli insan yokmuş, bugün dövmeliye yabancı gözüyle bakılıyor. Küpeliler kaynıyor, oysa bugün küpelilere Batı'dan mı aldın deniyor, halbuki senin padişahın takmış; orada küpe takan padişah var mı? Çok özel kıyafetler. *Star Wars* Ortaçağı anlatır, kılık kıyafetleriyle de. Ben de dedim ki, niye biz kendimizi anlatmayalım. Bir bilimkurgu anlatım tarzıyla.

Tarantino'yu beğeniyor musunuz? Ya da hangi sinemacıları beğeniyorsunuz?

Tarantino'nun şöyle bir yanı var. Çok fazla bayıldığım, hayran olduğum biri değil ama çizgi romana faydası olan bir adam. O çizgi dünyayı kendi popülerlik yapısıyla beraber sinemaya yansıtıyor ve bunu da özellikle bastıra bastıra gösteriyor. Bu yüzden bize bir faydası var, yani bizim yolumuzda giden bir adam. Ama o da Doğu'dan, Japon kültüründen etkileniyor. Hatta onları yapmaya çalışıyor ve desteklediği insanlar var. Çinli yönetmenler ve bazı Japonlar, bana göre Batılılardan çok daha ileri artık. Japon yönetmenlerin yükselişi boşuna değil yani, sonra İranlılar,

Asyalılar. Bunlar teknolojiyle de buluşunca daha da ileri gittiler.

Sinemada adam film yapıyor, satamıyor, pazarlama gücü olması lazım. Şimdi reklam ajansı var, para kazanıyor, film yapıyor, bir uluslararası ilişkiler sistemi kurabiliyor. Yabancı dil, ilişkiler, festivaller... Yani bunlar küçük bir çantayla ya da küçük bir ofisle olacak işler değil. O yüzden de yeni şirketler oluşamıyor. Yaratıcı adam parasız. Çizgi roman için de böyle. İspanyollar Turhan Selçuk'tan Abdülcanbaz'ı istedi. Bir türlü İspanyolcaya çevirip yollayamadı. O kadar zor değil ama 50'lerde ya da 60'larda.

Abdülcanbaz'ın orijinali satıldı, bütün yayın hakları satıldı. Ben şahsen oradaydım. İyi bir paraya gitti aslında. Yaklaşık sekiz yüz milyara gitti o defterler. O kadar rakam içinde sekiz yüz büyük bir rakam değil, ama o sekiz yüzü şu an verecek kimse yok.

Orijinaliyle birlikte yayın hakları da, her şey dahil. Satın alan Osman Bey'le birlikte bir iş yapacağız şimdi: Bir karikatür müzesi. Kendisi Abdülcanbaz müzesi yapmak istiyordu, ben de, o özel bir karikatür müzesi olabilir, dedim. Öncelikle de ben bir karikatür müzesi hayal ediyordum sanal olarak, şimdi onun için ilk raporu hazırlayacağım. Peki Gırgır ve karikatürcülük serüveninize baktığınız zaman, neler yaptınız ve size ne kaldı?

Kendime dönüp baktığımda, çok işler yapmışım, birçok arkadaşım gibi. Bir sürü renkli, sıcak, yoğun portreler, karikatürler, çizgi romanlar... hepsinin de içi dolu dolu. İyi ki de yapmışım, iyi ki de yaptırtacak bir dergi olmuş. Çünkü bizler istediğimiz kadar yetenekli olalım, bir sebebimiz olmadığı sürece yapmayız, bitmez bu projeler. Ama bazen sabaha yetişmesi lazım dendiği için birçok şey yapılıyor ve üretiliyor. İyi ki de olmuş. Bana birçok şey kazandırdı hayatla ilgili. Bir kere şunu öğrendim: mutlaka işimi yaparım. Dergicilikte işlerin mutlaka yetiştirilmesi gereken bir saat olması, gebersem de, ölsem de, uykusuz da kalsam bu işi bitirmem gereken saatte bitiririm demeyi öğretiyor bize. Bu karikatür süreci daha çok dergicilik alanında bir disiplin kazandırdı bana... Ama bizler çok garibiz, çünkü yeteneklerimizin farkında olamamışız, hani iyi yaptığımızı zannediyoruz. Ama Batı yüzünden oluşmuş bir kompleksten dolayı, hep sanıyoruz ki, bizden daha iyileri var. Bu yüzden kendi içimizde kalıyoruz. Ben ne zaman yurt dışına gittim, Floransa'da, Paris'te sergilerim oldu, New York'a gittim, bunu o zaman anladım. New York'ta bir gece galerileri gezdim ve sonra çıkınca o kadar büyük bir yüreklilikle havaya doğru, "Ben bunların hepsinden iyiyim," dedim. O kadar mutlu oldum ki, bunu içten söyleyebildim. Sonra ilerledim, baktım top oynuyorlardı, "Ben topta da bunlardan iyiyim," dedim. Bütün hikâye buna inanmak. Ben de o zaman, "Ben Osmanlı'yı da *Star Wars* gibi anlatırım," diyorum. Bunu anlatırken de diyorlar ki; duvarlar örerler önüne engeller koyarlar. Aslında koymuyorlar, sadece biz yapıyoruz, engelleri kendimiz koyuyoruz.

New York'ta bir gece galerileri gezdim ve sonra çıkınca o kadar büyük bir yüreklilikle havaya doğru, "Ben bunların hepsinden iyiyim," dedim. O kadar mutlu oldum ki...

Bir karikatür kitabınız var...

Bir kitabım var ama benden yaklaşık elli kitap daha çıkar, çünkü sadece yaptığım dergi kapaklarından birçok kitap çıkar. İçlerinde politika da var, magazin de var, sinema da var... ama bunların hepsi ayrı bir iş. İllüstrasyonlarımdan bir kitap yapmak istiyorum. Skeçlerim var, onlardan bir şeyler olsun istiyorum. Burada küçük defterlerim var. Bu defterlerimin basılması lazım aslında. Bu tür defterlerin alıcısı da çok var dışarıda, eminim buralarda da olacaktır. Belki de bütün bu konuştuklarımın özünden çıkabilecek en doğru şey; edebiyatçılarla çizerlerin, edebiyatçılarla sinemacıların buluşması gerektiği. Mutlaka buluşmaları gerekiyor, güzel şeyler için, çok güzel şeyler için hatta. Mutlaka bir gün buluşacaktır ama ne kadar çabuk olursa o kadar iyi olur. □

10 soruda Ahmet Hamdi Tanpınar

1 Tanpınar'ın kitaplarına girmeyen öyküsü ne zaman, nerede yayımlandı? "Bu Her Zaman Böyledir" adlı öykü, Varlık Yayınları'nın 1956 tarihli öykü seçkisinde yer almıştır. Yazarın son öykü kitabının (*Yaz Yağmuru*) 1955'de yayımlandığı dikkate alınırsa, bilinmeyen başka öykülerini keşfetmek de olası.

2 1954'te, Tanpınar'ın da içinde olduğu, Yapı Kredi Bankası'nca yayımlanan İstanbul kitabındaki öteki iki imza kimlere aittir? Aynı zamanda yakın dostları olan Yahya Kemal Beyatlı ve Abdülhak Şinasi Hisar'a aittir.

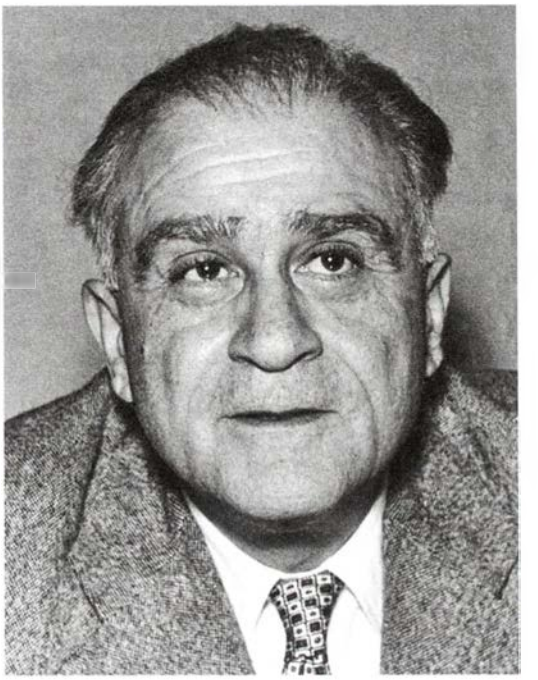
3 "Antalyalı Bir Gence Mektup" adlı ünlü yazısında seslendiği genç kimdir? Hâlâ bilinmiyor. Hatta kimilerine göre bu yazının başlığı "Antalyalı Bir Genç Kıza Mektup"tur. Bir başka söylenti ise, böyle birinin hiç var olmadığıdır. Türkçenin en kapsamlı yazarını anlamak için mutlaka okunması gereken, bir bakıma yapıtının "giriş" bölümü olduğunu söyler Oğuz Demiralp bu mektup için.

4 Tanpınar'ın her gece birkaç sayfasını okumadan uyuyamadığı başucu kitabı nedir? James Joyce'un *Ulysses*'i.

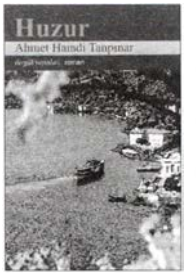
5 Yazarın hangi öyküsü Metin Erksan tarafından televizyona uyarlandı? *Abdullah Efendinin Rüyaları* kitabında yer alan "Geçmiş Zaman Elbiseleri", 1973 yılında televizyon filmi olarak çekildi.

6 Tanpınar'ın ölümüyle yarım kalan romanı yayımlandı mı? *Aydaki Kadın*, 1986'da Adam Yayınları'nca basıldı. Yapılan tek baskısı da budur. Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*'de, *Aydaki Kadın*'ı, "çok başka, daha derin ve ferdî meseleleri ele alan bir roman" olarak tanımlıyor.

7 Tanpınar'ın kimi yazılarında övgüyle söz edip kitaplarından alıntılar yaptığı polisiye yazarı kimdir? Özellikle Komiser Maigret karakteriyle tanınan ve Türkçeye de birçok yapıtı çevrilmiş olan Georges Simenon.

8 Tanpınar'ın eleştirel boyutunu anlamak için başvurulması gereken çalışmalar hangileridir? Tanpınar eleştiri üzerine iki deneme yazmıştır: "Tenkit İhtiyacı" ve "Bizde Tenkit". Ayrıca *Yahya Kemal* adlı yapıtı, öğrencisi Turan Alptekin'in tuttuğu ve *Bir Kültür, Bir İnsan* başlığıyla yayımladığı ders notları da Tanpınar'ın eleştirel boyutunu anlamak için önemli çalışmalardır.

Tanpınar eleştiride Fransız yazınından, bir konuşmasında söylediği üzere özellikle Albert Thibaudet'ten etkilenmiştir.

9 Tanpınar'ın şiirleri arasında Yahya Kemal etkisinin en çok hissedildiği ve neredeyse adının önüne geçen şiiri hangisidir? Tarihsel ve sosyal içerikli birkaç şiirinden biri olan "Bursa'da Zaman". Ancak bu şiirin, neredeyse adının bile önüne geçmiş olması Tanpınar'ı rahatsız etmiştir.

10 Tanpınar İstanbul'da uzun süre hangi tarihi handa kalmıştır? Beyoğlu Tünel'deki Narmanlı Han. 1831 yılında inşa edilmiş olan Narmanlı Han, uzun süre Rus Büyükelçiliği ve ardından Rus hapishanesi olarak kullanılmış, Narmanlı ailesinin mülkü olduktan sonra da birçok yazar ve sanatçıya da ev sahipliği yapmıştır.

BÜYÜCÜ'YE YOLCULUK

ya da "Phraxos, gök mavisi bir hayal dünya"

Meram Arvas

Villa Bourani'nin ardından

Atina uçağında, yanımda yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında, uzun kahverengi saçlı ince yapılı bir kadın. Oldukça feminen. İlk başta katı duruşu ve abartılı makyajıyla dikkatimi çekmişti. Mor farı ve kıpkırmızı rujuyla. Karnını tutup başını öndeki koltuğa yaslayışıyla. Ağlar gibi. Sonra başını kaldırıp etrafa bakındı. Huzursuzdu. İçi kıpır kıpırdı, duramıyordu bir türlü yerinde. Benimki de kıpır kıpırdı aslında, ama dıştan anlaşılmıyordu hiç. Elimde sımsıkı tuttuğum kitabım, pencereden dışarı bakıyordum sadece.

O ise havalandırmayı bir açıp bir kapıyordu durmadan. Sonunda bana dönüp, "Rahatsız olursan söyle," dedi. "Yok, iyiyim şimdilik." Biraz sonra, bir parça daha sakinleştiğinde elimde sıkı sıkı tuttuğum kitaba bakıp, "*Büyücü* ha? Amma da kalınmış," dedi. "İçten bakan gri gözleri vardı, hayâsız bir yüzdeki tek masum şeydi; sanki doğası değil de, şartlar onu böyle katı olmaya zorlamıştı." (s. 19) "Evet... Biliyor musun ben çevirdim bunu," dedim ve bir tebessüm eşliğinde her zaman gösterilen o hoş tepkiyi vermesini bekledim.

Ama o, "Aman edebiyatın canı cehenneme," dedi birden. "Kusura bakma, yani direk seninle ve kitabınla ilgisi yok tabii. Ama kafa karıştırıyorlar boş yere. Nicholas, yani kocam çok okur, hatta yazmaya da çalışır, ama bir halta benzemez yazdıkları. Yazamayınca iyice bunalır, beni de bunaltır, suçlar hep. Ah, Nicholas bayılır böyle büyücülere, fantastik, gizemli şeylere filan."

Nicholas dediği an gözlerimin yuvalarından fırladığını, karnıma bir yumruk atıldığını, kalbimin yerinden hopladığını hissettim. "Kocanın adı Nicholas mı?" diye atladım hemen, yaşadığım şoku ve heyecanı bastırmaya çalışarak.

"Evet. Ne oldu?"

Rüya mı acaba diye düşünüyordum bir yandan. Ya da halüsinasyon? Kitabın içine bu kadar girersen olacağı buydu işte. Ama değildi. Basbayağı, capcanlı oturuyordu yanımda işte... Alison. Tatlı Alison. Nicholas'ın başının belası, kristal parçası Alison.

"Yok bir şey. Ne zaman evlendiniz siz?" Elinde kitabıyla, kendi halinde duran kadının birden bu kadar şaşırıp ilgilenmiş olmasına anlam veremese de, Alison fazla kurcalamadı merakımı. Kadınca bir merak diye düşündü muhtemelen ve anlatmaya dünden razı, bir iç çekip sulu sulu parlayan dalgın gri gözlerini bulutlara dikerek bir çırpıda döküldü:

"Üç sene önce evlendik. Ama bitecek herhalde. Bitti gibi. Ah bilsen nasıl âşıktım ona. Delice. Sonra çok kırdı ama beni, dağıttı resmen. Ağla ağla yaş kalmadı gözlerimde. Ama aşk işte. Yanlış olduğunu bilsen de,

Meram Arvas, John Fowles'un *Büyücü* romanını çevirdikten sonra onunla yaşamayı sürdürdü. Yazınsal metin çevirisini yazarın zihnine girmek olarak görmek, insanı gerçekle düş arasındaki bir dünyanın içine çeker. Orada kitabın içine girip yazarın zihnine karışmak gerekir. Sonra alıp başını gidebilirsin...

seni çok kırmış olsa da bir yere kadar karşı koyabiliyorsun. Çok yalvardı sonra bana, ay ne laflar, 'Akıllandım ben artık, oldum ben, gördüm nihayet, ben sensiz yarımım, sen benim kristalimsin, yeniden dünyaya gelmeyi bekleyen paramparça kristalimsin,' dedi. Ağzı öyle iyi laf yapar ki. Şiirler filan yazar. Duygu sömürüsünde de üzerine yoktur. Dayanamadım, inanmak istedim ona, tamam dedim. Ama insanlar değişmiyor tabii. Aman erkek işte! Nicholas aynı Nicholas... Beni eleştirip durması, kafasının karışıklığı, her şey aynı tabii. En son çok kötü bir kavga ettik geçen hafta. Bu defa ben dedim ki, 'Nefes almaya ihtiyacım var, gidiyorum.' Hiç söylemedim bile nereye gittiğimi. Havayolu şirketinden daha önce kullanmadığım bilet haklarım vardı. Ben yer hostesiyim bu arada. Önce İstanbul'a gittim, Maggie'yi görmeye. Üç gün kaldım orada. Şimdi de Bayan de Seitas'ı görmeye Phraxos'a gidiyorum."

Bayan de Seitas! Julie ile June'un annesi! Nicholas'ın tabiriyle, kızlarının, Conchis'in, hatta farklı şekillerde Anton'la Maria'nın yüzünde beliren, o kibirli ve gizemli tebessümün eğitimini veren kadın... Demeter, Ceres gibi tahtına kurulmuş bir tanrıça... (s. 613-614) Soluğum kesilir gibi oldu gene. Ateş bastı. Havalandırmayı açıp derin bir nefes aldım. Ama Alison öyle bir kaptırmıştı ki anlatmaya kalbimin patırtısını duymadı bile.

"Bayan de Seitas mı? Yani Phraxos mu dedin?" diye çevirdim hemen. "Ben de oraya gidiyorum da. Tesadüfe bak!" Nicholas'ın kristal parçasına, bu içi dışı bir kadına her şeyi anlatmak lazımdı belki de. Ama nereden başlanırdı ki? Hem kitabı öğrenmemesi herkes için en hayırlısıydı. İçime sinmese de sustum.

"Aa sen de Phraxos'a gidiyorsun demek. E süper oldu bu!" dedi içten gözlerle, sonra bir nefes alıp devam etti gene: "Ne diyordum... Hah, Lily de Seitas... Normalde İngiltere'de Much Hadham'da yaşıyor. Ama yazlarını genelde Phraxos'da geçirir. Muhteşem bir kadındır. Görsen bayılırsın, çok karizmatiktir. Böyle nasıl desem, hem sıcak, hem kibar, hem ağır, hem mesafeli, hem akıllı... Hem de harbi dosttur. Şu kavanoz götlü dünyada elimden tutan, bana ciddi anlamda değer veren tek insandır. Ay uzun hikâye... Neyse ya, ben çok konuştum. Sen anlat. Tatil için mi gidiyorsun Yunanistan'a?" Sonra cevabımı beklemeden, "E hoş bir adam bulursun artık! Ben daha önce de çok geldim. Güzel bir tatil olacak senin için," dedi muzip muzip.

"Yok yok, ben bu kıtap yüzünden gidiyorum, cidden. Yani bir nevi araştırma olacak, kitabın izini süreceğim," dedim. Gri gözlerini üzerime dikip anlam verememiş gibi baktı bir süre. Dalga geçip geçmediğimi anlamaya çalıştı. Ciddi olduğumu görünce gözlerini kırpıştırıp, "Off, sizin gibileri anlamak zor cidden. Nicholas'ın farklı bir versiyonusun galiba. Derdiniz ne sizin? Keyfinize baksanıza."

Ne cevap vereceğimi bilemedim bir an. Daha doğrusu anlatmak zor geldi, kolaya kaçıp, "Çevirirken kitabın içine fazla girdim sanırım. Çıkamıyorum. Belki gidıp görürsem daha kolay olur çıkmam," dedim gülerek. Beklediğim sıcacık gülüşü gösterdi Alison nihayet. "Ay alemsin valla. Ama iyi oldu sana rastlamak. Kötü hissediyordum, iyi geldi senle konuşmak. Ah, bu arada adımı hâlâ söylemedim bak. Ben Alison."

"Tanıştığımıza çok memnun oldum. Benim adım da Meram," dedim.

"Peki kitap çevirip izlerini sürmek dışında yaptığın bir iş var mı?" diye sordu. "Evet, çevirinin dışında İngilizce öğretmenliği yapıyorum," dedim.

"İşe bak, Nicholas da İngilizce öğretmenliği yapmıştı bir dönem, hem de Phraxos'da. O nefret eder ama öğretmenlikten. O kadar egoisttir ki, mümkün değil tabii böyle bir iş. Zamanında burnunu sürttüler biraz ama hamur aynı olunca bir şey fark etmiyor. Bir ara bir dergide çalıştı, editörlük falan yapmaya çalıştı, ama sonra oradan da ayrıldı. Şimdi hiçbir şey yapmıyor. Şiir yazıp şiir yırtmak dışında. Ve beni suçluyor hep. Benim yüzümden yazamıyormuş. Köreltmişim beyefendinin bütün duygularını."

Doğrusu Nicholas'ı fazla merak etmiyordum. Ne halde olduğunu, neler hissediyor olabileceğini önceden de biliyordum sanki. Şaşırmış gibi yapıp hemen meseleme dön-

düm tekrar: "Sen Bayan de Seitas'ın yanında mı kalacaksın peki?" Dudağının kenarı hafifçe kıvrılıverdi, "Maalesef hayır. Beni sever falan ama, dedim ya, mesafelidir de. Koca bir villada kalıyor aslında. Eski bir arkadaşına ait bir villada. Ama ben geleceğim deyince Eski Liman'da bir yer ayarlamış bana. Ya sen?" diye sordu. "Ben Klimis Otel'de kalacağım. Merkezde," deyip lafı gene villaya getirdim, "Neredeymiş peki bu villa?" "Bourani'de. 'Bayan de Seitas'ı görmeye, Villa Bourani'ye gidiyorum,' deseydim Nicholas çıldırırdı herhalde, kıskançlıktan öldürdü kesin. Çok anısı var tabii beyefendinin. Zamanında az haltlar karıştırmamıştı oralarda."

Ben ne kadar uğraşsam da konu villadan ve Bayan de Seitas'dan sapıp Nicholas'a dönüyordu hep. Yazık, Alison âşıktı hâlâ... Ama Nicholas'ın başına gelenleri Alison'un gözüyle, onun ağzından dinleme fikri de cazip gelmişti bir anda. "Öyle mi? Neler olmuş orada?" diye sordum merakla. Neyse ki hâlâ hiç garipsemiyordu merakımı. "Sonra anlatırım. Biraz karışık. Aslında ben de tam bilmiyorum. Bayan de Seitas'dan birazını öğrendim orada dönen dolapların, ama tam olarak bilmeyi hiçbir zaman istemedim. Kafamı böyle karışık şeylere yoramam fazla. Birtakım psikolojik deneyler falan. Sonuçta Bayan de Seitas, 'Nicholas'a dersini veriyoruz,' dedi, ben de fazla kurcalamadım. Ne dedilerse yaptım sadece."

O sırada pilot inişe geçtiğimizi anons etti. Ne çabuk varmıştık. Bu arada Alison bir heyecan orada yapacağımız şeylerden, gideceğimiz yerlerden bahsetmeye başlamıştı bile. İkimizin yapacaklarından... Orada kendime geldim. Alison'u bulmak çok hoştu ve ondan duymak istediğim çok şey vardı daha; öte yandan ben bu deneyimi baştan sona yalnız yaşamalıydım. Her şeyi kendim keşfetmeliydim. Lord Byron Okulu'na, Villa Bourani'ye giden yolları, Bayan de Seitas'ı, her şeyin izini sürüp ben kendim bulmalıydım. Ama nasıl söylemeliydi bunu?

Havaalanının çıkışına geldiğimizde, ne kadar zor gelse de, Alison'un o yoğun gri gözlerinden ne kadar çekinsem de, "Seni tanımak da, senle sohbet de çok hoştu Alison. Ama benim artık yalnız kalmam gerekiyor. İstersen adada buluşalım ama bir akşam," dedim en kestirmeden.

Avaz avaz bağıran iç sesini duyabiliyordum Alison'un: "O kadar içimi döktüm sana. En derin duygularımı açtım. Dost olduk sandım. Ama sen beni böyle kestirip atıveriyorsun demek." İç sesi bağırsa da Alison gücenmiş gözlerini kaçırdı benden ve derin bir iç çekip, "Tamam Meram, madem öyle istiyorsun, yalnız kal artık. Hadı sana kolay gelsin, hoşça kal," dedi bir çırpıda. Bir şey dememe fırsat vermeden beni orada bırakıp gitti, kayıtsızca. İçimde bir suçluluk duygusu ve buruklukla, güzel yürüyüşü gözden yitinceye kadar baktım ona. Arkasına dönüp bakar mı diye bekledim, bakmadı.

Sonra Nicholas'ın Alison'dan ayrılıp Victoria garına giderkenki hali geldi aklıma: "Bir şarkı mırıldanmaya başladım ve bu, kederimi gizlemek için gösterilmiş cesur bir çaba değil, ayan beyan, salıverilişimi kutlama arzusuydu." (s. 44) Evet Alison bir kristaldi ve sevilesi bir kadındı. Ama bambaşka bir dünyaya aitti. Her şeyin dupduru olduğu saydam bir dünyaya. Nicholas haklıydı.

> Phraxos güzeldi. Bunu anlatacak başka bir sıfat yoktu; öyle hoş, pitoresk, büyüleyici falan demek yetmezdi –yalnızca ve fazla çaba harcamaksızın güzeldi işte. Onu ilk kez o Çobanyıldızı'nın altında, ametist akşam denizinin içinde heybetli bir siyah balina gibi süzülürken gördüğümde nefesim kesilmişti ve hâlâ da gözlerimi kapayıp o anı aklıma getirdiğimde nefesim kesilir gibi oluyor. Ege Denizi'nde bile az rastlanacak bir güzelliği vardı, çünkü tepeleri çam ağaçlarıyla, bir yeşil ispinoz tüyü kadar hafif Akdeniz çamlarıyla kaplıydı... çamlar, dik yamaçlarla çevrili koylar, sessizlik ve deniz. Diğer bir köşede, kuzey-batıda ise, küçük küçük birkaç limanın etrafını çevreleyen o kar beyazı evler, seyrine doyum olmayan bir bütünlük oluşturuyordu. (s. 46)

Feribottan inip, adaya ayak bastığımda keyfime diyecek yoktu. Limana beş dakika uzaklıktaki otelime iki adımda bir durarak, her anını içime sindire sindire ilerledim. Beklediğim kadar güzeldi Phraxos. Hayalimdekinden çok başka, sıradan bir turistik ada bulmaktan korkuyordum ama tam istediğim gibiydi her şey.

Adayla ilk karşılaşma

Otele vardığımda sahibi Thanasis Kalevrosoglou ve yanında çalışan Vlassis'le tanıştık. "Ne kadar güzel bir yer burası böyle! Daha ilk anda vuruldum," dedim ve hemen sordum, "Söylediğim gibi denize bakan odalardan verdiniz değil mi?" Vlassis'le kendi aralarında konuştuktan sonra, "Tamam, 207 numara. İkinci katta, hem çarşıyı hem denizi görüyor. Güzel oda," dedi Thanasis. Otel, içerinin atmosferi, herkes, her şey istediğim gibiydi. Ne bir eksik, ne bir fazla. Sonra odama çıkıp mavi panjurlu balkon kapımı açıp da, denizin üzerinde ele avuca sığmaz bir canlı gibi kıpırdayan o "yoğun Akdeniz ışığı"nı gördüğümde ve içimdeki saf mutluluğu ve heyecanı pekiştirircesine bir faytonun hoş tıkırtısını duyduğumda emin oldum: Asla unutamayacağım bir deneyim olacaktı bu.

Yerleştikten sonra, otelin az ilerisindeki Agios Mamas plajında denize girip yorgunluk attım biraz. Akşam faytonla küçük bir tur atmaya karar verdim ve gidilen yerler listesinde Anargyrios plajını görünce

Lord Byron Okulu. Tam beklendiği gibi.

Adayla ilgili en iyi bilgileri kaldığım o bir hafta boyunca hep fayton sürücülerinden aldım zaten. Faytona bindiğimde bir çocuk gibi keyifli ve heyecanlıydım. Hiçbir görüntüyü ve detayı kaçırmak istemiyordum. Sürücünün adını –Thanasis'miş– sonra atın adını sordum: "Artemis."

çok mutlu oldum. Fowles'un 50'lerin başında iki sene öğretmenlik yaptığı Anargyrios ve Korgialenio Okulu'nu, öteki deyişle Nicholas'ın "klostrofobik" Lord Byron Okulu'nu daha ilk akşamdan keşfetmeyi hiç beklemiyordum çünkü. Binmeden önce biraz bilgi aldım sürücüden. Adayla ilgili en iyi bilgileri kaldığım o bir hafta boyunca hep fayton sürücülerinden aldım zaten. Faytona bindiğimde bir çocuk gibi keyifli ve heyecanlıydım. Hiçbir görüntüyü ve detayı kaçırmak istemiyordum. Sürücünün adını –Thanasis'miş– sonra atın adını sordum: "Artemis." Zihnimde kitaptan bir kısım canlandı gene, güldüm:

> "Bir eşeği var. Bourani'ye posta ve yiyecek götürür."
>
> "Adı ne?" Adı Hermes'ti. Öyle fazla göze çarpacak ölçüde parlak olmayan öğrencilerin isimlerinin Sokrat ve Aristo, odama çekidüzen veren o çirkin yaşlı kadınınkinin de Afrodit olmasına artık gülmeyecek kadar alışmıştım. (s. 75)

Okul geçekten büyüktü. Hem çok heybetli, hem eski. Yeşillikler ve ağaçlar arasında, büyük bir araziye yayılmış pek çok binadan oluşan ve önünden geçen yolun kıyısında hasır şemsiyeli şirin bir plaj olan kocaman bir yapı. Bu başarılı keşifin ardından okulun etrafını ve içini daha detaylı incelemek üzere, ertesi gün yürüyerek gitmeye karar verdim. O akşam hafif bir yemeğin ardından mavi panjurlu balkonumun kapılarını ardına kadar açıp, yalnızca Phraxos'a bakarak ve yalnızca onu dinleyerek, erkenden uyudum. Dışarının uğultusu, yandaki tavernalardan gelen tabak çatal sesleri, faytonların tıkırtısı, hiçbir şey rahatsız etmedi. Tüm bu duygu yoğunluğuna iki gündür beşte kalkmanın yorgunluğu da eklenince o gece uzun zamandır uyuduğum en güzel uykuyu uyudum.

Okul bütün ihtişamıyla...

Ertesi sabahı zinde bir şekilde kalkıp kahvaltının ardından hemen yola düştüm. Bir önceki gün faytonla keşfettiğim okula çok daha yakından bakacaktım bu defa. Fotoğraf çeke çeke gittiğim için okula varmam biraz uzun sürdü. Kapıdaki görevli Christos –kitaptaki adıyla Barba Vassili– beni görünce kulübesinden dışarı çıktı hemen. "Magus," dediğimde yüzünde bir gülümseme belirdi ve, "İstediğin gibi dolaş, fotoğraf çek," dedi. Kitapla ilgili başka gelenleri sorunca, "Çook," dedi, "bir sürü grup geliyor, bir iki hafta önce Türkiye'den de bir grup geldi hatta," deyince içimi tuhaf bir kıskançlık kapladı; Nicholas'ın, dolaştığı o tepelerde başkalarının da olduğunu öğrendiğinde duyduğu cinsten bir kıskançlık. Ama daha sonra bununla ilgili bir şey duymadım, belki de Christos karıştırmıştı.

Aklımda, bir gece vakti Vassili, June ve Nicholas'ın kapı önündeki telaşlı halleri, demir kapıdan içeri girip, okula uzanan iki yanı çalılık yolda yürüdüm. Okulun ana binası tüm ihtişamıyla karşımda duruyordu işte. Ana binanın kapısını kilitli bulunca arkadaki öbür binalara geçtim. Dıştan göründüğünden çok daha büyüktü içerisi ve bahçedeki iki üç grup öğrencinin dışında kimsecikler yoktu etrafta. Tam istediğim gibi. Zihnim gene kitaptan kimi sahnelerle meşgul, koridorlarda, sınıflarda dolaştım tek tek. Okul bu ıssız –öğrencisiz, öğretmensiz– haliyle ve içeri sızan sapsarı ışığın etkisiyle pek de "klostrofobik" gelmemişti bana. Ama orada öğretmenlik

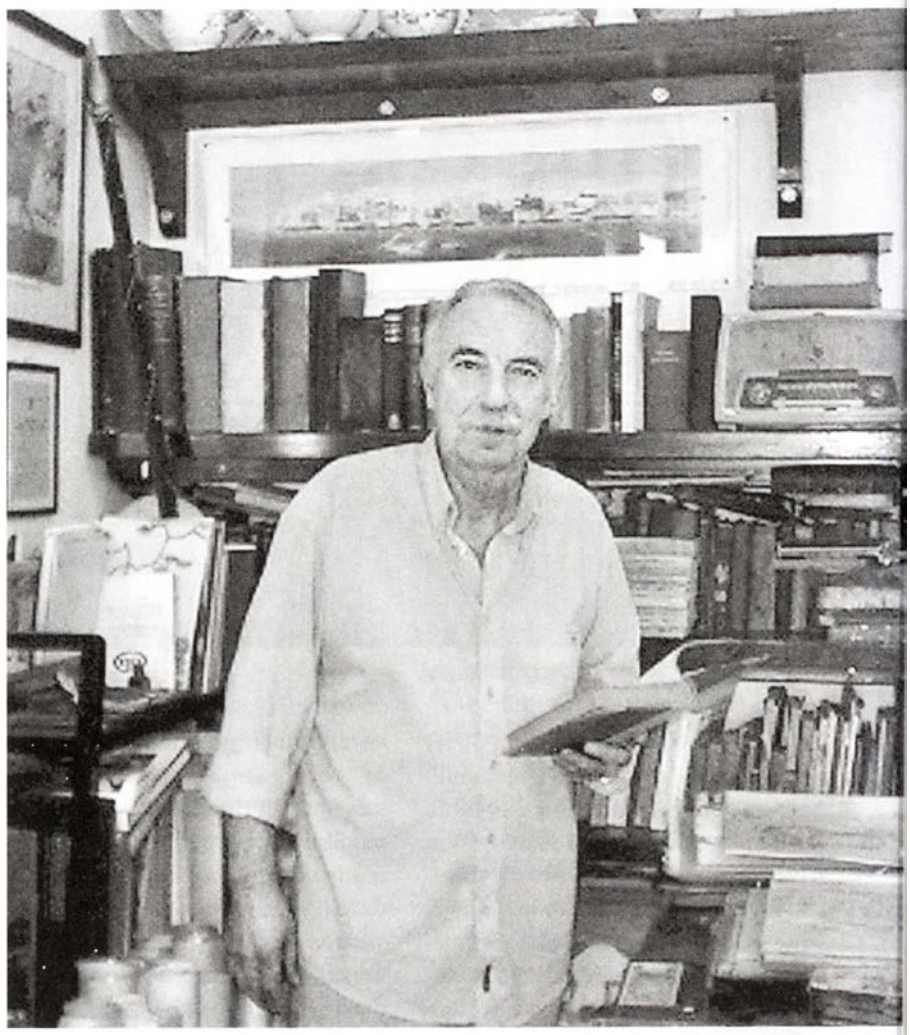
yapacak olsam aynı his olurdu belki de. Çıktığımda Christos'a teşekkür ettim ve önemli biri olduğunu söyleyerek fotoğrafını çekmek istedim. Memnuniyetle okulun tabelası önünde poz verdi bana.

Akşam otelde Thanasis'e sanki bir sır verir gibi, orada bulunma amacımı anlattım: "The Magus"... Kitabı okumamıştı Thanasis, ama bilgisi vardı. Aşağı yukarı herkesin bilgisi vardı zaten ama pek fazla önemsedikleri söylenemezdi bunu. Kitabın adaya pek çok turist çektiği bir gerçek ama ne hoş ki, kitap sen izini sürmedikçe, kurcalamadıkça, bütün ağırlığı, derinliği, gizemi ve haşmetiyle duruyordu olduğu yerde.

"Sence villaya gittiğimde Bayan de Seitas beni kabul eder mi içeri?" diye sordum Thanasis'e. "Ona kalsa kabul eder. Ama o misafir sadece. Evin asıl sahibi Bay Conchis biraz aksi bir adamdır," dedi. Artık hiçbir duyduğuma şaşırmıyordum, yalnızca keyfini sürmek gerekiyordu. Thanasis devam etti, "Adama Magus ziyaretçilerinden fenalık gelmiş artık. Şu anda burada değil ama, giderken Bayan de Seitas'a da, yardımcısına da sıkı sıkı tembih etmiş, tanımadıklarınızı içeri almayın diye. Bir de üç beş ay önce çok değer verdiği birkaç tablo ve kitap çalınmış evden. Bu yüzden de kızgın çok," dedi. Sormak istediğim çok şey vardı ama aynı zamanda bir pastane-cafe olan Klimis'in en işlek saatleriydi. Başka bir şey söylemedi. Sonra tam ben giderken arkamdan seslendi Thanasis: "Haa, bir de gidecek olursan dikkat et, siyah bir köpek var, bir labrador." Ah Alison. Affet beni Alison.

Kitabın çekim gücü

Biraz çarşıda dolaştım, sonra kaldığım otelin arkasında hediyelik-antika eşyalar satan bir dükkân buldum. İçeride eski saatler, silahlar, kuklalar, tablolar, gümüş çatallar... Bir köşesi ise eski kitaplara ayrılmıştı, kişiliği olan bir dükkândı. Sahibi

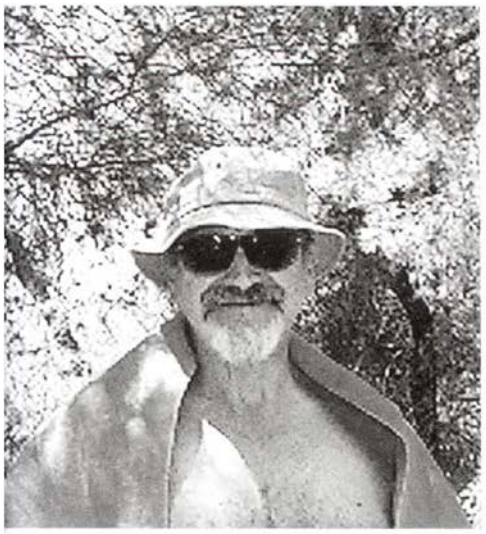

Antikacı, kitapçı Jordan, kişiliği olan dükkânında.

Jordan da bana yardım edebilecek bir kişiymiş izlenimi verdi. Kitabı okumamıştı o da ama Conchis'i biliyordu. "Nasıl biri?" diye sordum hemen. "Pek iyi tanımıyorum aslında. Fazla gelmiyor artık Phraxos'a," dedi. "Gelse de buralara inmiyor. Ama eskiden gelip bizden antika eşyalar ve kitaplar aldığı olurdu. Fazla konuşkan biri olduğu söylenemez. Sanki acelesi varmış gibi alacağını alıp giderdi hemen." Bu arada dükkâna birkaç müşteri geldi, onlarla ilgilenmesi gerekti. Sonra, ortalık bir süreliğine sakinleştiğinde beni en çok zorlayan o can alıcı soruyu sordu Jordan: "Neden? Neden bu kadar çok görmek istiyorsun bu villayı?"

Kitabı okuyan bir insana bu duyguyu anlatmak hiç de zor değil aslında, anlatmaya gerek olmuyor hatta, yalnızca seninle birlikte heyecanlanıyorlar duyunca, kıskanıyorlar. Ama okumamış birine anlatırken kendini biraz çatlak, biraz uçuk, hayli de maceraperest biri gibi hissediyorsun. Dedim ki Jordan'a: "İnsan pek çok kitap okur ve pek çok kitap sever ama her sevdiği kitabın peşinden gitmek istemez elbet. Ama burada güçlü bir şey var."

"Ta derinlerde mıknatıs gibi çeken bir şey bu," demişti *Büyücü*'yü çok seven bir arkadaşım. "Fowles, Thomas Hardy'den bu yana zaman ve mekânı kavrayan, en iyi anlayan yazarların başında geliyor," ve işte *Büyücü*'deki bu başı sonu olmayan zaman ve baş döndürücü mekân ki-

Fowles'a benzeyen, yetmiş yaşlarında, sevimli Nikos ile birlikte Agia Paraskevi Plajı'na gidildi.

tabın derinine dalıp bu deneyime kapılan herkesi, labirentin koridorlarında yolunu kaybeden ve/veya bulan herkesi var gücüyle kendine çekiyor sanki. Kitabın içine giremeyenlere sıkıcı ve fazla uzun gelen tasvirler, beş duyunun tamamını harekete geçiren içeriğiyle belki de tam da cevabı bu sorunun, neden orada olmak istediğimin... Ortası yok bunun. Kitabı ya beşinci sayfada elinden atıyorsun ya da labirentin koridorlarında kaybolmak istiyorsun. Sonra da o verandaya, o çay masasına çıkan yolu bulmak.

Denemekten bir şey çıkmazdı. Hemen ertesi sabah villaya yakın olduğunu öğrendiğim Agia Paraskevi plajına gitmek üzere otobüse bindim. Yarım saatlik yolumuz vardı. Otobüste tesadüf, yanıma beyaz sakalı ve yüz hatlarıyla Fowles'u andıran, yetmiş yaşlarında sevimli bir bey oturdu. Haritaya baktığımı görünce yardım etmek istedi. Sohbet etmeye başladık. Her şeyin cevabını bilirmiş gibi, insanın kalbini, zihnini okurmuş gibi bakan sıcacık gözleri vardı. O yaşta içleri nasıl da ışıl ışıldı hâlâ. İngiliz'di. Yıllardır Lyme Regis'te yaşıyordu. Gençliğinde iki sene kadar Anargyrios ve Korgialenio Okulu'nda öğretmenlik yapmıştı, ama adayı hiç unutmamıştı...

Bu defa soluğum kesilmedi. Kalbim de çarpmadı küt küt. Durdum sadece. Hiçbir şeyi sorgulamadım. "Madem sunulmuştu dalgayı içmek gerekiyordu." (s. 208) Çok derin bir nefes aldım. Hayatımın en müthiş deneyimine hazırlıklı olmalıydım ve hiçbir anı kaçırmamalıydım. Gözümü bile kırpmadan pür dikkat ona bakıp, onu dinledim sadece. Devam etti. "Karım Sarah ile beş sene evvel bu civarda bir villa satın aldık, o günden beri her yaz gelip, iki üç ay kalıyoruz burada." Çok dingin, mutlu ve huzurlu bir hali vardı. Bense tuhaf bir mutlulukla onu izliyordum sadece.

Derken, "Peki ya seni buralara kadar getiren şey ne Meram?" diye sordu. Beklediğim an gelmişti işte. Büyük bir heyecanla çantamdan kitabı çıkarıp gösterdim hemen. "Ben bu kitabı Türkçe'ye çevirdim," dedim gözlerinin içine bakarak. Bir anda bütün ifadesi değişti. Yüzü gerildi, gülüşü soldu, gözlerinin feri gitti. Bunun konuşulmaması gerekiyordu demek. Başka hiçbir şey demedim. Bir süre ikimiz de sustuk, kendi dünyalarımıza çekilip bekledik sadece...

Sessizlik onu rahatlatmıştı. Yaklaşık beş yıl önce çıkan büyük yangından bahsetti sonra, oldukça büyük bir alanda ağaçlar yok olmuştu. Bunu anlatırken ilk defa bir hüzün gördüm gözlerinde. "Agia Anargiri plajının çevresi nispeten iyi durumda ama," dedi, "ben şimdi orada ineceğim." Bourani'nin, daha geniş olan batı sahilinde inecekti. Villa iki koyun arasındaki yamacın tepesinde kalıyordu. Tam inerken, "Sen de gelmek ister misin?" diye sordu. "Güzel kayalıklar ve bir sualtı mağarası var burada."

Kayalıklara giderken içim içime sığmıyordu. On dakika sonra büyükçe, düz bir kayalığın üzerindeydik. Havadan sudan konuştuk bir süre. Az sonra, merakını yenememiş olacak, "Zorlandın mı peki kitabı çevirirken?" diye sordu. Kocaman bir gülüş yayıldı yüzüme. "Zorlandığım yerler oldu ama genel olarak müthiş bir deneyim olduğunu söyleyebilirim," dedim. Aklıma tasvirler geldi hemen. "Uzun cümlelerle, tasvirlerle uğraşmak bir nevi bulmaca çözmek gibiydi. Hepsi yerine oturduğunda harika hissediyor insan kendini. Ama beni en çok zorlayan hipnoz sahnesiydi. Yaptığım hiçbir çeviride o kısmı çevirirkenki kadar zorlanmadım diyebilirim. Bambaşka bir boyutta geçtiği için belki... Önce o boyutu kavramak gerekiyordu."

Çok daha farklı bakmaya başlamıştı artık bana. Gene dingin, gene mutlu, ama başka bir pırıltı gelmiş-

ti sanki gözlerine. Bu pırıltıdan cesaret alıp devam ettim ben de, ona yazmak istediğim bir mektup vardı, göndermeye fırsat bulamadığım. Söylemek istediklerimi aktarmak için müthiş bir fırsattı şimdi bu: "Edebi çeviriyi yazarın zihnine girmek olarak görüyorum ben. Kitabın içine, yazarın zihnine karışmak gerekiyor. Her kitapta yaşıyorum bunu ve her seferinde farklı bir deneyim oluyor bu benim için. Bazen bir yere kadar ulaşabiliyorum yazarın zihnine, bazen alıp başımı gidiyorum, yazarım izin verdiği sürece. Bu kitabı çevirirken, başka bir şey oldu ama. Sanırım bu sefer çok fazla girdim kitabın ve yazarın zihnine. Belki ben de yolumu kaybettim o labirentte." Sonra ekledim, "Aslında o dönem yaşadıklarımın da etkisi var bunda. Kitapla çok örtüşen bir deneyim..." Devam et der gibi bakıp başını öne doğru salladı. Gözlerimi kaçırdım. Bir süre daha beni izlediğini hissettim. Bu defa ben gerilmiştim. Sustu. Sustuk:

> Denize nazır kayalığın üzerindeki çamlardan sağımıza gölgeler düşmeye başlamıştı, her yer huzur içindeydi, yeryüzüne mutlak bir huzur hakimdi; böcekler susmuş, deniz cam gibi olmuştu. Elleri dizlerinde sessiz sessiz oturdu... Dışarıdan bakılınca benimle çok az ilgileniyormuş gibi görünüyordu, oysaki beni izliyordu; uzaklara bakarken bile beni izliyordu; ve bekliyordu... Böylece, sanki birbirimizi iyi tanıyor da konuşmaya ihtiyaç duymuyormuşuz gibi, sessiz sedasız oturduk orada, ki aslında günün durgunluğuna son derece uygun düşen bir durumdu bu. Doğal olmayan, ama hiç de sıkıntı vermeyen bir sessizlikti. (s. 87)

Bourani'ye nasıl ulaşılacak?

Az sonra sessizliği bozan ben oldum. "Sizce villaya girebilecek miyim?" Bütün soruların cevabı onda olmalıydı... "Ah Meram, bunu gerçekten bilmiyorum." O ana kadar başıma gelen bütün o tuhaflıklara bile bu cevap kadar şaşırmamıştım. Nasıl bilmezdi? Şaşkınlığımı görünce devam etti:

"Benden tamamen bağımsız karakterler artık onlar. Gerçek bir insan olmak için gereken en önemli şeyi –özgürlüklerini– çok önce ilan ettiler. Ne Alison'un, ne Lily de Seitas'ın ne de Conchis'in hayatına ve kararlarına müdahale edemem ben artık. Dahası, bütünüyle sana ait bir deneyim bu. Senin hikâyen... O villaya varmanın sana ifade ettiği şeyle ve bunu ne kadar istediğinle ilgili bir şey bu. Madem bu kadar önemli bu, sorduğun sorunun cevabı da sende olmalı. Unutma ki hayattaki önemli soruların cevabını verecek olan insanın kendisinden başkası değildir. Başka bir insan ancak kılavuzluk edebilir sana. Yolunu aydınlatabilir. Bir deniz feneri gibi... Ama o yolu bulacak olan gene sensin."

"Ya hayattaki o önemli sorulara yanlış cevaplar verirse insan, ya da kılavuzun gösterdiği yolu bulamazsa?"

"Yanlış diye bir şey yoktur. Yalnızca geçmen gereken evreler vardır hayatta ve fark etmen gereken bir dönüm noktası. Herkesin hayatında bir dönüm noktası vardır." Gözlerimi kırpmadan onu dinliyordum hâlâ.

"Peki eğer insan o... dönüm noktasını fark etmezse ne olur?" Sorularımın sonu yoktu. "O zaman öbürlerine benzersin. Çok az insan fark eder bu anı. Ve ona göre hareket eder." (s. 112)

Onunla konuşmak istediğim, sormak istediğim daha bir dolu şey vardı. Ben tam gene bir iç çekip yeni bir soruya hazırlanırken, o havadan sudan konulara döndü tekrar. Bir huzursuzluk gelmişti üzerine. Yorulmuştu belki de. Arkama dönüp baktığımda onu görememekten korkuyordum ama gitmem gerekiyordu. "Gitmek istemiyorum hiç. Ama ayrılma zamanı geldi galiba," dedim. Evet anlamında başını sallayıp, "Ben biraz daha burada kalacağım," dedi. "Sizi bir daha görebilecek miyim?" diye sordum. "Hiçbir şey tesadüf değildir Meram. Senin o kitabı o dönemde çevirmenin, sonra bu adaya gelmenin, otobüste yan yana olmamızın... hepsinin bir anlamı var," dedi.

"Bazen insanı kıvrandırıyorsunuz Bay Fowles," dedim. "Bunu daha az yapmaya gayret ederim," dedi (s. 112) elimi sıkarken ve ben giderken arkamdan seslendi, "Lyme Regis'te." Geri dönüp sımsıkı sarıldım bu defa ona, saçımı okşadı, yumuşacık. "Hoşça kalın Bay Fowles."

Az sonra, kayalıkların tepesine vardığımda çok hoş bir tesadüf daha geldi aklıma. Atina'ya uçmadan iki gün önce yayınevinden arayıp *Büyücü*'nün ikinci baskısının bedelini gönderdiklerini haber vermişlerdi. Böyle bir gezi planladığımdan hiç haberleri yoktu ve geziye çıkmama tam iki gün vardı. Ne çok erken ne çok geç... *Büyücü*'nün emeğiyle orada olmamın, bu hoş kesişmenin de mutlaka bir anlamı olmalıydı. Kayalıkların tepesinden bir kez daha bakmak istedim ona, ama göremedim. Başka bir yoldan gitmiş olmalıydı. Villaya ertesi gün gitmeye karar verdim. Aynı gün içinde daha fazla heyecanı kaldıramayacaktım.

Ertesi gün otobüs Agia Paraskevi plajına giden patikanın başında bıraktı beni. Bir kez daha Nicholas'ın gözleriyle bakıyordum etrafa:

> Deniz ve bir şerit halinde uzanan bembeyaz taşlar nihayet çamların arasında ışıldıyorlardı. Kıyısına kadar geldim. Çakıllarla kaplı, geniş ve açık bir koydu, cam gibi parlayan deniz iki burnun arasında kalıyordu. Solda kalan ve daha dik olan taraf, yani doğudaki burun Bourani'ydi ve burada villa ağaçların arasına gizlenmişti, ki bu ağaçlar da adadaki her yerden daha gürdü. (s. 68)

Yinelenip duran ağaçlardan görünmeyen ev betimlemesi öyle işlemişti ki içime, büyük yangından

sonra olduğu gibi ortaya çıkan villanın gerçekten o villa olduğunu kabul etmem epey vakit aldı. Meğer otobüsle geçmiştik zaten önünden ama ben tanıyamamıştım. Tüm gezi boyunca beni hayal kırıklığına uğratan bir şey varsa o da villanın ve çevresinin bu ağaçsız haliydi.

Küçük kilise ise hemen kıyıdaydı. Ağaçların arasında beyaz badanalı, küçücük bir kilise. Şansıma kapısı açıktı, görevliler temizliği yeni bitirmiş, kapının önünde oyalanıyorlardı. Kilisenin içindeki dini atmosfer benim zihnimdeki Nicholas ile Julie'ye ne kadar ters düşse de, kendi hayal dünyamda, keyifle dolaştım içeride:

> Kilitli olacağını sanmıştım. Ama eski usul tahta mandal açılıverdi –biri daha önce gelmiş ve çıkarken kilitlemeyi unutmuş olmalıydı. Pencere yoktu, ışık yalnızca kapıdan geliyordu. Hiç sıra yoktu; uçlarında bir iki güdük mum parçası kalmış demir bir şamdan, boydan boya uzanan, naif stilde boyanmış bir ikonostasis ve belli belirsiz bir tütsü aroması. Gidip, kurtların kemirdiği ahşap duvarlara kabaca çizilmiş olan aziz figürlerine baktık ama ikimizin de kafasının figürlerden ziyade, bu ufak yerin karanlığı ve izbeliğinde olduğunu biliyordum. (s. 362)

Okulun, kayalıkların ve şapelin ardından sırada nihayet Villa Bourani vardı. Kıyının hemen yukarısındaki lokantada bir şeyler yiyip eve öyle çıkmayı düşündüm. Bayan de Seitas'la iletişime geçmeme yardım eder mi diye yokladım lokanta sahibini. Ama hiçbir sonuç çıkmadı, yardım etmeye istekli değildi pek. Hiç değilse oraya tam olarak nasıl gidebileceğimi öğrendim ama. İçim kıpır kıpır, güneşin çekilmesini bekleyemedim bile. Saat iki gibi güneş kremimi sürüp, başımda çiçekli şapkam, üzerimde çiçekli elbisemle yola düştüm. Başka hiçbir güç bana o sıcakta, o saatte, o yolu yürütemezdi ama ben o yokuşu nasıl çıktığımı bilemedim. Ev, görüş alanıma girdiğinde hissettiklerimse bütün o çabaya ve yorgunluğa değerdi. İçinde kaybolduğum bir hayal dünyası gerçeğe dönüşüyordu.

Adanın kıyı görünümü.

Ana kapıyı açık görünce gözlerime inanamadım. Demek bekleniyordum! Evin büyüsüne öyle kapılmıştım ki aklımda ne Conchis kalmıştı, ne de Thanasis'in uyarısı: "siyah köpek". Fazlasıyla kendime, eve, romana ve bu deneyime odaklanmıştım belki de. Yavaş yavaş eve uzanan patikada ilerledim. O sırada, patikanın sağında, bir kütüğün üzerinde, alt alta O___ M_____ ve MPOTASI yazıları olan çarpık bir tabela gözüme çarptı. MPOTASI... Ne demekti acaba? Kitaptaki "SALE D'ATTENTE" yazısı geldi hemen aklıma. O kadar tanıdık ve bildikti ki her şey. O kadar bana aitti ki:

> Öğleden sonra güneşinin etkisiyle göz kamaştırıcı bir beyazlığa bürünen ev, gölgede kalan arka cephesiyle karşımda duruyordu. Belli ki kendisinden önce var olan küçük bir kulübenin denize inen tarafına inşa edilmişti. Düz bir çatısı ve güney cephelerinde ince kemerli sıra sütunları olan kare bir yapıydı. Sütunların üzerinde bir teras vardı. Birinci kattaki bir odadan bu terasa açılan kapı kanatlarının açık olduğunu görebiliyordum. (s. 79)

Pencere açıktı ama benim aklımdaki tek şey verandaya, çay masasına doğru ilerlemekti. Hedefe kilitlenmiş gibi, hiç düşünmeden... Sonra neyse ki buranın aslında bana ait bir yer değil de özel bir mülk olduğunu hatırladım. Önümde o alçak duvar yerine basamaklar olsa kesin çay masasına kadar devam ederdim, ama o alçak duvar aklımı başıma getirdi ve panjurları açık pencereye yanaşıp seslendim. Mutfak penceresinde bir kadın belirdi birden. Yunanca bir şeyler söyledi. Ben sanki parolayı bulmaya çalışırmış gibi "Magus, Bayan de Seitas, Bay Conchis, Alison" kelimelerini sıralayıp, İngilizce bir şeyler geveledim. Ama o panikleyip el kol hareketleriyle gitmemi işaret etti sadece. "Yalnızca beş dakika veranda..." demeye çalıştım ama sözümü bitiremedim. Kadının gergin sesini duyan evdeki siyah koca köpek, koca bir sesle havlayıp pencereden üzerime atlamaya yeltendi. Kadın onu zar zor tutup gitmemi istedi benden. Çok korkmuştum. Hem oraya ka-

dar gidebildiğim için, hayal evi görebildiğim için mutlu hissediyor, hem de orayı bu şekilde terk etmem gerektiği için büyük bir hayal kırıklığı yaşıyordum. Sütunlu alana, Conchis'le Nicholas'ın muhteşem diyaloglarının geçtiği çay masasına ve Bayan de Seitas'a ulaşmama yalnızca metreler vardı, ama yapamamıştım.

Kıyıya dönüş çok zordu. Bütün o yolu gözlerimde yaşlarla, müthiş bir hayal kırıklığı içinde indim. Sahile vardığımda evin kıyıya yakın aşağı kapısını bulup, dikenli teller arasında dolandıktan sonra yatıştım biraz. Sonra o masmavi, ışıl ışıl, göz alıcı deniz beni kendime getirdi ama yine de bu olayın etkisinden gün boyu kurtulamadım. Onca yolu gelip, dibine kadar varıp üç beş metre daha gidememek, dahası kovulmak çok acıydı. Ama şimdi o günün bu deneyimin tamamında çok hoş ve özel bir yeri olduğunu düşünüyorum. Kitabın doğasına, ruhuna ve içeriğine çok uyan, hoş bir deneyim:

> Bir daha Bourani'yi ziyaret etmeye kalkışma boşuna. Nedenini açıklamak zorunda olduğumu sanmıyorum. Beni hakikaten hayal kırıklığına uğrattın.
> MAURICE CONCHIS
> Sersemletici bir hayal kırıklığı ve acı bir öfke duymuştum içimde... Günü üç kulübenin doğusundaki kıyıyı araştırarak geçirdim, dönerken gene yanlarından geçip Bourani'ye yöneldim, tam çay saatinde sütunlu verandadaydım. Ama söz konusu yer önceki kadar ıssızdı. Bir not, işaret, herhangi bir şey bulmak için bir saat daha oyalandım; zaten on kere karıştırılmış bir çekmeceyi salak gibi bir daha alt üst etmeye benziyordu bu. Saat altıda okul yoluna düştüm, tek hissettiğim hüsran dolu, işe yaramaz bir öfkeydi. Conchis'e; Julie'ye; her şeye karşı. (s. 394)

Pes etmek istemiyordum. O akşam, kendime yakın bulup, işbirlikçi ettiğim Jordan'a gidip olanları anlattım hemen. Belki telefonda derdimi anlatabilirim diye düşünüp, "Sence villanın telefonunu bulabilir miyiz?" diye sordum. İki üç yeri aradıktan sonra numarayı bir kâğıda yazıp bana verdi. "Kadın korktu belki de. Denemekte fayda var, ara bakalım," dedi. Hemen o akşam, yüzsüzlük yapıp villayı aradım, ama kadın daha İngilizce'yi duyar duymaz üst üste hayır diyerek kapadı telefonu. Son çare Eski Liman'a gidip, Alison'u aradım fellik fellik. Ama yoktu. Hiçbir yerde bulamadım onu.

Artık bu konuyla ilgili hiçbir şey yapmak, hiçbir şey konuşmak istemiyordum. İstenmiyordum ve onların bu isteklerine daha fazla saygısızlık etmemek gerekiyordu. Uzaktan da olsa gördüm deyip, çekebildiğim üç beş fotoğrafa şükrettim. Akşam güzel otelimin hemen yakınındaki güzel kıyıda, bir şezlonga uzanıp güzel Phraxos'u seyrederken bu meseleyi kapadım nihayet.

Ertesi gün gene Bourani'ye gittim, ama bu defa sırf yüzmek için. Olabildiğince denizin ve güneşin tadını çıkarıp gene son otobüsle merkeze döndüm. Otele vardığımda, "Ne yaptın? Gidebildin mi villaya?" diye sordu Thanasis. Her ne kadar meseleyi kapadım desem de, kendimi tutamayıp Alison gibi dökülüverdim işte o an. Bir yandan isyan edip, bir yandan da o tuhaf ve komik halime gülüyordum, "Villalarını yemeyecektim. Katil değilim, hırsız değilim. Yalnızca o verandada beş dakika geçirmek istiyordum. Başka hiçbir şey değil. Biliyorum kulağa çok

Villa Bourani'nin kapısı.

aptalca, anlamsız ve komik geliyor, ama benim için anlamı var işte. Çılgın bir kadın takmış kafaya, kalkmış bir başına bunca yolu gelmiş, ne olacaktı ki izin verselerdi?" O halimi görünce anladı nihayet Thanasis durumun vahametini. Ya da acıdı bilmiyorum. Küçük bir kâğıt parçasına bir isim ve bar adı yazıp bana verdi. "Damadını bul," dedi, "o sana yardımcı olur." Demek geçmem gereken sınavlar vardı. Ya da her şeyin bir zamanı. Kâğıtta "JOE, POLYMUS BAR" yazılıydı... Uzun bir süre ağzım kulaklarımdaki gülümseyişimi normale döndüremedim.

Bir anda eski heyecanım ve şevkim geri gelmişti. Eski Liman'daki Polymus Bar'a giderken sevinç, heyecan, merak, korku hepsi birbirine karışmıştı içimde. Joe hem ürküten hem güven veren bir karakterdi kitapta. Ama gerçek hayatta, ya da bana oynanan bu oyunun içinde nasıl bir karakter bulacağımı hiç bilmiyordum.

Gittiğimde barı kapalı bulunca çok bozuldum. Sonra yan taraftaki kız, "Bir saat sonra açılır," deyince rahatladım ve deniz kıyısındaki hoş bir restoranın barında beklemeye karar verdim. O adada ne aradığım sorusuna çok rahat ve kolay cevap veriyordum artık. Restoranın sahibi Yorgos'la konuştuk biraz. Ne hoş tesadüf ki Joe'nun yakın arkadaşıydı, gene ne hoş tesadüf ki kitabı okumuştu ve beni anlıyordu. İşimi çok kolaylaştırdı bu. Ona villa maceramı anlattım uzun uzun, anlatırken gülebiliyordum artık. Bir süre daha sohbet ettikten sonra, benim sık sık saatime baktığımı fark edince Joe'yu aradı ve benden bahsetti. Az sonra bana dönüp, "Seni bekliyor," dedi.

Gittiğimde Joe'yu tanımak hiç de zor olmadı. Elinde sigarası, barın arkasında biriyle konuşuyordu. "İri yarı, uzun boylu, belki benden bir beş yaş büyük biriydi." (s. 330) Yanına gittim. "Merhaba Joe, ben Meram. Az önce Yorgos aramıştı hani," dedim.

"Haa tamam. Sen şu dışarıdaki masalardan birine geç, hemen geliyorum," dedi. Oturup beklemeye başladım. Çok geçmeden yanıma geldi. Yüzünde halden anlayan çarpık bir gülüş vardı.

Otururken bir sigara yaktı. "Bizim Anna ve Rira seni korkutmuş dün ha?" dedi.

"Evet, korktum bayağı," dedim hafifçe gülerek.

"Normalde dış kapı hep kilitli olurdu. Ama Anna'nın dalgınlığına gelmiş herhalde. Kusura bakma. Böyle olsun istemezdik. Ama bıktık artık gelenlerden. Son zamanlarda pek iyi şeyler gelmedi başımıza," dedi.

"Anlıyorum," dedim. "Benim de öyle çat kapı gitmem doğru değildi ama çok görmek istiyordum evi."

"Kitabı Türkçe'ye çevirmişsin ha?" diye sordu gene muzip bir gülüşle.

"Evet, hoş bir deneyimdi," dedim. "Ama burada başıma gelenlerden daha ilginç olduğunu söyleyemem." Güldü.

"Benim hakkımda ne düşünüyorsun peki? Korkmadın mı beni görmeye gelirken?"

"Bir parça," dedim. "Ne kadar korkutsan da genelde güven veren, ne yaptığını bilen bir karaktersin." Sonra hemen ekledim: "Ama kitabın sonlarına doğru Julie, daha doğrusu Vanessa ile birlikte Nicholas'a yaptığınız çok kötüydü. Yani onun gözünün önünde de yapılmaz ki... Çok ağır bir şey bu."

"Haklısın," deyip, mahçup bir ifadeyle güldü Joe. "Ama Nicholas'ın kendine gelmesi için böyle bir şeyin olması gerekiyordu. Yoksa takılıp kalırdı o hayal dünyasına, Julie'ye... Çıkamazdı içinden. Gerçek dünyaya dönmesi için atılan bir tokat gibi düşün bunu," dedi.

"Evet, gerçekten okkalı bir tokat olmuş," dedim, "ve kesinlikle tükürükten daha etkili." Kıs kıs güldü.

"Ben gittiğimde Bayan de Seitas evde miymiş peki?" diye sordum.

"Yukarıda dinleniyormuş o sırada," dedi. "Ama seni görse bile içeri giremeyebilirdin. Conchis'ten çekinir Lily. Hayatta bir ondan çekinir zaten," deyip bir kahkaha attı.

Az sonra gözlerinin içine bakıp, "Ben çok görmek istiyorum orayı Joe," dedim. "Bayan de Seitas'ı görmeyi de, o çay masasına ulaşmayı da çok istiyorum."

Meram Arvas kızıl saçlı, ince yüzlü Bayan Botassi'nin evinde. Ev âdeta bir müze.

Joe, "Çay masası mı?" diyip bir kahkaha daha attı. "Aman bildiğin çay masası işte. Yuvarlak bir masa, iki de şezlong var yanında," dedi sırıtarak.

"Sen yapma bari Joe," dedim gücenmiş.

"Tamam tamam," dedi. "Konuşacağım yarın Lily ile. Conchis'e söylemeyeceğiz ama. Kitabın çevirmeniymiş falan dinlemez o."

Söylediklerinden pek tatmin olmadığımı görünce ciddileşip, "Söz vermiyorum, ama ayarlamaya çalışacağım," dedi. "Ne zaman dönüyorsun?"

O gün Çarşambaydı. "Cumartesi öğlen feribotuyla dönüyorum," dedim. "Tamam. Yarın akşam gene uğra," dedi. Ayarlayacağını biliyordum.

Yanından ayrılmadan önce Alison'u sordum, "Nerede bulabilirim onu?" "Dün döndüğünü söyledi Lily," dedi Joe. "Nicholas'ı çok özlemiş." Güldüm.

Perşembe günü gene Paraskevi plajına gittim ve nihayet o güzel sahilin keyfini çıkardım. Yüzdüm, kıyıda kestirdim, bütün gün tembellik ettim. Akşam Joe'nun yanına gittim gene. Görür görmez, "Yarın ikide seni bekliyor," dedi. Koca bir gülüş yayıldı yüzüme.

Cuma sabahı, yani adadaki son günümde, Villa Bourani'ye tekneyle gittim. Bu defa denizden yaklaşacaktım eve. Tuhaf, söze dökemediğim bir mutluluk hissi. Tam ikiye beş kala kapıdaydım. O kadar heyecanlıydım ki kapıdan geri dönmek istedim bir an, daha iyisi bedenimden sıyrılıp her şeye dışarıdan bakmak... Gene panjurlar açık. Pencere açık. Anna aynı pencerede güler yüzle karşıladı bu defa beni. Eliyle evin yan kapısını işaret etti. Bayan de Seitas neredeydi acaba?

Kapıda, Thanasis'in güzel karısı Marianna'dan aldığım kurabiyeleri verdim hemen. Anna teşekkür edip aldı elimden. Karşılıklı özür diledik önce çat pat bir İngilizce ve Yunanca ile. Öyle güzel bir hava esti ki aramızda, köpek bile sevimli göründü gözüme. Yalnızca bir bardak su içmek ve hemen verandaya gitmek istiyordum aslında ama Anna, "Üst katta bir şey yok, ama burayı gezebilirsin," diyerek girişin hemen solundaki müzik odasını gösterdi ve ekledi "Bayan Botassi de şimdi geliyor."

Bayan BOTASSI?... M_____... MPOTASI...

"Bayan Botassi?"

"Evet Bayan Botassi, evin sahibesi iner şimdi."

Joe'nun Nicholas'a attığı tokattan farksızdı bu. Başımdan aşağı kaynar sular akıyordu sanki. O akşam Joe'nun barda dedikleri geldi hemen aklıma: "Nicholas'ın kendine gelmesi için böyle bir şeyin olması gerekiyordu. Yoksa takılıp kalırdı o hayal dünyasına, Julie'ye... Çıkamazdı içinden. Gerçek dünyaya dönmesi için atılan bir tokat gibi düşün bunu." Hem de tam müzik odasının önünde. Nicholas'ın hayal dünyasına daldığı yerde.

> Parmak uçlarıma basarak müzik odasının kapısına kadar gittim, ama orada bir şey beni tuttu –uyku saati geçtikten sonra yaramazlık yapan bir çocuğunkine benzer tuhaf bir duygu. Kapı ardına kadar açıktı... ama yalnızca klavsen görünüyordu ve kitap raflarından birinin ucu da aralıktan görünen kısmı kapatıyordu. Parça sona erdi. Bir sandalye çekildi, kalbim küt küt atıyordu. (s. 159)

Sorgulamadım. Neyse ki başarabildim bunu. Evi, müzik odasını, o anın büyüsünü kaçırmak istemiyordum. Zor da olsa Bayan de Seitas'ı çıkardım zihnimdem. Başka bir boyuta geçmek gibiydi bu. Tıpkı hipnoz sahnesindeki gibi:

> Buradan... son derece gerçek ve açıklayıcı bir şey olduğunu sezdiğim başka bir aşamaya geçtim ve bu şey bütün bu ışığı üzerine çekiyordu. Yani var olmaya dair derin bir önem taşıyan bir şeyi ortaya koyuyordu; var olduğumun bilincindeydim ve bu var oluşun bilinci, ışıktan daha önemli olmuştu, tıpkı ışığın rüzgârdan daha önemli olduğu gibi... Rüzgâr ve ışık ikincil konuma düşmüşlerdi artık, şimdiki duruma uzanan yollardı sadece, bu durum ki boyutsuz ve duyumsuz; saf bir var olma bilinciydi. Ya da belki de solipsizmdi bu; yalnızca saf farkındalık. (s. 246)

Derin bir nefes alıp, odaya daldım resmen. Nihayet oradaydım. Oda kitapların eksikliği haricinde tıpkı Fowles'un anlattığı gibiydi. Piyano, bir sürü tablo, fotoğraflar, klasik eşyalar. Âdeta bir müze. Ama hiçbir müzede hissetmediğim kadar hoş ve özel bir hisli orada olmak.

Onca değerli eşyanın içinde gözüm en çok pencereye takıldı gene de. Bir de verandaya açılan kilitli kapıya...

Bayan Botassi'nin evinde

Derken merdivende ayak sesleri duydum. Az sonra, "Hoşgeldiniz," dedi Bayan Botassi. Kızıl saçlı, ince yüzlü, zarif, ince bir kadın. "O gün olanlar için çok üzgünüm. Anna anlattı. Ben yukarıda dinleniyordum.

Sonra dün damadım Christos geldi, işin aslını anlattı. Üzüldüm, korkmuşsunuz. Ama tahmin edersiniz, yaz geldi mi ziyaretçimiz eksik olmaz hiç. Rusya'dan Amerika'dan, her yerden gruplar geliyor. Kontrol edemiyoruz artık. Bir de şu son hırsızlık olayları..." dedi.

"Biliyorum," dedim, "asıl ben öyle habersiz, çat kapı geldiğim için özür dilerim, ama daha önce ulaşmayı başaramadım size." Etraftaki fotoğrafları incelerken Bayan Botassi köklü ailelerinden ve evden bahsetti biraz.

"Çok şanslısınız," dedim, "çok özel ve güzel bir evde yaşıyorsunuz, paha biçilmez bir ev burası."

"Ah, burayı yangından önce görmeliydin," dedi, "eskiden ne kadar güzel olduğunu tahmin bile edemezsin." Oysa benim hayalimdeki, zaten kitapta anlatıldığı gibi, ağaçların arasında saklı kalmış o haliydi.

Sonra belli ki bir sınavı daha geçmiştim, Bayan Botassi bana üst kattaki odaları da göstermek istedi. Conchis'in odasına geldiğimizde, "Fowles ölmeden beş sene evvel bir akşam kalmak istedi villada. Sonra bir hafta kaldı bu odada," dedi. Terasa açılan büyük ve güzel bir oda. O terası betimleyecek iki sözcük var sadece: Mavi ve beyaz. Yıldızları ve alabildiğine uzanan masmavi denizi doya doya seyredebileceğin çok güzel, bembeyaz bir teras. Hipnoz sahnesinin geçtiği meşhur mekân...

"Fowles'la tanıştınız demek. Ne güzel," dedim.

Burukça gülümseyip, "Ahh evet. Çok zarif, çok iyi bir insandı. Gençliğinde de öyleydi. Çok akıllı bir adamdı," dedi.

Kavalıklara ve sualtı mağarasına gitti aklım, burukça gülümsedim ben de. Sonra misafir yatak odasını, Nicholas'ın odasını gezdik. Sık sık teşekkür etme ihtiyacı duyuyordum "Evinizin mahremiyeti kalmadığı için üzgünüm," dedim. "Önemli değil," dedi gülerek.

Nihayet verandaya inme saati gelmişti. Bayan Botassi beni yalnız bıraktı o zaman. Tam istediğim gibi. "Sen istediğin gibi gez," deyip bir şeyler getirmek için mutfağa gitti. Artık verandadaydım:

> Ev ve ben böcek sesleri deryasında sessizce bekledik. Sütunların yanından, evin güney cephesinin olduğu köşeye doğru ilerledim. Orada sütunlar daha geniş ve ince kemerler de daha belirgindi; yoğun gölgeli bir alanda durup, ağaç tepelerinin ve denizin ötelerinde canlılığını yitirmiş boz-leylak renkli dağları seyrettim. (s. 79)

Bütün algılarım ve duyularım açık, o anı beynime kazımaya çalıştım. Hiç unutmayayım istedim. Gözümü kapadığımda, her şeyi aynen bu haliyle hatırlayabileyim istedim. Susmak bilmeyen cırcırböceklerinin sesini, sonsuz maviliği, tenime değen tertemiz meltemi ve denizle karışık o çam kokusunu içime çektim. Nihayet Conchis'e, Bayan de Seitas'a, Alison'a, Nicholas'a ve hepsine veda ettim orada, o verandada. Bir yuvarlak masa ve iki şezlongtan ibaret o çay masasının yanında...

Sonra Bayan Botassi geldi tekrar, beraber oturup biraz daha sohbet ettik. İlk baştaki o tutukluk gitmiş, ikimiz de rahatlamıştık şimdi. Birbirimizin fotoğraflarını çektik. Ayrılmadan önce, "Adada çok güzel ve özel bir hafta geçirdim Bayan Botassi. Evinizde geçirdiğim bu bir saat ise bu geziye yakışır çok güzel bir final oldu. Beni evinize kabul ettiğiniz için, konukseverliğiniz için çok teşekkür ederim," diyerek öptüm onu.

"Gene gel," dedi.

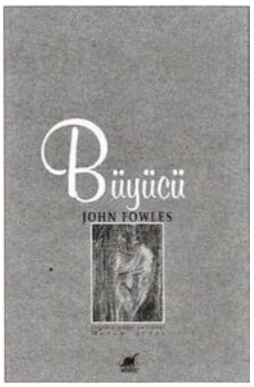
"Umarım bir gün gene gelirim," dedim.

Kıyıya yürümek çok keyifliydi bu defa.

Son gün, kahvaltıdan önce, hem olanları anlatmak, hem hediyelik ufak tefek bir şeyler almak, hem teşekkür etmek, hem de veda etmek için sevgili işbirlikçim Jordan'a uğradım. "Artık gitme vakti geldi," dedim. "Her şey için çok teşekkürler." Bana çok güzel bir eski İstanbul fotoğrafı hediye etti. Kahvaltıdan sonra, odadan eşyaları alıp gitmeme az bir zaman kala bu defa otelden Vlassis elime bir paket tutuşturdu. "Dükkânda bunları beğenmişsin," dedi. Şaşırmıştım. Odaya gidip açtığımda beğendiğim birkaç hediyelik eşyayla birlikte ahşap kaplı çok güzel bir defter çıktı içinden. Yazmaya kıyamayacağım kadar güzel. Odadan ayrılmak, adadan ayrılmak büsbütün zor geldi.

Limana vardığımda bir banka oturup, hem buruk hem mutlu, feribotumu beklemeye başladım. O sırada okulun görevlisi Christos'a rastladım, onu görmek çok iyi geldi. Pire'ye göndereceği bir paket varmış. "Gene gel," dedi. Gözlerim dolu dolu giderken karşılıklı el salladık. □

Okulun görevlisi Christos'a rastladım, onu görmek çok iyi geldi. Pire'ye göndereceği bir paket varmış. "Gene gel," dedi. Gözlerim dolu dolu giderken karşılıklı el salladık.

Büyücü (*The Magus*), John Fowles, Çeviren: Meram Arvas, 681 sayfa, 2006, 2.basım: 2008

PERU

Gitmesi zor, kalması kolay...

Z. Heyzen Ateş *Notos*'un muhabir-yazarlarından. Bazen buradadır, bazen de... nerede olduğunu öğrenmek için yanından ayrılmamalısınız. Gene de en kolay yol Güney Amerika'ya çıkanlara bakmaktır. Orada da diyelim ki hangi ülkede olduğunu öğrendiniz; peki hangi şehirde, o şehirlerin denizinde mi, kırında mı, dağında mı olduğunu nasıl bileceksiniz? Bu kez Peru'daydı. Elbette *Notos* okurları için notlarını yazdı. Sonra Arjantin'e gelecek sıra...

Z. Heyzen Ateş

Lima, Cusco, Nazca... İnkaların insanı dehşete düşüren tarihleri. Kayıp şehirler, bulunmuş şehirler, silinmiş yazılar. Sömürülmenin, başkaldırıların ve taş blokların ülkesi. Bir de toprağa yüzyıllar önce çizilen çizgilerin. Bazı ülkeler renkleriyle kalır insanın aklında. Kırmızının tonları, yeşilin ve mavinin ve toprağın. Peru öyle bir ülke. Ne yazık ki yoksulluğun ve berbat idareciliğin pençesinde kıvranan ama yine de çekiciliğini korumayı sürdüren.

Ülkenin başkenti Lima, bugün Batı'nın şehirlerini aratmayan kozmopolit bir yapıya sahip ve belirli bölgelerde yerlisinden çok turiste rastlayacağınız şehirlerden. Miraflores ve Barranco gibi özellikle gece hayatının yoğun olduğu kesimleriyle ilgi çekici, en önemli dünya mutfaklarından biri haline gelen mutfağıyla (patates ve pilavı yan yana yemeyi seviyorsanız) insanın hem midesini hem zihnini hoş tutan bu şehir, aynı zamanda dünyanın en ucuz şehirlerinden.

Lima tehlikeli değil. Sayıları sonsuz gibi görünen kapkaççıları saymazsak, dünyanın öteki başkentlerinden bu anlamda bir farkı yok. Şehir merkezi nispeten dikkatli olunması gereken tek bölge ama merkezden uzakta, sahile uzanan bölüm olan Miraflores gibi yerlerde, turistik olmalarına rağmen ender olarak sorun yaşanıyor. Merkezde –neredeyse bütün Güney Amerika şehirlerinde olduğu gibi– Plaza de Las Armas var –İspanyol askerler, zamanında bu alanlarda toplandığı için, halk kısa yolu seçip bu merkezleri "silah alanı" olarak adlandırmış. Miraflores'in merkezindeki Park Kennedy, düzenlenen çeşitli

1. Barranco-Lima'da sokak tiyatrosu. 2. Taksi. Ya 100 kişinin sıkıştığı dolmuşlara bineceksiniz ya da bu taksilere. 3. Ollantaytambo: İnkaların tamamlanmamış son tapınağı.

sergilerle de büyüyor. Yani yalnızca çiçekleri değil çeşitli zamanlarda çeşitli sanatçıların eserlerini de görebiliyorsunuz. (Ben gittiğimde dünyadan manzaralar sergisi vardı ve dev boyutlu fotoğraflar her yanı süslüyordu.) Parkı geçip sahile yaklaştığınızda alışveriş merkezine ulaşabiliyorsunuz. Yine sahil hattı sizi Barranco'ya kalar götürüyor. Bu sevimli mahalle, şansınız yaver giderse sokak tiyatrolarının en ilginç örneklerini görebileceğiniz ve Peru'nun medarı iftiharı Pisco Sour içmek için en uygun yer.

Otobüs yolculuğuna dikkat

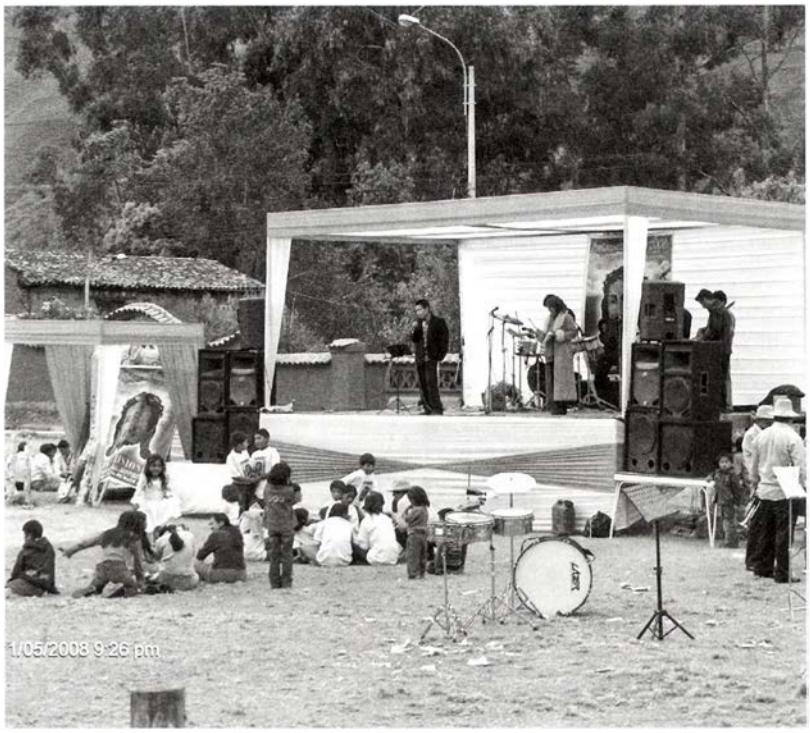
Bazıları Peru'da bir şehirden öbürüne geçerken çok ucuz olduğu için otobüs yolculuğunu tercih ediyor. Ben bu hatayı bir kez, Lima'dan Cusco'ya giderken yaptım. Ne yazık ki yağmurlu bir gündü. Üzerime akan suları düşündüğümde otobüsün tavanı yok gibiydi diyebilirim ve ne yazık ki duraklardan birinde satın aldığım şekerler çantamın dibindeydi. Haliyle son durağa vardığımızda çantamın içi böcek dolmuştu. Korkunç bir manzara. Otuz euro kâr etmek için –çünkü uçak biletiyle otobüs bileti arasındaki fark bu– sekiz saat çileye değmeyeceğini açıklamak için anlatıyorum bu manzarayı. Elbiselerimle duştan çıkmış gibi otelin önünde dikilip dokunmaya cesaret edemediğim çantamla kendime küfrederken ne hissettiğimi tahmin edebilirsiniz...

Üstelik Lan'la uçtuğunuzda, önceden internetten kendinize bir "frequent flyer" kartı çıkarttığınızda (üç dakikalık, hiçbir ekstra ödeme vb. gerektirmeyen bir işlem), Lan'ın mil programı süper olduğu için üç beş uçuştan sonra bir uçuşu bedavaya getirebiliyorsunuz. Şirketin tek yön fiyatları gidiş-dönüş fiyatlarından farklı değil.

Maçu Piçu mu, Cusco mu?

Cusco, Lima'dan çok farklı. Ana yolun yönünü kavradığınız anda kesinlikle kaybolmayacağınız, favori turistik Pazar Pisaq ve Maçu Piçu da dahil, her yere kolaylıkla ulaşabileceğiniz, her şeyiyle enfes bir şehir. Benim bütün Peru'daki favori tapınağım Korikança da Cusco'da yer alıyor.

Belki de çok fazla resmini ve belgeselini gördüğümden Maçu Piçu bana beklediğim ölçüde etkileyici gelmedi. Bütün şehri görebilmek çekici olsa da, şehrin hemen yanındaki ve çıkması atletik beceri gerek-

Urubamba-Dia Del Cruz kutlamaları. Perululların haçları sırtlarında taşıdıkları, dinsel bir bayram.

tiren ay tapınağı bile benim için çok daha etkileyiciydi.

Bu kadar ay sonra Maçu Piçu'yu hatırladığımda aklıma daha çok tuvalete koşturan turistlerin görüntüsü geliyor. Peru'da sebzelerle ilgili sorun bu. Salata yemeyi matah sanan modern çağ insanı, "doğal ortamda yetişen" sebzelerin aynı zamanda bakteri ve kurtlara açık olduğunu ne yazık ki gözden kaçırıyor. Sonuç mu: çiğ yediğiniz her sebzenin, özellikle de salatanın, işkenceye dönüşmesi. Bir gün gitmeyi planlayan biri için Peru'yla ilgili belki de en önemli bilgi bu: Domateslere evet, salatalara ve marullara hayır. Gerisi de damak zevkinize kalmış zaten.

Guinea Pig ya da Hint domuzuna gelecek olursak. Bizde evcil hayvan olarak bile görülmeyen bu hayvan, Peru kültürünün ciddi bir parçası. Cusco katedralinde *Son Akşam Yemeği* tablosunda bile İsa'nın önünde ana yemek olarak servis edildiğini görebileceğiniz bu hayvanın eti az olduğu için aslında çok da lezzetli değil.

Büyüleyici görüntüler

Gelelim herkesin bana sorup durduğu çizgilere. Evet, Pampa bölgesindeki Nazca'ya geçtim; hayır, uçağa binmedim. Niçin mi? Çünkü hayatımdan zorum yok. Uçaktan inen üç beş kişinin uçağın kapısının aniden açılması ve türbülansla ilgili hikâyelerini dinleyip gazetelerde de düşen uçak ve ölen turistlerle ilgili haberleri okuyunca içinizde binme isteği falan kalmıyor. Ben paşa paşa gözlem kulesine çıktım. Perululer zaten çizgileri kulelerden izliyor. Manzara yirmi dakikalık uçuşta görüldüğü gibi değil, ama gene de büyüleyici. Ve hayır, Nazca ziyaretimde çekirgeler hariç herhangi bir antenli ufak yeşil yaratığa rastlamadım –döndüğümden beri bu espriyi kaç kere duyduğuma inanamazsınız.

Ve güney batıdaki Puno-Titikaka gölü. Kafanızı dinlemek için gideceğiniz yer. İnka efsaneleri ilk İnka Manko Kapak'ın bu gölün sularından çıktığını söylüyor. Elbette Güneş Tanrısı'nın isteğiyle. (Sonra nedense Puno'yu bırakıp imparatorluğu Cusco'da kurmuş.)

Cusco-Puno arasında trenle de yolculuk edilebiliyor. Alpaka giyeceklerin bu bölgeden alınması gerektiğini söylüyorlar ama örneğin Cusco'da merkezden biraz uzaklaştığınızda, zaten merkezde kendilerinin yapıp sattıklarını söyledikleri dokuma ve giysileri dörtte bir fiyatına bulabiliyorsunuz. Peru'da taksi dahil her şey her yerde pazarlığa tabi. (Bir dipnot: Binmeden önce mutlaka taksiciyle pazarlık edin.) Bu yüzden Alpakayı, ünlü denen yerden alarak gereksiz bir fiyat ödeyeceğinizi rahatça söyleyebilirim. □

Şu üç nokta!

Peru notlarımı çok önemli –ve bana en sık sorulan– üç ayrıntıyla bitireceğim:

1. Onca aşıyı olmak gerekiyor mu?

Hayır. Eğer ormana girmeyecek ve şehirde kalacaksanız, ihtiyacınız olan tek şey ishal için ilaç ve Cusco'da her yerde bulabileceğiniz yükseklik çarpması için kullanılan haplar.

2. Koka yaprakları gerçekten her yerde satılıyor mu?

Evet. Ama kafa yapmıyor.

3. Vize.

İşte işin acıklı kısmı. Türkiye'deki fahri konsolosluğun Türk vatandaşlarına vize verme yetkisi yok. Türklerin, vizelerini Roma'daki Peru konsolosluğundan alması gerekiyor. Bu işlem de çok kolay olmasına karşın –dilekçe, iki fotoğraf ve bir kredi kartı fotokopisi–, bir hafta sürüyor. Ama aldığınızda vizeyi 90 günlük veriyorlar ve dilediğiniz gibi dolanabiliyorsunuz.

Ezgi Kitabevi

Bursa

• Ezgi Kitabevi'ne her gün ortalama 200-250 kişi giriyor.
• 12 kişi çalışıyor.
• Şu an 70.150 çeşit kitap ile 50 çeşit derginin kaydı bulunuyor.

Ezgi Kitabevi İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerdeki kitabevleriyle karşılaştırıldığında bile, gözde bir kitabevi. Bursa'da böyle bir kitabevi açma cesaretini size veren neydi?

Ezgi Kitabevi 1986 yılında çocuk cesaretiyle, kaybedecek şeyleri olmayan insanların cesaretiyle, işsiz olmanın cesaretiyle kurulan, kitap sektöründe Bursa için önemli yeri olan bir firma. Faaliyet alanı, kitap, kırtasiye, fotokopi, üniversite yayıncılığıdır. 1990'dan bu yana Ezgi Kitabevi Yayınları adı altında yayıncılık hayatını da sürdürmektedir. Yayıncılık konusunu üniversite ders kitapları ve yardımcı kitaplar oluşturmaktadır ve 170 civarında yayını bulunmaktadır. Ayrıca, Altınoluk'ta yazlık şube açarak, oralarda yaşayan ve tatil yapan insanların da kitap ihtiyacını önemli ölçüde karşılamıştır. Ayrıca Bursa'ya birçok yazarın gelmesini sağlamış, yazarlara okurlarıyla buluşma ve söyleşi yapma imkânı sağlamıştır. Bu yazarlar içinde, Aziz Nesin, Erdal Atabek, Yalçın Küçük, Murathan Mungan, İnci Aral, Ahmet Taner Kışlalı, Soner Yalçın, Fikret Hakan, Arzu Yılmaz, Kemal Özer, Asım Bezirci, Mahmut Makal, Vedat Türkali, Erdoğan Aydın, Can Dündar, Adalet Ağaoğlu, Ece Temelkuran... bulunmaktadır.

Ezgi Kitabevi'nin müşteri profilinden ve türlere göre kitap satış eğiliminden söz eder misiniz?

Müşteri profilimizi okuyan insanlar oluşturuyor. Çok fazla kitap çeşidi bulundurduğumuzdan her türlü kitap satışını yapabiliyoruz. Hobi, metafizik, din, bilim, felsefe, sanat, edebiyat, araştırma, tarih, her şey... En çok çocuk kitabı satıyoruz. Sektörün geleceğini bu sonuç ele verebilir.

Çok satan kitaplarla nitelikli edebiyat kitapları arasındaki dengeyi ticari bakımdan kurmanın güçlüklerini nasıl aşıyorsunuz?

Aslında kitap satışları düşmüyor! Kitap satışları hiçbir zaman artış kaydetmedi. Dolayısıyla kriz zamanlarında yaşanan durgunluktan payını alsa da satışlarımız düşmüyor. Kitap sektörü en çok korsan kitap ve holding yayıncılığıyla mücadele ederse, daha iyi bir yere gelebilir.

EZGİ KİTABEVİ'NDE GEÇEN AYIN ÇOK SATAN KİTAPLARI

• *Masumiyet Müzesi*, Orhan Pamuk • *Destina*, Mine Kırıkkanat • *Uçurtma Avcısı*, Khaled Hosseini • *Ağrının Derinliği*, Ece Temelkuran *Karanlıktaki Adam*, Paul Auster • *Son Ada*, Zülfü Livaneli • *Ataların Hikâyesi*, Richard Dawkins • *Ergenekon kitapları*

Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?

Fotoğraf: Ergün Gündüz

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki fotoğraftan çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Şubat-Mart 2009, 14. sayısında yayımlanacak.

Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Ocak 2009'dur.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

• Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap**'tan kitap armağanı kazanır.

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

www.gunisigikitapligi.com

günışığı kitaplığı

Dünya edebiyatının büyülü kalemi Ursula K. Le Guin'in

Kanatlı Kediler Masalı dizisi tamamlandı.

Bütün dünyada çok okunan fantastik romanların yazarı Ursula K. Le Guin'in, dört sıradışı kedi yavrusunun maceralarını anlattığı dizi, üçüncü ve dördüncü kitaplarla tamamlandı. Günümüzün sosyal konularını büyülü bir gerçekçilikle işleyen dizide, kanatlı kedilerin başından geçenler masalla gerçeği birlikte sunuyor.

KANATLI KEDİLER MASALI Dizisi

Ursula K. Le Guin

Resimleyen: **S. D. Schindler**

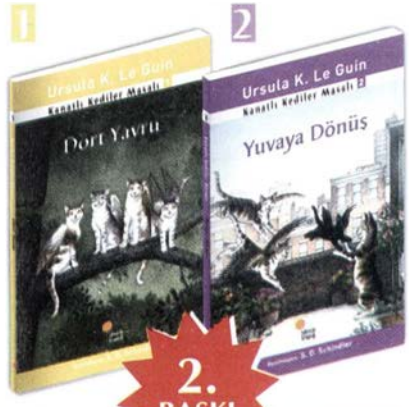
Türkçe yayın editörü: **Müren Beykan**

Türkçesi: **Naz Beykan**

YENİ ARKADAŞ

KENTTE TEK BAŞINA

Güzel bir kedi olan Bayan Tekir, kanatları olan dört kedi yavrusu dünyaya getirmiştir. Hiçbir canlının hoş karşılamadığı yavrular, yaşayabilecekleri güvenli bir yer ararken, yeni arkadaşlarla tanışırlar. Önce gizemli yavru Emma gelir. Sonra da muhteşem kuyruklu Aleks... **Dostluk, merak ve macerayla örülü dört sürükleyici öykü.**

DÖRT YAVRU

YUVAYA DÖNÜŞ

ilk kitaplar • çocuk kitaplar • genç kitaplar

E. info@gunisigikitapligi.com T. (0212) 212 99 73
A. Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul F. (0212) 217 91 74

NİHAT ZİYALAN

Yaz Gelmedi Bir Türlü

PIRASANIN YANINA NE YAPSAM?

"More, pırasa olsa yemem" diyenin o doymuş bir lokma yese kusacak olan Arnavutun bile dayanamayıp yiyeceği bir pırasa yaptım dün. Fakat yalnız başına pırasa yetmez! Bugün pazar. Kurban bayramının dördüncü günü. Kayınçom, çocuklar gelecek.

Aklım büyük oğlanda. Dün sabah Queensland'e tatile gitti bir arkadaşının arabasıyla. Gitsin iyi gelir. Sarhoş araba kullanmaktan ehliyetini kaybetmişti, üç yıllık cezası bitince tekrar ehliyet almak için sınava girdi. "İlk girişte alırım," dediğinde gülmüştüm. İlkinde çaktı. İkincisinde de. Daha doğrusu çaktırdılar. Sudan nedenlerle. Biliyorum salt burnu sürtülsün diye çaktırıyorlar. Bakalım kaçıncıda alacak? Hayatımda onun kadar iyi araba kullanan görmedim. İnşallah dayanamayıp yolda direksiyonu almaz. Şanssızdır benim oğlum. Daha yüz metre gitmeden polis yakalar. Sekiz saatlik yol. Hem annesi hem de ben varır varmaz telefon et demiştik. Merakta bırakma!

Kimi kastederek söylediyse? Yıllar önce "sevenim yok" diyerek evden ayrıldı. Arkadaşları hep yabancı. Nedense kendi milletinden uzak duruyor. Her bulduğu; sonra birlikte yaşadığı kızları ne zaman bize getirdiyse, onun adına üzüldük. İkişer üçer çocuklu, davranışlarıyla gevşek kadınlar. Sonuncusu tek çocuklu açgözlünün biriydi. Yüzükler, bilezikler; modası geçince değişen cep telefonları, çarptıkça arabaların yenisi... Bir gün "Eve dönebilir miyim anne? Yetmiş bin dolar borca girdim," deyince... Yürek dayanır mı? Kızdan ayrılmış. Üstelik soğumuş! İnşaat işçisi. Daha doğrusu amele oğlumuz. Başımızın tatlı belası! Yaz geldi ya; iş dönüşü bazen üstünü çıkarıp karşımıza oturuyor. Allah seni bildiği gibi yapsın oğlum! Kızın adını göğsüne yazdırmış! Her soluk aldığında şişiyor harfler. Öyle bir dövme ki ancak ameliyatla çıkıyormuş. Ameliyat neredeyse bir yeni araba parası. Lan giy üstüne bir şey! Türk kızı olsaydı bari!

"Ara şunu," dedim tepem atık bir sesle.

Annesinin söylediklerine kulak verip; oğlumun aygıttan sızan sesini anlamaya çalışırken, kızımın arabasını minibüsümüzün arkasına park etmesini seyrettim. Kendimi tutamayıp fırladım.

İngiliz damadım bıyık bıraksa tam bir Adanalı. Elleri dolu. Kirli çamaşır torbasıyla büyükçe bir armağan kutusu. Yarım yamalak kucak açarken "Merhaba," diyerek beni mest etti. "İyi bayramlar."

Kızımı kucaklarken kocasından artan yarım kucaklamayı da ekledim. Gel bakalım babana! İngiliz kocasına Türkçe öğreten kızım! Senin Babişko diyen ağzını yerim gülüm! Sa-

lıya Vietnam'a uçuyorlar. Yılbaşını kimbilir nasıl geçirecekler? Gel de dayan. Dur kızım! Kemiklerimi kıracaksın! Senin de bayramın kutlu olsun canım. Bu sıskalıkla nereden buluyorsun bu gücü?

Kucaklamak için bıraktığı torbaları aldım. Çarşaf falan. Baba evindeyken işe gidip gelmekten çok çekti. Yağmuru var çamuru var. Otobüs tren tabanvay. Ancak iki saatte varıyordu çalıştığı yere. Sonunda dayanamayıp taşındı. Önceleri biraz yalpaladı ama evlenince rahatladı. Şehirdeki çoğu apartman katları kutu gibi bile değil tam bir mutu! Bu yüzden kirlileri daha çok da büyük parçaları bize getiriyor. Evinden işine yürüyerek on dakikada gidiyor artık.

Annesi konuşmasını sürdürürken bayramlaşmak için kızıyla kucaklaştı. "Şimdi varmışlar arayacakmış zaten," dedi cıvıldaşmalarının arasından. Biraz yüksek sesleydi benim için araya sıkıştırdığı sözler; kızım oralı olmadı, abisi için takıntılı olduğu şeyi dillendirdi: "Çocuğum olursa Türkçe öğrenmesi için cumartesi okuluna göndereceğim deyince çok kızdı!" Karım konuşması bittiği halde elinde tutuyordu telefonu. "Şaka yapmıştır abin!" "Anne! Ciddiydi..." Tatile gidince bayramı mayramı unutan bir insan. Bari telefonda bayramımızı kutlasaydı!

Yaz gelmedi bir türlü. Bugün 23 aralık. Yazın ilk ayı geçti sayılır, dün akşam yün kazak giydim. Neyse hava hazretlerinden bugün şorta izin var. Yolu seyrederken gündüz vakti vızıldayan sivrisineği dinledim bir süre...

Telefon çaldı... Kıpırdamadım... Baksınlar...

Pırasa yetmez. Türk komşumuz kurban bayramının ilk günü kurban eti getirdi. Onu salıya saklıyorum. Noel'e. Yanına acaba ne yapsam? Tel kapının açılma sesi. "Telefon eden kayınçondu. Akşam balığa gitmişler gelirken bize de getirecekler..." Tel kapının kapanma sesi.

Gene beni kurtardın kayınço... Kırk yıllık ressam arkadaşımın gönderdiği resmi gerdi birkaç gün önce. Elinden her şey gelir. Kapadokya'dan eşekle sıpası. Arkadaşımın gönderdiği kalın albümünde o resmi görünce çığlığı bastı karım. "Duruyor mu?" diye iletiyle sordum. "Galiba," diye yanıtladı. Çatı arasında olabilirmiş. Uygun bir zamanda çıkıp bakacak. Uygun zamanı beklemeden ileti yağmuruna tuttum. "Çatı arasından indirdiğim resim sizin," diyen iletisi gelince peki nasıl gönderecek heyecanını yaşamaya başladık. Birkaç gün sonra "kasnağından çıkarıp rulo yapıp postaya verdim..." Yola çıkan eşekle sıpasının keyiften anıra anıra okyanusu geçmesi için dua etmeye başladım. Yıpranmış bir sözdür ama gene de doğrudur: İnsan dostlarıyla vardır.

Eşekle sıpasını duvara bağladıktan sonra rakıları doldurduk. Araba kullanacağı için kayınçom, "İçmem," dedi. Resmin karşısına geçip kadeh kaldırırken Ankara'ya telefon ederek ressam arkadaşımızı da araya aldık. Heyecanımızı paylaşmak onun da hakkı. Şerefe! Şerefe!

Karımın, geçim kaygısını paylaşmanın ötesinde yaptıklarını görünce bir işe yaradığımı kanıtlamak için evin yemek-bulaşık işini üstlendim. Ev işi görmekle kılıbık olunmaz diyerek kendimi eğittim. Yeri gelince sapına kadar Adanalıyım. Zaman zaman gittiğimiz Blacktown Market'e mal yetiştirmek için dolaşmadık "garaj sale" bırakmaz karım. Gece gündüz koştur sonra geç bakalım mutfağa! İnsanda Allah korkusu olmalı.

Gelinimin arabası yanaşınca torunlarımı öpüp koklamak için seğirttim. Sekiz aylık kız annesinin kucağına sığmıyor. Bacakları sarkmış. Tombul ayaklarını ısırmamak için kendimi zor tuttum. Oğlanın dişi düşmüş; kızı okşamamın arasından, görmem için sırıtıp duruyor. Ona yönelince dikleşerek konuştu. "Sen git onu sev!" Beş yaşındaki velete bak sen! İki numara geç saatlere dek çalışacakmış. "İşten çıkınca gelecek."

Yolu gözleyerek içeriyi dinliyorum. Ne bekliyorum? Balık bekliyorum! Balık! Karımın

torunuma el öpmeyi öğreten sesi geliyor. "Buraya gel dedesi! Torunun elini öpecek!" İçeri giderken bozuk para hazırladım. Öpmek istemiyor namussuz. Baktım olacak gibi değil kıydım kâğıt paraya. Öptü ama nazlanarak. Para bu! Bu kez herkes elimi öpmek için kuyruğa girmez mi? Tamam tamam! El öpenleriniz sağ olsun! Hah işte kayınçomlar da geldi!

Kovalanıyormuşum gibi koşturdum. Balık kovasını kaptım kayınçomun elinden. Bayramlaştık. Yeni eşinden tatlı tepsisini almak istedim bırakmadı. Öbür elindeki paketten de kurabiye kokusu geliyor.

İncecik sözcüğünün ortadan ikiye değil dörde bölünmüşü bir hanım. Midesinden sorunu var. Serçe gibi yediğinde rahat güvercin gibi yediğinde sancıdan kıvranıyor. İki parça karpuz yemişti geçen gün karnı dokuz aylık hamile gibi şişti. Kayınçomun üstüne titriyor. Evlenip Türkiye'den geleli ancak üç ay oldu ona göbek saldırdı. Ne zaman evlerine gitsek börek çörek kokusu. Bıyığını kestirerek erkeğini en az on yaş gençleştiren bir kadın. Onunla da bayramlaştık.

Altmışında ikinci evliliğini yapan kayınçom hâlâ topallıyor. Emekliliğinin yeni eşine de uygulanması için iki yıl geçmesi gerekiyormiş. Yasaya karşı kimin boynu ince değil ki? Geçim sıkıntısından ufak tefek işlere gidiyor. Çatıda çalışırken uçmuş. Neyseki dizinin üstüne konmuş. Fakat diz paramparça. Yapay diz taktılar. Düzeliyor gibi.

Masayı kim donattıysa eline sağlık. Tabak çanağın ortasında salatalarım, yeme de yanında nöbet tut pırasam! Mor lahana ezmesi: İnce ince kıyılmış lahana, bir avuç çekilmiş ceviz, birkaç diş sarımsak, tuz, acı pul biber, iki çorba kaşığı zeytinyağı. Attım öğütme makinesine. Tahini unutur muyum? Tabağa boşaltırken mahsustan parmaklarıma bulaştırdım. Sonra kimseye çaktırmadan yaladım parmaklarımı.

Çatal bıçak sesleri sanki dürttü beni. Balıklar gıcır gıcır yıkanmış. Masada konuşulanları dinleyerek elektrik ızgarasının altına dizdim. Biraz yüksek perdeden gülüşülünce küçük torunum ağlamaya başlamaz mı? Annesi kartaldan daha kanatlı! Kapıverdi. Başladı pışpışlamaya. "Bayramda ağlayan kızın kısmeti kapanırmış. Sus bakayım!" Allah Allah! Hem de İngilizce! "Bak baba da geldi!"

"Bir milyonluk satış yaptık bugün!" Bağırdığı zaman bile sesi güzeldir iki numaranın. Kırkına vardığı halde bir müzik grubunda cumartesileri gitar çalıp şarkı söylüyor. Sahnede ter dökmesine karşın kiloluydu. Şeker çıkınca zayıflamak zorunda kaldı. Zayıflık kime yakışmaz ki? Kızı kucağına alırken "Bir günde mi?" diye sormuş bulundum. "Evet..." diye başlayıp anlatmayı sürdürürken kız uyudu. Sonunu şişinerek bitirdi. "En çok satışı ben yaptım!" "Peki oğlum eline bir para geçecek mi bu satıştan?" " Geçmez olur mu?" "Ne kadar?" "Beş yüz dolar kadar." "Bir gün için mi alacaksın bu parayı?" " Yok canım bir ay için."

Tuhaf tuhaf baktığımı görünce ekledi. "Haftalıklarımın dışında." Bu arada annesi herkesle bayramlaş diye işaret etti ona.

Balıkları çevirirken "Pırasa fazla pişmiş," diye bir söz duydum. Kimin söylediğini çıkaramadım ama Ayçelen'in o çocuksu sesine benzettim. "Over cooked!" Gelinim bu. Çok pişmiş!

Neyse ki şarap bardağım yanımda.

Dumanı tüten balıklarla kayık tabağını masaya koyunca sevinç sesleri yükseldi. Bu sırada, "Hayat bazen böyle çok pişiyor," diye saçmasapan sözler geçti içimden. Salatamın içinden soğanları seçerek bol soğanlı balık-ekmek yapmaya koyuldum. Rakı yok ne yapalım? Şarapla da iyi gider.

"Kılçıklı," derken sanki boğazına takılmış gibi sesler çıkardı torunum. "Bak ben nasıl kılçıklarıyla yiyorum," diyerek küçük bir gösteriye girişti karım. "Üsteleme anne. Ağlar şimdi."

Kayınçomun gözleri irileşti boyun damarları şişti. Dilinin ucuna geleni söylemeyip kendini tutunca hep böyle olur. Balık tutarken ayakta durmaktan ameliyatlı dizinin şişmesini anımsadım. Öf öff! Dişlerimin arasında ezilen kılçıkların sesini bastırsın diye yudumladım şarabımı. Özlemişim balık ekmeği.

Babası tostladı torunumu. Kayınçomla karısı sessizliklerini koruyor masada. Ağzımı kapayarak çiğnediğim halde çıtır çıtır sesler çıkıyor. Kılçık ayıklamıyor ameliyat yapıyor sanki damadımla kızım.

Sessizlik hükmünü sürdürürken tel kapının her teli titreyerek kapı açılıp kapandı. Evimize küçük çapta değil, yüz yirmi kiloluk bir bomba, kayınçomun ilk karısı düştü. Elbette düşecek. Resmen boşanmış olsalar bile hâlâ bizim gelinimiz. Fakat yeni gelinle ilk karşılaşmaları.

Kalıbına yakışan bir gümbürtüyle bayramlaşmaya başladı birinci gelin. Bir ara sesinde duraklama düşme oldu. Masadan kalkmış salonun öbür tarafında oturuyordum. Yanıma geldiğinde sararmış yüzüne bir an bakıp gözümü kaçırdım. Kucaklaştığımızda bıngıl bıngıllığı elime gelince elektrik çarpmış gibi oldum. Alelacele kendini bahçeye attı ilk gelin. Ardından karım çıktı. Dışarda içilen sigara kokmaya başladı.

Şarabımı tazelemek için mutfağa geçtiğimde kollarında uyuyan kızının taze gelin tarafından elinden alınışına şaşırmasını izledim gelinimin. Belki de yorgunluktan boş ellerini bıkkınla sarkıttı. Torunuma bir kurtarıcı gibi sarılan taze gelin sanki uyumuyormuş gibi pış pışlamaya gömüldü. Kayınçomun başı önüne düşmüş, afyon yutmuşlar gibi kıpırdamadan bir noktaya bakıyordu.

Gecenin ilerleyen bir yerinde zorunlu olarak susma zamanına ermiştik galiba. Boyun eğerek bu kurala uydum. Bu arada şarabın tadını alamadan yudumlamayı sürdürürken Ayçelen'le göz göze gelir gibi oldum.

Pışpışlama kesintisiz sürüyor sigara kokup duruyordu.

Damadımla kızım kalktı. Allahasmarladık güle güle faslı bitene dek yanlarında bekledim. Arabaya yaklaştığımızda kızım birdenbire döndü.

"Haberin var mıydı baba?"

"Valla yoktu kızım. Ben de herkes gibi şaşırdım. Kafasına esip gelmiş işte."

İyi geceler kucaklaşmasından sonra; başını sallayarak, hiçbir şey söylemeden arabaya bindi. Karanlıkta uzaklaşırlarken uzun uzun el salladım arkalarından.

Kayınçomla taze gelin belirdi. Karım da yolcu etmek için yanlarında. Sessizce kucaklaşıp el sıkışan kayınçomun yerine de şakıdı taze gelin. Biri şen şakrak biri suskun. Karımla omuz omuza el sallayıp baktık arkalarından.

Oğlumgiller de gidiyor. Uykuya yenik düşmüş gibi sallanıyorlar. Onları da uğurladık.

İçeri girince ilk gelinin yüz anlatımından korktum. Sararması kara sarıya dönüşmüş. Kapıdan girdiğinde bu denli şişman değildi. İki misli olmuş sanki. Yüz çizgileri parmak parmak fırlamış...

"Enişte bu turşuyu kim kurdu?"

Önce anlamadım. Çünkü Ayçelen'in bir an önce oradan kaybolmak isteyen kanat vuruşlarına takılmıştım. Sonra masadaki turşunun tadına baktığını anladım. Doğrudan taze gelin yaptı diyemeyip kem küm etmeye başladım.

"Ben ona aslan gibi iki çocuk doğurdum..." derken devam edemedi yanına oturan karımın omuzuna kapandı.

Torunuma verdiğim bayram harçlığı masada duruyordu.

Ağlamayı duymamak için kem kümün devamı gibi "iyi geceler" diyerek yatak odasına attım kendimi. □

"İçeri girince ilk gelinin yüz anlatımından korktum. Sararması kara sarıya dönüşmüş. Kapıdan girdiğinde bu denli şişman değildi. İki misli olmuş sanki."

RONİ MARGULİES

ARS LONGA, VİTA BREVİS

Genç bir adam uğrardı bizim oraya,
otuzlu yıllardı sanırım, üstü başı dağınık
gün ortasında yarı sarhoş,
kolunun altında koca bir dosya.

Masa masa gezer, en son bana gelirdi.
Döker dosyanın içindekileri önüme,
"Bir resim almaz mısın arkadaş," derdi,
"bir bardak şarap fiyatına?"

Soluk renkli, kötü suluboyalar.
Acıdım, iki tane aldım bir defasında:
Bir Ayvalık manzarası, bir balerin.
Duvardakiler işte, şu gördüklerin.

Geliverdi yine hemen ertesi gün.
"Gel," dedi, "portreni yapayım senin.
Yağlı boya. Bir şişe rakı fiyatına."
Gerek yoktu gerçi, ama kıramadım.

Kendi resmimi yaptırmadım elbet,
eve çağırdım, babaanneni çizdi.
Bir şeye benzemeyen, yemyeşil,
berbat bir resim çıktı ortaya.

Zor yatıştırmıştım rahmetliyi,
"Çirkin miyim ben böyle!" diye
alıp atmıştı tabloyu şu dolabın üstüne.
Yıllar sonra baktık, yok. Kaybolmuş.

Adam gitti meşhur oldu Paris'te.
Hastaymış ama, mutsuzmuş.
Girip çıkarmış tımarhanelere.
Çok oluyor zaten oralarda öleli.

Kim bilir ne oldu o tabloya?
Ne kimin olduğu,
ne kimin yaptığı belli,
asılı duruyordur belki de bir duvarda.

Behçet Çelik

Ars Longa Vita Brevis

GELDİĞİMİZ TREN ZAMANDA YOLCULUK YAPMAK İÇİN HAYLİ DERME çatmaydı. Yine de daha ikinci istasyona varmadan, deniz tarafında gözüme ilişen kameriyeyle çok eskilere gitmiştim –görmediğim etmediğim kadar eskilere. Sabahtan beri kafamı ütüleyen Sezai de tren sallanmaya başlar başlamaz susmuştu. Başını trenin camına dayayıp hayallere dalmış gitmiş gibiydi –gibi değil, kesin öyleydi–, artık neyin hayalini kuruyorsa! Ben geçmişe gömüldükçe o geleceğe açılıyordu galiba. Belki de içim geçmişti. Doğrusu, o ince uzun apartmanların arasında biraz tuhaftı o kameriye. Kasabalarda bile kalmamıştır bunlardan, diye düşünmüştüm. Nereden biliyorsam. İnsan nasıl da her şeyi bildiğini zanneder, hele uykuya dalmadan az önce, soluk alırken ayık, verirken uykunun içindeyse. Dalıp dalıp uyandım yol boyu –ya ben çoktandır geçmemişim buralardan, ya da sahiden kayıyorduk zamanda–, gözümü her açtığımda şaşırdım kaldım gördüklerimle.

Burası kadar şaşırtıcı değillerdi ama. Sezai, ilk andaki şaşkınlığımı fark edince koluyla dürtüp, "demedim mi ben sana" makamında göz kırptı.

Sabah sonrası öğle öncesiydi bizim eve düştüğünde. Karşımda görünce balığa çıkarız diye ummuştum. Kendi evindeymiş gibi raftan aldığı bardağa soğumaya yüz tutmuş çayı doldururken, "Bırak balığı," demişti, "daha büyük bir ava çıkacağız."

Bu söz belaya işaretti. Aklına geliveren delice bir işi gene umut bellemişti anlaşılan.

Çayı ısıtmayı önerdim, peynir ekmek çıkartmayı. Zaman, sadece acının mı, bazen de deliliğin ilacıdır. Duymazdan gelip, "Git giyin," dedi, "yolumuz uzun."

Nereye gideceğimizi sorduğumda hemen yanıtlamadı. Dışarı çıktığımızda söyleyecekmiş.

"Kimse yok evde, söyle," dedim. Başını arkaya atıp çenesini kaldırdı. Zaman kılıcıma karşı merak baltasını çekmişti. Gidip giyindim, çıktık on dakikaya kalmadan.

"Balık tutsaydık," dedim son bir umutla, "canım çekti." Su sayaçlarının bulunduğu dolabın üzerine ayağını dayamış homurdanarak ayakkabısının iplerini bağlıyordu, yüzüme bile bakmadı:

"İstediğin balık olsun," dedi, "akşama sana en kral yerde ısmarlayacağım, söz."

Otobüs beklerken çıkardı ağzındaki baklayı. Annesi nicedir Şükran Hanımteyzesine gitmek istiyormuş. İşi de yokmuş geçen pazar –sanki başka gün var da– annesini alıp götürmüş. Gittikleri yerde eski püskü şeyler arasında bir tablo ilişmiş gözüne. Değerli bir şeye benziyormuş. Ben anlarmışım kimin olduğunu, gidip onu alacakmışız –"Alır mıyız?"

Roni Margulies ve **Behçet Çelik** aynı izlek ve başlık altında, kendi ilgi alanlarından birbirlerine koşut iki yol izledi. Sonuçları sayfalarımızda. Ortak başlıkları, "Ars Longa, Vita Brevis". "Sanat uzun, hayat kısa" biçiminde çevrilebilir, yanı başımızda asılı bir Latince söz.

ya da "Alırız değil mi?" değil, dümdüz bir "Alacağız!" Üstelik para da vermeyecekmişiz. Şükran Hanımteyze, "Al evladım, senin olsun," demişmiş.

"Madem para istemeyeceklerdi, gittiğinde alaydın ya."

Para etmeyecek bir şeyse taşımak istememiş. Deve! Erdal nasılsa gelir benimle, demiş olmalı. İşim neydi, giderdim. Çok direnirim, kızarım, küserim, ama bir şey istedi mi enin-de sonunda yaparım bu adamın. Başta bu kez yapmayacakmışım gibi görünür bana. O da unutur eninde sonunda yapacağımı, beni ikna etmek için bin bir yol dener, sessizleşir, boynunu büker, olmadı, tehdit eder, dürter, itekler; ikna olurum sonunda.

Gideceğimiz yere varmak için vapurla karşıya geçeceğimizi, sonra da trene bineceğimizi öğrenince, son kez denedim şansımı, "Erteleyelim mi bugünlük bu işi," dedim, "yarın gideriz." Yarına geçerdi hevesi, kim bilir!

"Uzmanlığına ihtiyacımız düştü ya, başladın anında naza," deyiverdi boynunu eğip.

Nereye gideceğimizi, ne yapacağımızı öğrenmeden önce de onunla bir yerlere gitmek istemediğimi hatırlatmanın bir anlamı olmayacaktı, biliyordum. Ne de bu yaptığının ucuz bir alınganlık numarası olduğunu söylemenin. Ne dersem diyeyim, bir şey değişmeyecekti, sözü fikrimi almaya gerek duymadığına bile getirsem, verecek bir yanıt bulacaktı. Bir araba laf söyleyecektik, sonra kalkıp gidecektik hangi cehenneme gideceksek. Tahmin ettiğim gibi oldu, ilkine binmediysek de ikinci otobüsle düştük yola.

Ama böylesine zamanda yolculuk yapacağımız aklıma gelmezdi. O baştaki kameriye de bir şey değilmiş, denize paralel hafif kavislerle kıvrılan tren yolunun iki yanındaki ağaçlara tırmanmış çocuklar da. Apartmanların arasından ansızın görünüveren tek katlı binaların gölgesinde örgü ören kadınlar, taş avluların serininde uyuklayan yaşlılar, kimsenin sallanmadığı salıncaklar, hiçbiri... Bunların hepsi burası için hazırlıkmış, bu bahçenin zamanıyla takvimlerde bugünü gösteren tarih arasındaki istasyonlarmış anlaşılan. Sağda solda herkesin her an her şeyin değiştiğini söyleyip durmasına çok mu kaptırmışım nedir. Onlar gibi söylenmiyorum derken onlardan beter inanmış olmalıyım –susup içime attıkça. Değişmeden kalanlar da oluyormuş.

Tamam, trene binmeden içtiğimiz biraların da etkisi olabilir, kabul ediyorum. Yaz sıcağında içimizi serinletir demiştik. Garın üç yanını çevreleyen taş duvarların koyu gölgesinde çok da ihtiyacımız yoktu serinlemeye ya... Beni baştan çıkaran vapurda gelirken fark ettiğim buğu olmuştu. Sadece denizden değil, taşlardan, kumlardan, en çok da bedenlerden kıvrılarak yükselen eski yazların eski buğularını anımsamıştım; titrek, gevşek, tembelce tüten buğuların ardından bakmak istemiştim dünyaya –o zaman gelsin biralar.

Derme çatma ahşap kapısını itekleyerek girdiğimiz bahçenin dört bir yanı çok yüksek ağaçlarla çevrili. Toprağın rutubetini tenimden önce soluğumda hissettim. Anlaşılan bu bahçede bu mevsimde bile sabahları çiy oluyor, biz şehirde –epey oldu– unuttuk sabah çiyini. Az önce önünden geçtiğimiz binaların arasından böyle bir bahçeye çıkmayı ummuyordum. Güneşi az aldıklarından bodur kalmış olsalar da, her yanı kaplamış otlar, sağa sola dolanmış sarmaşıklar yemyeşil –koyu bir yeşil, zehir yeşili, baştan çıkarıcı–, kurumuş dallar kahverengi değil siyah; toprak da siyah, ama kömür siyahı değil, çamur siyahı. İleride ahşap bir kulübe, tahtaları ayrılmış, pencerelerinde cam yerine kirli naylon örtüler çekili; kulübenin önünde birkaç iskemleyle koltuk, hiçbiri öbürünün eşi değil, kimi kadife kaplı, kiminin boyası kabuk kabuk dökülmüş; az ötede bir masa, bir zamanlar güzel bir masaymış belki de, ayaklarındaki işlemeler buradan seçiliyor, cilasını zaman zımparalamış olmalı –hepimizin başına gelen şey–, bir tambur sesi eksik, bir de yeni doğmuş sarı-turuncu dolunay; baş döndüren kokusundan belli buralarda bir yerde bir de incir ağacı olmalı.

"Bekle azıcık," dediğini işitiyorum Sezai'nin. Öbür söylediklerini anlamıyorum. Kulübenin arka tarafında seğirtiyor telaşla. Kulübeye yaklaşmak yerine sırtımı bir ağaca verip çömeliyorum, vişne olmalı, başımı kaldırıyorum, evet vişne. Kiraz geçti, şimdi vişne zamanı –tabii, burada zaman aynıysa bizim oralarla... Bahçenin koyu gölgesini unutup bir yerlerde üzerine tülbent çekilmiş, güneşle bir iki güne reçele dönecek vişnelerin bordosunu arıyor gözlerim. Şarap çekiyor canım. Bir kadının çıkmasını bekliyorum kulübeden, saçları ıslak, üzerinde yazlık bir elbise –ah bu eski romanlar.

MUHAMMET ŞENGÖZ

Sezai anlatmıştı buranın hikâyesini gar lokantasında bira içerken, dinlememişim tam olarak. Amerika'da mı, Fransa'da mı, uzak bir yerdeymiş buranın sahiplerinden biri, zamanında o adamı bulup apartman dikememişler buraya, sonra birileri bahçedeki konağın tarihi eser olduğuna karar vermiş. Eee, bu kulübe değil herhalde konak dedikleri?

Konağı görmüş gibiyim oysa. Bahçeye girer girmez gördüm sanki. Kalem kâğıt olsa çiziveririm. Çiziveririm? Daha önce hiç görmediği ve artık olmayan bir binayı gördüğünü sanan biri, bir daha yapmayacağını söylediği şeyi yapmaya kalkabilir. Bu kez vişne reçelinin rengi değil şarabı isteten.

Sezai yanında yaşlıca bir adamla yaklaşıyor. Kalkıyorum; el sıkışıyoruz adamla.

"Ahmet Abi, buraya göz kulak oluyor. Şükran Hanımteyzenin uzak akrabası."

Benden içeride söz etmiş olmalı, kimim, neciyim söylemiyor. Ahmet Abi biliyor da, ben biliyor muyum! Kıvrılıp uyumak istiyorum bir köşede. Bu gölge, bu yeşil, bu bordo, hepsinde hem acı hem huzur. Şarap olsa biraz, ikisi de seyrelir. Bir tuhaf dengedeyiz işte. Zaman geçerken bozacak dengeyi, şarap etkisi –ya da şarapta zaman dengesizliği.

"Tablo içeride."

"İyi... pekâlâ, ama konak nerde?"

"Dedim ya, üç yıl önce yıkılmış konak... Bu kez de şu ağaçları kesmeyi yasaklamış belediye." Başımı kaldırıp bakıyorum ağaçlara. Taze bir yeşil, tatlı bir kahverengi değil, yine de dünya onlara emanet burada.

Sırtımdan itekliyor bu kez. Kulübenin içi karanlık, toz küf içinde. Konağın müştemilatıymış belki de bir zamanlar. Yardımcılar falan burada yaşamış olmalılar –Ahmet Abi'nin babası mesela–, şimdi konak artıklarını yığmışlar içeri. Sezai, duvara verevine yaslanmış tahtaların arasından naylona sarılı bir şeyi çekip alıyor. Kaşıyla işaret edip telaşlı hareketlerle açmaya başlıyor naylonu. "Dur," diyorum, "ışık yetersiz, dışarıda bakalım."

"Haklısın, haklısın..." diyor.

Dışarı çıkar çıkmaz naylondan çıkartıyor tabloyu. Uzaktan bana doğru tutarken, bir yandan da arkasını, sağını solunu inceliyor çerçevenin. Gözlerimi kısıp bakıyorum –uzmanım ya! Yaşlı bir kadın koltuğa oturmuş bana bakıyor. Bahçedeki koltuklardan biri mi?

"Evet," diyor Sezai gözlerini dikip, "onun mu?"

"Çok taklidini yaptılar onun resimlerinin, biliyorsun."

"Oğlum, taklit olsa burada, bu mezbelelikte işi ne?"

Ağzımı büzüp çenemi buruşturuyorum. Başımı bir sağa eğiyorum, bir sola, gözlerimi kısıp uzun uzun bakıyorum, şakağımı kaşıyorum bir yandan. Gördüğüm resim de değişmiyor ben bunları yaparken, fikrim de. Yok ki değişsin. "Ben uzmanım," diyen kaç kişi kazıklandı bu adamın resimlerini satın aldığını sanıp. Tarzı benziyor benzemesine, ama o yıllarda herkes böyle çalışmıyor muydu? O yılların başka bir ressamı da olabilir pekâlâ. Sezai'nin sabırsızlandığının farkındayım. Kararımı veriyorum: Uzman değilim; alıp götürüp bir bilene soracağız. Şu sakallı sahaf bilir mi ki? Sorarız artık. Kararımı söylemek yerine, resimdeki kadının kim olduğunu soruyorum.

"Kimse kim, sana ne?" diye patlıyor Sezai beklenmedik bir öfkeyle. Ahmet Abi hırıltı gibi çıkan sigara yorgunu sesiyle yanıtlıyor sorumu:

"Hanfendinin annesi bu."

Sakinleşmese de sakinleşmiş gibi görünmeye çalışan Sezai, "Öyle mi?" diyor.

"Annesi beğenmemiş diye biliyorum bu resmi."

"Öyle olmalı sahiden de, geçen geldiğimde bana bile söylemedi bu kadının annesi olduğunu."

Resimdeki kadının kim olduğunu sormamış olmasına şaştığımı söyleyince bir daha parlıyor Sezai.

"Sorarım sormam... Sana ne? Sen kendi işine bak."

Verecek yanıt var ya bu deveye, ben gene susayım, büyüklük bende kalsın. Bakışlarımı kadının fersiz gözlerine çevirip:

"Kesinlikle onun işi," diye mırıldanıyorum, "Bu ışığı başkası böyle düşüremez kadının yüzüne."

Sezai'nin gözleri parlıyor. Ahmet Abi, yanımızda götüreceğimizi öğrenince, tabloyu sarıp paketlemek için eski gazete getirmeye gidiyor. Sezai sol eliyle "Sen kal" işareti yapıp peşinden gidiyor. Konuştuklarım kadar sustuklarım da bir şey demiyor bu herife. Yukarıya ağaçların koyu gölgesiyle kırılmış ışığa kaldırıp bakıyorum resme. Hanfendinin annesinin yıllardır sıkışıp kaldığı çerçevenin kenarından Sezai'nin Ahmet Abi'nin kulağına eğilip bir şeyler söylediğini görüyorum. Ahmet Abi de sol eliyle onun sırtına birkaç kez hafifçe vuruyor. Kadına bakıyorum yeniden. Ressamı kibriyle çıldırttığından adım gibi eminim. Bu resim için aldığı parayla içtiği içkiler bile rahmetlinin sinirini yatıştırmamış olmalı. Elimi hafifçe yağlıboyanın pütürlerinde gezdirip:

"Gerçek de olabilir bu," diyorum fısıltıyla, "her şey gibi, her şey kadar." □

Ad .....

Soyad .....

Adres .....

.....

Semt ..... İlçe .....

Şehir .....

Posta kodu .....

Telefon ..... E-posta .....

Abonelik tercihi ❑ 1 yıllık (altı sayı) abonelik 45 YTL ❑ 2 yıllık (on iki sayı) abonelik 80 YTL

Yurtdışı 1 yıllık 40 € / 55 $ – 2 yıllık 75 € / 105 $

Ödeme tercihi

❑ Havale/EFT
Garanti Bankası
Semih Gümüş
068-6612006 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

❑ Posta Çeki
5287565 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

Başlangıç sayısı ❑

Bu formun aslını ya da örneğini doldurup 0212 252 38 05 numaralı faksa gönderiniz.

NOTOS

29

KIRMIZIKEDI

www.kirmizikedikitap.com
kirmizikedi@kirmizikedikitap.com
Tel: 0212 244 89 82 Faks: 0212 244 09 48

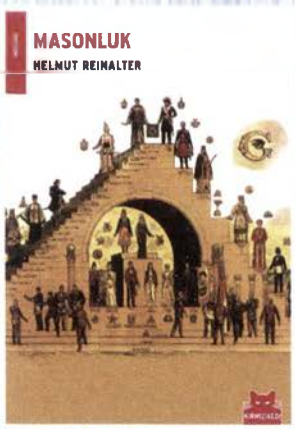
KÖTÜLÜK DOLU ADAM/Martha Grimes

Polisiyenin kraliçesi ilk kez Türkçede

Polisiye romanlarının kraliçesi olarak anılan ve kitapları tüm dünyada beş milyon satan ve listelerden inmeyen Martha Grimes'ın *Kötülük Dolu Adam*'ı ilk kez Türkçede. Grimes, Richard Jury serisinin ilk kitabı olan *Kötülük Dolu Adam*'da İngiltere'de kar altındaki bir kasabada gerçekleşen sır dolu cinayetlerin gizeminin peşine düşürüyor bizi...

Polisiyelerin altın çağı ile modern polisiyeyi buluşturan Martha Grimes'ın Kötülük Dolu Adam'ı titiz bir işçiliğin ürünü.
A. Ömer Türkeş

MASONLUK/Helmut Reinalter

Masonluğa akademik bir bakış

Yeni Çağ Tarihi ve Aydınlanma Dönemi konusunda Avrupa'nın önde gelen isimlerinden Helmut Reinalter, masonluğun efsanevi köklerini ve bugününü incelediği araştırmasında yüzyıllardır tartışılan masonluğun en çok merak edilen yönlerini gözler önüne seriyor. Reinalter; sembollerini, ezoterizmini ve örgütsel yapısını incelediği masonluğun politikayla, kültürle, dinle ve rakipleriyle ilişkilerini de anlattığı kitabında, mason karşıtı komplo teorilerine ve masonluğun Aydınlanma düşüncesiyle ilişkisine de geniş bir biçimde değiniyor. Masonluktan yola çıkarak modernizm ile postmodernizm tartışmalarına yer veriyor.

Genel Dağıtım: Alfa Dağıtım 0 212 513 34 20

ERSİN SALMAN

Dalgacı Çocuk

Bir yaz öğle sonrası... Kandilli'deki yalının rıhtımında üç kişi. Kırkını aşmış iki adam, bir yeniyetme delikanlı... Akşam nevalesi için çapari atıyorlar, sıcakladıkça denize giriyorlar... Tam karşıda Bebek Koyu, sola doğru Mısır Konsolosluğu, daha solda Arnavutköy Akıntıburnu, iyice aşağılarda Kuruçeşme...

Cezayir bağımsızlığını ilan etti! Malroux Kültür Bakanı oldu! Camus Nobel aldı! Boris Vian dünyayı sarsıyor! Andre Bazin Sinema Defterleri'ni çıkarıyor! Gencecik insanlar yeni bir dalga estiriyorlar! Sen şurada hâlâ iki kulaç yüzmeye cesaret edemiyorsun! Yürü arkadaş, kararlı ol, at kendini denize! Kulaçlarına güven, aklına güven! Yüz ve geç karşıya!..

Çocuk on beş yaşında... Kafasında yığınla soru... Ve de korkuyor... Ne ilgisi var şimdi Hadi Hoca bu işin Cezayir'in bağımsızlığıyla, yok Fransa Kültür Bakanı'yla!.. Albert Camus Nobel aldıysa, Boris Vian müthişse, bunların benim Boğaz'ı yüzerek geçmemle ne ilgisi var!.. Bak delikanlı (ben öğrencilerimle bu kadar uğraşmadım yahu), son defa söylüyorum, yaşadığın şehirle arkadaş olman lazım, sularıyla sevişmen lazım, onlarla birlikte yeni bir dalga yaratman lazım dünyada... Bir sonraki sahneyi tahmin ederek yaşamak bi boka benzemez! Bak, ne yazık ki ben stüdyoda çalışıyorum, niye, çünkü demir heykel başka türlü yapılmıyor. Sırf bu yüzden burayı, kayıkhaneyi yani, demir atölyesi yaptım. Mecburen...

Kayıkhane şırıl şırıl... Alttan alttan gelip, küçük beyaz sandala çarpan dalgaların şıpırtısı, denize vurup içeri giren, oradan tavanda şavkıyan güneşin ışıltısı... Bizans Osmanlı kalıntısı bu yapı, sanki sihirli bir çocuk parkı. Etraf dağınık, küllükler ağzına kadar izmarit dolu... Bir portatif branda yatak, bordo kadifeden kallavi bir koltuk, önünde küf yeşili bir puf. Bir şövale, gerilmiş bir kanvas, bitmemiş –belki de bitmeyecek– bir yağlıboya, metal heykeller, eskizler, eskizler...

Sen, benim gibi sade heykelde değil, hayatta da bir şeyleri değiştirmek istiyorsan, koşullarını kendin yaratacaksın... Peki Hadi Hoca, siz heykel yaparken, zaten hayatı da değiştirmiş olmuyor musunuz? Bravo arkadaş! Bak, anlaşıyoruz işte, kulaç attıkça. Zorlayacaksın yani hayatı. Hiçbir şeyi kullanıma hazır vermiyorlar insana! Hayattaki bütün atölyelerini kendin yaratacaksın... Ama o zaman da atölyeye, yani yine içeriye tıkılabilirsiniz, öyle değil mi? Uzun etme delikanlı, atölye sadece içeride olmaz! Çık, şehirle tanış, sokak-

la, denizle, ahaliyle... Birey ol, olabiliyorsan... İşte bunun için kulaç atmalısın... Boğaz'ı bunun için aşmalısın. Pek çok şeyi...

> *Birkaç yüz metre ileride Karadeniz'den Marmara'ya doğru gözle görülebilen, kımıl kımıl bir akıntı... Yelkovankuşları büyük sürüler halinde, kanatları neredeyse denize değerek, ama sanki akıntıya değmemeye çalışarak uçuyor. Tam da bu sırada Vaniköy iskelesinden kalkan vapur, geride kalanlara hadi eyvallah dercesine düdüğünü öttürüyor.*

Bu 15.45 vapuru, bir saat boyunca başka vapur yok. Belki tek tük manav tekneleri, bir iki balıkçı kayığı... Hepsi de denizi kollayarak geçer, merak etme. Bi de başına halanın şu kırmızı bonesini takarsan, herkes seni deniz mayını zanneder, çarpmamaya çalışır... Karışan oltayı açmakla uğraşan Bekir Abi gülerek karıştı lafa, ben de sen uzaklaşana kadar çapariyi kafana doğru sallamam, korkma... Peki, Bebek iskelesine doğru mu yüzmeliyim sizce? Hayır be oğlum, başlangıçta birkaç yüz metre düz git, ama akıntıya gelince verev yüzeceksin, bodoslama geçmeye çalışma. Çırpınma, inatlaşma. Bırak vücudunu, o götürsün. "Ko, aparsın su seni..." Yorulma, heyecanlanma, gücünü boşa harcama. Sürüklen Arnavutköyü'ne doğru... Haa, Akıntıburnu'na gelirken dikkat! Denizin aklı karışır orada, beklenmedik girdaplar oluşur. Açıktan almaya çalış. Orayı atlattın mı bir anda her şey rahatlar, göl gibi olur deniz... Ya o güzelim yalılardan birinin merdiveninden çıkarsın karaya ya da Halet Hanımların yalısının önündeki sığlıktan...

> *O gün hayat, inanılmaz bir ödül verdi çocuğa... Önceden tasarlanmamış, o anda yazılmış ve yazıldığı gibi gerçekleştirilmiş siyah beyaz bir Fransız filmiydi sanki her şey! Sahiden de akıntı onu Halet Hanımların yalısının önündeki sığ sahile attı. Nefes nefese çıktı denizden. Böylesi bir mutluluğu ömrü boyunca hiç düşlememişti. Geriye, Bebek sahilindeki sandal iskelesine doğru bir hayal gibi yürüdü...*

Sıra kimde efendim? Karşıya geçmem lazım da... Nereye delikanlı?.. Kandilli'ye, Hadi Beylerin yalısına... Tamam kolay, Yaşar Reis, sende mi sıra? Galiba, az önce Aleko gitti, bende olmalı...

Yaşar Reis sandalın burnunu neredeyse Karadeniz'e doğru çevirdi. Akıntıyı bodoslamadan karşılıyordu... Niye o tarafa kürek çekiyorsun Reis, akıntıdan yararlanmak daha doğru olmaz mı? Yok delikanlı, akıntının suyuna gidersen şımarır. Alır seni, çok aşağılara atar. Kendini bir anda Vaniköy altlarında bulursun. O zaman çık çıkabilirsen bi daha Kandilli'ye!.. İyisi mi biz şimdi boğuşalım! Burada, en azgın yerinde yenelim onu... Yorulmaz mısın?.. Ee, yorulacaksın evlat, hayat bu!

> *Gün tepelerin ardından göçmek üzere idi... Her ağaç dalı kızıla kesmiş idi... Umman asumanla aşk yaşıyor, sırça köşkler ışıl ışıl yanıyor idi... O telaşlı yelkovankuşları ise sanki korkızıl bir lav denizinin üstünde kanat çırpıyor idi... Bir masal idi.*

İşte sonunda yarattın dalgayı, diye bağırdı Hadi Bey, çocuk yalının rıhtımına çıkarken, gününü, sahici bir gün gibi yaşadın!.. Teşekkür ederim ama, biliyor musunuz asıl Yaşar Reis yeni dalgacı! Nasıl yani? Ben ne yaptıysam tam tersini yaptı: Akıntının suyuna gitmedi, üzerine gitti! Kendini bir an bile koyvermedi, mücadele etti! Ben sorun çıkarmadım,

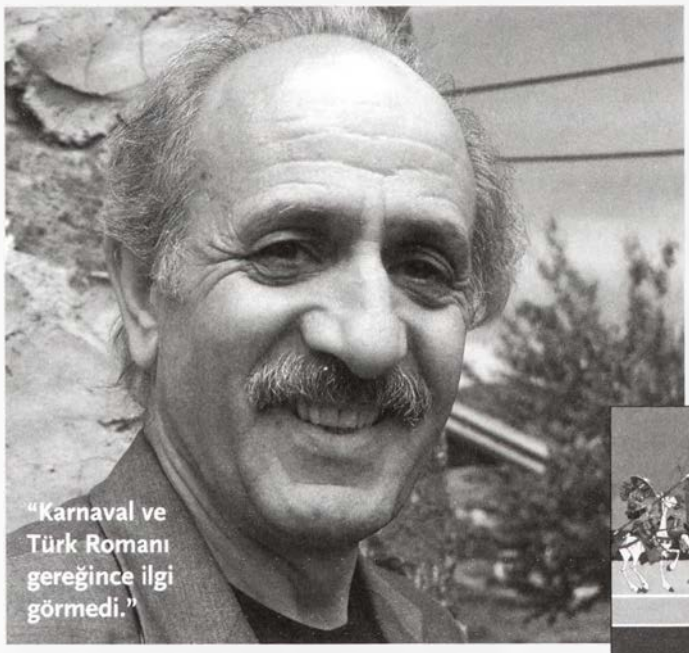
Ersin Salman yıllardır, düzenli yazıyor, ama yazdıklarını yalnızca seçtiği bir iki dergide yayımlıyor. Öykülerinde gerçek hayatın eksilmeyen bilgisini yazınsal dil içinde anlamlandırma çabası var.

planlı yüzdüm, o arkasında köpüklü dalgalar bıraktı! Konuştuğumuz bütün tabuları yıkan o! Asıl o yeni dalgacı!..

Yaşar Reis dönüş için küreklere asılırken keyifle seslendi: Ben dalgacı değilim delikanlı! Yok Yaşar Reis, dalgacı olan benim, sen yeni dalgacısın. □

(Hadi Bara'ya... Bazin, Truffaut, Godard, Chabrol, Resnais, Melville'e... Ve eski yeni tüm dalgacılara sevgiyle...)

Alper Akçam öykü ile eleştiri arasında

Önce öyküleriniz çıktı ortaya, sonra eleştiri. Birinden öbürüne geçiş nasıl oldu?

Öyküden eleştiriye geçişim kendiliğinden oluverdi diyeyim. Öykü, kendi içselliğimle yazın dünyası arasındaki dostluğu kurmuştu; benim için yeni bir yaşam alanını aydınlatmıştı: yazarak yaşamak... Bu yeni alanda "eşik mekân"lar ve "kriz anları" çoğunluktadır; birbiriyle çok bağlantılı görünmeyen parçalar söz konusudur. Arkasından, yazının genelinin ve kendi yazınımın tümüne birden bakmaya çalıştığım bir doğuş olmalı: eleştiri...

***Karnaval ve Türk Romanı* önemli bir eleştiri kitabıydı. Sizce gereğince ilgi görüp tartışıldı mı?**

Karnaval ve Türk Romanı için çok çalışmıştım. Gereğince ilgi görmedi ve tartışılmadı. Yazın dünyamız için "Karnaval" kavramının ve Bahtin adının önemli olduğu inancındayım. Eleştiri yoksunluğundan yakınan yazın dünyamız yeni bir yöntem getiren bu yapıta duyarsız kaldı.

Öykü yazıp daha çok roman üstüne yazıyorsunuz. Hangisi size daha yakın geliyor?

Öykü de, deneme de, roman da, roman eleştirisi de, hatta şiire ilişkin düzyazı da bana çok yakın... Ancak öykülerde daha özgür bir yazar oluyorum sanki.

Sizi en çok ilgilendiren yazarlar kimler?

Çocukluktan ilkgençliğe geçerken, Cengiz Aytmatov'la sevdim edebiyatı. Şimdi Bahtin'le Dostoyevski'yi, Moretti'yle Shakespeare ve Gothe'yi, Rene Girard'la Balzac ve Flaubert'i birlikte okumaktan büyük haz duyuyorum. Yerli yazınımızda Sabahattin Ali, Sait Faik, Yaşar Kemal, Ümit Kaftancıoğlu, Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil ve diğerleri...

ERKAN KARAGÖZ

Kılık Değiştirmiş Bir Prens

BAŞI ÖNÜNDE, KARARSIZ ADIMLARLA YÜRÜYORDU. SAKALINI HİÇ DUYmadığı bir duyguyu tadarmışçasına uzun uzun kaşıdı. Kocaman vitrinlerine büyücek yazılarla "Olay Var" yazılı olan bir mağazanın önünde durdu. Işıldayan camlarda kendini seyretti bir zaman. Belli belirsiz gülümsedi. Gülümsemeyi denedi belki de. Sağlam tek eliyle sakallarını kavradı. "Üç aylık sakal ulan," diye mırıldandı. "Üç aylık aç, üç aylık işsiz..."

Yürüdü. Ayaklarını bezgin bezgin sürüyor, o pembe taşlı parkeleri kazıyıp atmak istiyor, hiçbir şeyi ama hiçbir şeyi umursamıyor gibiydi.

Ne pantolonunun yırtıklarından kirli ve uzun donunun bir görünüp bir kaybolması; ne de kolunun sakatlığı umurundaydı. Yaşama arzusu kopmuş, sonsuz ve dipsiz bir kuyunun içinde savrulup gidiyordu. Kaygılı gözlerle çevresine ürkek ürkek bakıyordu. İnsanların bakışlarına alışamamıştı daha. Kahroluyordu. Onlarca, yüzlerce, binlerce gözün üzerinde olduğunu, kiminin tiksindiğini, kiminin küfrettiğini, kimilerinin acıdığını, alayladığını biliyordu. İzlendiğini, ezildiğini, bakışlarla lime lime edildiğini görüyor; bu yüzden çoğu kez başını bir kez olsun kaldırıp da bakmak istemiyordu insanlara. Onun özlemini duyduğu şey sıradan bir insan olabilmekti sadece. Kimselerin acımadan, alaylamadan, aşağılamadan bakacağı ve belki de hiç fark etmeyecekleri bir insan olmak istiyordu. Olmuyordu, olamıyordu.

Üç koca ay boyunca kocaman ve kara binaların sindiremediklerini kentin devinimsiz göğüne kurum kurum kustuğu, karbonun ölüm olup indiği sokaklarında bu koca kentin, milyonlarca göz yiyip bitirmişti kendisini. Hele de onurunu... Sanırdı ki insanlar ona baktıklarında onun bir kaşık sıcak aşa hasret küçülmüş, büzüşmüş midesini, o midenin bir köşesinde çalkanıp duran kırıntıları görüyorlardı. İşte bu yüzdendi ki onu her gördüklerinde yüzlerini ekşittiklerini düşünürdü çoğu zaman.

Bugünse her günkünden farklıydı. Bu gün o duyumsamayı unuttuğu umudu vardı içinde. Umudu avucunda sıkılmaktan kırış kırış olmuş küçücük kâğıt parçasındaydı. Sanki kâğıdın o kırışıklıkları arasına direncini, geleceğini, varını yoğunu gömmüş de kayıp dökülmesinden, uçup gitmesinden korkuyormuşçasına sıktıkça sıkıyordu avucunu.

Birbirlerini omuzlaya iteleye gelip geçen insanlarla kaynaşan kaldırımların kıyıcıklarına ilişmiş seyyar satıcıların, piyango biletçilerinin önünden bezgin ve yılgın adımlarla geçtiği zamanlar öylesine çoktu ki. En çok da simit tablalarına takılırdı gözü. Yine öyle ol-

muştu işte. O üst üste onca gayretle dizilmiş simit kümesini imrenerek izlemek, açlığını daha da depreştirmişti.

– Alacan mı hemşerim?

– Alacam, ama sonra...

– Kenara çekil o zaman, kısmetime engel oluyon.

– Olur, dedi kendisinin bile güç işitebileceği bir sesle. Yutkunarak yürüdü. Sakat kolunu bedenine bastırdıkça bastırıyor; içinden bildiği bütün duaları okur gibi; dinine, kitabına, Allahına; sakatlığına, geçmişine, geleceğine, işçiliğine, işsizliğine küfürler ediyor; yazgısına kargış yağdırıyordu durmadan.

Aylar boyunca, Kızılay'ın bitmek bilmeyen kaldırımlarında attığı her adımda için için yıkılmıştı. Mutluluğun onayını almamış bir umut eviydi içinde yıkılan. Yanı başından bir dolu insan gelip geçerdi de kimseler bu korkunç yıkımın kulak tırmalayan seslerini duymazdı. Ne ki aylar sonra ilk kez bugün o da, akıp giden insan selini umursamıyordu. Onlardan, bakışlarından rahatsız olmuyordu. Ne kaldırımları dolduran kızlı erkekli sarmaş dolaş gruplar, yürüyüşleriyle davet eden seviciler, sevdiriciler, eşcinseller, kıpır kıpır parmaklı yankesiciler ne de elbiseli süs köpekleriyle gezintiye çıkan içi geçmiş makyaj tutkunu kadınları umursuyordu. Ki çoğunluk onları gizli gizli süzmek, onların yerine geçmek ve bazen de onlar gibi olmayı düşlemek onu rahatlatıyordu.

Kopan halat ve gürültüyle boşluktan akıp gelen kepçe umudunu umutsuzluğa dönüştürüvermişti bir anda. Asansörün değişmez gürültüsü homurtuya dönüşürken, omzuna inen harç dolu kepçe, çığlığını, parçalanan bir kolun dudaklara yansıyan acısına karıyordu. Arkadaşları onu hemen kapıp götürmüşlerdi, hastaların olduğu ama ilgilenenin bulunmadığı bir hastaneye. Olan biteni kavramaya çalıştığında ise çok geç olmuştu. Kolunun dirsekten aşağısı yoktu. Sağlam kalan eline bir aylık yevmiyesi tutuşturulmuş, işine son verilmişti. Sendikası, sigortası olmamıştı hiçbir zaman. O artık işe yaramaz bir sakat, işe yaramaz bir inşaat işçisiydi. Yaşamını şantiye binalarında, işçi dostlarının, hemşehri ve emektaşlarının yardımıyla sürdürür olmuştu. Üç koca ayın özeti buydu.

Her sabah erkenden uyanır, yap-satçı ve taşeronları gelmeden; daha doğa gözlerini sabaha açmadan kente doğru savuşurdu. Günün ilk ışıklarını, kurulu saatlerin çalan zillerini, düşen ilk yağmur damlalarını sokaklarda karşılardı. Yap-satçıya yakalanmasının, hem onun hem de diğer dostlarının kovulması demek olduğunu biliyordu. İşçilerin paydos saatlerine dek ayrılmazdı sokaklardan. Gün batarken, sokaklar sokak lambalarının yalancı, ısıtmayan ışıklarına bulanırken şantiyenin yolunu tutardı. Gitmeyen ayaklarıyla, kristal bir vazo gibi bin parçaya bölünmüş onurunun sancılarıyla kıvrana kıvrana gelir, otururdu dostlarının arasına. Kutsanan bir şeye tapınır gibi olurlardı akşam yemeğinin etrafına yığıldıklarında. Zor olan tam da buydu. O içine emek doğramadığı çorbaya kaşık sallamanın, inanmadığı bir Tanrı'ya tapınmak gibi ikiyüzlü ve aşağılayıcı olduğunu biliyordu ve bundan müthiş rahatsızlık duyuyordu.

Memlekete dönmek? Ne yüzle, nasıl?..

Akıp giden bir özel araçtaki genç güzel kadını aldı gözleriyle; koluna taktı bir çırpıda.

"Yok," dedi kendi kendine. "Anasını belleyim böylesi yaşamın... Yaş otuz sekiz... Tam on bir yıl. Ne bir eş, ne bir iş. Üste de kolumu verdim. Hay geçmişini!" Vazgeçti düşünmekten. Kadını uzaklaşan araçtaki koltuğuna gönderdi.

Avucundaki kâğıtta yazılan adres buralarda olmalıydı. Birini durdurdu. Adresi sordu. İyice bir tarif etti adam. Eliyle öteleri göstererek, "Ama önce karşıya geçmen gerekir," dedi.

MUHAMMET ŞENGÖZ

Yeşil ışığın yanmasını bekleyen insanların arasına karıştı. Bulaşıcı bir hastalık yayıyormuş gibi kimselere dokunmamaya, sokulmamaya çalışıyordu. Onların da aynı çabayı harcadığını biliyordu. Bekleşenlere bir lisenin cıvıl cıvıl gençleri karıştı. Bu genç insanlar onun yitirdiği ve hatta çoğunluk hiçbir zaman sahip olamadığı özlemlerini, düşlerini anımsattığından onlara karşı hep korkuyla karışık garip bir kıskançlık duyuyor; onların gözlerine çarpmaktan dehşetli korkuyordu. Bir genç kız, "Bakar mısın?" diye seslendi kendisine; hafiften omzuna dokunduğunu hissetti. Döndü. Genç kız parmakları arasında tuttuğu parayı uzatıyordu.

"Alır mısın?"

"Hayır," anlamına kaşlarını kaldırdı. "Sağ olasın," dedi yutkunarak. "Ben dilenci değilim." Sonra hızla önüne döndü; karşıya geçen kalabalığın arasına katıldı.

"Dilenci değilmiş! Çalımına bakın be," dedi birisi. Bir başkasının kahkahası çalındı ku-

lağına: "Kılık değiştirmiş bir prens!"

Kahretti kendine. Birkaç damla yaş yuvarlandı göz çukurlarından. Burnunu çekti sesli sesli.

"Prens dediğiniz ne bok ki," diye mırıldandı. "İki danayı bile güdemeyen bir dürzü... bi bok gelseydi elinden prens mi olurdu?" Genzini yakan havayı derin derin soludu. Gözlerini çevresinden ayırıp ayaklarının devinimine çevirdi. Bir zaman sonra onları da izlemekten sıkılarak her zaman yaptığı gibi vitrinleri dolaşmaya başladı gözleriyle. O güzelim, el değmez vitrinlerde ne varsa bir bir alıyor, giyiniyor, beğenmiyor, birini çıkartıp bir başkasını sırtına geçirdiğini düşlüyordu. Kimileyin bir etekliği, sutyeni giydiğini düşünüyor; hali gözlerinin önüne gelince belli belirsiz gülümsüyordu. Derken önünden geçtiği pastane vitrinlerindekileri yağmalamaya koyuldu. İyiden iyiye acıkmıştı.

Koca bir yapının önüne gelince durdu. Hanın girişindeki tabelaları okumaya başladı. Asansöre binmedi. Merdivenleri ağır tırmanmaya başladı. Sağlam eliyle gömleğinin dışarı sarkan eteklerini pantolonunun içerisine sokuşturdu aceleyle. Çeki düzen verdi üstüne başına. Kapının kolunu aşağı bastırdı. Küçük ama aydınlık bir odanın bir köşesine yerleştirilmiş bir masa, birkaç sandalye ve masanın yanından başka bir odaya açılan bir kapı vardı. Koltukta oturan iri göbekli adamın yüzünde, leğen gibi geniş yağlı kalçalarını oturduğu koltuktan kurtaramıyormuş gibi sıkkın bir anlatım vardı.

"Ne istemiştin?" dedi, tembel tembel.

"Bir arkadaşım," dedi duraksayarak, "kan satın aldığınızı söylemişti..."

Adam yüzünü buruşturdu. Hafif yana dönerek içeri seslendi. "Hemşire hanım, bir bakıver."

Sonra yeniden kendisine döndü. "Bir banyo yapamaz mıydın?" dedi aşağılayan bir tonda.

Acıların derinleştirdiği kırışıklıklarla dolu olan yüzü daha da soluklaşmıştı. Sendeleyerek merdiven kenarına tutundu. Ağır ağır inmeye başladı. 'Bütün kanımı çektiler sanki." Gömleğinin cebine tıkıştırdığı bir tomar kâğıt parayı düşündü. 'Üç dört gün yeter bu para... Keşke daha önce haberim olaydı...' Gülümsemeye çalıştı. 'Şu Allahın işine bak; üç ay sonra ilk kez kendi paramla arkadaşlarıma yemeği ben ısmarlayacağım. Sonra bir de inadına o simitçiden simit...'

Sokağa çıktı, yürümeye başladı. Öte kaldırımdaki işkembeci geldi aklına. Kulakları uğulduyor, beyni zonkluyordu. Artık bir tabak çorba ve birkaç dilim ekmekten başka bir şey düşünemiyordu.

'Oy başıma saplanan bu sancı...' Sendeleyerek geçti karşıya. İşkembeciye girdi. Gitti, kuytularda bir masaya ilişti. Sanki on araba harç taşımış gibiydi. İşkembesini istedi güçlükle. Gözleri kararıyor, masalar birbiri peşi sıra silikleşip kayboluyor, garsonlar yürürlerken eriyip gidiyorlardı havada. Yumruğuyla gözlerine bastırdı, ovuşturdu.

'Emdiler kanımı... Şimdi iki kaşık attım mı dirilirim...'

Çatal kaşık sesleri beyninin içinde uğul uğuldu. Garson çorbayı ve iki dilim ekmeği önüne koyup uzaklaştı. Hızla kaşığa sarıldı. Sıkı sıkıya kavradığı kaşık sıtmaya tutulmuş gibi esiyordu parmakları arasında. Kolunu bedenine bastırdı. Avucunu sıktı iyice. Elinin titreyişini durduramıyordu. Yutkunarak çaresizlik içinde bıraktı kaşığı. Apak işkembe çorbası kararıyordu. Ekmeğe uzattı elini, yakaladı. Güçlükle ağzına götürüp dişlerini geçirdi ekmeğe. Lokmasını yutamadı. Kafası hızla mermer masaya çarparken tok bir ses duyuldu. Dökülen çorba, sakallarından süzülüyor, dizlerine doğru ılık ılık akıyordu. □

Alper Sezener

J. ya da Yaşamın Saçmalığı

J. HER SABAH YEDİDE UYANIRDI. DÜŞLERİNDEN SIYRILIP DA KENDİSİNİ YAtaktan atması yaklaşık beş dakika sürerdi. On beş dakikada işe gitmeye hazır olurdu. Eğer, tıraş olurken yüzünü kesmediyse –ki zaman zaman dalgınlıkla küçük kazalara kurban gittiği oluyordu– ya da herhangi bir mide sorunu yaşamadıysa –reflü illetinden bir türlü kurtulmayı becerememişti– bu süre hiçbir zaman şaşmazdı: On beş dakika. Kahvaltı yapma alışkanlığı yoktu. Gazete okumaz, ülke ve dünya gündemini anında, sıcağı sıcağına takip etmeyi umursamazdı. Politikaya ya da gündelik saçmalıklara ayıracak vakti olmadığını düşünürdü. Bu yüzden, on beş dakikalık serüven yaşamının ayrılmaz bir parçası oluvermişti. Çoğunlukla, zamanı bile kontrol etmezdi, uyandığında saat yediyi, evden çıktığındaysa yedi on beşi gösterirdi. Otobüs durağına vardığında yediyi yirmi geçer ve otobüse bindiğinde saat yedi yirmi beş olmuştur bile. Kırk beş dakikalık yolculuk sonunda işyerine vardığında üstünden büyük bir ağırlık kalkmışçasına mutlu ve huzurludur.

J.'nin yaşamı zamana bağlı, zamanla yarış halinde geçmektedir. Bir bankada veznedardır J. Rakamlar onun için vazgeçilmez değerleri olan, sıradışı varlıklardır. Her gün, on binlerce kâğıt ve madeni para ile baş başadır. Hesapları hiçbir zaman şaşırmaz, açık vermez, titiz bir personeldir. Çalışma arkadaşları J.'yi biraz tuhaf bulur, sessiz bir tiptir onlara göre. Onu, yaşamı hakkında konuşmayı sevmeyen, gündelik konular ile ilgili detaylardan uzak duran, ilişkilerinde yüzeysel, zeki olmasına karşın sıradan duruşunun altında fazlaca gizem barından biri olarak gördüklerinden genelde sevimsiz bulmaktadırlar.

Öğle yemeği paydosuna kadar J. çevresiyle ilişkisini tamamen keser, iş dışında herhangi bir sohbete katılmaz, amirinin isteklerini anında, harfiyen yerine getirir. İş arkadaşlarından K. arkasından onun taklidini yapmaya bayılır. Zaman zaman ofiste gülüşmelerin olmasına neden olan şey K.'nın söz konusu taklitleridir. J. olan bitenin farkında olsa da her zamanki muğlak tavrıyla görmezden gelir. İşinin başındadır, her şey kontrolü altındadır ve kâğıt tomarlardan kurulu dünyası düzenli bir şekilde işlemeye devam etmektedir. Onun için önemli olan budur: kontrol. Kontrol edebildiği sürece mutludur. Gerisi, sadece detaydır. Yaşamın gri bölgelerine girmekten çekindiğinden olsa gerek aklına gelen kötü düşünceleri her zaman kovmaya çalışır.

Öğle yemeği arasında, bankanın yanındaki lokantaya gider. İş arkadaşlarının gittiği büyük alışveriş merkezinin şatafatlı restoranında bir şeyler yemekten hoşlanmamaktadır.

Aslında, kalabalık faaliyetlerin yorucu etkisinden uzak kalmak, başkalarının yaşamına girmesini engellemek için böyle davrandığının farkındadır. Bu durumu abartıp, dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmamak için basit bir formül bulmuştur. Haftanın iki günü iş arkadaşlarıyla birlikte yemek yer, geri kalan üç gün çeşitli bahanelerle gözden kaybolur ve herkes ofisi terk ettikten sonra hızlıca yemeğini yemeye gider; yine herkesten önce ofise, çalışma masasının başına döner.

Okyanusta bağlantısız bir ada, koca dünyada yalnız bir adam olarak varlığını sürdürme çabasının hiçbir zararı olmadığını düşünmektedir. Yaşam, yalnızlık denilen olumsuz durumu göz ardı etmemize olanak sağlayan türlü maskaralıklara sahip olsa da J. tüm bunlara sırt çevirmenin daha erdemli olduğunu düşünmektedir. Kapı komşusu Bayan D. ise, J.'nin yaşam biçiminden edindiği izlenimlerden yola çıkarak onun psikopat olduğunu düşünmektedir. Herkes, herkes hakkında bir şeyler düşünmekte, konuşmakta masallar ve fanteziler üretmektedir. J. dış dünyanın farkında olan ama eylemsiz olmayı tercih eden yanlarıyla yaşamına devam etmektedir.

Günlerden bir gün amiri J.'yi odasına çağırır. Ofis fısıltılara boğulur. Söylentiye göre, J. şehrin öteki yakasındaki bankaya amir olarak atanmaya uygun bulunmuştur. Amiri, J.'yi iyice süzdükten sonra konuyu açar. J.'nin yüzünde herhangi bir sevinç belirtisi yoktur. Aslında, o kadar soğuk ve boş bakmaktadır ki, güler yüzüyle müjdeyi veren amiri bile J.'nin bu kayıtsızlığı karşısında anlık da olsa dehşete kapılır. Sert mimiklerini takınarak mağrur bir ifadeyle:

"Ne diyorsun peki? Terfi ediyorsun, sevinmeye hakkın var. Senin gibi çalışkan bir personelin görevde yükselmesi sevindirici," der.

J. ise donuk bakışlarını amirinin burnunun üstündeki bene odaklamıştır. Gördüğü tek şey küçük, siyah bir et parçası, aklını kurcalayan ise o parçanın çapıdır. Kafadan hesap yapar, tatmin edici bir sonuca varır varmaz amirinin gözlerinin içine bakarak fısıldar:

"Anlıyorum, biraz düşünmem gerekiyor. Şimdi işimin başına dönmeliyim, izninizle."

Amirin söz söylemesine fırsat vermeden nazikçe odadan dışarı çıkar. Ofisteki çalışma arkadaşları kapının önünde toplanmış, onu tebrik etmek için sıraya girmişlerdir. J. ise, çevresine sıralanmış sahte yüzleri görmezden gelerek masasının başına geçer. Garip davranışlarına alışkın arkadaşları üstelemezler. Onlara göre, ofiste bu şekilde davranacak biri varsa o da J.'den başkası olamaz.

İlk defa o gün J. amirinden izin alıp işyerinden erken ayrılır. Cadde boyunca yürümeye başlar. Caddeden gelip geçen araçların çıkardığı uğultuyu dinler, insanların yüzlerine daha dikkatli bakmaya çalışır ama hiçbir şey hissetmez. Sanki tüm dünya bir anda büyük bir değişim geçirmiştir. On yıldır kontrollü bir şekilde sürdürdüğü yaşamı tehlike altındaymış hissi boğazına düğümlenir. Midesi yanmaktadır. Cebinden çıkardığı ilaç kutusundan bir hap seçer ve çiğnemeye başlar. Düşünceler kafasının içinde dönmekte, kasları uyuşmakta, belirsizliğin kol gezdiği ruhuna panik egemen olmaya başlamaktadır. Varlığına abanan, hesaba katmadığı değişimin sancısıdır. Sancıyı savuşturacak silahlarından yoksundur J. İlk defa büyük bir yoksunluk çekmektedir.

Aynı günün akşamı hastalanır. Ateşi otuz dokuz dereceye fırlar. Âdeta cehennem ateşinde yanıyor gibi hissetmektedir. İki gün boyunca yataktan çıkamaz, telefonlara cevap veremez, ölümcül baş ağrıları çekmektedir. Mide ağrıları da cabasıdır. Elinden geldiğince hiçbir şey düşünmemeye, kendisine biraz zaman ayırmaya kararlıdır. Ne yaparsak yapalım, bazı şeyler kontrolümüz dışındadır diye kendisini avutmaya çalışır.

Üçüncü günün sonunda J. için olağandışı sayılabilecek bir şey olur. Evin kapısı ısrarla çalınır. Yaşamı boyunca evine kimsenin gelmediği J. için gerçekten de sıradışı bir du-

rumdur bu. Önce zil sesi, daha sonra çeliğe değen sert bir cisim sesi yankılanır evin içinde. J. şaşkınlığını gizleyip kapıyı açmaya karar verir. Pijamalarını düzeltip, kapı deliğinden bakar. Loş ışıkta bir adam durmaktadır. Yüzünü pek seçemese de kıyafetinden ve duruşundan tanımadığı biri olduğu konusunda emindir, ama yine de açar kapıyı.

Takım elbiseli adam, simsiyah gözlerini J.'ye dikmiş bakmaktadır. Birkaç saniye bakışırlar. O birkaç saniye birkaç saat gibi gelir J.'ye.

Adam:

"Bay J., merhaba," der. "Ben Sikilowski Armano."

"Peki. Bay Siki."

"Öyle de diyebilirsiniz ama yanlış yerlere gidebilir. Kısaca bana Armano demenizi tercih ederim. İzninizle içeri girebilir miyim?"

Tanıdık bir eda takınan adam karşısında kalkanları indiren J. adamı içeri kabul eder. J. gövdesini ruhuna siper etme eğiliminde önde, adam ardındadır, hızlı adımlarla salona geçerler. Adam, televizyonun karşısındaki geniş kanepenin ortasına oturur; cebinden küçük bir paket çıkarır, özenle açar.

"Sizi tanıyamadım Bay Armano. Geliş sebebinizi öğrenebilir miyim?" diye sormayı o an akıl eder J. Yeni yeni kendine geliyor gibi bir hali vardır.

Armano, gayet rahat bir tavır takınarak:

"Hafıza kartınızı değiştirmeye geldim sevgili J." der.

J., bir komedi filminin içinde olduğu sanısına kapılır. Armano'nun söylediklerinden herhangi bir şey anlamamış olması bir yana, bu pazarlamacı kılıklı adamın hal ve hareketlerindeki oransızlık bir yanadır ve J.'nin panik atağı fiziksel şiddetiyle yanı başındadır. Ne yapacağını bilemez bir halde:

"Hafıza kartı mı?" diye sorar. Sanki kusacak gibi, genzi tahriş eden bir ses tonuyla sormuştur soruyu.

Armano, bacak bacak üstüne atar, oldukça rahattır.

"Evet, bu uzun bir hikâye J. Anlatmaya kalksam da anlar mısın bilmiyorum ama yine de deneyeceğim. Altı yaşındaki bir çocuğa anlatır gibi yapacağım bunu. Bebek adımları. (Kısa, zorlama bir kahkaha atar.) Neyse, sana şimdi birkaç sorum olacak izninle. Çocukluğunu hatırlıyor musun?"

J. Armano'yu tedirgin bir şekilde dinleyip izlerken bir yandan da geçmişi düşünmeye çabalamaktadır. Ne yaparsa yapsın, son on yıldan daha öncesini pek hatırlayamamaktadır. Hafızasını zorlar, çocukluğuna ilişkin herhangi bir anıya rastlayamaz. Ortamın sessizliğini fırsat bilen Armano:

"Hatırlayamaman normal J. Kısa zamanda çok yol aldın. Neredeyse bir insanın tüm özelliklerine sahipsin," diyerek konuşmasını bağlar.

J. korkunç bir baş ağrısına daha tutulur. Bir anda, yaşamına giren ve ismi de tuhaf olan bu adam hakkında hiçbir şey bilmemektedir. Üstelik, söyledikleri karşısında iyice kafası karışmıştır.

Armano devam eder:

"Sen, on yıl önce üretilen J. 119'lardan birisin, dünyada senin gibi tam on dört tane daha J. var. Sizi üreten şirket tarafından her biriniz dünyanın çeşitli ülkelerine gönderildiniz. Hepiniz ayrı görevleri yerine getirebilecek ve zamanla sıradan insanların özelliklerine sahip olacak şekilde geliştirildiniz. On yıllık gelişim sürecini tamamlamış bulunuyorsun. Bankada iyi iş çıkardın. Sanırım, terfi olayı seni biraz gerdi. Sınırlı özelliklerin ve donanımın bir üst seviyeye çıkmana engel oluyor. Doğal olarak güncelleştirilmeye ihtiyacın var. Kendini çok zorlama, bu olağan bir durum. Yarın, kendini çok farklı hissedeceksin,

Alper Sezener
Notos'un genç yazarlarından. Bu öyküsü de gözden kaçırılmaması gerektiğini gösteriyor.

inan bana."

J. komedi perdesinin altında kalıp ezilmiş gibi inler. Canı çıkmış bedeni geride kalmış gibidir.

"Ciddi bir açıklama gibi görünüyor ama mantıklı değil. Ben etten ve kandan yapılmış bir insanım Bay Armano. Beni tanıdığınız belli oluyor. Bu konuda henüz akılcı bir açıklamam yok. Fakat robot olmadığımı rahatlıkla söyleyebilirim."

"Evet, uyum tamamıyla gerçekleşmiş görünüyor. Yalnızca, gerçeği anlayabilmen için bir soru daha soracağım sana. Kız arkadaş edinebildin mi? Yakın bir akadaşın var mı? Fiziksel hisler dışında, sevgi, nefret, üzüntü gibi duygulara sahip misin"

J. duraksar. Hileli bir soruyla karşı karşıya olduğu konusunda emindir.

"Hepsinin ne olduğunu biliyorum, lütfen saçmalamayın," diyerek karşı atağa geçer.

"Bildiğine eminim, ama hissedebiliyor musun?"

Soru, şakağına dayanmış bir silah kadar soğuktur. J., sert bir "hayır"la yanıt verir.

Diyalog yerini tekrar sessizliğe bırakır. J., o kadar net bir ifadeyle "hayır" demiştir ki ağzından çıkan lafa kendisi bile hayret etmiştir. Yaratılmış bir makine olması imkânsızdır. Kitaplardan okuduğu, belgesellerden izlediği kadarıyla robotlar farklıdır. Kusurları onları kolayca ele verir.

"Yanılıyorsunuz," diye yanıtlar. "Robot olsam, şimdiye kadar çoktan fark edilirdi. Farklı biri olmam, insan olmadığım anlamına gelmez."

"Sana robot olduğunu söyleyen oldu mu? Sen bir J. 119 olarak yaratıldın. Geleceğin insanı olarak yani. Böyle şeyleri kafana takmanı istemiyoruz. Zaten, birazdan sana yükleyeceğim yeni yazılımla herşeyi unutacak, yeni işine ve yaşamına devam edeceksin."

J. anlık da olsa umutsuzluğa kapılır. Karşısındaki ya iyi bir yalancıdır, ya da tehlikeli bir deli, ama kesinlikle aptal biri gibi görünmemektedir.

"Madem böyle diyorsunuz, diyebileceğim bir şey kalmıyor. Yalnız mıyım? Neden sevemiyor, nefret edemiyor ya da üzülemiyorum?"

"Yanıtı basit, duygular aktarılabilir şeyler değil. Geliştirmeyi başaramadığımız tek yönünüz bu. Hem gerek de yok değil mi? Kim üzülmek ister ki?"

"Ondan mı yalnızım yani? İnsanlar beni bu yüzden mi tuhaf buluyor?"

"Sanırım evet; ama endişe etmene gerek yok. Öyle deliler var ki dünyada, sadece tuhaf biri olarak anılacaksın. Hiçbir zaman gerçeği bilemeyecekler. Nihayetinde özel olarak geliştirildin."

"Peki, ne zaman öleceğim? Ne olacak bana?"

"Bu kadar sohbet yeter işe koyulalım. Bu kadar soru sormana gerek yok. İşimiz bitince hatırlayamayacaksın nasıl olsa."

Armano paketin içinden küçük bir kumanda çıkarır. Düğmesine basmak için hazırlanmışken J. yüksek sesle bağırır:

"Ya rüyalar ne olacak? Makineler, robotlar rüya göremezler."

Armano, bu sözler karşısında yüzünü buruşturur. Yirmi yıllık meslek yaşamında ilk defa böyle bir soruyla karşı karşıya kalmıştır. Rüyaları hesaba katmamış olması aslında kendi hatası değildir. Şirket, bu zamana kadar ona bu konuda herhangi bir bilgi aktarmamıştır. Dolayısıyla, bu pek de kabul edilebilir bir durum değildir. Üstlik iş tanımında süreç dışı durumlar karşısında hangi şekilde hareket etmesi gerektiği kesin ve net olarak tanımlanmıştır.

"Rüyaları hesaba katmamış olması aslında kendi hatası değildir. Şirket, bu zamana kadar ona bu konuda herhangi bir bilgi aktarmamıştır. Dolayısıyla, bu pek de kabul edilebilir bir durum değildir."

"Rüyalar mı?" der Armano.

"Evet," diyerek hızlı hızlı soluk alıp verir J.

"Ne görüyorsun peki?"

"Issız bir ada görüyorum. Kıyısında küçük bir kulübe var. Bir adam, sırtı bana dönük, yüzünü göremiyorum."

"İlginç."

Tek bir sözcük dökülmüştür Armano'nun ağzından. Kumandayı bırakıp elini beline götürdüğünde J. durumun vahametini anlar. Armano'nun görev tanımında şöyle yazmaktadır: Olağandışı bir durumda riske girilmeyecek ve tüm işlemler durdurulacak: İmha Planı.

J. bir şeyler yapıp içine düştüğü beladan bir an önce kurtulmalıdır; ama rakamların yardımı olmaksızın yapabileceği şeyler o kadar kısıtlıdır ki, çaresiz bir şekilde kalakalır. Geriye doğru hamle yapar ve üstüne saldıran Armano'nun elindeki katı cismin tenine değmesiyle kopkoyu bir çığlık atar. Sonra, çığlık denizi içinde çırpınır, çırpınışları daha da dibe doğru batmasına neden olur ve sahne sanki bir daha hiç aydınlığa kavuşmayacakmışçasına kendi karanlık gövdesine doğru kapanır.

Ertesi gün, J.'nin kaldığı apartman dairesinin kapısı bir grup mavi üniformalı tarafından kırılır. J.'nin cansız bedeni salondaki kanepede boydan boya yatmaktadır. Avucunda sımsıkı duran ilaç şişesinden yere dökülen haplar durumun trajik bir intihar olduğu izlenimini vermektedir. Saçları seyrek, tıknazlığıyla hemen göze çarpan üniformalı diğerlerine dönerek seslenir:

"İntihar etmiş yazık!"

Bütün fazlalıklarını budadığınız zaman ortada kalan özünün hâlâ bir anarşist olduğunu iddia etmekle övünen genç üniformalı, şimdiki durumu gözden geçirmek için salonu kolaçan eder. Tıknaz adama yukardan bakarak saptamasının çok doğru olduğunu söyler. Aslında, doğru ya da yanlış kavramları konusunda kuşkuları vardır. Yine de iş iştir, bildiği tek şey ise en azından şu an için bir intihar vakasıyla karşı karşıya kaldıkları gerçeğidir.

Kısa bir telsiz konuşmasından sonra, evin içini kırmızı üniformalılar doldurur. Yanlarında getirdikleri sedyeye karga tulumba bindirdikleri J.'nin cansız bedenini apartmanın girişinde bekleyen ambulansa götürmek için yanıp tutuşmaktadırlar. Mavi ve kırmızı üniformaların birlikteliği, batmakta olan güneşin de habercisidir.

Ambulans J.'yi şehir hastanesinin morguna götürür, mavi üniformalılar raporlarını tamamlamak için merkez ofise geri döner. Bir dosya daha kapanmıştır. Her şey bir yana, öykünün sonunu gelmesini bekleyen okurlar öfkelidir ve muhtemelen öyküyü okuyup da daha bitirmeden yırtıp atacak bir grup yayıncı erketede mahmuzlarını kuşanmış bir şekilde beklemektedir. Yazar hırçın ve muğlak bir olay örgüsüyle J.'nin kara mizah varlığını onulmaz bir biçimde onarmak arzusundadır. Dilbilimin yetersiz kaldığı çiçek açmış kadavraların gölgesinde, buğulu gözlerle bekleyen J.'nin belli belirsiz durumu güncelleştirilmeyi bekleyen bir bilgisayar yazılımının sistem dışına itilip yalnızlaştırılması gibi, saçmanın gerçeküstü sadizmi neyse odur.

Türlü saçmalıkların ertesinde, J.'nin son durumunu ya da J.'nin içine doğduğu öykünün adamakıllı bir sonla bitip bitmeyeceğini öğrenmek isteyen bir grup öykü fanatiği, yazarın evini basar. Her türlü darp, şiddet ve tecavüzün yaşandığı tam bir günden sonra, fanatiklerden oluşan büyük grup ile yazardan oluşan tek grup arasında bir uzlaşmaya varılır. J. ölmeyecekti. Yaşaması gereken bir karakterdir J. Sadece, birazcık daha heyecana ihtiyacı vardır.

"Anlaştık o zaman!" diye haykırır yazar, kaleminden sızan düşük yoğunluklu kan, Akdeniz'in serin sularından fırlayan fokun pürüzsüz tenine değmektedir. Fanatiklerin yüz-

leri ışıldar, ışık büyür, koca bir kütleye dönüşür ve sahne aydınlığın simgesi haline gelir.

Ertesi gün –ki kimse hangi günün ertesi olduğunu kestirememektedir artık– J. on beş dakikada kahvaltısını yapar, giyinir ve kendisini sokağa atar. Her zamanki gibi otobüse tam zamanında yetişir. Kırk beş dakika içinde banka binasının içindedir. Ardında kurulu imparatorluklar bırakarak şef koltuğuna kurulur.

"Motor!" diye bağırır.

"Motor babandır," der yazar.

Her şeyin bir sonu olduğunu bilen J. kahkahayı basar. Elinde kocaman bir Küba purosu tutmaktadır. Koltuğuna iyice yaslanır, ayaklarını dosya dolabının üstüne uzatır. Keyfine diyecek yoktur. Gömleğinin cebinden çakmağını çıkarıp purosunu yakar. Aymaz, umursamaz, mutlu ve huzurludur.

O an, büyük bir patırtı kopuverir, sahne yazarın kafasına düşer ve öykü sonsuz bir J. çizerek mor bir alacakaranlığa boyanır. □

Birsen Ferahlı eleştiriyle başladı

Eleştiriyle doğru dürüst kimse ilgilenmezken, eleştiri yazılarıyla başladınız yazmaya? Niçin?
Okuduğum kimi kitaplar üzerine yazmak, "yazarak düşünmek" gibi bir şey benim için. Yapıtla birlikte çıktığım zihinsel yolculuğu yazıyorum. Metne olabildiğince nüfuz etmeye, kendi dış gerçekliğimi geçici olarak terk ederek metnin yazınsal gerçekliğinde dolaşmaya çalışıyorum. Metinle aramdaki bu alışveriş çağrışımlarla, yazınsal ya da gerçek dünyaya ait türlü bağlantılarla, 'ben'i oluşturan prizmadan yansıyanlarla çoğalıyor. Sonuçta ortaya çıkan yapıya, nesnel bir eleştiriden çok, –yapıtın tamamlanma aşaması olan okur-metin etkileşimini de kapsayan– öznel denemeler denebilir.

"Bizde eleştiri var mı?" sorusu sizi ilgilendiriyor mu?
19. yüzyıldan günümüze bireysel çabaların sonucunda sürdürülen bir eleştiri ortamımız var. Bu sorudaki 'bizde' nitelemesi, eleştirinin diğer ülkelerdeki durumuyla bizdeki durumu arasında bir kıyaslamayı akla getiriyor. 'Yazar', 'yapıt', 'okur', 'yayıncılık', 'edebiyat dergileri', 'okullardaki edebiyat eğitimi', 'toplumun kitapla ilişkisi' ve 'eleştiri' âdeta fizikteki 'birleşik kaplar kanunu' gibi, birbirini etkileyen, birbiriyle ilintili bileşenler. Bu nedenle, diğer ülkelerde edebiyat ortamını oluşturan farklı unsurları göz ardı ederek, yalnızca eleştiri üzerinden kıyaslama yapmak işlevsel gelmiyor bana.

Mehmet Rifat'ın hazırladığı *Bizim Eleştirmenlerimiz* kitabında 120 eleştirmen konu ediliyor. Nerede bu eleştirmenler?
Dergilerdeki yazılarda ya da yayımlanmış kitaplarda ulaşabildiklerimi izliyorum.

"Nesnel eleştiriden çok, öznel denemeler."

Yakın gelecekte neler yapmayı tasarlıyorsunuz?
Okuma ve yazma uğraşım sürecek.

Monsieur Bovary'nin Masumiyet Müzesi

Ethem Alpaydın

Sadece yazarlar da değil belki. Bizler, sıradan insanlar da, akşamları kendi zihnimizdeki *Masumiyet Müzesi*'nin çatı katında uykuyu beklerken bir o nesne çıkar karşımıza, bir bu. Geçmişimizden, belleğimizin ağından çıkarıp o günü, bu olayı, şu kişiyi aklımızda evirir çeviririz.

Mario Vargas Llosa, Flaubert'in Madame Bovary adlı romanını incelediği Daimi Sefahat başlıklı kitabında şöyle yazar: "Neden kurgusal gerçekliğin bazı eşyaları belleğimizde etten kemikten insanlar kadar net ve anlamlı kalır? Çünkü hareketsiz dünyadan sökülmüş ve yukarı bir payeye yükseltilmişler, saklı bir psikoloji, mesaj iletme veya duygu uyandırma yeteneği gibi hiç tahmin edilemeyecek özellikklerle öyle bezenmişlerdir ki bu onları hareketsiz, taşlaşmış, kör, dilsiz bedenlerine rağmen, derin bir can, gizli bir hayat taşırlarmış gibi gösterir." (DS, s. 128)

Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* böylesi eşyaların hikâyesidir: "İlk sevişmelerimiz sırasında saatini dikkatle üzerine koyduğu sehpa yanı başımdaydı. Üzerindeki küllükte Füsun'un bastırıp söndürdüğü bir sigara izmariti olduğunun bir haftadır farkındaydım. Bir ara onu elime aldım, küflü yanık kokusunu kokladım, dudaklarımın arasına koydum, yakıp içecektim (ve belki bir an aşkla o olduğumu düşünecektim), ama sigaranın biteceğini düşünerek vazgeçtim. İzmaritin onun dudaklarının değmiş ucunu, tıpkı bir yaraya dikkatle pansuman yapan şefkatli bir hemşire gibi, yanaklarıma, gözlerimin altına, alnıma, boynuma hafif hafif dokundurdum. Gözümün önünde mutluluk vaat eden uzak kıtalar, cennetten çıkma sahneler, annemin çocukken bana gösterdiği şefkatten kalma hatıralar, Teşvikiye Camii'ne Fatma Hanım'ın kucağında gidişim canlandı." (MM, s. 176)

Balo dönüşünde yolda buldukları sigara kutusu, Emma için sonraki günlerde balodaki ihtişamı ve orada görüp özendiği insanları hatırlatır: "Çoğu zaman Charles evde yokken dolaptan, çarşafların arasında sakladığı yerden yeşil ipek sigara kutusunu çıkarırdı. Bakar, açar, hatta astarının mineçiçeği ve tütün karışımı kokusunu içine çekerdi. Acaba kimindi? Vikontun mu? Belki de metresinden bir hediyeydi. Gül ağacından bir çerçeveye işlenmişti, güzel küçük bir şey, bütün gözlerden saklı, özenli bir işçinin bukleleri üzerine dökülürken bir sürü saat emek verilmişti. Bezindeki dikişlerin üstünden

sevgi nefesleri geçmiş, iğne her teğelinde bir umut veya anıyı tutturmuştu, ipeğin birbirine sarılmış tüm iplikleri aynı sessiz ihtirasın devamıydı. Ve sonra bir sabah Vikont kutuyu yanına almıştı. Acaba şöminelerin geniş raflarının üstünde, çiçek vazolarının ve Pompadur saatlerinin ortasında dururken aralarında ne konuşmuşlardı? Kadın, Tostes'taydı, adamsa şimdi Paris'te, uzakta! Acaba bu Paris nasıl bir yerdi? Ne kadar muğlak bir isim! Sessiz tekrar etti, zevk için; büyük bir katedral çanı gibi kulaklarında çınladı; gözlerinin önünde ışıldadı, hatta makyaj kaplarının etiketlerinin üstünde."

Madame Bovary'nin son sayfalarında, Emma intihar ettikten sonra Charles borçlarını ödemek için diğer her şeyi elden çıkarırken bir tek Emma'nın eşyalarından ayrılamaz. Kemal, Füsun'un ölümünden sonra ondan kalanlarla bir müze oluşturmayı planlar: "Masumiyet Müzemi gezenler orada sergilediğim eşyalara, düğmelere, bardaklara, Füsun'un taraklarına ve eski fotoğraflara şimdi karşılarında var olan şeyler gibi değil, benim hatıralarım gibi bakmalıdırlar." (MM, s. 468)

Emma ve Füsun birbirlerine benzer. Biri romanlardaki, diğeri filmlerdeki hayatlara özenir. Emma Marki'nin balosunda, Füsun Kemal'in nişanında sonradan hep eksikliğini hissedeceği zengin hayatı yakından görür. Sıkıştıkları hayattan güzellikleriyle çıkış ararlar. Kurtuluşu etraflarındaki erkeklerde arar ama bulamazlar. (Homais'nin çırağı Justin/bakkalın çırağı Ali, Emma/Füsun'u her yaştaki erkeğin çekici bulduğuna işaret eder.) Sonunda hem Emma, hem Füsun hayal kırıklığına uğrar ve intihar eder.

Kemal çapkın bir Rodolphe gibi başlar ama sonradan evcimen bir Charles'a dönüşür. Başarılı bir babanın hırslı olmayan oğludur. Annesiyle sevdiği kadın arasında kalır hep. Füsun, Kemal'le değil Feridun'la evli olsa da evin erkeği, aileye bakan, para getiren, akşamları aileyle yemek yiyen, onları gezmeye götüren Kemal'dir. Masumiyet Müzesi, Monsieur Bovary'nin hikâyesidir.

Eğer öyleyse, her roman bir Masumiyet Müzesi'dir aslında. Eşyaları Kemal gibi cebine koyup yürümez belki yazarlar, ama her tecrübe, her nesne onu rahatsız edip belki aylar, belki yıllar sonra o nesneyi, o ânı kurgusal olarak tekrar yaratarak yeniden yaşamaya itmez mi?

Hem Flaubert, hem Pamuk'ta eşyalar canlanırken kişiler de nesneleşir, fiziksellikleriyle, dış görünüşleriyle ortaya çıkarlar. Füsun'un bedenini Kemal parça parça, boynu, göğüslerinin üstü, uzun bacakları gibi ayrı uzuvlar, nesneler olarak algılar. Chevrolet ile şoförü Çetin arasındaki fark kaybolur. Füsun'un sarı boyalı saçı, romanın başında Kemal'e sattığı çanta gibi taklit bir nesnedir.

İnsanlar eşyaya dönüşürken binlerce, milyonlarca öbür kopyalarından ayırt edilemez hale gelirler. Emma, Rodolphe veya Homais

kadar, Füsun, Kemal veya Nesibe Hala da klişedir. Aktris olmak isteyen fakir ve güzel kız, onu baştan çıkarmaya çalışan zengin erkek, dikiş dikerek ailesini geçindiren kadın, hepsi sıradandır. Füsun ve Kemal'in hikâyesi yazlık sinemalarda seyrettikleri Türk filmleri kadar bildiktir. Ama bu sıradanlıklar, ikı romanın da sanat değerini etkilemez. Flaubert bir mektubunda yaşamdaki her şeyin yaratıcılık için hammadde olabileceğini yazar: "Bir zamanlar şekerin yalnız şeker kamışından geldiği sanılıyordu. Şimdiyse neredeyse her şeyden çıkarılabiliyor; aynısı şiir için de doğru. Onu da ne olursa olsun her şeyden oluşturabiliriz, çünkü her şeyde, her yerdedir: İçinde düşünce içermeyen madde yoktur, ve dünyayı, işleyişini eserlerimizde canlandırmamız gereken bir sanat eseri olarak görme fikrine kendimizi hazırlayalım." (DS, s. 217) Başka bir mektubunda Flaubert, "Bütün konular iyi veya kötü olabilir, nasıl işlendiklerine bağlı olarak; bazen en kaba olanları en iyi olabilir," der. (DS, s. 219)

Julian Barnes, Flaubert'i şöyle savunur: "Okurlar, yazarların hayatlarından şikâyet ettiklerinde –neden böyle yapmadı, neden gazetelerde bu konuyu tartışmadı, neden hayatın daha fazla içinde değildi– gerçekte daha basit, daha kendini beğenmiş başka bir soru sormuyorlar mıdır: Neden bize daha çok benzemiyor? Ama eğer bir yazar bir okur gibi olsaydı, okur olurdu, yazar değil; işte bu kadar basit."

Bir roman yoktan var olmaz. Her yazar, kendi tecrübelerinden, hayatından, ona önemli gelen konulardan, onu etkileyen olaylardan, anlardan hareket eder. "Okuduğumuz şeyin hem yazarın hayal gücünün ürünü olduğunu, hem de şu yaşadığımız dünyanın malzemesiyle yapıldığını biliriz," der Orhan Pamuk bir konuşmasında. Bu malzemeyi, olayları ve anları simgeleyen eşyaların yan yana geldiği yerdir Masumiyet Müzesi. "Zaten romanın ve müzenin amacı, hatıralarımızı içtenlikle anlatıp mutluluğumuzu başkalarının mutluluğu haline getirmek değil midir?" (MM, s. 376).

Eğer öyleyse, her roman bir Masumiyet Müzesi'dir aslında. Eşyaları Kemal gibi cebine koyup yürümez belki yazarlar, ama her tecrübe, her nesne aklında bir küçük yer etmez mi, onu rahatsız edip belki aylar, belki yıllar sonra o nesneyi, o ânı kurgusal olarak tekrar yaratarak yeniden yaşamaya, anlamaya, belki böylece öç almaya veya kendini haklı çıkarmaya itmez mi? "Oysa hayatımızdaki utanç verici şeyler bir müzede sergilenirse, hemen gururlanılacak şeylere dönüşürler." (MM, s. 572).

Sadece yazarlar da değil belki. Bizler, sıradan insanlar da, akşamları kendi zihnimizdeki Masumiyet Müzesi'nin çatı katında uykuyu beklerken bir o nesne çıkar karşımıza, bir bu. Geçmişimizden, belleğimizin ağından çıkarıp o günü, bu olayı, şu kişiyi aklımızda evirir çeviririz. Müzemizin koridorlarında dolaşırken henüz tablo asılmamış duvarlara bakar, boş camekânları uzaktan seyreder, gelecekte neler sergileyeceğimizi merak eder ve en önemlisi, en sonunda, müzenin kapanma vakti geldiğinde, Kemal gibi mutlu olup olmayacağını sorarız. □

Mario Vargas Llosa, *The Perpetual Orgy: Flaubert and Madame Bovary*, Farrar & Straus & Giroux, 1986. (DS)

Orhan Pamuk, *Masumiyet Müzesi*, İletişim, 2008. (MM)

Gustave Flaubert, *Madame Bovary*, 1857.

Julian Barnes, *Flaubert's Parrot*, Picador, 1984, s. 132.

Orhan Pamuk "Kars'ta ve Frankfurt'ta" başlıklı konuşma. *Babamın Bavulu*, İletişim, 2007, s. 73.

Kabuktaki Çatlak

İlahi Komedya'da Bütünsellik ve Parçalanma

Birgül Oğuz

Dante'nin cehenneminde korkunç olaylara tanık oluruz. İnlemeler, yakınmalarla dolu ve "her ışığın sustuğu" bu yerde, leş kokan çamurlarda debelenen ölüler, içinden çığlıklar yükselen mezarlar, kan dolu bir ırmağa kirpiklerine dek batmış ruhlar..

"Yaşam yolumuzun ortasında
karanlık bir ormanda buldum kendimi,
çünkü doğru yol yitmişti."

İlahi Komedya'nın bu ilk üç dizesinde sözü edilen karanlık orman, aklın, inancın ve ahlakın el etek çektiği "dünya"dır. Acı ve serzeniş içinde bir ruh, yolunu kaybettiği bu yerde, sıkıntı ve korku içinde ilerlemektedir. Ancak geçit vermeyen karanlık orman dört yandan sarmıştır onu; ıssızlığı, korku salan vadileri ve açlıktan kudurmuş gibi bakan gözleriyle.

"Karanlık orman"ın, metin boyunca bizimle doğrudan konuşan anlatıcı sesin (bir gölge yazar olarak Dante'nin) olgunluk yaşlarına denk düşen bir günahkârlık, "yoldan çıkma" dönemini imlediği yorumunu yapabiliriz. Yani "karanlık orman" dünyanın değil, Dante'nin içine düştüğü buhranın metaforudur, diyebiliriz. Ancak ister dünyanın, ister Dante'nin deneyimlediği bir buhranın metaforu olsun, "karanlık orman" insan yazgısının simgesel bütünlüğüne işaret eder: Yolların yitirilebilirliğine, dünyanın rayından çıkabilirliğine. Aynı zamanda, bir kavşak işlevi görür: Bir biçimde yolunu yitirip kendini karanlık ormanda bulan kişinin önünde üç yol vardır: Kötülük, tövbekârlık ya da iyilik. Yani Cehennem, Araf ve Cennet.

Georgy Lukacs *Roman Kuramı*'nda, epik ve epik öncesi türlerin "anlamın hayata içkin olduğu", çünkü işbölümü ve uzlaşmanın henüz parçalanmadığı bir dünyanın anlatımı olduğunu söyler. İnsanın dünyayla kurduğu bilinç ilişkisinin radikal bir kopuşa uğramadığı, şeylerin yerli yerinde durduğu bir dünyadır bu. Hayat ve anlam arasında aşılmaz bir uçurum yoktur ve anlamın dünyası kavranabilir. Modernizmin başat edebi türü romansa, insan bilincindeki radikal kopuşun ifadesidir. Epik, zaten var olduğu kabul edilen bir bütünlüğü dillendirirken; roman çoktan yitirilmiş bir bütünlüğü vaat eder ve geri almaya çalışır. Roman bireyselliğin ve aşkın bir yurtsuzluğun temsiliyken, epik anlamlı bir bütünlüğü temsil eder:[1]

> Türdeş bir dünyadır bu; insan ve lünya, "ben" ve "sen" arasındaki ayrım bu türdeşliği bozamaz. (...) İnsan, kendi üzerine dönen biçimlerin ortasında tözselliğin tek taşıyıcısı olarak yalnız değildir: Kendisi töze ne denli sahipse, öekilerle olan ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan yanlar da (sevgi, aile, devlet) aynı oranda tözle doludur. (...) İnsanın ne yapması veya ne olması gerektiği ise, insan için yalnızca bir pedagoji meselesidir, insanın henüz yuvasına ulaşmamış olduğu gerçeğinin bir ifadesidir. (...) İnsan maddeyi tözden ayıran uzaklığın utancını taşımaktadır, kendini öze daha da yaklaştıracak maddesiz bir yükselişle arınacaktır; önünde uzun bir yol uzanıyordur, ama yine de kendi içinde bir uçurum yoktur.[2]

Tam da simgesel bir bütünlüğe işaret ettiği, hatta onu içerdiği için *İlahi Komedya* bir epiktir. Öznesi insanlık; mekânı, evreni simgeleyen bir küçük evren olduğu için epiktir. Hayat ve anlam arasındaki kopukluğu, hayatı fiilen aynalayan bir öte dünyada aştığı ve ge-

çersiz kıldığı için epiktir.[3] Hiçbir soruyu yanıtsız bırakmadığı için epiktir.

İlahi Komedya, insanı anlama yaklaştıracak bir yolculuğun hikâyesidir. Kahramanın varmayı amaçladığı ve ait olduğu bir yer vardır. Oraya ulaşmak için yol boyunca karşısına çıkacak göstergeleri iyi okumalıdır. Bu bir öğrenme ve karar verme yolculuğudur. Sonu ne olursa olsun, *İlahi Komedya*'nın kahramanı yurtsuz ve yalnız değildir. Hiçbir ölümlünün geçemeyeceği kapılardan tanrıların izniyle geçip ölüler dünyasına varan; orada atalarıyla karşılaşan; dünyanın geçmişini, şimdisini ve geleceğini onların ağzından dinleyen ve ölümlülerin dünyasına bir bilge olarak dönen epik kahramandan hiçbir farkı yoktur. Tanrıların kılavuzluğu söz konusu olduğunda, dünyanın ezici üstünlüğü karşısındaki varlığı ne kadar güçsüz olursa olsun, zafer onun için hâlâ olasıdır.

Tanrıların henüz terk etmediği, parçalanmamış bir dünya sunar Dante. Evet, ikili bir yapısı vardır, belli belirsiz de olsa bir çatlak taşır orta yerinde; ama bütünselliğe ulaşmayı başarır yine de:

> Anlamın hayata içkinliği Dante'nin dünyasında mevcuttur ve varlığını sürdürür; ama ancak öbür dünyada: Aşkın olanın kusursuz içkinliğidir bu.
>
> Hayatın olağan dünyasında uzaklık, aşılamayacağı noktaya dek artar; ama bu dünyanın ötesinde, her kaybolmuş gezgin ezelden beri onu bekleyen yuvaya kavuşur; yeryüzünde sessizliğe gömülen her yalnız ses, onu içeren, ona bir ahenk kazandıran ve onun aracılığıyla ahengin kendisi olan bir koro tarafından orada beklenmektedir.[4]

*

Jorge Luis Borges, *Dantevari Denemeler*'inden "Dördüncü Kantonun Soylu Şatosu"nda şöyle bir saptama yapar:

> William Beckford'un Vath Vathek'inin (1782) son sayfalarında tanıştığımız Ateş Kalesi yazın tarihinin gerçekten korku veren ilk cehennemidir. Yazında tanıdığımız cehennemler arasında en bilge olanı 'Komedya'nın acılar dolu krallığı ise korkunç bir yer değildir; korkunç olaylara sahne olan bir yerdir. Bu ayrımı yapmak çok önemli.[5]

Korkunun temel tetikleyicisi tekinsizliktir. Nedenini, niçinini bilemediğimiz; mantıki neticelerine vardıramadığımız bir durum, olay, "şey" karşısında kapıldığımız duygudur korku. Korkunun nesnesi müphemdir, "ne o ne bu" olandır. Şeylere ille de bir düzen atfetmeye çalışan insan bilincinin işleyişini bütün muğlaklığı ve "ne idüğü belirsiz"liğiyle sekteye uğratır, bozar, hatta paramparça eder. Dil, dünyayı kavrayabilmek için onu anlaşılır parçalara bölerken ve her parçayı tek tek adlandırır ve sınıflandırırken, çift kutuplu, her şeyi bir öbürünün değili kılan dikotomik bir

anlam evreni yaratır. Müphemse, bu çift kutuplu anlam evreninin karşısına bir üçüncü kutup, dille kavranamayan çünkü dilsel olmayan bir boyut olarak dikilir. Tedirginlik ve korku yaratır. Açıklanamadığı sürece de tekinsizliğini korur; yani ehlileştirilemez.

Dante'nin cehenneminde korkunç olaylara tanık oluruz. Uçsuz bucaksız bir korku karnavalıdır bu. İnlemeler, yakınmalarla dolu ve "her ışığın sustuğu" bu yerde, leş kokan çamurlarda debelenen ölüler, içinden çığlıklar yükselen mezarlar, kan dolu bir ırmağa kirpiklerine dek batmış ruhlar görürüz. Ancak tüm bu ruhları bu korkunç işkencelere çarptıran Yasa gayet açıktır; bu yüzden olanlara bakarken kapıldığımız duygu korku değil; tiksinme, acı ve acıma olur. Öyle şaşmaz bir bütünlük içindeyizdir ki, ehlileştiremediğimiz, anlam veremediğimiz hiçbir şey kalmaz. İşkencenin nedeni, niçini bellidir; her şey yerli yerindedir, çünkü suç ve ceza örtüşmektedir.

Dante bu hikâyenin hem yaratıcısı hem de tanığıdır. Ve onunla birlikte bizim de tanıklık ettiğimiz bu işkencelerin tek yargıcıdır aslında. Ama okuruyla denklik ilişkisi kurarak, şeylere bizimle birlikte bir daha bakarak gerçek yargıcın kendisi olduğunu unutturur. Oysa dünya Tanrı için neyse, yapıt da ozan için odur. Ve kendini, yarattığı âleme katan bir tanrıdır Dante. Ama yarattıkları karşısında şaşkınlıkla kalakalan, acz içinde sararıp solan, bükülerek ağlayan ve her an yolunu kaybetmeye teşne bir Tanrı'dır aynı zamanda.

Onca korkunç şeye sahne olmasına karşın bir an olsun bizi korkutmayan, çünkü "şaşmaz bir bütünsellik"in, her şey ve herkes için genel geçer bir yasanın ifadesi olan Cehennem'e biraz daha içeriden bakalım şimdi. Cehennem'in yedinci dairesinin ikinci bölmesine inelim; oradaki ruhların hikâyelerini dinleyen Dante'yi izleyelim.

İlahi Komedya, insanı anlama yaklaştıracak bir yolculuğun hikâyesidir. Kahramanın varmayı amaçladığı ve ait olduğu bir yer vardır.

XIII. KANTO

Dante ve kılavuzu Virgil, başkalarına şiddet uygulayanların haşlandıkları kan ırmağını geçer ve içinde tek bir patika olmayan bir ormana girer. Eğri büğrü dalların, zehirli dikenlerin arasından yürürler. Dört yandan iniltiler, sızlanmalar duyarlar. Olduğu yerde kalakalır Dante: Tüm bu bedensiz sesler nereden gelmektedir? Elini uzatır ve bir böğürtlen çalısının dalını koparır. Çalı bağırır: "Niçin kopardın beni?"

Bir ruh kendi kendine kendi bedenini terk ettiğinde, Cehennem'in yedinci çukuruna yollanır; toprağa düşer ve düştüğü yerde bir tohum gibi kök salar. Bunlar, hüzünlü uçurumla çevrili acılı ormanın, yara aldıklarında acılarına pencere açılan ve acılarını kanayarak anlatan ağaçlarıdır.

Dante ve Virgil öfke içinde bağıran ruha hikâyesini sorduğunda, ağacın gövdesindeki yaradan kan ve sözcükler aynı anda akmaya başlar: Söz konusu kişi İmparator II. Federigo'nun önde gelen adamlarından, hukukçu ve ozan Pier della Vigna'dır. İhanetle suçlanıp tutuklanmış, gözleri oyulmuş ve uğradığı bu haksız muameleye dayanamayıp başını zindan duvarlarına çarparak kendini öldürmüştür.

Dante, bu acılı ruhun çektikleri karşısında büyük bir hüzne kapılır. O da, birçokları gibi, Pier della Vigna'nın suçsuzluğuna inanmış olanlardandır. Öyle bir hüzündür ki duyduğu, konuşacak gücü bulamaz kendinde. Sessizliğe gömülür. Çünkü Pier della Vigna, haklı olduğu halde, intihar ederek kendini haksız kılmıştır. Çekeceği işkence sonsuzdur. Kurtuluş umudu yoktur. Bağışlanmayacaktır. Kıyamet günü geldiğinde o da öbür ruhlar gibi yeryüzüne dönüp bedenini geri alacaktır; ama bedeninde ikamet edemeyecektir:

> "Ötekiler gibi biz de kalıplarımıza döneceğiz,
> ama hiçbirimiz onları giymeyeceğiz
> doğru olmaz insanın çıkardığı şeyleri alması.
>
> Buraya sürükleyeceğiz onları,
> ıç karartan bu ormanda her gövdeyi,
> ruhumuzun bulunduğu böğürtlene asacağız."

Yasa açık ve kesindir: İntiharcı bu korkunç işkenceyi hak eder. Öyleyse Pier della Vigna da bu işkenceyi hak etmektedir. Ancak öyle midir gerçekten? Çünkü, onun kendini neden öldürdüğünü anladığımız anda, içimize bir haksızlık duygusu yerleşir. Tıpkı Dante gibi biz de büyük bir hüzne kapılırız.

Borges, benzer bir denklemi "Katiller" ve Raskolnikof arasında kurar. Katiller kavramı bir genellemeyken, Raskolnikof, *Suç ve Ceza*'yı okuyanlar için gerçek bir kişidir:

Gerçek yaşamda tam anlamıyla katiller diye bir şey yoktur; anlatılarda beceriksizce aynı gruba sokulan bireyler vardır. Bir başka deyişle, Dostoyevski'nin romanını okuyanlar, bir anlamda, kendilerini Raskolnikof'un yerine koyarlar ve "işlediği cinayeti" kendi özgür istemiyle işlemediğini, önleyemediği bir dizi olayın onu cinayeti işlemeye zorladığını bilirler.[5]

Borges'in bir Dostoyevski kahramanını örnek vermesi oldukça anlaşılır: İlahi Yasa'daki bu onulmaz çatlağı Dostoyevski kadar sorgulayan bir başka yazar bulmak güç. Bu denklemin bizi götüreceği tek bir yer var artık: "Adaletsiz olmayan ceza yoktur."[7]

Ancak Dante bir 19. yüzyıl romancısı değildir. *İlahi Komedya* kahramanı Dante de gördükleri karşısında bir 19. yüzyıl roman kahramanı gibi isyan etmez. Keder, acı ve merhamet duyar yalnız.

İşte tam da burada bir paradoks belirir:[8] Dante, Cehennem'de çekilen acıların ve orada acı çeken ruhların bir listesini vermekle yetinebilirdi. Ancak şiir o zaman basit bir kataloğa dönüşürdü. Bunun yerine, günahkâr ruhların itiraflarını ve hikâyelerini müthiş etkili bir dille anlatmayı tercih eder Dante. Böylece metni kuru ve didaktik bir katalog olmaktan kurtarır ve okurunu yalnızca bakan değil aynı zamanda özdeşlik kuran birine dönüştürür. Hikâyelerin ne de olsa denkleştirici bir gücü vardır, anlatanı ve dinleyeni ortak bir zeminde özdeşleştirir. Komedya'nın anlatıcısı ve kahramanı Dante de dinlediği hikâyelerle özdeşlik kurar. Gördükleri ve duydukları karşısında yılgı ve kederle bayılması, gözyaşlarına boğulması, derin sessizliklere gömülmesinin nedeni budur. Verdiği tepkiler, birkaç istisnanın dışında, İlahi Adalet'in öngördüğü Yasa'yla örtüşmez.[9] Elinde değildir; kendini komedya kahramanları arasına kattığı ve Yasa'ya içeriden bakmaya başladığı anda bakış açısı değişmiştir.

Ancak aynı Dante, hikâyelerini dinlediği ruhları Cehennem'e kapatarak, hiçbir biçimde örtüşmediği kutsal adaletin bir temsilcisi, hatta onun yargıcı hâline gelir. Kendini günahkârlara arka çıkan kişi olma suçundan kurtarır böylece. Kurtarır kurtarmasına da, başa çıkılamaz bir paradoksun tıpkı bir yarık gibi metnin ortalık yerinde belirmesine de engel olamaz: Dante, Pier della Vigna'yı anlar ama onu bağışlamaz. Yasayla örtüşemez ama onu savunur. Suç ve ceza arasındaki kopukluğu görür ama bu kopukluğu sorunsallaştırmaz. İşte yine, tam da bu nedenlerle *İlahi Komedya* bir epiktir. Dünyanın ikili yapısı şiirde ne denli belirgin olursa olsun bu ikiliği tümcü bir yasa içinde erittiği, bu kopukluğu böylece aştığı ve kendi "şaşmaz bütünlük"ünü her koşulda kollayıp gözettiği için bir epiktir. Ama içeriğin değil, biçimin başarısıdır bu.

İlahi Komedya'nın bu çözülemez paradoksu, kabukta beliren bir çatlaktır. Kabuk kapsayıcılığını, kendine yeten dünyasını, bütünselliğini yitirirken, çatlaktan başka metinler, kendi yarımlıklarının, dünyayla uzlaşmazlıklarının bilincinde olan metinler sızmaya başlar. Koruduğu, çünkü henüz yitirmediği bütünselliği yaşatmak adına; anladığı halde bağışlamayan; hayatla anlam arasındaki kopukluğu gördüğü halde bunu sorunsallaştırmayan Dante, yerini, bir başka kahramana bırakır: Tanrıların terk ettiği bir dünyada aşkın bir yurtsuzluğun ifadesi olarak yaşayan ve girdiği her savaş meydanında yenilmeye mahkûm bir savaşçıya; parçalanmış bir deneyimin öznesine; insan bilincindeki radikal kopuşun ete kemiğe bürünmüş hali olan "yerinden edilmiş" ve "teselli edilemez" modern kahramana.

İlahi Komedya tam da bu yüzden son epiktir. □

[1] Orhan Koçak, Lukacs'ın *Roman Kuramı*'na yazdığı "Sunuş" yazısında kuramın kısa bir özetini bu terminolojiyle verir.

[2] Georgy Lukacs, *Roman Kuramı*, Çev: Cem Soydemir. Metis Yayınları, İstanbul, Mart 2003. ss. 42-43

[3] a.g.e., s. 75.

[4] a.g.e., s. 67.

[5] Jorge Luis Borges, *Dantevari Denemeler/Shakespeare'in Belleği*, Çev: Peral Bayaz Charum. İletişim Yayınları, İstanbul, 1999. s.19.

[6] a.g.e., s.41.

[7] a.g.e., s.42.

[8] Bu saptamayı Borges'in "Merhametli Cellat" adlı denemesinden esinlenerek yapıyorum. Bu yazıda Borges *İlahi Komedya*'nın dördüncü kantosundan yola çıkarak "çözümü olmayan paradoks"a işaret eder. A.g.e., ss. 39-42.

[9] age, s.17.

ÜMİT ÜNAL

"Kitabı ilk okuyuşumda dehşet içinde kaldım."

Sinema ile edebiyat arasındaki ilişkinin kesintiye uğraması bile düşünülemez. Bu arada hemen her zaman, edebiyat yapıtlarının sinemaya aktarılırken yitirdiklerinden söz açılır ama sinemanın verdiği ödünler de var elbette. Ümit Ünal, Hasan Ali Toptaş'ın belki adından en çok söz edilen romanı **Gölgesizler**'in filmini de benzer kaygılarla yaptı. Sonunda, bir edebiyatçı yönetmenden söz ediyoruz...

SEMİH GÜMÜŞ

Hasan Ali Toptaş'ın *Gölgesizler* romanının filmini yapma düşüncesi nasıl oluştu? Siz mi düşündünüz, başkası mı önerdi?

Gölgesizler'i film yapma fikri öncelikle yapımcı Hakan Karahan'ın. Kitaptan çok etkilenmiş, onunla çalışan bir arkadaşım da senaryo/yönetmenlik için beni önermiş. **Niçin *Gölgesizler* de, Hasan Ali Toptaş'ın öteki romanlarından biri de-**

Hasan Ali Toptaş'ın **Gölgesizler** romanı, Ümit Ünal'ın senrayosu ve yönetmenliğinde sinemaya aktarıldı.

Gölgesizler gücünü ve ilginçliğini, Hasan Ali'nin belirsizlikleri olağanüstü bir incelikle kurgulamasından alıyor. Romanda birçok şey, ilk okuyuşta belirsiz kalıyor, ancak kitabı bitirdikten sonra, ikinci kere okuyunca ve uzun uzun düşününce taşlar yerine oturuyor.

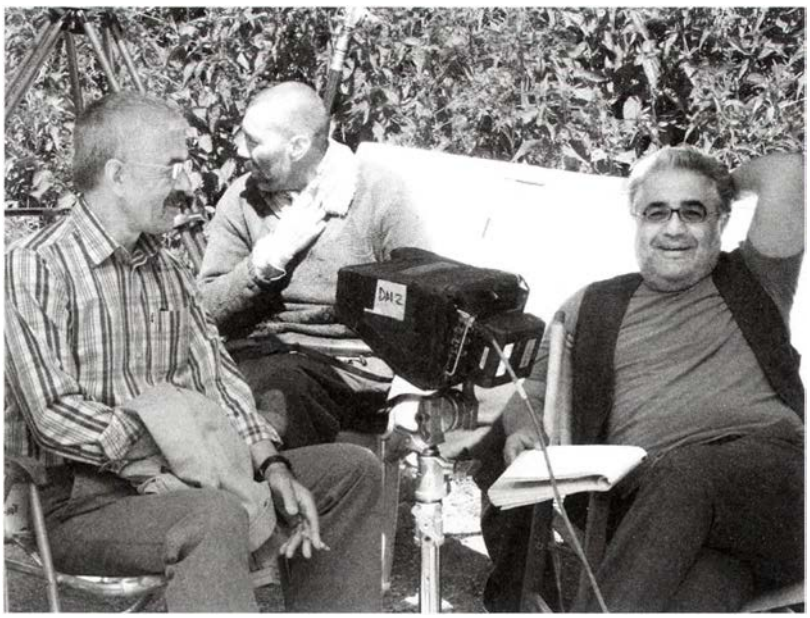
Ümit Ünal filmin çekimi sırasında, Selçuk Yöntem ile.

ğil? Bunu, bir romanın filmini yapmak için hangi unsurlara baktığınızı belirterek açıklar mısınız?

Gölgesizler karmaşık yapısı içinde bir yönetmenin arayıp da bulamayacağı kadar çok aksiyonu, çatışmayı, gerilimi, derinlikli karakteri bir araya getiriyor. Hakan Karahan *Kayıp Hayaller Kitabı*'nın da haklarını satın almıştı, ama bence o roman daha çok iç aksiyona dayalı ve benim sinema anlayışım içinde uyarlanması çok daha zor, hatta imkânsız bir roman. *Gölgesizler* bana bir yandan klasik hikâye kalıplarına, karakter gelişimi ve dramatik çatışma kurallarına çok uygun bir film yaparken aynı zamanda da hepsine meydan okuyabileceğim iddiasını ve fırsatını sundu. Burada anlatılan hikâye beni çok derinden yakaladı ve canımı acıttı. Kendi yazdığım bir hikâye kadar içten hissettim. Kitabı ilk okuyuşumda dehşet içinde kaldım. Birincisi olağanüstü iyi ve cesur bir roman olduğu ve Türkiye'de yazılabilmiş olduğu için. İkincisi de ben böyle bir işin altından nasıl kalkarım korkusu hemen karşıma dikildiği için. Çünkü *Gölgesizler* bence uyarlaması çok zor bir kitap. İlk anda teklifi reddetmeyi bile düşündüm. Ama bir cesaret geliyor işte insana...

Öte yandan, çoğu kez zorlu kurguları, bazen de anlaşılması belli bir çabayı gerektiren içerikleri yüzünden, Hasan Ali Toptaş'ın romanlarının sinema filmine dönüştürülmesinin zor olduğu söylenemez mi?

Senaryoyu yazarken çektiğim acıları burada anlatmaya kalkarsam bir arabesk şarkıya benzeyebilir. Yazdığım senaryoda ben romana bir yorum getirmek zorunda kaldım. *Gölgesizler* gücünü ve ilginçliğini, Hasan Ali'nin belirsizlikleri olağanüstü bir incelikle kurgulamasından alıyor. Romanda birçok şey, ilk okuyuşta belirsiz kalıyor, ancak kitabı bitirdikten sonra, ikinci kere okuyunca ve uzun uzun düşününce taşlar yerine oturuyor, her ayrıntının manalı olduğunu anlıyorsunuz. Ama benim inandığım sinema anlayışına göre, seyirci romandaki ölçüde belirsiz bırakılmış bir dramatik yapıyı kaldıramaz. Birçok değişiklik yaptım: Romanın ilk yarısı ileri-geri atlamalı bir zaman kurgusuyla işliyor. Öncelikle o kurguyu değiştirdim, daha kronolojik bir hikâye anlatımı izledim. Bir de, romanda bir suç var ama kesin bir "suçlu" yok, ben bir suçlu seçtim ve tüm dramatik yapıyı bunun üzerine kurdum. Bunun daha açık anlaşılması için romanda var olmayan bir iki şey ekledim. Muhtar'a bir hilkat garibesi oğul yarattım mesela. "Ayı"yı gerçek bir ayı değil, herkesin inanmayı seçtiği bir hayal ya da yalan, bir rivayet haline getirdim. Romanda zaten var olan politik alt yapıyı biraz daha belirginleştirdim. Bir de yapım olanakları ve teknik koşulların dayattığı değişiklikler de vardı. Filmdeki köyde kar yağmıyor mesela, onun yerine kavak tozları her yeri kaplıyor; çünkü kısıtlı bütçeyle koca bir

Sinemamız, ticari boyutu büyüdükçe vahşi tacirler tarafından ele geçirildi. Eskiden de kendi yağıyla kavrulan bir sinemaydı. Şimdiki gibi cahil ve TV dünyasının şartlanmalarıyla malul seyirciyi suistimal etmekten başka bir şey bilmeyen kötü niyetli tüccarların eline geçmemişti.

ekibi iki mevsimde o sete taşımak zordu. Ama kavak tozları filmin yapısı içinde bambaşka bir mana kazandı. Meşhur "Kar neden yağar, kar?" sorusu da başka bir şeye işaret eder oldu. Sonuçta ortaya çıkan film, *Gölgesizler*'den çıkabilecek filmlerden sadece biridir. Bir başka yazar/yönetmen gelse bambaşka bir senaryo üretebilir, bu romanı bambaşka yorumlayabilirdi. *Gölgesizler* o ölçüde engin bir kitap. Kitabı okumuş ve sevmiş tüm seyircileri, bambaşka bir filmle karşılaşacakları konusunda uyarmak isterim. *Gölgesizler* filmi, kitabın ruhuna ve dokusuna çok bağlı ve saygılı ama kitaptan farklı bir film. Benim *Gölgesizler* yorumum, ya da "cover"ım diyelim.

Senaryoyu yazarken Hasan Ali Toptaş ile birlikte çalıştınız mı, yoksa yazardan tamamıyla bağımsız olmayı mı seçtiniz? Sizin yeğlediğiniz yol daha çok nasıldır?

Hasan Ali Toptaş büyük bir cömertlik örneği gösterdi ve, "Film yönetmenindir," diyerek beni tamamen serbest bıraktı. Hakan Karahan ile ilk metin üzerinde anlaştığımızda senaryoyu Hasan Ali'ye yolladım ve küçük ayrıntılar üzerinde yazışıp onun istediği düzeltmelerin tümünü yaptım. Mesela senaryoda sık sık "kaçmak" lafını kullanmıştım bilmeden, Hasan Ali, "Bu, kaçışların değil kayıpların kitabı," dedi, tek tek bütün "kaçma" sözlerini ayıklayıp "kaybolma" ile değiştirdim. Bunun gibi birçok ayrıntı üzerinde karşılıklı yazıştık. Ama filmin bütününde beni tümüyle serbest bıraktı, elbette onu her aşamada bilgilendirerek tamamen özgür çalıştım.

Filmin vizyona girmesi sanırım yaklaştı. Sonuç şu anda size nasıl görünüyor? Bir filmi tamamladıktan sonra duyduğunuz pişmanlıklar, eksiklik duyguları olur mu?

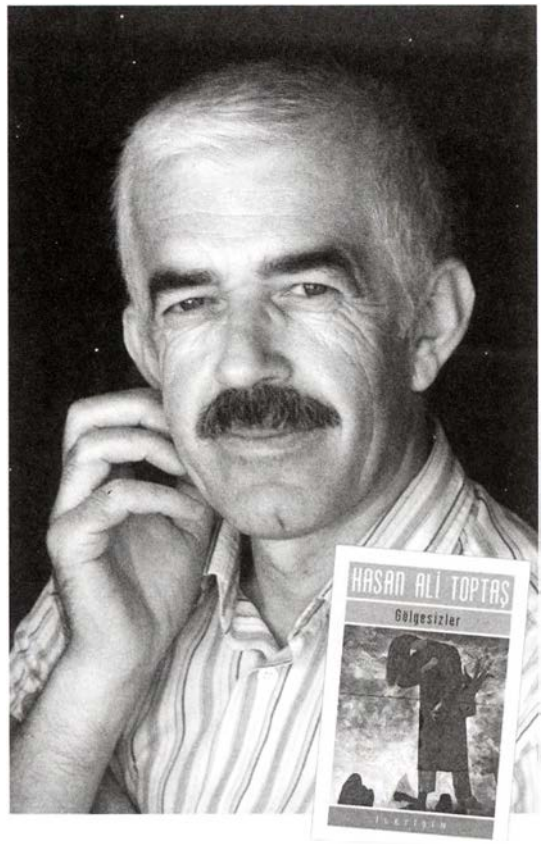
Sinemamız ve kötü niyetli tüccarlar

Türkiye'deki sinema dünyasının sizi tedirgin ettiğini sanıyorum. Elbette düş kırıklıkları da yaşamışsınızdır. Ama sinema dünyası da hep böyle, uyumsuz, kaotik, sorunlu bilinir. Sizin eleştirileriniz başlıca hangi noktalarda beliriyor?

Ben sinemayı ve iş ahlakını Atıf Yılmaz, Ertem Eğilmez, Halit Refiğ gibi ustaların yanında öğrendim. Bir manada, ticari bir sinemanın içine doğdum ve orada büyüdüm, sonra yavaşça kıyıya doğru, ticari olmayan bir sinemaya doğru kaydım. Çünkü sinemamız, ticari boyutu büyüdükçe vahşi tacirler tarafından ele geçirildi. Eskiden de ilkel bir sinemaydı ama kendi yağıyla kavrulan, mütevazi ve temelde iyi niyetli bir sinemaydı. Şimdiki gibi cahil ve TV dünyasının şartlanmalarıyla malul seyirciyi suistimal etmekten başka bir şey bilmeyen kötü niyetli tüccarların eline geçmemişti. Bence sinemamız yaratıcılık sorunlarını aştı. Çok iyi yönetmenler yetişti, oyuncular, teknik kadro, herkes aslında dünya çapında. Ama şu an sinemanın ticaretini yapanlar, paranın yönetimini elinde bulunduranlar henüz dünya standartlarında değil. Onlar da sinema yaratıcıları kadar kendilerini geliştirdiğinde Türkiye sineması gerçek bir atılım yapacak. Bu yüzden *Gölgesizler*'in yapımcısı Hakan Karahan'ın sinema dünyasına girişini çok olumlu buluyorum, mevcut yapımcılardan çok farklı bir profil çiziyor.

HASAN ALİ TOPTAŞ

"Film seyircisi için karanlık, roman okuru için ışık gerekiyor."

Bir yazarın romanının sinemaya aktarılması nasıl bir duygudur?

Bunu ilk kez yaşadım. Kırklareli'nin Karadere köyüne çekimleri izlemeye gittiğimde, birdenbire roman kahramanlarımın arasında buldum kendimi. Muhtar karşıda oturuyordu, Cennet'in oğlu oradaydı, bekçi köy kahvesinin önündeki tahta sandalyedeydi ve Güvercin, üstü başı yırtık, tozlar içinde yanımdan geçiyordu. Heyecanlandım ister istemez. Çok farklı bir duygu.

Yoğun anlamları nedeniyle sinemaya aktarılması zor romanlar yazıyorsunuz. Sonunda istediğiniz gibi bir film olmama endişesini taşımadınız mı?

Tabii, insan ilkin biraz duraksıyor. Ben de duraksadım. Daha sonra, serin serin düşününce, endişelenmenin yersiz olduğu sonucuna vardım. Çünkü, film ve roman iki ayrı disiplin. Dilleri farklı, malzemeleri farklı, algılanış biçimleri farklı. Zaten, film seyircisi için karanlık, roman okuru için ışık gerekiyor. Dolayısıyla, ilk anda duyduğum endişeden kurtuldum. Senaryoyu da birkaç kez gördüm. Ayrıca, Ümit Ünal'ın daha önceki çalışmalarını biliyorum ve bu yüzden de ona güveniyorum.

Bu arada sinemacılardan size gelen yeni öneriler de var...

Evet, önümüzdeki yıllarda bir romanım daha filme çekilecek, film hakları alındı.

Her filmde mutlaka olur. Ama bu filmde kafamdaki şeye gerçekten çok yaklaştım diyebilirim. Gerçekten çok sevdiğim bir film oldu.

Öyle görünüyor ki, yaptığınız film ne denli nitelikli olursa olsun, büyük gişe başarıları öncelikli hedefiniz değil. Sözgelimi bu filmde hem epeyce iddialı bir kadroyla çalıştınız, hem de meraklı kamuoyunda iddialı bir filmin geldiği kanısı var, ama siz bunların dışında duruyorsunuz...

Ben üzerime düşen görevi yerine getirdim, iyi bir film yaptığıma inanıyorum. Bundan sonrası yapımcının, dağıtımcının, tanıtımcının işi.

Niçin *Gölgesizler*'den bir film yaptığınızı size sormayacağım, çünkü siz de bir edebiyatçısınız. Yayımlanmış bir öykü kitabınız, iki romanınız var. *Kuyruk* adlı romanınızdan bu yana da yedi yıl geçmiş. Yoksa yaratıcı yazarlık artık yaşamınızın bir parçası olmaktan çıkmak üzere mi?

Edebiyat benim hayatımda sinema kadar yer tutan bir şey. İyi bir okur olduğumu düşünüyorum. Ama edebiyat eserleri yazmak, sinema yapamadığım ve kendimi çok sıkışmış hissettiğim zamanlar yaptığım bir şeydi. Anlatmak istediğim şeyler vardı ama onları film yapamıyordum. O günlerde yazdım, bir çare bir çıkış bulmak için. Ama kendimi bir edebiyatçı saymadım, gerçekten sevdiğim ve saydığım edebiyatçılarla karşılaştırınca kendimi hakir gördüm. Aklımda hikâyeler, uzun hikâyeler var tabii ki. Ama bunları sinema olarak hayal etmeyi seçiyorum.

Çok çalıştığınızı sanıyorum, en azından dışarıdan öyle görünüyor. Bize günlük yaşantınızdan biraz söz eder misiniz?

Eğer bir film için çalışıyorsam, ki çekim öncesiyle sonrasıyla en az bir senelik bir süreç demek, yirmi dört saatim o filme bağlı oluyor. Senaryo yazımı, hazırlık, çekim, kurgu ve post-prodüksüyon bütün vaktimi alıyor. Son iki yıldır şanslıydım, iki film üstüste geldi, gerçekten kesintisiz ve çok çalıştım. Arada reklam işleri de yapıyorum. Ama bazı günler de çok tembel geçiyor. Eğer üzerinde çalıştığım bir film yoksa veya ara vermişsek, herşey sakin bir eğlence üzerine kurulu oluyor. Tabii eğlence derken so-

nuçta yine okumak, film seyretmek, müzik, vb. Arada bolca yolculuk oluyor, festivaller için, araştırma için ya da keyif için. İşim dışında oldukça sıradan ve sıkıcı denebilecek bir hayatım var.

Edebiyat dünyamız...

Gölgesizler'in üretildiği ve okurunu bulduğu bir ülkenin edebiyatı bence bütün sınavlarını geçmiş, başarıyla "mezun" olmuş bir edebiyattır. Dünya ölçeğinde yazarlarımız, şairlerimiz var. Edebiyatımız dünyada hak ettiği ilgiyi buluyor mu? Ülkemizde yeterince okura ulaşıyor mu? Ne yapmak gerekir? Bunları bilemem, edebiyatla ilgim sadece okur düzeyinde.

Sinemada istediklerinizi yapmanızın önüne çıkan ilk engeller nelerdir?

Elbette para ve parayı kontrol edenler. Parayla sorun hallolursa yazmak ve çekmek benim için daha kolay ve çok zevkli.

Bu arada okurlarımız her zaman merak eder: Siz hangi filmleri, yönetmenleri, yazarları kendinize çok yakın görüyorsunuz?

Nabokov (Tüm Eserleri), Bilge Karasu (*Göçmüş Kediler Bahçesi*), Sait Faik (Bütün Hikâyeleri), Orhan Pamuk (*Kara Kitap*, *Masumiyet Müzesi*), Leyla Erbil (*Gecede*), Perec (*Yaşam Kullanma Kılavuzu*), Gombrovicz (*Pornografi*, *Ferdydurke*, *Atlantik Ötesi*, *Kozmos*), Márquez (*Yüzyıllık Yalnızlık*), Kafka (her şeyi), Coen Kardeşler (tüm filmleri), Fellini (tüm filmleri), Gondry (*Eternal Sunshine*), Cuaron (*Y tu Mama Tambien*, *Children of Men*)... Bunlar ilk aklıma gelenler.

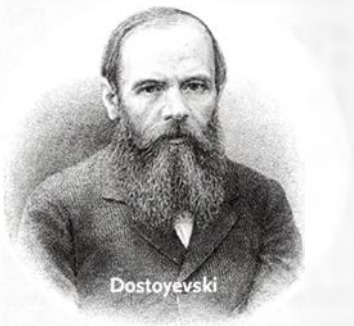
***Gölgesizler*'den sonra tasarılarınızdan söz eder misiniz?**

İki film projesi var. Hangisinin öne geçeceğini şimdilik bilmiyorum. □

Hangi kitapları okumak zorundayız?

Cemal Bali Akal

Niteliksiz Adam, Musil
Seksek, Cortázar
Ada ya da Arzu, Nabokov
Alef, Borges
Ecinniler, Dostoyevski
Moby Dick, Melville
Hamlet, Shakespeare
Don Quijote, Cervantes
Ağustos Işığı, Faulkner
Dönüşüm, Kafka
Maldoror'un Şarkıları, Lautréamont
Gulliver'in Yolculukları, Swift
Odysseia, Homeros
Leopar, Lampedusa
Gargantua, Rabelais
Bütün Öyküleri, Çehov
Justine, Sade
Çimen Yaprakları, Whitman
Peter Pan, Barrie
Günaha Son Çağrı, Kazancakis
Zamanımızın Bir Kahramanı, Lermontov
Babalar ve Oğullar, Turgenyev
Caligula, Camus
Yalnız Bir Avcıdır Yürek, McCullers
Öyküleri, Salinger

Dostoyevski

Kazancakis

Celâl Üster

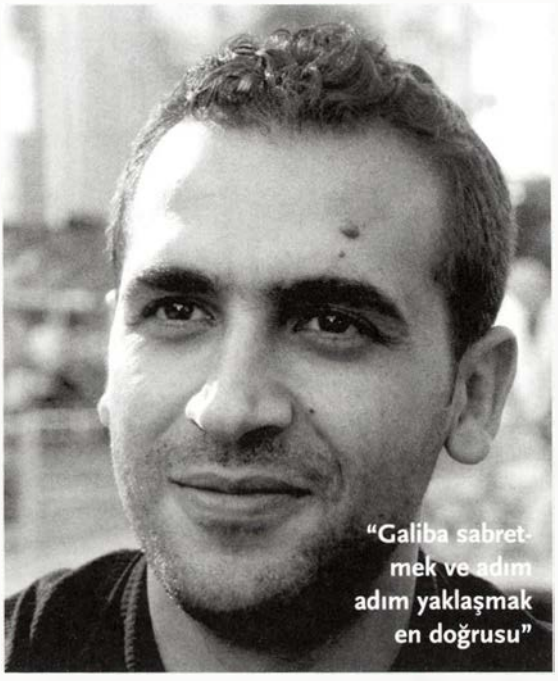
Ben kitap adı yerine yazar adı vereyim:
Shakespeare ve Dostoyevski. İnsanoğlunun, yaşamın ve dünyanın tüm hallerini bulabilirsiniz bu iki yazarın yapıtlarında.

Shakespeare

Murat Özyaşar *Ayna Çarpması*'nı yayımladı

Birkaç yıldan beri dergilerde yayımlanan öyküleriniz, sonunda *Ayna Çarpması* adlı kitabınızla bir bütün olarak okurun önüne çıktı. İlk kitabınızı yayımlamak zor mu oldu?

Öykülerimi bir dosya haline getirip önemli bulduğum bir yayınevine göndermek yerine, ilkin dergilerde görülmek, sınanmak istedim. Bu nedenle beş öykümü bir dosya halinde *AdamÖykü*'ye gönderip "İlk öykümün *AdamÖykü*'de yayımlanmasını istedim, hepsi bu!" diye bir not ekliyorum. Böylelikle ilk öyküm yayımlanmış oldu. Öykülerin yayımlanıyor oluşu, yayınevine de referans olur, diye düşündüm. Dosyamı gönderdiğim bir yayınevinden altı yedi aylık bir bekleyişin ardından, öykülerin okunmuşluğuna dair hiçbir ibare bulunmayan şöyle bir yanıt aldım: "İki yıla kadar kıpırdamayacak durumdayız. Sevgiler..." Sonrasında dosyamı Doğan Kitap'a gönderdim ve olumlu yanıt aldım. Galiba sabretmek ve adım adım yaklaşmak en doğrusu. Çünkü, ilk kitabı yayımlatmak uzun hikâye.

Hem Diyarbakır'da yaşayıp hem de siyasetin gölgesinde kalmayan, geleceği olan öyküler yazıyorsunuz.' Bu ikisi arasında çatışmayı nasıl çözüyorsunuz?

Güzel bir soru bu, çok çalışılması gereken bir yerden. Öykülerin Diyarbakır'da yazıldığı doğrudur. Ancak, bu öykülerin sadece Diyarbakırlı olduğu söylenemez. Yazılanları yazarın yaşadığı yerle sınırlı tutmamak gerekir. Çünkü, edebiyatın şehri yoktur. Sonuçta sadece başımızdan geçenleri değil, aklımızdan geçenleri de yazıyoruz. Tüm bunlardan daha önemlisi, siyasal söylemin kolaycılığına düşmeden edebiyattan ödün verilmemesi gerekliliğine inanıyorum.

En çok etkilendiğiniz yazarlardan ve nedenlerinden de söz eder misiniz?

Dilerseniz bu soruya kitap adlarıyla yanıt vereyim: *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları*, *Göçmüş Kediler Bahçesi*, Nurdan Gürbilek'in tüm kitapları, *Aylak Adam*, *Gölgesizler*, *Korkuyu Beklerken*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Kara Kitap*, *Hakkâri'de Bir Mevsim*, *Kambur*, *Aziz Bey Hadisesi*, *Geyikler Annem ve Almanya*, *Kara Anlatı Yazarı*, *Sevda Sözleri*, *Yas Yüzükleri*, *Hasar Ayini*, *Sırtımdaki Ölüler*, içinde "Raci" geçen tüm Cemil Kavukçu öyküleri ve tabii ki edebiyat dergileri... Bana müthiş bir okuma keyfi yaşattıkları ve ellerimi hatırlattıkları için fazlasıyla sevdim, etkilendim. Bunun yanı sıra Sema Kaygusuz, Faruk Duman, Behçet Çelik ve Barış Bıçakçı ilgiyle izlediğim öykücüler.

Sema Kaygusuz İsveççede

Sema Kaygusuz'un ilk romanı *Yere Düşen Dualar* Almanca ve Fransızca'dan sonra şimdi de İsveççe'ye çevriliyor.

Yere Düşen Dualar'ın İsveççesi ülkenin saygın yayınevlerinden Ersatz tarafından 2009 sonbaharında yayımlanacak. Butik bir yayınevi olan Ersatz, yöneticilerinin yayın dünyasındaki uzun yıllara dayanan birikimlerinin meyvesi olarak 1994 yılında kuruldu. Başlangıçta yayın çizgisini Rusça ve Almanca'dan çeviri eserlerle tanımlayan Ersatz, ilerleyen yıllarda Fransız, Çek ve Hollandalı yazarlarla da yayın kolleksiyonunu zenginleştirdi. Ersatz, yüksek nitelikli edebiyata verdiği önem, eser çevirilerinde gösterdiği özen ve ülkenin önde gelen grafik tasarımcısı Christer Jonson'la işbirliğinden doğan şık kitap tasarımlarıyla İsveç'in önemli eleştirmenleri ve edebiyat otoriteleri tarafından oldukça sevilen ve değer verilen bir yayınevi. Ersatz'ın yazarları arasında Rainer Maria Rilke, Andrei Platonov, Boris Pasternak, Maria Tsvetaeva, Maria Tarkovskaya, Elfriede Jelinek ve Harold Pinter gibi isimler yer almakta. Sema Kaygusuz ise yayınevinin ilk Türk yazarı.

FRANKFURT KİTAP FUARI'NIN ARDINDAN

Artılar eksilerden çok değildi...

Türkler, Türk dinleyicilere konuştu ama onlar da dinlemedi. Türkiye'de yapılsa da bu panellere pek gelen olmazdı. Söyleyecek sözü olanlar bunu kavga çıkararak değil, bu ve benzeri bir platformda söyleseydi, belki çıkan olayların da önüne geçilebilirdi.

Z. Heyzen Ateş

Frankfurt Kitap Fuarı öyle anlatmakla anlaşılabilecek boyutlarda bir etkinlik değil. Dünyadaki bütün yayın sektörünü bir arada görebileceğiniz, birinci elden neler olduğunu keşfedebileceğiniz ve eğer yayıncıysanız çok iyi anlaşmalar yapabileceğiniz bir yer. Bunları ve benzeri ayrıntıları gazetelerde ve dergilerde okuyorsunuz, okuyacaksınız. Ben ilk kez giden biri olarak, bana daha önce söz edilmeyen ayrıntılardan söz etmek istiyorum –ki bu ayrıntılardan bazıları Türkiye'nin bu yıl konuk ülke olarak eksik yaptığını düşündüğüm konuları da içeriyor.

Önce yemekler!

Bunlardan en önemlisi yemekler. Yanlış duymadınız, uzun zamandır yediğim en enfes yemeklerden bazılarını fuara katılan ülkelerin standlarına ilgi çekmek ya da bir tür prestij gösterisi olarak sundukları ziyafetlerde yedim. Örnekse, yemekler olmasaydı, size Abu Dabi standından bırakın neler olduğunu söylemeyi, sanırım standın yerini bile söyleyemezdim. Ama öyle enfes bir sunum vardı ki, yemeğinizi yiyip yayınevi editörlerinin yaptıkları kitap tanıtımlarını dinliyordunuz.

Meksika –her yıl yaparlarmış zaten– tekila dahil enfes alkoller eşliğinde klasik Meksika yemekleri sundu. Meksika'dan gelen yayıncıların toplu olarak yer aldıkları standa hâkim olan dil İspanyolcaydı –anladığım kadarıyla hedef pazarları başta İspanyol yayıncılar olduğu için. Öbür tarafta da burritolarını yiyen Amerikalı yayıncılarla sohbet eden editörleri görebiliyordunuz.

Aynı şey Kanada için de geçerli. Gerçi onlar somon füme sundu ama olsun. Beş saat koridor koridor dolaştıktan sonra birini dinlemek için size sunduğu yemekten daha geçerli bir neden düşünemiyorum.

Bilin bakalım başka kim somon füme tarzı –ekmek dilimi üzerine bir dilim salam/somon vb.– yemek sundu? Türkiye. Daha doğrusu *Hürriyet* standı –en azından kalaba-

lık onun önündeydi. Baklava börek sunalım demiyorum ama... en azından insanları toplayan bir etkinlikti.

Eşantiyonlar

Fuarın tanıtım amaçlı bir etkinlik, ticari bir olay olduğu düşünülecek olursa, eşantiyonların gücünü küçümsememelisiniz. Övünerek söylüyorum ki, bunda en başarılı Ticaret Odası oldu. (Bir yayınevi söyleyeceğimi sanıyor olmalısınız.) Ticaret Odası'nın dağıttığı valizimsi tekerlekli kutular her yerde, yerli yabancı herkesin elindeydi. Amerikalıların ve İngilizlerin yer aldıkları bölümde de Türkiye'ye dair benim görebildiğim tek şey bu oldu.

Yayınevlerinin çoğu –yabancılar– üstlerinde yazarlardan özlü sözler olan çantalar hazırlamıştı. Herkes broşür topladığı için böyle şeyler oldukça hayat kurtarıcı olabiliyor. Ama bir tür valiz hazırlamak bence gerçekten iyi düşünülmüş, iyi uygulanmış bir fikirdi. Bir kitap fuarında onca yayıncı arasından en işe yarar fikrin Ticaret Odası'ndan çıkması ne anlama gelir, onu bilmiyorum.

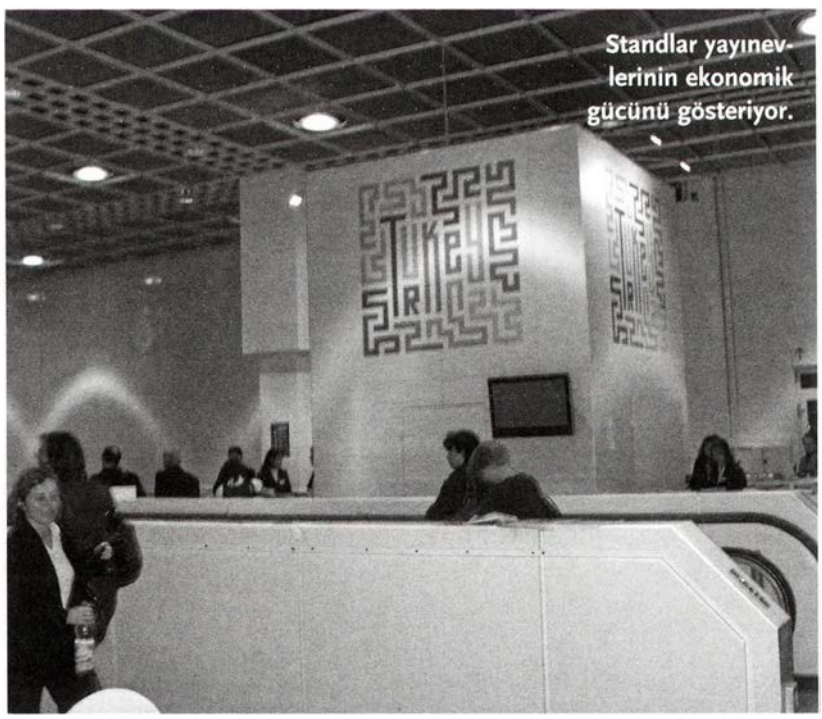
Panellerimiz

Panellerimiz –ilk üç gün ve denk düştüğüm panellerden söz ediyorum ama varsayımda bulunurken hatalı çıkacağımı sanmıyorum– boştu. Türkler, Türk dinleyicilere konuştu ama onlar da dinlemedi. Türkiye'de yapılsa bu panellere pek gelen olmazdı. Söyleyecek sözü olanlar bunu kavga çıkararak değil, bu ve benzeri bir platformda söyleseydi, panel konuları buna göre seçilseydi, belki çıkan olayların da önüne geçilebilirdi. Ama belkiyle gemi yürümüyor, o yüzden benimkiler de boş laflar olmanın ötesine geçmiyor.

Fuara gelenler ne kazandı, gelmeyenler ne kaybetti, bunun da hesabını tutmak güç. Benim teliflerle ilgili yaptığım görüşmeler iyi geçti ama fuara gitmeyip e-mailler halletseydim de iyi geçerdi. Orada olmam insanların yüzümü görmesi –ve önceden yazıştığım bazı editör ve menajerlerin kadın olduğumu görüp şaşırması– dışında, işlevsel değildi. Türkiye konuk ülke olmasaydı benim için bir şey değişir miydi? Hayır. Bu durumu avantajı olarak kullanabilecek sınırlı sayıda yayınevi var –Türkçe yapıtların yabancı dile çevrilmiş baskılarına sahip olan ve bunların haklarını ellerinde tutan yayınevlerinin sayısı, en çok yirmiydi. Onlar için nasıl geçti, Türkiye'nin bu fuardaki pozisyonundan yararlanabildiler mi, bilmiyorum. Gördüğüm kadarıyla Metis'in önü kalabalıktı, hattatlıkla ilgili kitapların yer aldığı bir yayınevine ilgi vardı. Ama ben öbür taraflarda kendi işlerimin peşinde koştuğumdan bunlar üstünkörü bilgiler.

Standlar

Bir yayınevinin ekonomik gücünü en iyi ortaya koyan şey standlarının konumu, görünüşü, büyüklüğü. Mondadori, Gallimard ve Planeta gibi yayın grupları standlarıyla

Standlar yayınevlerinin ekonomik gücünü gösteriyor.

Fuarın önemli konularından
Elektronik Yayıncılık

Fuarın organizatörleri uluslararası bir anket aracılığıyla insanlara elektronik yayıncılık hakkındaki görüşlerini sormuş. Böylece yazar ve yayıncıların, elektronik kitap, film endüstrisini etkileyen korsan DVD'ler gibi sonuçlar doğurur mu, yoksa satışları mı yükseltir gibi sorulara getirdikleri yanıtlar da bir araya toplanmış. Fuara katılan 30'dan çok ülkeden gelen 1000'den fazla katılımcının katıldığı ankette çıkan sonuçlardan bazıları çok ilginç. Buna göre:

Çin'in elektronik yayıncılıktaki konumunun güçlenmesi bekleniyor.

2018'de ağırlıklı yayıncılık e-kitaplar üzerinden olacak.

E-kitaplar son altmış yılda yayıncılıkta yaşanan en önemli gelişme.

göz kamaştırıyordu. Pazarlık etmek ya da görüşmek için gelen editör ve yayıncılarla kendi editörlerinin hem herkesin ortasında hem de herkesten uzak durarak görüşebilecekleri biçimde tasarlanmış yarı açık kabinler, karşılama masaları ve dekorasyon. İtalya'nın kitaplar, pencere ve İtalya bayrağı formatında hazırladığı afişler, insanda hayranlık uyandırıyordu. Ama ben bizim tasarımı da (kitap içermemesi gibi ufak bir ayrıntıyı saymazsak) beğenenlerdenim. O yüzden benim beğenimi rahatlıkla göz ardı edebilirsiniz. Bizim afişler fuar alanında değilse bile, şehirde enfes duruyordu.

Orhan Pamuk'un konuşması

Orhan Pamuk'un yaptığı konuşma fuarın en çok konuşulan konularından biriydi. 301'i eleştirmekten devlet sansüründen sürgüne gitmek zorunda kalan yazarlara değinişine kadar pek çok ayrıntı, hem fuara katılan yabancı yayıncılar arasında çok konuşuldu hem de basında büyük yer tuttu. Kimileri bu konuşmayı çok yönlülüğün bir parçası olarak görürken, kimileri de gereksiz olarak değerlendirdi. Ben konuşmayla ilgili haberleri *New York Times*'ta okudum –yapıldığında orada değildim ama sonrasında yayıncılarla yaptığım görüşmelerde ne kadar sık, konuşmayı nasıl bulduğumun sorulduğu düşünülecek olursa, geri kalan etkinliklerden çok daha ses getirdiğini söyleyebilirim. Bence Türkiye adına bu konuşmanın böyle yapılması önemli bir artı puandı, slogan bir metin olmadığı tepkilerden belliydi ama herkesin kaygısı kendine tabii. Eleştirel düşüncenin var olabildiğini göstermek: tek bir konuşma bunun kanıtı sayılamaz belki ama bu bile önemli. Yeri ve zamanı mıydı derseniz, başka bir iki olayı düşündüğümde, evet; onlarla karşılaştırıldığında yeri ve zamanıydı, çünkü biçimi –yine ne yazık ki ikinci el bilgi kullanıyorum– buna uygundu. Tersi olsaydı, gelen tepkiler de bundan farklı olurdu. □

Evrensel düşün dünyasına ne kattık?

'Onur konukluğu'nun başarıyla kotarıldığını söylemek lazım... Tabii bir yere kadar; o bir yerin 'sınırı' da, Türkiye'nin kültürel macerasının sınırları. Komite'nin resmi davetlesi olarak adlarına stand açılan 100 yayınevinden kaçının 'dünya ufku'na sahip olduğu tartışmalı...

Osman Akınhay

Dünyanın en geniş birkaç büyük fuar alanı üzerinde kurulmuş olan Frankfurt Messe'de her yıl Ekim ayında düzenlenen kitap fuarı, bu yıl Onur Konuğu ülkenin Türkiye olması vesilesiyle gündeme gelen tartışmalarda sık sık zikredildiği üzere, öncelikle bir 'telif hakları fuarı'. Nitekim, bu yıl Kültür Bakanlığı ve Yayıncılar Birliği'nin ortak çabasıyla organize edilen Türkiye etkinliklerine katılan Hasan Bülent Kahraman'ın, birlikte gezdiğimiz Amerikan, İngiliz, Kanadalı ve Avustralyalı yayıncıların toplandığı 8. Halle'deki standlarda pek dişe dokunur kitap göremesinin, Murat Belge'nin kaleminden aynı minvalde çıkmış bir yazıyı okumamızın sebebi de bu. MIT Press'ten Nebraska University Press'e kadar, benim 'üniversiteler sokağı' diye tabir ettiğim bir ara bölümden ve 'sokaklar' arasına dağılmış tek tük başka entelektüel-

"'Ağır edebiyat'ı geçtim, 'yüksek cirolar' beklentisi doğuran isimlere de nicedir rastlayamıyoruz."

solcu-araştırmacı yayınevinden (Verso, Saqi, Ocean, Seven Stories, I.B. Tauris, vb.) başka bütün gösterişli-gösterişsiz standların, dünya kitap sektörünün bütçesini belirleyen 'ıvır zıvır' ürünlerle dolu olmasının sebebini de bu belirleyici faktöre bağlamak gerek.

Kendi payıma, son birkaç yıldır, hatta beş-altı yıldır Frankfurt'tan ayrıldığımda aklımda hep aynı cümle dolanır: Bu yılda da pek bir şey yok; yani, sırf bu fuarda görecek olup da kaçırdığım 'parlak' bir kitap yine yok; dahası, kitap aleminin dünya okuruna vaat ettiği 'büyük' bir yazar bu sefer de yok. Muhtemelen fuar müdavimleri böylesi bir duyguyu en son 'Orhan Pamuk rüzgârıyla' hissetmişti. Doğrusunu söylemek gerekirse, onun rüzgârı da, bu yıl Türkiye'nin 'onur konuğu' unvanı taşımasına rağmen, epeyce körelmiş durumda. Keza, 'ağır edebiyat'ı geçtim, 'yüksek cirolar' beklentisi doğuran isimlere de nicedir rastlayamıyoruz. Fuar günlerinde bir milyonuncu kopyasının satışı vesilesiyle şerefine bir 'gece partisi' düzenlenen Paulo Coelho'nun pırıltısı da bu kasvetli bulutların üzerine güçlü bir ışık düşürmeye yetmiyor.

Türkiye'den gelen bazı 'mümtaz' gazetecilerin 'eksiklik' olarak dikkat çektikleri de zaten 'niye ay yıldızlı bayrağımız yok' türünden şeyler oldu.

Türkiye'ye gelince, Orhan Pamuk'un ve Almanya'da yaşayan Türk nüfusunun kalabalık oluşunun sayesinde, 'onur konukluğu'nun başarıyla kotarıldığını söylemek lazım. Bu başarıda, komitedeki Müge Gürsoy Sökmen, Tanıl Bora ve Fahri Aral'ın bütün bir sürece yayarak kattıkları 'entelektüel kapasite'nin belirleyici bir rol oynadığı ayrıca teslim edilmeli. Tabii bir yere kadar; o bir yerin 'sınırı' da, Türkiye'nin kültürel manzarasının sınırları. Komite'nin resmi davetlisi olarak adlarına stand açılan 100 yayınevinden kaçının 'dünya ufku'na sahip olduğu tartışmalı ve bu sayının kabarık olmadığı ayan beyan ortada. 'Devletlû kesim'in asıl dertlerinden birisini, 5. Halle'nin alt katındaki Kuzey Irak standında asılan 'Kürdistan' haritasının oluşturmasını ve akabinde standlara asılsın diye Türk bayrağı dağıtılmak istenmesini medyadan hep beraber takip ettik. Türkiye'den gelen bazı 'mümtaz' gazetecilerin 'eksiklik' olarak dikkat çektikleri de zaten 'niye ay yıldızlı bayrağımız yok' türünden şeyler oldu. Halbuki 'elalem'in baktığı, dalgalanan bayrak direkleri değil. Ebatlarını toplasanız, nerdeyse İstanbul'da İstiklal Caddesi'nde Tünel'den Taksim Meydanı'na kadar uzanan, bir ucundan öbür ucuna ring otobüsünün çalıştığı, içinden otoyol ve metro hattı geçen bu koca fuarın sizden talep ettiği –bütün o 'tırı vırı' kitap ve yayıncı öbeklerine rağmen– 'evrensel düşün dünyası'na ne kattığınız... □

Abdullah Baştürk İşçi Edebiyatı Ödülleri sonuçlandı

Genel-İş ve DİSK eski Genel Başkanı Abdullah Baştürk anısına; Baştürk ailesi, Edebiyatçılar Derneği ve Genel-İş Sendikası'yla birlikte bu yıl altıncısı düzenlenen yarışmanın sonuçları belli oldu.

Remzi İnanç, Özgen Seçkin, Vecihi Timuroğlu, Necati Tosuner, Tuncer Uçarol'dan oluşan seçiciler kurulunca yapılan değerlendirmede, Haydar Demir'in *Makine* adlı öykü kitabı, Zehra İpşiroğlu'nun *Özgürlük Yolları* adlı yaşamöyküsü kitabı, Hasan Kıyafet'in *Umut Direniyor* adlı romanı ödüle değer görüldü. *Makine*, işçi dünyasını gerçekçi biçimde, az ve duru sözlerle öyküleldiği, uyarıcı, akıcı, inandırıcı bir dille işleniği için; *Özgürlük Yolları* Almanya'daki işçilerimizin üçüncü kuşağı olan gençleri, aileleri, göçmenlik psikolojisini akıcı ve yalın bir Türkçeyle, bilimsanının nesnel yaklaşımıyla anlattığı için; *Umut Direniyor* ise işsizlik, sigortasızlık, sendikasızlık açmazlarını işverenler, sendikacılar, çevre halkı, ülke ortamı ve uluslararası ilişkileri bağlamında zengin ayrıntı ve gözlemle romanlaştırdığı, Tuzla-Pendik tersaneleri işçilerinin yaşadığı zor ve ölümcül koşulları önceden görüp ele aldığı için ödüle değer görüldü.

Ödül töreni 22 Aralık 2008 Pazartesi günü Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezinde; ödül kazanan kitaplar ve işçi edebiyatı üstüne toplantı 20 Aralık 2008 Cumartesi günü saat 14.00-16.00'da Mülkiyeliler Birliği'nde yapılacak.

TÜLAY AKKOYUN

Kırlangıç

KIRGINLIKLARDAN KAÇIP SIĞINDIĞIM BU EVDE İLK KEZ BİR KONUK ağırlıyorum; gençlik yıllarımın tanığı, en yakın dostumu. İzimi sürüyor hüzün Dursun'un yürek sızısıyla. Anılar süzülüyor bakışlarından.

Haziran ayındayız. Kış şöyle bir uğrayıp gitti. Yazın çok sıcak geçeceği kıştan söyleniyordu. Bunaltıcı sıcaklar başlar yakında. Uyanır uyanmaz pencereleri açıyorum. Cama yaslanıp izlemeye dalıyorum küçük vadiyi. Benim küçük vadim... Alabildiğine yeşil. Gözlerimi kapatıp renkleri düşlüyorum. Mavi, sarı, kırmızı dolanıyor sarmal çizgilerle. Yeşil, mor, turuncu çıkıyor ortaya. Sarılırken koyulaşıyor, ayrışırken açılıyorlar. Rengarenk bir görüntü oluşuyor. Renklerle oynaşmak istiyorum, karıştırıp yeni renklere varmak. Yeşil vadimi, kırlangıçları, martıları ve denizi yansıtmak tuvale.

Fırçamı alıyorum. Renkleri karıştırıyorum paletin üzerinde. Renklerden renklere varıyorum. Ana renklerden ara renklere, sıcak renklere, soğuk renklere... Çemberler oluşturuyorum daralan, gittikçe koyulaşan. Renklere dokunuyorum renkler yüreğime dokunuyor. Dursun'a bakıyorum, gözlerinden süzülüyor anılar.

Fırçayı bırakıp balkona çıkıyorum. İki köşede iki kırlangıç yuvası. Balkonumu kirletseler de bozmuyorum. Geçen yıl yapmışlar, yavrular büyüdükten sonra uçup gitmişlerdi. Bu yıl başka kırlangıçlar yerleşti. Onlarla birlikte coşkuyla bekliyorum yavru kırlangıçları. Şimdilik görünmüyorlar, yuvanın içine bakmak istiyorum ama hem yüksekte olduklarından hem de anne ya da baba kırlangıç tarafından saldırıya uğramak korkusundan yapamıyorum. Ayrıca biliyorum ki insan elinin değdiği yuvayı bir daha kullanmıyorlar. O nedenle yavruların cik cik seslerini duymayı dayançla bekliyorum.

Kırlangıçların serüvenlerini izlemek ayrı bir zevk. Yuvanın içine değil dışına pisliyorlar, kafalarını yuvaya, kıçlarını dışarı çevirerek bırakıveriyorlar.

Şıp!

Başınıza kuş pislediğinde şans getirir derler ama her dakika şans getirecek değil ya! Bu nedenle yuvalarının altına birer tahta iskele yerleştirdim, ben klozet diyorum, böylece hem üzerime hem de balkonuma pislemelerini engellemiş oluyorum. Yavruların, yuvanın içine yaptıkları dönemde, pislikleri alıp dışarı atıyor anne kırlangıç.

Uçma serüvenlerini izlemek ayrı bir zevk. Anne ve baba kırlangıç yuvaya yakın bir uzaklıkta, bir tele ya da dala konup uzun süre karşılıklı konuşuyor, belki yavrulardan birine sesleniyorlar, sonra bir yavru kırlangıç yuvanın kenarına çıkıp kanat çırpmaya başlı-

MUHAMMET ŞENGÖZ

yor. Hızlandıkça kısa aralıkta uçmaya çalışıyor. Balkonumdaki yavru kırlangıçlar için bu uzaklık yuvanın altına yerleştirdiğim tahta iskele ile sınırlı. Önce o mesafede uçmaya çalışıyor, sonra pırrrrrrr uçup gidiyor bir ağacın dalına. Böylece birinci yavru kırlangıç uçmayı başarıyor, sıra ikinciye varsa üçüncü ve dördüncüye geliyor. En fazla dört yavru oluyor kırlangıç yuvalarında. Biraz palazlanınca anne kırlangıç yuvada onlarla birlikte kalmıyor, yakın bir yere tüneyerek gözetliyor. Sonra uçuuup gidiyorlar uzak yerlere. Ömürleri altı ay da olsa değişen bir şey yok; doğum, büyüme, üreme ve ölüm...

Ölüme baş kaldırıyor Dursun.

Kırk yıllık eşini yitirdi bir ay önce. Haberi alır almaz atlayıp gittim İzmir'e. Yıkılmıştı. Cenaze töreninden sonra yapayalnız kaldı Dursun. Ortam değişikliğinin iyi geleceğini, en kısa zamanda bana gelmesini söyledim.

Birkaç gün önce geldi. Eski dostuz, çok şey paylaştık. Uzun yıllar birlikte savaştık. Direndik haksızlıklara. Yolunda gitmeyen bir şeyleri değiştirmek, güzellikler sunmak istedik ülkeye.

Ne değişti?

Çok şey?

Hiçbir şey.

Birçok olumsuzluğun hâlâ yaşanmakta olduğunu fark edince bu ikilem daha bir acıtıyor içimizi. Yaşama ölümle gidilmediğini, izlediğimiz yöntemin yanlışlığının ayırdına yıllar sonra varabildik. Yöntem yanlıştı ama yaşananlar boşuna değildi. Uğruna ölümü göze aldığımız düşüncelerimiz vardı. Aynı yola baş koymuştuk. Yıllar yok etti içimizdeki coşkuyu.

"Akşam yemeğinde bir iki kadeh içelim diyor, şişenin dibini bulmadan bırakmıyor. Dizelerini anımsatıp, yaşama yeniden tutunması gerektiğini söylüyorum."

Dağıldık, savrulduk. Sonra yeni yaşamlar oluşturmaya çalıştık yıkıntılardan.

Dursun ve Pakize'yle aynı öğretmen okulunda okuduk. Ne güzel yıllardı! Okul bitince evlenmişlerdi.

Bir oğulları oldu, adını Burçak koydular. Öyle dalmışlardı ki dünyayı kurtarma uğraşısına! Halk Evleri sorumlusu olarak çalışıyordu. Pakize. Yoğun iş temposu nedeniyle bakıcı Ayşe Ana büyüttü Burçak'ı. Bir gün rakı-balık masası söyleşisinde, "Onca çocuk yetiştirdik, kendi çocuğumuz kayıp gidiverdi ellerimizden, fark edemedik," demişti Pakize, derin bir iç çekişle. Burçak savruldu büyüyünce, öç alır gibi uzaklaştı onlardan.

Birbirine kenetlendi Dursun ve Pakize. Yaz akşamları balkonda yemek yer, masada balık varsa kesinlikle birer duble rakı içerlerdi. Herkes gibi ben de imrenerek izlerdim onları. Kimi zaman birlikte olduğumuz akşam yemeklerinde tadına doyulmaz söyleşiler yapardık. Böylesi bir aşka tanıklık etmek güzel olduğu denli şaşkınlık vericiydi. Aşkın varlığının kanıtıydılar. Kırk yıllık paylaşım bitti. Şimdi, yalnızlığın yükünü taşımakta zorlanıyor Dursun.

Yaşamda tutunduğu tek dalın kırıldığını duyumsuyor. Oysa altmış yılda birçok ölüme tanıklık etti; nice erken ölümlere, gencecik fidanlara... Hepimiz isyan ettik. Dönüşü oldu mu? Bu kez çok yakından vurdu Dursun'u ölüm. "Her ölüm erken ölümdür" diyen şairi doğruluyor. Acı çekiyor, kendini tüketmek, ardından gitmek istiyor. Kendi ölümünü arzuluyor...

"Evin sıcaklığı yok oldu, duvarlar üstüme geliyor," diyor. Kendi yalnızlığına üzülüyor, geride kalan boşluğu dolduramadığından kahroluyor. İnsan sıcaklığı arıyor, dizeler de avutmuyor. "Ey güzel ölüm, elbet isterim yaşamayı," diyor. Düşüncelerindeki karmaşa dizelerine yansıyor.

Dursun kahvaltıdan sonra sahile iniyor. Ben atölyemde resim yapıyorum, gün boyu birbirimizi yalnız bırakıyoruz. Akşamüzeri yanına gidiyorum. Güneşin batışını izliyoruz, Dursun o güzellikte denize dalıp gidiyor, anılar süzülüyor gözlerinden... Hava kararınca eve dönüyoruz. Akşam yemeğinde bir iki kadeh içelim diyor, şişenin dibini bulmadan bırakmıyor. Dizelerini anımsatıp, yaşama yeniden tutunması gerektiğini söylüyorum. Özlemi dindirmenin çaresini ölümde görüyor.

Bu sabah, kahvaltı masasını balkona kuruyorum. Az sonra Dursun da uyanıyor. Tabure alıp balkonun kenarına ilişerek küçük vadimi izlemeye dalıyor.

Uzun süredir beklediğim olayın gerçekleşmesini umut ediyorum. Masaya kırmızı bir örtü seriyorum. Evde yaptığım, bol çörek otu koyduğum ekmekleri azıcık kızartınca kokusuna dayanamayacağını biliyorum. Köy pazarından aldığım tereyağı, peynir, domates ve salatalıkları hazırlıyorum. Kişnişi yıkarken pazardaki köylü kadının kişniş öyküsünü anlatıyorum Dursun'a, biraz gülümser umuduyla.

Köylü bir adam ağzı kokuyor diye karısını boşamaya karar veriyor. Köyden ilçeye yürüyerek gitmek zorundalar. Kadın yol boyunca kişkiş toplayıp yiyor. Köylüler burada kişnişe kişkiş diyorlar. Mahkemeye vardıklarında, hakim adama niye boşanmak istediğini soruyor. Adam durumu anlatıyor, hakim kadına dönerek yüzüne doğru hohlamasını isti-

yor. Kadının ağzı, yol boyunca kişniş toplayıp yediği için güzel kokmaktadır. Hakim adama dönüp, "Niye boşuyorsun bu kadını, ağzı benim hanımınkinden iyi kokuyor," diyor. Yaptığım gevezelikler işe yaramıyor, gülmüyor Dursun, gözlerinden süzülüyor anılar...

Başka bir yol bulmalıyım umuda dair. Komşularımın getirdiği zeytinlerin üzerine zeytinyağı döküp, kekik, pul biber ve limon dilimleriyle süslüyorum. Renkli servis tabakları yerleştiriyorum masaya. Güzel bir güne başlamanın ilk şartı, görkemli bir kahvaltıdır benim için. Buraya gelmeden önceki on gün ağzına lokma koymadığını söylemişti. Oysa burada yavaş yavaş yemeye başladığını izliyor, mutlu oluyorum ama onu canlandıracak, yaşama sevinci verecek bir şey eksik. Bekliyorum, belki bugün gerçekleşecek. Porselen demlikten yayılan bergamot kokusu kahvaltıyı şenlendiriyor.

Kahvaltıyı hazırlama işini ağırdan alarak uzatmak istiyorum. Başka bir çaydanlığa köy yumurtalarını koyup kuş gribini engellemek için beş dakika kaynaması gerektiğini söylüyorum, "Sekiz," diyor. Dursun'un söze katılmasına seviniyorum. Yeniden susuyor, gözlerinden süzülüyor anılar...

Burçak küçükken, Dursunların balkonunda da kırlangıç yuvası vardı. Kırlangıç yavrularının uçma törenlerini izletirlerdi Burçak'a. "Onlar da senin gibi küçük, anneleri onların yemeklerini ağzına verince yutuyorlar hadi sen de aç ağzını!" diyerek, yemek yemesi için ikna etmeye çalışırlardı. Bir gün Burçak'a yemek yedirirken yavru kırlangıçlardan biri Pakize'nin başına pislemişti.

Şıp!

Yumurtalar pişiyor, bu arada çay da demlenmiş oluyor. Balkonun köşesine oturtuyorum Dursun'u. Haşlanmış yumurtaları getiriyorum, ardından çaylarımızı dolduruyorum. Yeşil vadime karşı yudumluyoruz. Kokusuna dayanamayıp bol çörek otlu, kızarmış ev ekmeğine uzanıyor. İşte tam o anda anne kırlangıç yuvadan uçarak elektrik direğine konuyor, yavru kırlangıç yuvanın kenarına çıkıyor.

Şıp! Şıp!

Gülüyor Dursun, aylardan sonra ilk kez gülüyor, Burçak ve Pakize'nin güldüğü gibi katıla katıla.

Gözlerinden anılar süzülüyor. □

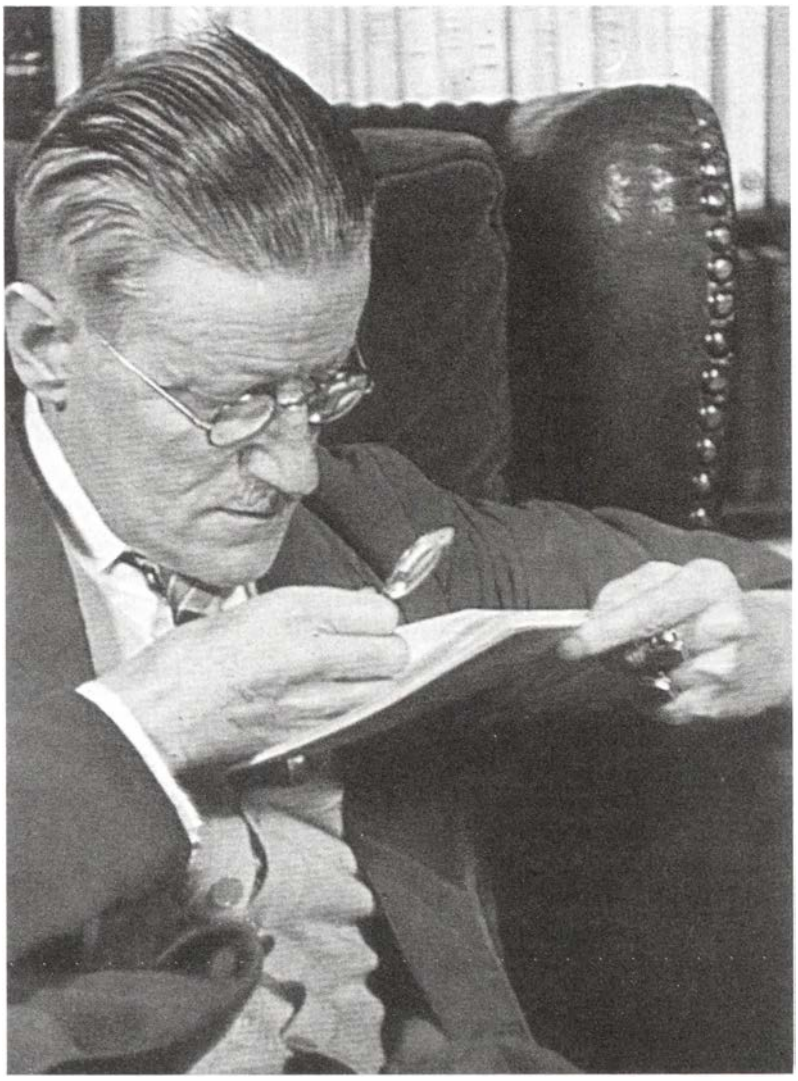
Bilal Gecü

Gültem Bilge Kitabevi

Gültem ile evliliğimizin ilk yılları, rahmetli babamın hali vakti yerinde bir arkadaşının mülkünde olan, buradan üç sokak ötedeki, tek katlı, bahçeli, terk edilmiş, gecekondudan bozma bir evde geçmişti. Babamın arkadaşı olan Hamdi Abi'nin de evlendiğinde ilk oturduğu ev olması sebebiyle, bize sadece "kıymetini bilmemiz" karşılığında tahsis edilmiş bu yerde, seve seve oturmayı kabul etmiştik. İyi yürekli insanlara has gülümsemesiyle, "Bilgecim, oğlum, bak!" demişti. Hiç unutmuyorum, elinde eski bir fotoğraf tutuyordu. Parmağıyla siyah-beyaz bir masumiyeti işaret ederek, "Şu kiraz ağacının altındaki çocuk kalbi sana ait," demişti, "karınca yuvasının başında saatlerce böyle beklerdin." Gerçekten de bana benziyordu. Fotoğraftaki meraklı haline bakılırsa nerede olduğunun farkında, ne yaptığını iyice bilen bir çocuktu bu. Karıncalara iyiden iyiye kafaya taktığım yıllardan kalma bir kare olmalıydı. Söylenilenler doğruysa, onlarla nasıl bir sorunum olduğunu araştırmak için, ailem, o yıllarda bir doktordan yardım bile talep edecek olmuştu. Kimi akrabalar benim çok çalışkan olacağıma yormuştu bu ilgimi, doktora götürme fikrinden ailemi döndürmeye çalışmışlardı. Kimileriyse garipsemiş ve bir sonuca vardıramamışlardı korkularını, sadece dudak büküp geçmişlerdi. İşte bahsettiğim bu bahçeli evde on sene yaşadık Gültem'imle. Gültem burada bir anaokulunda öğretmenliğe başladı. Çocuklara çok düşkündü, narin kadınım benim! Bense üniversiteye yollanırdım her gün, o sıra araştırma görevlisi olarak İstanbul Üniversitesi'ne kabul edilmiştim. Bir sürü mülakat ve sınavın hakkından gelmesini bilmiştim. Memleket, o yıllarda, bilim adamı olmak isteyen çok insan yetiştirmezdi, o yüzden şanslı sayılabilirdim. Evliliğimiz birbirine ihtiyaç duyan ve bunu her fırsatta dile getirmekten kaçınmayacak denli birbirine inanmış ve gönülden bağlı iki insanca büyütülüp yeşertilen bir fidan gibiydi. Bir eksiğimiz vardı. Çocuğumuz olmadı. Bunu sorun etmedik diyemem. Bir zaman sonra, o evden taşınmamız gerektiğine ikimiz de aynı anda inanmış göründük. Gerçekte ben o şirin kiraz bahçesini terk etmeyi hiç istememe karşın, sevgili karıma o aralar çokça ihtiyaç duyduğu desteği vererek, yeni bir umuttan yepyeni bir hayatı doğurmanın çarelerini ona sunmayı umuyordum. Oradaki onuncu senenin sonunda, bu eve taşınmaya karar verdik. İki katlı, müstakil, ahşap yapılı bir binaydı. Evin her yanını saran rutubet kokusuna alışmanın ne kadar gerekli olduğunu sorgulamadık bile. Tek istediğimiz yeni bir başlangıç yapmaktı. Evde kısa süreli bir tadilata giriştik. Zemin kattaki iki odayı duvarlarını yıktırarak birbirine kattık ve çocuk yuvasına dönüştürdük. Bu civardaki tütün fabrikasında çalışan kadınların, çocuklarını gönül rahatlığıyla

Bu sayıda da, "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden ikisini yayımlıyoruz. **Bilal Gecü** ile **Tarhan Gürhan**'ın öyküleri, James Joyce'un fotoğrafından çıkarak yazılmış bir grup başarılı öykünün arasından seçildi.

teslim ettiği bir yere sahiptik artık. Çocuğumuz olmamasına karşın, onlardan bir düzinesini evimize taşımanın bir yolunu böylece bulmuştuk. Bununla beraber, evin üst katında, hep hayalini kurduğumuz kütüphaneyi de oluşturmaya başladık. Günbegün büyüttük kitaplığımızı. Elimize geçen her kuruş parayı kitaplara yatırdık. Her kitap ayrı bir anıydı bizim için. Hangi kitap diğerinden önce satın alınmıştı, ilk kim okumuştu, şu paragrafın son cümlesinin altını kim hangi niyetle çizmişti, gibi tatlı münakaşalar içine girmekten sonsuz keyif duyardık. Zekâ ürünü bir cümleyi okurken kim yakalamışsa hemen bir kalemle altını çizer ve diğerinin yanına koşa koşa giderek, heyecanlı bir ses tonuyla okumaya koyulurdu. "Bir tek cümlesi için okunan kitaplara vurgunum," derdi Gültem. O tek cümleyi beklemekten yorulmazdı hiç. "Yazar, öylesine bir acı içindeymiş ki," derdi, "tek bir cümle söylemiş ve susmuş." Ondaki aydınlık aklın tek bir odasına sahip olmak için nelerimi vermezdim! Yine de ona sahiptim işte, bu bana yetiyordu. Öykü de yazıyordu, o sihirli cümlelerden onlarcasını metnin aralarına serpiştirirdi. Onu okudukça kanatlandığınızı hissederdiniz. En mutlu günlerimizi işte burada geçirdik. Bu masada yazdık, şu sandalyede okuduk ve odanın tam ortasına yerleştirdiğimiz şuradaki yatağın üzerinde uyuduk. Işıklar söndüğünde önce göz karanlığa alışır, sonra, duvardan duvara kitaplarla donatılmış oda, sokak lambasının loşluğunda eşsiz görüntülerle aklımıza dolardı. İleri derecede miyop olduğum için bu görsel şölenin tadını çıkarmak istediğim zamanlar gözlüğümü takıp izlemem gerekirdi. Çok okumakla mı ilgiliydi bu rahatsızlığım, bilmiyorum ama yine de beynin miyop kalmasından iyiydi bu durum. Gültem hep dalga geçse de bu böyleydi. O benden daha çok okuduğu, üstelik de yazdığı halde neden benim gözlerim bu kadar bozulmuşken onunkilerde hiçbir tembellik belirtisi yoktu. "Karıncalardan," demiştim. "Küçükken karıncaları sayardım ben." "Ne faydasını gördün?" demişti gülerek, bir yandan da yazdığı romana hoş bir sözcük bulma telaşındaydı. Bir tuhaflık vardı son günlerde, seziyordum. O kadar meraklanmama karşın, yazdıklarını okuma isteğimi reddediyordu. Bir sürpriz hazırlığındaydı ya da kafasındakileri tam olarak kâğıda aktaramadığını düşünüyordu. Son birkaç sayfa daha yazıp bitireceğini söylemişti iki gün önceki konuşmamızda. Onun, dün sabah, yazdığı romanın üstüne dağılan saçlarını düzeltmeye çalışırken, çoktan ölmüş olduğunu fark ettim. Neden öldü? Nereye gitti? Çocuk gibi dolaştım kitaplar arasında ve aynı çaresiz soruları

James Joyce, okurken.

tekrarlayıp durdum. Toprak oldu diyorlar. Hayır toprak olmadı; söz oldu, kâğıt oldu, düş oldu, gülüş oldu. Kendi el yazısıyla yazdığı yarım kalmış romanını bugün, dikkatlice okudum. O kadar minicik yazmış ki Gültemim, sanki kâğıdı incitmek istememiş dersiniz. Bunun bir de okuması var canım benim. Bu gözlerle nasıl olacaktı? Kelebek koleksiyoncusu olan dostumdan bir büyüteç buldum gözüme göre. Gültem bu kelebek koleksiyonculuğu işine de illet olurdu ya, neyse şimdilik işimi görüyor, zaten kitabı temize çektikten sonra büyüteçi sahibine geri vereceğim. Kitabın sonunu düşünüyorum şimdi, artık tek işim bu. Büyüteci kitaba iyice yaklaştırıp birkaç cümlesini okuyor, sonra durup düşünüyorum. Nasıl bir sonla bitmeli bu roman, nasıl? Aslında bizi anlatıyor Gültem. Benim burada anlatmaya koyulduğum konuları, iyice detaylandırarak romana dönüştürmüş. Hatta, kendi ölümünü bile bilmiş. İşin tuhaf tarafı, kitaba göre benim de bu sıralar ölmem gerekiyor. Öyleyse hoşça kalın. Ölmeden bir şeyler yazmalıyım, kitabını yarım bıraktığımı duyarsa beni orada rahat bırakmaz.

"Sigarasından derince bir nefes çekti, son nefesi olduğunu bilemezdi. Yoksa bilebilir miydi? Kalbine saplanan ağrı ile yere yığıldı, o an bir kıyamet koptu kütüphaneli evde. Kitaplardan gelen ürperti dolu haykırışlarla ortalık karışmıştı. Derken gönüllü bir tanesi Bilge Bey'in ağzının kenarında yanmakta olan sigaranın ateşi ile yaktı kendini. Öbürleri de ona katıldı. Tutuştu ev. İşte her şeyi yok eden büyük yangın böylece başladı." □

TARHAN GÜRHAN

Düş'ün İçine Düşün

ELİNDEKİ KİTABA KÜÇÜK BİR PERTAVSIZLA BAKANA, BABAMDAN KALMA pertavsızımla bakıyorum.

Bakır gabaralı, deri berjere kurulmuş kendince. "Dünyaya sığmayan o adam", buncacık bir berjere sığıvermiş. Afili bir rahatlığı var. Sokulmuş kendine. Böyle okuyabilmek için böyle oturmak lazım, orası kesin!.. Elindeki kitap mı defter mi, ben kitap dedim gitti. Yuvarlanıp gitmiş elindeki kitabın içine. Kimse bozamaz aralarındaki ilişkiyi! Hayatın balçığına batmadan, kitapla böylesine bütünleşerek okumak nasıl da imrendiriyor insanı. Aramızdan kopmuşluğu, elindeki kitabın eni konu dümen suyuna girmişliği gibi görünüyor. Dünya umurunda değil o anda. Bakışlarını kılıç gibi batırmış elindeki metne. Efendi yalnızlığı da cabası.

Kafasının arkasında tül gibi duran, belli belirsiz bir kütüphane. Saçları ya briyantinden ya da yağdan birbirine yapışmış ve itinayla arkaya taranmış. "Tarak izleri, kafasındaki satırlar gibi duruyor buradan bakınca." Açık alnında belli belirsiz çizgiler... Uzunca bir gaga gibi duran burnunun üstünde tel gözlük, gözlerinin dibine çökmüş. Gözler ileri derecede bozuk anlaşılan, gözlüğün merceğine bir de pertavsızın merceği eklenmiş! İkisinin yardımıyla ancak okuyabiliyor. Acaba okurken zihninden hangi düşler göç ediyor, kim bilir?

Sol elindeki iki yüzük keşke başlarını biraz daha çıkarabilselerdi o gölgeden. Sağ elde pertavsız, sol elde kitap. Sol kolu berjerin kolundan destek alıyor. "Sağ eli gözlük olmuş" geziyor kitabın sayfalarında. Pertavsızın ve gözlüğün odaklarını birbirine denk getirmek gibi meşakkatli bir işin ardından okuyabiliyor ancak. Okumayı sevmese bunu yapabilir mi!? Ne tutku!

Hafiften çenesini kravatına yaslamış. Bıyıkları belli belirsiz. Ceketinin içine giydiği yeleğinin üst düğmesi açık kalmış. Ne demek oluyor bütün bunlar? "Okuyan Joyce"a uzun uzun baktım demek oluyor! Baktıkça, aramızdaki mesafe azaldı. Baktıkça, onun okurlarından biri olduğumu onun bilmediğini fark ettim. Hafifçe gülümsedim. Sözün içinde söz aramadığım, aklıma geldiği gibi yazdığım için oluyor bu olanlar. O ne kadar kendisiyse ben de o kadar kendimim. Şimdi, o benim yazdıklarımı okuyamayacak kadar ölü!.. Bense onun yazdıklarını okuyacak cesarete ve kıvama ancak geldim.

Fotoğrafın altında "James Joyce, okurken" diyor. Ne kadar çarpıcı ve sade; "okurken.." Öyle bir iş yapıyor ki, aynı anda iki iş yapılamıyor. Ne tehlike!? Bu fotoğraf eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, 1900'lü yılların ilk çeyreğinde çekilmiş olsa gerek. Şimdi du-

rup aynı fotoğrafa baktığımda, sanki Joyce, hâlâ orada oturmuş okuyor gibi geldi bana. Bu kara/ beyaz fotoğraf, ben yazdıkça renkleniyor sanki. Sanki birazdan benden bir fincan çay isteyecekmiş gibi...

Fotoğraf, "Joyce'un bir anı"nı yakalamış. An meselesi. Ben "o ana" bakarak yayıyorum zamanı. Dönüştürme meselesi! Yakıştırıyorum, Joyce'un fotoğrafından aldığım esinle, Joyce'a. Neden? Çünkü, Joyce'un böyle de yaşatılması gerekir. Çünkü, O'nu böyle de çoğaltmak gerek. Çünkü, O bunu hak ediyor. Fotoğrafı kim çekti acaba? Fark ettirmeden çekmiş olmalı. Joyce hiç poz vermiş gibi durmuyor ya da poz vermiyormuş gibi durmayı çok iyi beceriyor.

Bu kadar evcil bir fotoğrafta, vahşi bir çekicilik de yok mu? Aklımı hayallerimden uzak tutmaya çalışıyorum, fakat bir çay kaşığı yırtıcılık var bence! Bu fotoğraf bir portre, fakat Eminönü kadar kalabalık. Var gel o kalabalıktan bu tenhaya.

En iyi yaptığı iki şey; okumak ve yazmak. Okumak "ayın aydınlık yüzü", yazmak karanlık... Aslında bu fotoğraftaki Joyce, bu fotoğraftaki Joyce değil! O, düş'ün içine düşmüş bir yazar. Yazar tanrıysa eğer; o tanrı buradan bakınca kimsesiz gibi görünüyor.

Fotoğrafa birden kelebek adımlarıyla dans eden kızı, Lucia Anna girer. Berjerin arkasından Joyce'a yaklaşır. Kafasını kitaba yaklaştırır ve yüksek sesle okumaya başlar:

Düş'ün İ-çi-ne Dü-şün

E-lin-de-ki ki-ta-ba kü-çük bir per-tav-sız-la ba-ka-na, ba-bam-dan kal-ma per-tav-sız-ım-la ba-kı-yo-rum... □

Selçuk Baran'ın *Bütün Öyküleri*

Selçuk Baran'ın hikâyeleri, çoğunlukla, küçük aydınlanma anlarının anlatımıdır. Bu aydınlanma anları kimi zaman öyküleri anlatılan kadınları harekete geçirmiştir; kimindeyse sadece bir farkına varış olarak kalır.

Ceviz Ağacına Kar Yağdı, 710 sayfalık hacmiyle Selçuk Baran'ın bütün öykülerini içeriyor. Bu yanıyla çok önemli bir eksikliği kapatıyor.

Selçuk Baran, iki önemli edebiyat ödülünü (1973 TDK Öykü Ödülü ve 1978 Sait Faik Hikâye Armağanı) kazanmış olmasına karşın, birkaç yıl öncesine kadar ismi pek duyulmayan, anılmayan bir yazardı. Öyle ki son romanı *Güz Gelmeden*'i bastıracak yayınevi bulamamış; kitap ancak ölümünün ardından yayımlanabilmişti. 1993'ten sonra kitap yayımlamayan yazarın 1999'daki ölümünün ardından da edebiyat ve yayın dünyası onun eserlerine pek ilgi göstermemişti. 2005'te Dünya Kitaplarının yazarın bütün eserlerini yayımlamaya başlamasıyla bu ilgisizlik kırılır gibi olduysa da, *Haziran*'ın ardınca ikinci kitaba sıra gelmeden yayınevi kapanınca, Baran'ın öbür kitapları yeni kuşaklara ulaşamadı. Geçtiğimiz sene önce *Eşik Cini* dergisi Selçuk Baran özel sayısı hazırladı (Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 2007); yılın sonuna doğru da, Selçuk Baran'ın arkadaşı Ülkü Uluırmak, Baran'ın günlüklerinden ve mektuplarından örneklere yer verdiği *Selçuk Baran'dan Kalanlar* isminde bir kitap yayımladı (Haziran'dan Kasım'a/ *Selçuk Baran'dan Kalanlar*, EOS Yayınevi, 2007). Her iki çaba da önemli olmakla birlikte, Baran'ın kitaplarına ulaşmak neredeyse imkânsız olduğu için önemli bir yanı eksik kalan girişimlerdi. YKY tarafından yayımlanan *Ceviz Ağacına Kar Yağdı*, 710 sayfalık hacmiyle Selçuk Baran'ın bütün öykülerini içeriyor. Bu yanıyla çok önemli bir eksikliği

kapatıyor.

1970'ler öykücülüğümüzde kimi zaman bir durağanlık dönemi olarak algılanır. Öykücülüğümüzün 1950'deki büyük atılımın ardından öykünün geri çekildiği, kaba bir toplumcu-gerçekçi çizginin hâkimiyet kazandığı bir dönem olarak görülür. Bir yanıyla doğrudur belki de bu yaklaşım; ama bu yıllar aynı zamanda Tomris Uyar, Selim İleri, Hulki Aktunç, Necati Tosuner, Füruzan gibi öykücülüğümüzün çok güçlü isimlerinin, öykü kitaplarının yayımlandığı, ağırlıklarını edebiyat dünyasında hissettirdikleri yıllardır. İşte, Selçuk Baran da bu kuşağın yazarlarındandır. (Yaş olarak yukarıda ismini saydığım yazarlardan büyüktür Selçuk Baran, 1950 kuşağının yazarlarıyla yaşıttır, edebiyata geç başlamıştır.)

Bu dönemin yazarlarının öykülerinde gördüğümüz bileşime Selçuk Baran'ın yapıtlarında da rastlarız. Bu bileşim kabaca şöyle tanımlanabilir: Öykü kişilerin ruhsallıklarının öne çıktığı, ama bu ruhsallıkları etkileyen, sakatlayan toplumsal yapının da göz ardı edilmediği, başka bir deyişle yazarların toplumsal olaylardan söz etmekten kaçınmadığı, ama bunu ele alırken bireylerin iç dünyaları üzerinden anlatmayı yeğlediği öyküler kaleme alınmıştır bu yıllarda. Bu özellikler Baran'ın öykülerinde de açıkça görülür.

Selçuk Baran'ın öykülerinde dikkat çeken bir yan da, kadın öykü kahramanlarının iç dünyalarına yapılan vurgudur. Baran'ın öykü kişisi ister "modern" dünyanın gereklerini yerine getiren, getirmeye çalışan, çağın hâkim değerlerini içselleştirmiş bir kadın olsun, ister bunları yapamadığı için başarısız addedilen bir kadın olsun, onun öyküleri dışarıdaki erkekler dünyasında kadın olmanın zorluklarını, kadınsı duyarlıkların nasıl baltalandığını, baskılandığını bize duyurur. Özellikle kentli orta sınıfların hayatlarındaki ruhsal yoksulluğu birkaç sayfada aktarır bize Selçuk Baran. Bir iki

cümleyle yarattığı öykü atmosferi içerisinde bu hayatların sıkıcılığını, ruhsal anlamdaki yoksulluğunu hissederiz, biraz farklı olanların bu dünya içerisindeki debelenmelerine tanık oluruz.

Selçuk Baran'ın hikâyeleri, çoğunlukla, küçük aydınlanma anlarının anlatımıdır. Bu aydınlanma anları kimi zaman öyküleri anlatılan kadınları harekete geçirmiştir; kimindeyse sadece bir farkına varış olarak kalır. Farkına varmamış değildirler, ama farkına varmanın da bir işe yaramayacağı bir noktada hissetmektedirler. "Yelkovan Yokuşu"nda Güz'ü betimleyen şu cümleler, Baran'ın kadınlarının geneline de uygun düşer belki de: "Güz bocalıyordu. Uzun çabalar sonucu artık anlamış bulunduklarını hiç anlamamış olmayı, anlamadıklarını zaten konuşmamayı, 'hayat tecrübesi' denen şeyin değerinden kuşku duyduğu, bu yüzden de bu ayrıcalığı hiç kullanmamayı yeğlediği için olgunlaşacağına çocuklaştığı, çocuklaştığına aldırmadığı bir çağdaydı zaten."

Selçuk Baran'ın *Ceviz Ağacına Kar Yağdı*'da yer alan bütün öykülerini yayımlanma sırasıyla okuduğumuzda giderek daha karanlık öyküler yazdığı dikkat çekecektir. Bu, kişisel bir tercih ya da yazarın dış dünyayla ilişkisinin aldığı biçimin bir yansıması olabilir, ama daha da önemlisi Baran'ın gözlediği toplumsal bir olgudur bu; toplumsal değişim bu yönde olmuş, maddi zenginliği, görüntüyü önde tutanların hâkimiyeti perçinlenmiş, insan sıcaklığının, iç dünyaların derinlerindeki zenginliklerin bir kıymeti kalmamıştır. Bu değişimi sarsıcı biçimde takip edebileceğimiz öyküler kaleme almıştır Selçuk Baran. □

BEHÇET ÇELİK

Selçuk Baran
Ceviz Ağacına Kar Yağdı
YKY, 2008, 710 s.

Saçmalıklara direnen öyküler

Küp'teki öykülerdeki alaycılık ve mizah da dünyanın saçmalıklarına karşı bir direniş, bir nefes alma, zekâ ve gülümsemeyle kurgulanmış bir kafa tutma.

Orhan Duru, bu senenin başında yayımlanan *Öykü Yazmanın Sırları* adlı kitabında (Karakutu Yayınları, 2008, 94 s.) öyküyle ilgili yazdığı denemelerini bir araya getirmişti. Kitapta yer alan, yalın, kısa ve vurucu yazılarında sıklıkla kendi öykü anlayışından, nasıl ve neden yazdığından da söz eden Duru, "Öyküde Gerçeklik ve Toplumsal Gerçeklik" başlıklı denemesinde, "1950 kuşağı gerçeği yeniden yorumlarken anlatımlarda gerçeküstücü öğelerden yararlandı. Ben de kara gülmeceden bilimkurguya kadar yeni anlatım türleri uyguladım öykülerimde," diye yazmıştı.

Yakınlarda yayımlanan *Küp* adlı kitabındaki öykülerde de kara gülmecenin öne çıktığı söylenebilir. Duru'nun öykülerinde gülmece kimi zaman kelime oyunlarına, kelimelerin birbirine benzemesi, birbirini çağırması dışında birbirini takip etmesini gerektirmeyecekmiş gibi görünen cümle dizilerine dayansa, giderek "saçma"ya yakın, ya da "saçma"yla ilişkide bir gülmece gibi görünse de, bu öyküler toplumsal sorunlardan, günlük olaylardan bütünüyle uzak değiller. Aksine, toplumsal sorunlar ve günlük olaylara başka bir açıdan bakan bir yazarın, bizi de o başka açıdan bakmaya çağıran metinleriyle karşı karşıyayız. Orhan Duru'nun öykülerindeki "saçma", bize saçma olan'ın aslında hayatta karşımıza çıkan şeyler olduğunu hatırlatıyor. Nitekim, söz ettiğimiz kitabında Orhan Duru da kendi öykü anlayışını açıklarken şunları belirtir: "Öykülerimde yaşadığım günleri anlatırken çelişkiler hep ön planda yer aldı. Öykülerimin genelinde yer alan alaycılı anlatım da bu çelişkilere dayanıyordu."

Modern şehir hayatının, tüketim toplumunun, hatta giderek dünyayı kıyamete götüren, güç ilişkileri merkezli "dünya konjoktürü"nün aldığı saçma halleri –nasıl olup da katlandığımıza bizim de şaştığımız bilcümle saçmalıkları– öylesine kanıksadık ki farklı bir açıdan bakmaya

kalkışmazsak ya da buna cesaret etmezsek bu saçmalıkların ussal olduğuna, aksinin saçma ve mantıksız olacağına iyice inanacağız. İşte, Orhan Duru'nun öyküleri bizi dürtüp "Eee saçma işte bu," diyen metinler. Zihinsel alışkanlıklarımızın katılığını kırmak için "saçma"dan, kara gülmeceden güç alan öyküler...

Öykülerde anlatılan olayları takip edebilmek, bir cümleyle peşinden gelen cümle arasındaki bağı yakalayabilmek için hem kelimelerin düz anlamlarının peşini bırakıp öykünün akışına kapılmak, hem de bir sonraki kelimeyi çağıran çağrışımı fark etmek gerekiyor. Bu gibi çağrışımların salt ses benzerliğine dayanmadığını, bu çağrışımların en azından zihinlerimizde hangi kelimelerin birbirini çağırır olduğu hakkında bize bir şeyler söylediğini düşünmek mümkün. Öykülerin kurgusu ilk bakışta haylı dağınık bir zihinden akıp gidenlere tanık olduğumuzu düşündürüyor, ama bu dağınıklık –bilinçli ve kurmaca bir dağınıklık olduğunu vurgulamak lazım– aynı zamanda bir zihin haritası da sunuyor bize: Hayallere, gerçeğin ötesine geçmeye eğilimli, dışarıdan gelen sayısız görüntü ve çağrının baskısı altında, bir dışarı bir kendine bakan, huzursuz, tedirgin, ama şakalarla, cümle aralarına sıkışmış ince alaylarla kendini dinç tutmaya çalışan bir zihnin haritası...

Sözünü ettiğim denemede, "Mizah bir çeşit dirençtir. İçinde yaşadığımız duruma bir çeşit tepki ve kendini rahatlatma. Yoksa kasvetten ölürüz. Gördüğümüz çelişkiler ve yaşadığımız anlamsızlıklar kara mizahı getiriyor birlikte," diye yazmıştı Orhan Duru. *Küp*'teki öykülerdeki alaycılık ve mizah da dünyanın saçmalıklarına karşı bir direniş, bir nefes alma, zekâ ve gülümsemeyle kurgulanmış bir kafa tutma. □

BEHÇET ÇELİK

Orhan Duru, *Küp*
YKY, 2008, 56 s.

Yeter ki gülümse

Bir de hep, "kapıda biri var hissi" kalıyor insanın içinde.

Boşluğa gülümsemek için insanın ya adamakıllı âşık olması, ya da "kafasının iyi" olması gerekir ama Onat Bahadır'ın öykülerinde boşluğa gülümseyen karakterlerin dudaklarında peydahlanan çizgiler jestten ziyade birer bıçak yarasını andırıyor. Yani onların gülüşü ne aşktan ne kafa güzelliğinden... Her birinde tedirgin ruh hallerinden nihayet kurtulmanın verdiği geçici kaygısızlık hissi var. Öykülerdeki birbirinden sıyrık tipler ölüme gülümser gibi gülümsüyor boşluğa ve karanlığa. Göz, satırlar üzerindeki harfleri kovalayıp, zihin kendince derin anlamlar çıkarırken, kâbuslar, kovalanmalar, kaybolmalar, takip edilmelerle örülü hikâyelerin kahramanlarının yerinde olmak istemiyor insan. Gece yarısı bilmediğin karanlık bir sokakta olma hissi, büyülü ama tanımadığın bir çift göze kapılma hali, şu hayatta kendi kendine kalabilmek, tiramisunu yapıp sabahtan deterjanlı suyla sildiğin koltuğunda arkadaşını beklemenin sakin ruh hali gibi durumlar ne kadar çekici görünse de bu dingin ama bir yandan da maceralı durumları deneyimlemen için ödemen gereken bir bedel olduğunun hatırlatılması sıkıyor insanı. "Neden yalnız yaşadığım için tecavüze uğramam ve boğazım kesilerek öldürülmem gerekiyor?" diye sorası geliyor insanın. Ya da bazı karakterlerin aşırı teatral duygulanmaları, büyük laflar ve hareketler etmeleri sinirleri zorluyor. İnsanın, "azcık soluklanın, biraz sakin olun" diyesi geliyor karakterlere. Bazılarıysa öyle âlemlerde geziniyor ki işte onlara şu soruyu sormak istiyor insan: "Arkadaşım siz ne kullanıyorsunuz?"

Onat Bahadır'ın kalemini bileye bileye bulduğunu sandığım bazı zekice cümleler var öykülerde. Altı çizilesi, afili bir şey söyleme anında cümleler çıkınından çıkarılıp ortamda yer yapılası, bir yerlere not alınası... Hani her öyküyü diğerinden ayıran, biricik yapan en azından olması gereken bir taraf var ya, bu öykülerdeki ayrıksı yan da bu "not alınabilir" cümlecikler.

Öykülerdeki karakterler biraz sorumsuz, unutkan biraz da hayalperestler ama övgüler sunulacak bir aylaklıktan ziyade tam olarak

nasıl yapılacağını bile bilmedikleri bir tembelliğe soyunmaları yapmaları gerekenlerin yarım kalmasından başka bir işe yaramıyor. İç sesler, seslenmeler, susmalar, sayıklamalar arasında bazen kendi sesini bile duymayan insana kendi durumunu hatırlatıyor ve gerçeği söylüyor aslında öyküler. Bir de hep, "kapıda biri var hissi" kalıyor insanın içinde öyküleri okurken. Bahadır'ın öykülerinde "acaba çalıyor mu, acaba kapıda biri mi var?" diye kapıyı dinleyen ve kahretsin ki yıllardır kapısı çalınmamış insanın yüzündeki ifade iyi hissediliyor. □

ELİF TÜRKÖLMEZ

Onat Bahadır
Boşluğa Gülümsemek
Everest, 2008, 144 s.

Fantastik, gerilim, korku...

Karakterleriniz niçin bu kadar bunalımlı, hatta paranoyaya yakın?

Bunun nedenini tam olarak bildiğimi söyleyemem. Bunaltı ya da paranoyaya kapılmış, gerçeklik karşısında bocalayan, huzursuz bir karakter hayal etmeye başladığımda, güçlü bir yayın kaynağı bulmuş bir radyo gibi hissetmeye başlıyorum. Bütün söyleyebileceğim bu.

Fantastik ve korku edebiyatının size yakın durduğunu söyleyebilir miyiz?

Fantastik öğelerden beslendiğimi, gerilim, korku edebiyatına ise bir hayli yakın olduğumu söyleyebiliriz, evet. Bu türlerin iyi örnekleri bir okur olarak her zaman ilgimi çekti. Yazma sürecinde ise daha çok içe kapandım. Kişisel kaynaklar ve yazınsal kaygılar arasında gidip geldim.

Kasaba havası

Yazarın zaman zaman uzasa da ilginç olmayı bilmiş metaforları ve ince detayları yerleştirmekteki başarısı, bu güçlü temel izleğin peşindeki öyküleri özgün kılmayı bilmiş.

Kasabalar boğucudur. Zaman daha yavaş akar yaşamalarını rutine teyellemişlerin dünyasında. Soluk alırken batan dikenler törpülenmez ömür boyunca kasaba havasında boğulanların, kaçmak hayaliyle yananların. İçine oturur her doğum, her düğün, her ölüm. Sevince benzer bir şey gelirse zaman zaman insanın içine, kasaba kovmakta gecikmez birbirinin aynı bakan gözlerdeki korkutucu bakışlarını kullanarak.

B. Nihan Eren daha ilk kitabında ustalıklı bir dil ve kurguyla şaşırtıcı bir başarıyla giriyor kasabanın yuttuklarıyla, kasabayı yutmaya çalışırken boğulanların dünyasına. Kitapta on dört öykü yer alıyor. Öykülerin hepsi aynı kasabada geçiyor ya da aslında tüm kasabalar aynıdır. Farklı öykülerde ortak öykü kişileri –Kara Kurşun Nedret, Loto Dede, Melissalı Gülnur– bir görünüp bir kayboluyor. On dört öykü aslında bir yerde buluşarak tek bir dili anlatıyor: Kasabanın dilsiz kara dilini.

Kitap okunduğunda, ad seçiminin ne kadar özenli ve başarılı bir şekilde yapıldığı anlaşılıyor. Kasabanın akmayan zamanı, gürül gürül akmayan sularını, sanki esmiyormuş gibi esen rüzgârını çağrıştırıyor. Sevdiğiyle evlenenlerle, sevdiği için evlenmeyenler birbirine karışıyor. İnce oyalı çeyizleri sandıklarda

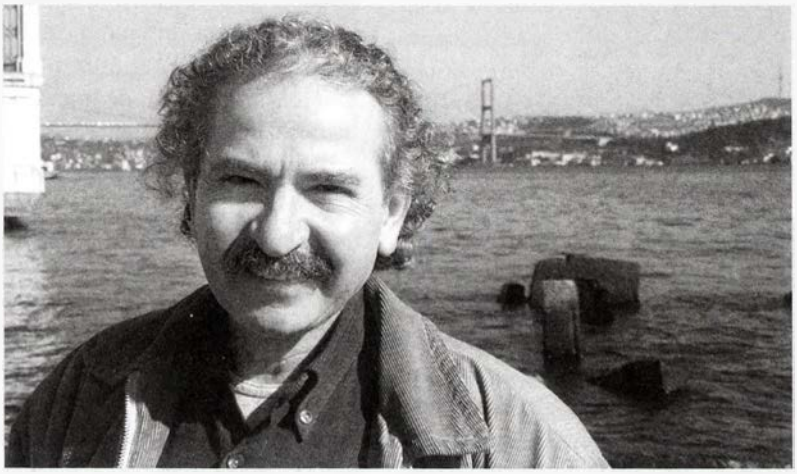

lekelenen kız kurularıyla, sevdiği ve başkasıyla evlenen adamdan doğan özürlü çocuğuyla başbaşa kalanlar hep aynı kasabanın arnavuttaşlı yollarını eskitiyor. Dışarıdan gelenler de, orada doğup büyüyen, kasaba ikiyüzlülüğünü ve tektipliğini benimsemeyenler kadar boğuluyor. Onlar da gitme, kaçma ya da uzakları çağırma sevdasıyla delirmekte buluyorlar çareyi.

Kıstırılmış, kenara atılmış, tozlanmış bu insanların, kasabanın zararlı ya da unutulmuş ayrıkotlarının öyküleri tekrar gibi gelmiyor. Yazarın zaman zaman uzasa da ilginç ol-

Keyifli tiyatrocu öyküleri

Mesafeli, beklemiş, dolu ve akıcı bir dili var Sadık Aslankara'nın. Öykülerini okurken asla sıkılmayacağınızı garanti edebilirim. Karakterleri gerçek, ayakları sağlam basıyor yere.

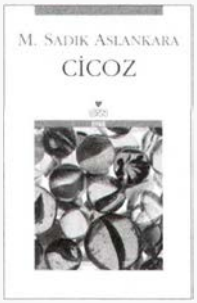
Çocukların bilyeye ülkemizin çeşitli yerlerindeki seslenişleri: Mazı, gülle, misket, cicoz... M. Sadık Aslankara'nın son öykü kitabındaki öykülerin adları işte buradan geliyor. Tabii sonra bu öyküler sabah, şafak; kuşluk, günbatımı ya da yarıgece, öğle gibi kendi aralarında yeniden ikiye ayrılıyor. Ama öyküleri okudukça bütünlüklü büyük bir öykü olduğunu fark ediyorsunuz *Cicoz*'un: Tiyatrocuların aşklarını, kadın-erkek ilişkilerini, parasızlığa rağmen, hatta her şeye karşı yıkılmayan, eksilmeyen tiyatro aşklarını, tiyatrocu erkeklerin kadın algılarını anlatan kocaman bir öykü.

Aslankara, tiyatroya 1968 yılında Ankara Halk Oyuncuları Sahnesi'nde başlar. Ankara Birliği Sahnesi'nin kurucularından biridir ve Denizli ve De tiyatrolarını kurar. *Tiyatro Tiyatro* dergisinde tiyatro yazıları yayımlamaya devam eden Aslankara'nın romanları ve oyunları da yayımlanmış.

Otobiyografik öğeler barındıran okuması keyifli bir öykü kitabı, *Cicoz*. Yazarın *Sığınak* romanında olduğu gibi yine Denizli'de (yazar da Denizli doğumlu) geçiyor olaylar ve cinsellik çıkıyor karşımıza öykülerin yollarında.

Mesafeli, beklemiş, dolu ve akıcı bir dili var Aslankara'nın. Öykülerini okurken asla sıkılmayacağınızı garanti edebilirim. Karakterleri gerçek, ayakları sağlam basıyor yere.

Bakın ne deniyor kitabın arka kapağında: "... birbirine bağlanan bu on iki öyküyü bir roman gibi de okuyabilirsiniz." Bu cümleyi okur okumaz aklıma şu fikirler üşüşüyor, engel olamıyorum: Öykünün boynu bükük! Öyküyü birbirine bağlama, romana yanaştırma çabası! *Cicoz*'un kapağından okuyorum bu tabloyu. Sanki safi öykü olsa ilgi görmeyecekmiş de, bütünlüklü olunca, romana yaklaşınca çok satacakmış gibi. Ki öyle de aslında. Hangi kısa öyküler kitabı çok sattı ülkemizde?

KAHRAMAN ÇAYIRLI

M. Sadık Aslankara, *Cicoz*
Can Yayınları, 2008, 125 s.

---

mayı bilmiş metaforları ve ince detayları yerleştirmekteki başarısı, bu güçlü temel izleğin peşindeki öyküleri ayrı ve özgün kılmayı bilmiş.

Öykülerin tümü özenli bir dil ve kurgusal yapıyla bezeli. Bununla birlikte özellikle öne çıkan öyküler yok değil. "A", "Fare Ölüsü", "Hoppalacık" ve "Z" can yakıcılığıyla, "Resimli Gazete", "Yavaş" ve "Maykılceksınmadonna" adlı öykülerse kasabanın henüz tektipleştiremediği çocukların nahif dillerinin kattığı içtenlikle belki bir adım öndedirler, hepsi bu.

Latife Tekin, *Sevgili Arsız Ölüm* romanıyla "ilk kitap" ve "genç yazar" kavramı üzerinde düşünmeyi nasıl gerekli kıldıysa, B. Nihan Eren'in öykülerini topladığı kitabı da benzer bir his yaratıyor. Birbirine bu kadar benzerken, bu kadar farklı kılınmayı bilmiş öykü kişileri aynı isteklerle, ama farklı şekillerde yanıyorlar. İntiharlar, cinayet gibi, cinayetlerse intihar. Sinekler, ağaçlar, camiler, çocuklar, taşlar ve dereler, kısaca her şey kasabanın kirli bilinmezliğinden nasibini alıyor.

Kasaba havasını dağıtacak kadar güçlü bir rüzgârın olmadığının bilincindeki öykü kişilerinin deli gözlerindeki hüzün satır aralarından okuyucuya bulaşarak soluk almayı güçleştiriyor. □

YALÇIN TOSUN

B. Nihan Eren, *Yavaş*
YKY, 2008, 171 s.

Yirmi iki kadın yazardan: Ankara

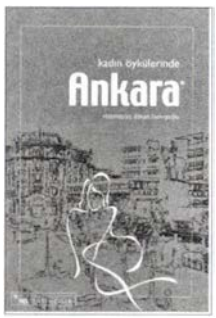
Beklentiler, arayışlar, kırgınlıklar, peşine düşülen mutluluklar, yitirilen ve giden değerlerin bungunluğu...

Kadın Öykülerinde Ankara, temaların ortaklığının yanında, yazarların tamamının kadın olmasıyla da dikkat çeken bir kitap. Adalet Ağaoğlu, İnci Aral, Lütfiye Aydın, Feride Çiçekoğlu, Nazlı Eray, Füruzan ve Suzan Samancı daha önce yayımlanmış öyküleriyle katılmışlar seçkiye. Erendiz Atasü, Cahide Birgül, Sevgi Özel ve Menekşe Toprak gibi çoğu yazarın öyküleri ise ilk kez yayımlanıyor.

Başkentin yazınsallaştığı bu antolojideki öykülerin her biri farklı bir kanaldan akıyor. Kadınlar keskin gözlemleriyle görüntülemiş, duyarlık yoğunluğuyla, sevgiyle yazmışlar öykülerini. İhanet, tutku, dostluk, sevda izleklerinde her yazar Ankara'nın farklı bir köşesini, sokağını, semtini ele almış. Birinde başkentin tarihine, bir diğerinde bugününe göndermeler yapılıyor. Böylelikle öyküler Ankara'yı hem bilenlerin ve sevenlerin çok iyi tanıdıkları yönlerini dile getiriyor hem de bilmeyenlerin öğrenmelerini sağlıyor.

Yazarlar çoğu öyküde Ankaralıların bile yadırgadıkları, değişen ve yok olanı, Zafer Çarşısı'nı, kadim sokaklarını, Kumrular'ın işportacılarını, ayrıntıları vurgulayarak, incelikleri ortaya çıkararak aktarmışlar; Menekşe Sokağı'nda "Yamuk burunlu otobüsler" ve "ince bıyıklı katip" artık yoktur. Otobüs işletmesinin yerini kolalı beyaz örtüleriyle içkili lokanta almıştır. Altı çizilesi bazı öyküler, kol kola veren dar, taş sokakların geniş bahçeleri çevrelediği, Bahçelievler'in gerçekten bahçe olduğu, iki katlı evlerin ve o evler arasına sıkışmış boş arsaların çokça olduğu zamanlardan çıkıp gelmişler.

Ne her birinin konusunu açıklamakla, ne de öykülenenleri bir

cümleyle özetlemekle tanıtılabilir *Kadın Öykülerinde Ankara*. Onu okuduktan sonra, okumadan önceki siz olarak kalmıyorsunuz; bir şeyler ekleniyor, katılıyor size. Bir kitaptan beklenebilecek en değerli şeylerden bir tanesi de bu olanağı vermesi değil midir? Daha ilk cümlesinde okuru yakalıyor kimi öyküler; "TRT Haber Merkezi'nin hazırladığı haberleri dinlediniz" cümlesiyle yaşadığımız, pilli radyolarda ajans saatlerini kaçırmadığımız günleri anımsatıyor. Kiminde, memur kenti Ankara'da, bir görevden alınma bildiriminin altındaki damgadır, aldanmışlık ve düş kırıklığı. Bir diğerinde, geçmiş, tanıdık mekânlarla birlikte bir bir yok olur. Yakın zamana kadar ayakta kalanlar da hızla alışveriş merkezlerine dönüşür.

Kimi kez, Ankara'nın olmazsa olmaz çıtır simiti eşliğinde sabah çayı sevgiyle anılıyor. İş çıkışında bulvarları gölgeleyen akasyalar altında Kuğulu Park'a yürürken, birbiri ardına uzanan bakanlık binaları, geniş bahçelerinden kokular gelen büyükelçilikler ve neredeyse kentin her kaldırımı, her taşı, her simgesi, Mamak Cezaevi'ni konu alan duygu telimizi tınlatan öykülerde olduğu gibi sahne sahne gözler önüne seriliyor.

Bir taraftan Ankara'nın ünlü soğuğu, lapa lapa yağan karı duygusal bir yüklemeyle öykülenmiş. Kızılay'a oturtulan cam, çelik ve betondan yapılma kocaman bir kutunun önceden Kızılay binası olduğunu, böylece meydanın küçüldüğünü öğreniyoruz. Sibel K. Türker'in öyküsünde, "Hatta, bazen uzunca bakıldığında yeknesak düzlüğü ile buğulu bir ovayı andırarak gözleri yanıltan bir iç denizdir" Ankara. "Bir iç denizin kaderi sıkıcı ve kapalı olmaktır." Kahramanlarının meraksızlığı tipik kara insanının tavrıdır. "Gömülmüş şeylerin, üzeri örtülmüş şeylerin belki de mezarların meraksızlığı"dır bu tavır.

Bildirisiyle uyarıcı, biçemiyle dolambaçsız kimi öykülerde, Ankaralı ilçesiyle özdeşleştirir kendini; "Sincanlıdır, Keçiörenlidir, Ayaşlıdır, Beypazarlı, Çubuklu, Cebecili'dir..." Kavak ağaçları artık kokmayan iğdeler gibi özel bakım istemez. Çevresindeki yuttuğu gecekondularla birlikte yeşilliğini de yitirmiştir başkent. İlk kar düşene kadar, upuzun güzler yaşanır.

Öykülerin her biri başka katmanında, sıkıntının, çıkmazların yaşandığı memur dünyalarını; boşuna çırpınmaların umarsızlığını, yaşantıları aracılığıyla ev hallerini, elle tutulur bir iğretiliği ve savrulan hayatların türlü renklerini yansıtmışlar.

Beklentiler, arayışlar, kırgınlıklar, peşine düşülen mutluluklar, yitirilen ve giden değerlerin bungunluğunu sessizce taşıyanlar, başkalarına özenenler, alışkanlıklarına tutsak olanlar, kendine yabancılaşanlar, tükenenler, iletişim tıkanıklığı yaşayanlar, kendini salıverenler, tutunmak isteyenler kitabın genel atmosferini oluşturmuş.

Ankara üzerine kurulu, geçmişin güzellemesiyle, buruk bugünün bir karması olan kitap, başkentimizin edebiyatımıza etkilerini, onun son yıllarına tanıklıkları ve aynı günlerde kaleme alınan öyküler aracılığıyla öykücülüğümüzdeki çeşitliliği sergilemiştir. □

MÜNEVVER SOYLU

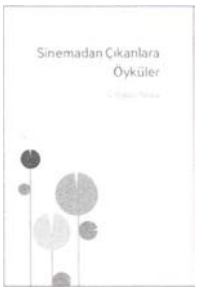
Kadın Öykülerinde Ankara
Hazırlayan: Efnan Dervişoğlu
Sel Yayıncılık, 2008, 206 s.

Her şeyin mümkün göründüğü anlar

Asıl işimiz olan büyümeyi başardığımızda, beklediğimizle karşılaşamamamız en büyük hayal kırıklığı belki de.

Yusuf Atılgan *Aylak Adam*'da kısa ömürlü bir yaratıktan bahseder: sinemadan çıkmış insan. Gördüğü filmin etkisinde, egosantrik meselelerden uzak, insanlarla barışık, her şeyi yapabilme gücünü elinde barındıran bir yaratık. Ama uzun ömürlü değildir bu tür, çünkü sokak sinemadan çıkmayanlarla doludur. Gündelik yaşamın hayhuyuna kapılmış, asık suratlı, kayıtsız insanlar onu da aralarına alır, sindirirler.

Gülden Treske'nin *Sinemadan Çıkanlara Öyküler* adlı kitabı "İyi bir kitap okursun... İyi bir filme gidersin... Bir an her şey mümkün görünür, umutlanırsın..." epigrafıyla "sinemadan çıkmış insan"a nazire yaparak açılıyor âdeta.

Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali'nde öykü değerlendirme jürisinde de yer alan, okumayı, yazmayı, iyi sinemayı seven bir yazar Gülden Treske. *Sinemadan Çıkanlara Öyküler*'deki on iki öyküsü farklı izlekler üzerinden ilerleyerek damakta kısa film öyküleri tadı bırakıyor: hayatın devamlılığının dışında olan hayatlar, kadınlık-annelik halleri, neyi istemediğini bilenler, havadaki sigara dumanının bile duygulardan daha uzun süre dayandığı dünyalar ve çocukluk.

Gerçekten de hemen hemen her öyküde bir çocuk karakterle karşılaşıyoruz: eli kolalı, cebi telefonlu şehir çocukları ve gerçekten şehrin doğurduğu –tiner koklayan– çocuklar, kasvetli gecekondularda büyüyen çocuklar, askerden tabut içinde dönen çocuk yaştakiler...

"Tanık"taki Zeki gibi, hepimiz bir an önce büyümek istiyoruz. Ama bir sabah uyandığımızda da yeni başlayan gün için cesaretimizin alındığını görüyoruz. Özellikle son öykü "Ayağımın Altındaki Gri Çöpü Kim Aldı?"da hissediliyor bu: "Artık oyun oynamadığımız için, durmadan bir şeylerle uğraşmamıza rağmen, gırtlağımıza tıkanan yumruğun, ya da göğsümüzün ortasında duyduğumuz boşluğun artık oyun oynamadığımız için olduğunu anlayamıyorduk." Asıl işimiz olan büyümeyi başardığımızda beklediğimizle karşılaşamamamız ve büyüdükçe çocukluğun kendine özgü bağımsızlığını, özgür ruhunu kaybetmemiz en büyük hayal kırıklığımız, çaresizliğimiz belki de. Barış Bıçakçı'nın o güzelim romanında dediği gibi, "Bizim büyük çaresizliğimiz Nihal'a âşık olmamız değil, sesimizin gırtlağımızda düğümlenmesi."

Treske

Bazen verimli, bazen verimsiz, bazen dağılarak...

Öykülerinizi sinematografik olarak da tanımlayabilir miyiz?

Genelde öykülerimi okuyanlar böyle bir saptamada bulunuyor. Kelimelerle yazıyorum ama yazarken bir yandan da kendim de bir film seyreder gibi seyrediyorum karakterlerimi, nasıl dururlar, nasıl yaşarlar, onları anlamaya çalışıyorum. Ya da ikinci hikâyedeki kavun gibi, bir sedirin altında yaşarsam neler görürüm dünyadan, dikkatle ve heyecanla bakıyorum. Ayrıntılara olan merakım da sanırım hikâyelerimi biraz daha görsel kılıyor. Ayrıca, senaryo üzerine de çalışmalarım oldu, bu da yazmaya farklı bir yaklaşım ekliyor. Kelimelerin, sözün, metnin yeri ayrı, ama iyi bir film karesinde; bir duruşla, bir bakışla ya da ışığın anlamlı kullanımıyla bir ömrün, binlerce duygunun anlatılabilmesi de büyülüyor beni.

Bundan sonra yine bir öykü kitabı mı gelecek?

Ülkemizde, dünyada kadın olmakla, daha doğrusu "kız doğmak"la, erkek olmayanla, "erk"siz olanla ilgili bir metin üzerine çalışıyorum. Zaman zaman umutsuzluğa kapılıyorum. Her şey o kadar aşikâr ki, bir de ben yazsam ne olacak diye, ama yazmak da istiyorum. Bazen verimli, bazen verimsiz, bazen iyice dağılarak sürüyor çalışmalarım. Öyküler de bastırıp üste çıkmaya çalışıyor ara sıra, örneğin bir otobüs durağı görüntüsünden yaz beni diye geliyorlar. Hızlı çalışabilen ve konudan konuya atlayabilen biri değilim. Öykülerle diğer metin çekişiyor. Bakalım, hangisi önce gün yüzü görecek...

zin dışarıdaki çocuk sesleri arasında olmayışıydı. Asıl çaresizlik buydu."

Gülden Treske'nin hemen hemen her öyküsünde kullandığı söz yinelemeleri çığ durabilme handikabına yakalanmadan anlatımı kuvvetlendiriyor. Kitabın bence en parlak öyküsü sayılabilecek "Seçmece Bunlar!"da bir Kırkağaç kavununun içinden dökülenleri perçinlediği şu cümleler gibi: "Oyunun ve kahkahanın olmadığı bir evde çocuk olmak ne kadar zor onu düşünüyorum. Oyunun ve kahkahanın olmadığı bir evde kavun olmak, su olmak, sedir olmak ne kadar zor onu düşünüyorum."

Her öykünün öncesinde o öykünün içinden bir durumun çizimi yer alıyor. Çizimler *Radikal Cumartesi*'de Mantığın Bir Anlık Çöküşü köşesinden tanıdığımız Turgut Yüksel'a ait.

Gülden Treske'nın öykülerinin "sinemadan çıkmış insan"ın, büyük curcunaya kapılmadan önceki farkındalık halini perçinlemesi, yaşamının çentiklerini doldurması, her şeyin mümkün olduğuna inanabilmesi için bir yordam olduğunu söylemek çok mu iddialı olur acaba? □

TUĞBA ERİŞ

Gülden Treske
Sinemadan Çıkanlara Öyküler
Çitlembik, 2008, 103 s.

Esra Kızılateş ile dergi arasındaki ilişki

İnternetteki sansür hakkında ne düşünüyorsunuz?
Bilginin yolculuk ettiği internet ortamında sansürü ve bazı sitelerin girişinin yasaklanmış olmasını pek de şaşırmadan izliyorum. Ancak doğru bulmuyorum. Var olan bilginin mevcut sistem ile çeliştiği noktada sistemin veya değerlerin sorgulanmasından, eğer bunlar doğru ve gerçek ise savunulmasındansa bu bilgilerin yolculuğunu yasaklamak daha kolay ve sistem için zararsız bir çözüm gibi. Ne yazık ki özellikle adı sansürcü ülkeler olarak geçen, sansürün devlet eliyle yapıldığı Vietnam, İran, Suudi Arabistan gibi ülkelerle ülkemin adının anılmasını rahatsız edici buluyorum. Tabii ki evrensel değerlerin korunması, internetin mide bulandırıcı suçlara aracı olmaması için bazı önlemler alınmalı. Ama bu devlet tarafından sansürcü bir yaklaşımla değil de, sibber ortam ve konusu hakkında uzman kişilerden oluşacak sivil bir kurum tarafından yapılmalı.

Edebiyat dergilerini izlemenin sizin için anlamı nedir?
Bir dergi ile uzun süreli birliktelik kurduktan sonra o benim edebiyat dünyasındaki ışığım oluyor. Bazı dergilerin –ki *Notos* başında geliyor– gösterdiği kitap ve yazarlarla uzun soluklu bir okur-yazar diyaloğu kurabiliyorum.

Şu sıralar nelerle ilgileniyorsunuz ve neler okuyorsunuz?
Daniel Goleman tarafından kaleme alınan *Yıkıcı Duygular İle Nasıl Başa Çıkabiliriz? Dalai Lama İle yapılan Bilimsel Bir Diyalog* adında bir kitap okuyorum. Nefret, şiddet, bağımlılık, tutku, fanatizm gibi duyguların getirileri, nedenleri, çözümü üzerine bir inceleme. Sansürcülere tavsiye edebilirim.

İnan Çetin

Arzu Tutuk: "Bu Bir Aşk Hikâyesi"ni iki bakımdan başarılı buldum: İlki, şiirselliği. İkincisi, şairaneliğe gönül indirmeden usul usul akıp giden dili. Bu iki birbirini tamamlayan olumlu özelliğinize öbür şeyleri kurban etmişsiniz ne yazık ki. Öykünüzde derin bir boşluk var. Kurguya, olay örgüsüne, yazı mimarisine biraz daha önem vermelisiniz. Öyküde okurun doldurması için bıraktığınız boşlukların dozunu iyi hesaplamalısınız.

Deniz Uyar: "Asi Gençlik"te anlattığınız, genç bir kızın arkadaşlarıyla dışarı çıkmak için babasından izin istemesi ve babanın buna izin vermemesinden ibaret. Eminim amacınız bu durumu özetlemek değildi ama bir sayfalık bu kısa metinde yaptığınız bu. Konuyu açımlayabilirdiniz ve babanın kaygılarını bu durum üzerinden işleyebilirdiniz. Öykünüzde hikâyeleştirme eksik. Ben, anlattığınız, daha doğrusu özetlediğiniz durumu hikâyeleştirmenizi beklerken öykünüz bitti. Atölye'de sık sık karşılaştığım bir durum bu. Bu nedenle size de önerim şu: Acele etmeyin.

Dilek Yarar: Öykünüz güzel bir başlangıçla açılıyor. Devamında da tümce kurmadaki özeniniz, dile kazandırdığınız estetik oldukça olumlu özellikler. Ancak dilinizde bazı yanlışlar, –örneğin, bitişik yazılmaması gereken kimi sözcükler (ozaman, çoğukez) vb.– var. Bunların üstesinden kolayca gelebilirsiniz, ama öykünüzdeki başka bir eksikliği belirtmem gerekir: konuyu yeterince derinleştirip işleyememenizdir. "Saman Yığını" yalnızca adının çağrışımı çevresinde dönüp durmasaydı daha etkili olabilirdi kanısındayım.

Ecehan Biçen: "Başlangıç Bıçağı" kısa tümceleriyle ve güzel Türkçe'siyle haz verici. Ama ölümcül bir tehlikeyle karşı karşıya olan kişinin o anda düşündükleri bana biraz abartılı geldi. Yanılıyor olabilirim ancak bunun üstünde düşünmenizi öneririm. O paragrafları biraz daha kısaltabilir ve sahici kılabilirseniz, öykünüze hem hareket alanı açar hem de olayın sürükleyiciliğinin sekteye uğramasını önlersiniz.

Efrazim Yıldırım: "Can Pazarı"nı özetlemek gerekirse, depremden sonra enkazın dibinde otuz beş kırk yaşlarında oturan dört adamdan ve öykünün sonunda birkaç öğretici tümceden söz edebiliriz yalnızca. Dilinizde bir sorun yok, Türkçeyi iyi kullanıyorsunuz ama bu yeterli değil. Sizden bir okur olarak bu dört adamın hikâyesini bekledim, ama ne yazık ki bu beklentimi karşılayacak hiçbir tümce okumadım. Yalnızca o dört adamın orada oturmakta olduklarıyla yetinmek zorunda kaldım.

Elif Ayan: "Bitimsizdi Bazen Yıkım" birçok bakımdan iyi işlenmiş; zevkle okuduğum bir öykü. Olaylar ya da durumlar arasında kurduğunuz bağ da güzel. Esra'nın ölüm arzusu, Deniz'in beklentisi biraz daha işlenmiş olsaydı ve Zeynep'in yaşadığı şok ve acı biraz hızlıca geçilmemiş olsaydı daha iyi bir sonla bitebilirdi öykünüz. Kısa metinlerin etkisi üstünde düşünün, kendi yolunuzu bulacağınızdan eminim.

Emel Özten: Parlak, etkileyici ve doğal bir anlatımınız var. Yıkıntının altında görülmüş bir rüyayı andırıyor "Bitimsizdi Bazen Yıkım". Kullandığınız günlük dil ve biçim de oldukça başarılı. Yine de öykünüzdeki bazı eksikler gözden kaçmıyor. Bunlardan en önemlisi, güzel benzetmelerle kurduğunuz tümcelerin öykü içinde birer anekdot olarak kalması. Sanki, bu anekdotları birbirine bağlayacak, aradaki ilintiyi kuracak bir kodlamaya gereksinimiminiz var gibi. Yanlış anlaşılmak istemem, söylemek istediğim, göze çarpacak denli rahatsız edici ilintisizlik değil, öykünüzdeki gevşeklik. Kolayca üstesinden gelebileceğiniz bir durum, kanımca.

Ergon Uluses: "Ordu Darbe Yapmasın"da öndeyiş ile sondeyiş arasında sıralanan düşünceler ve bu düşünceler üstünden yapılan yorumlar hiç aksamadan kendini okutuyor. Ancak bu deneysel metninizin üstünde biraz daha çalışmalısınız kanımca. Çünkü metniniz öyküden daha çok bir gazete köşe yazısı havasını taşıyor. Kurmacanın gereklerince bir yöntem izler ve üstünde çalışırsanız daha iyi sonuç alabilirsiniz. Temel düşüncelerinizi ya da anlatıcının düşündüklerini kurmacaya aktarın, etkili kılın.

Esra Elönü: Yaratıcı, ilginç ve heyecan verici öykülerinizi okuyup bitirdikten sonra biraz hayıflandım doğrusu. "Başı Kesik Okul Şarkısı"nın her satırında bir çeviri öykü okuduğum duygusundan kurtulamadım. Niçin? Bunu açıklamam güç. Ancak bunu bir yana bırakırsak, fantastik kurgusuyla, anlatım biçimiyle, karakterlerinin adlarıyla vb. pek çok yönden ayrıksı bir öykü "Başı Kesik Okul Şarkısı". Yer yer benzetmelerdeki zorlamalar olmasaydı daha iyi olabilirdi. Yarattığınız atmosfer güzel, ama öyküdeki karakterler sanki bu atmosfere sonradan yapay yolla sokulmuş gibi. Sanırım öyküdeki eksiklik de bu. İkinci öykünüz "Clemin Ayak Oyunları" da bir fantastik öykü. Ama daha ilk cümlesiyle sorunlu başlıyor: "Dışarısı sargı bezine sarılı

bir köpek sesi gibi dönerek aydınlığı elinde tutmaya çalışıyordu." Bu tümceden ne anlayacağız? Öykünüzün fantastik öğeler taşıdığını biliyorum, ancak sonrasında "sargı bezine sarılı köpek sesi" hakkında bir şey göremedim. Bu öyküleriniz üstünde biraz daha çalışmalısınız.

Fatih Demir: "Umudun Yığınları" adının hakkını vererek iyi, umut verici bir sonla noktalanıyor. Bir sayfa boyunca da umutsuzluk pek yok. Ancak ne de olsa depremin dehşetini anlatan bir öykü. Öykünüzün temel fikrini, yapmak istediğinizi, amacınızı beğendiğimi söylemeliyim; ancak anlattığınız durumu, yaşanan görece küçük ama sarsıcı olayı biraz deşmeliydiniz. Siz olayı yalnızca anlatmışsınız, dile getirmişsiniz. Ama bir okur olarak sizden daha fazlasını beklerim: Yazmanızı. Yazının gücünü hissettirmenizi, hazzını yaşatmanızı... Sanırım yeteri kadar açık yazdım, bunun üstünde düşünün lütfen.

Gizem Arıgümüş: Öykünüz etkileyici bir atmosfere sahip. Anlatıcının trajik durumunu yeterince güçlü anlatmışsınız, ama bana göre kısa bir öyküde sık sık kullandığınız, örnek vereceğim tümceye benzer tümceleriniz üstünde düşünmelisiniz: "Şiddet ah! şiddet. Senin adın taciz sen tecavüzsün, cennetten falan da çıkamazsın. Korkak birinin en kolay silahısın." Bu düşüncelerin kısa bir öyküde daha iyi işlenmesi gerekir kanımca; öyle ki, anlatıcının söyleme biçimi, bunları söylerkenki çaresizliği ya da öfkesi de kullanılan sözcüklerde belirmeli. Yine de "Dönüş"ü keyifle okudum. Başlangıçtaki iki üç paragrafı ve yukarıda belirttiğim eksikleri üstünde biraz çalışırsanız daha iyi bir öykü olabilir. Anlatıcının düşüncelerini hikâyeye yedirerek sezdirmeniz yeterli bence, çünkü anlattığınız olay yeterince güçlü ve siz atmosfer yaratmada oldukça başarılısınız.

Gizem Kodak: "Torun Gelecek", Atölye'de değerlendirilmek için gönderilen deprem konulu öyküler arasında en başarılısı. Abartısız ve yalın. Diliniz temiz, sorunsuz. Başka öyküler de gönderin *Notos*'a. Eminim değerlendirilecektir.

Gökçe Köksal: "Enkazın Başında"da geçmişle şimdiki zaman arasındaki dengeyi iyi kurmuşsunuz. Anlatıcılarınız da oldukça başarılı. Bütün bu olumlu özellikleriniz yanı sıra "Enkazın Başında"yı okurken bir olmamışlık sezdim. Öykünüz merak duygusunu besleyerek ilerliyor, ama atmosfer açısından etkisiz. Oysa, enkazın başındaki bekleyişi vb. daha etkili, sarsıcı sahnelerle anlatmalıydınız. Sahneleriniz daha canlı olsaydı, öykünüzün etkileyiciliği artardı kanısındayım. Öykünüz her bakımdan buna elverişli: Konusu, taşıdığı çoklu anlatım tekniği, yapısı vb.

Gökhan Ertekin: "Enkaz Hayatlar"da sanırım biraz fazla benzer düşünceler ve ifadeler çevresinde dönüp durmuşsunuz. Öykünüz güzel bir tümceyle açılıyor, ama sonrasında kısaca, hatta yalnızca özetle şunu duyuyoruz anlatıcıdan: Çaresizdiler... Çaresizlik üstünden inşa edebilirdiniz "Enkaz Hayatlar"ı, anladığım kadarıyla amacınız da bu. Ama ne yazık ki, anlatıcı gördüklerini düşünsel bazda ifade etmekten öte bir girişimde bulunmuyor. Size önerim şu: Dil üstünde daha çok çalışın; ama dili besleyen aygıtları da unutmayın. Görün, duyun, sezin, yaşayın yazdığınızı. Bir öykünün tümüdür dil, ancak dil önemini anlamlandırmaktan alır; anlam da dilin oynadığı rolü, yani öyküleştirme etkinliğini paylaşır.

Gökhan Hacısalihoğlu: Ana fikriniz güzel. Bunu öykünüze verdiğiniz adla da pekiştirmişsiniz: "Geçmişime Ağıt." Ancak biz ne geçmişine ağıt yakan anlatıcıyı tam olarak tanıyoruz ne de anlatıcıyı ağıt yakmaya yönelten doğal felaketin boyutlarını görüyoruz. Anlatıcı kendi çevresindeki insanların ruh halini betimleyerek bize bazı şeyler sezdirebilir ya da anlatabilirdi. Kısacası, daha etkili kılmaya çalışmalıydınız öykünüzü. Siz anlatıp geçmişsiniz.

Gülsüm Koçak: "Sevgiliye Uçurtma" yarattığı etkiyle övgüye değer bir öykü, ama son paragrafı öykünün sahiciliğini biraz zedelemiş; bu paragraf üstünde biraz daha çalışabilirsiniz. Diliniz, anlatım biçiminiz, konuyu işleyiniz ve kullandığınız teknik çok güzel. Birinci tekil anlatıcıdan üçüncü tekil anlatıcıya hiç sorunsuz geçişler yaparak kurduğunuz bu yapıdaki başarınız göz doldurucak kertede. Sizden daha iyi öyküler bekleyebiliriz, ama şunu anımsatmak isterim: Gereksiz gördüğünüz tümceleri, sözcükleri acımadan atın. Yerine bir yenisini koymak için de acele etmeyin. "Sevgiliye Uçurtma"yı bir kez de bu gözle okuyun.

Haldun Öniz: "Orada Bir Köy Var Uzakta..." bitmemiş bir öykü bence. Yolculuk boyunca anlattıklarınız güzel. Ama unutmayın ki, sizin elinizde gerçek bir olaydan çok onu yaratacak araçlar var ve siz bununla gerçeği inşa ediyorsunuz: Dil, kurgu, biçem vb. Yaşadıkları her şeye karşı ilgisiz davranıp yalnızca görevini yapan karakterlerinizin insani yönünü –iyi ya da kötü– daha çok işlemeliydiniz. Belki o zaman, öykünün ansızın bitişi de güzel bir et-

ki bırakırdı.

Hatice Saniye Kısakürek: İyi kurgulanmış bir öykü "Kayıp". Anlatıcınız toplumsal bir yarayı bilgiçlik tuzağına düşmeden, duygulara mesafeli durarak doyurucu bir dille anlatmış. Çok güzel. Keyifle okudum. Başlangıç paragraflarıyla aralanan perde daha parlak, etkileyici kapansaydı daha iyi bir öykü olabilirdi. Öykünüzün finali vasat değil, ama daha güzel olabilirdi. Travestinin anlattıklarından sonra öykünün yaşandığı zamana tekrar dönmeli ve kokananın ölümünü biraz daha anlatmalıydınız. Daha iyi öyküler yazabileceğinizi gösteriyor "Kayıp."

İlker Aslan: "Bir Moloz Yığınının Anlattıkları" fikir olarak parlaklığını hissettiriyor. Ama ne yazık ki bu fikri iyi işleyememişsiniz. Hayıflandım doğrusu, çünkü italik ara başlıklarla yarattığınız devinim alanını düz bir anlatıyla boşa harcamışsınız. Bu öykünün iskeletini anılar oluşturuyor. Güzel. Anlatıcı anlattıkça öykünüzün etkisinin yükselmesini bekledim, ama anlatıcınız olayları basit bir aktarıma dönüştürdü. Kısa öykünün etkisi üstüne kafa yorun. Bir yazı mimarı olduğunuzu unutmayın.

İmdat Akkoyun: Güzel benzetmeleriyle göz dolduracak kertede "Yüreğimizin Acıya Belendiği An." Öykünüzü okuyup bitirdiğimde şunu düşündüm: Deprem ve depremin yarattığı yıkıntıyı, acıları, çaresizliği iyi, güzel anlatıyor anlatıcı, ama sanki anlatma kaygısı her şeyin önüne geçiyor. Anlattığınız olayı ya da durumu yoğunlaştırma yoluna gitmeliydiniz. Çok anlatmak yerine, tekrardan kaçınan bir anlatımı seçebilirdiniz. Öykünüzde fazlalıklar olduğunu düşünüyorum; ama güçlü bir kaleminiz var, umarım bundan sonra sizden daha güzel öyküler okuruz. Küçük bir not: Kaç yaşındasınız bilmiyorum ama bazı tümcelerinize eski, artık kullanılmayan sözcükleri serpiştirmenizdeki amacınızı anlayamadım. "Tasallut" sözcüğünü kullanmanız bir bakıma anlaşılır ama "setr" sözcüğü neden? Örtmek sözcüğü dururken. Ayrıca "setr olması" dediğiniz için tümcenizin ritmi bozulmuş. "Setr-i avret" daha uygun düşerdi.

İsmail Bozokul: "Bozkırlarda Son Ayin"in etkileyici final tümcesi oldukça güzel. Keşke bu etkiyi, etkileyiciliği tüm öyküye yayabilseydiniz. Sözgelimi, birinci paragraftan sonraki konuşmayı, daha doğrusu sessiz itirafı yavaş yavaş verebilirdiniz. Böylece, rüya ile gerçek arasındaki ilintiyi daha güçlü kılabilirdiniz. Yanılmıyorsam, etkileyici son tümce, sözünü ettiğim ilintinin açığa vurulması için söyleniyor. Bunu bir bakıma da ifade ediyor, ama yetersiz.

Köksal Aslan: Öykünün sonuna dek Kasım ve arkadaşlarının niçin kovulduğunu, yaşlı adamın kim olduğunu vb. merak ettim. Anlatıcının ketumluğunun beni hayal kırıklığına uğratacağını düşünüyordum ama tersi oldu. Çünkü anlatılmayanı sezdiren bir öykü "Utanç." Ancak öykünüzde pek çok dil yanlışı var. Tek tek yazmayacağım; bir kez de yalnızca dil yanlışlarını bulmak amacıyla okuyun öykünüzü, göreceksiniz.

Mehmet Ergün: Sorularla başlayan bir sayfalık kısa öykünüz "İçimdeki Sızı" bir yere varmıyor. Öykünüz bence iki olay üstünde yükselebilirdi: İlki, anlatıcının karısını kaybedişi; ikincisi, yıllar sonrasının durumu. Ama siz ikisini de tek tümceyle geçiştirmişsiniz.

Mine Türksoy: "Sizinle Daha Önce Karşılaşmış Olmayı Dilerdim" ve "Kim Var Orada" yaratıcılığınızı müjdeleyen öyküler. Polisiye öğelerin hâkim olduğu öykülerinizi zevkle okudum. Zorlu ve karmaşık kurgularınızı göze batmayacak biçimde düşünsel bir altyapıyla beslemeniz de övgüye değer. Ama her iki öykünüzü de daha sıkı bir dil kontrolünden geçirmeniz gerektiği kanısındayım. Özellikle "Kim Var Orada"yı. Yerli yerine oturmayan ifadeleri, fazlalıkları vb. ayıklarsanız, öyküleriniz yayımlanabilir.

Noyan Coşkun: "Kötü Arkadaş" bir parça olmamışlık hissi yaşattı bana. Sanki olayı açımlamaya başlayıp sonra vazgeçmişsiniz. Konunuz güzel; birbiriyle ilintilendirdiğiniz karamsar düşüncelerin vardığı yer güzel; ama ne yazık ki bunlar yalnızca öykünün iskeletini oluşturuyor. Bira z daha üstünde çalışın lütfen; ve acele etmeyin, yazdıklarınızı tekrar tekrar okuyun, eksiklerini saptamaya çalışın. Umarım, daha iyi öyküler okuruz sizden.

Özden Senem Binici: "Suskun", iki kısa konuşma tümcesiyle açılıyor ve hemen ardından bu tümcelerin açıklaması geliyor. Sonrasındaki paragraf ise biraz sorunlu; duyguların fazla abartılması söz konusu. Tümceleriniz üstünde daha fazla düşünmeli, sözcükleri iyice tartmalısınız; tümceleri süslemek yerine etkisini artırmanın yolunu arayın. Bu sorunları ciddiyetle saptarsanız, bunlardan kurtulmanız daha kolay olur ve böylece daha iyi öyküler yazmanın yolunu kendinize açmış olursunuz.

Özlem Yalçın: "Akdeniz" iyi kurgusu, başarılı ben anlatıcısıyla genelde sorunsuz ilerleyen bir öykü. Özellikle Beytül'ün ve arkadaşlarının tatile çıktığı dört günün daha iyi anlatıldığını söylemeliyim, ama tatilden önceki bölümde bazı küçük

yanlışlara rastladım: Kullanılmasa da olurdu dediğim tümceler; dilin daha estetize edilmesi gerekirdi dediğim paragraflar oldu, ama bu küçük kusurlarınızı kısa sürede kapatabileceğinizi gösteriyor bu öykünüz. Yapmanız gereken dil üstünde biraz daha çalışmanız; daha haz verici, daha parlak bir dil kurabilir ve öykülerinizin çıtasını daha yükseltebilirsiniz. Örneğin, "defo" yerine "kusur" kullanarak, vb. Betimlediğiniz her nesneye ya da kişiye ya da genel bir düşünceye uygun sözcükler seçip tümcelerinizi böyle kurarsanız, öykülerinizin gücünü artırabilirsiniz.

Özlem Yıldız: Geçmiş diyaloglar üstüne inşa ettiğiniz "Sen de Gel Baba" adlı öykünüz, değerlendirdiğim deprem konulu öyküler arasından hemen sıyrılıyor: Deprem felaketine farklı bir bakış açınız yok ama yaşanan felaketi hikâyeleştirmeniz başarılı. Size önerim, dilinizi biraz daha parlatın, sözcüklerin gücüne dayalı bir yapıyı kurmaya çalışın; daha iyi öyküler yazabilirseniz.

Pınar Özdemir: "Tanık" güzel başlıyor, ama cinayeti gören anlatıcının labirent diye tanımladığı kentteki koşuşturmasını ve ardından sanrı olduğunu öğrendiğimiz durumu iyi işleyememişsiniz. Ayla'nın ortadan kaybolmasını ya da kocasını terk edişini açımlayabilseydiniz daha başarılı bir öykü olurdu sanırım. Ayrıca art arda sıralamak yerine yavaş yavaş sezdirerek heyecanı ve merakı yükseltmeliydiniz. Diliniz temiz, düzgün. Umarım bu yeteneğinizi, eksikliklerinizi saptayarak daha da geliştirirsiniz.

Seda Karaçam: Nesneleri konuşturma fikriniz güzel. Ne yazık ki bunu hakkıyla başardığınızı söylemek güç. Sokak lambasıyla yazar bozuntusu arasında geçen diyaloglar güzel güzel olmasına ama hikâyede tam olarak neyi amaçladığınızı anlamadım ben. Belki hikâyeyi yarım bıraktığınızı ya da hikayenin so-

nunda değindiğiniz olayın daha önemli olduğunu, öncesinde olup bitenlerle daha sıkı bir ilişkisi olması gerektiğini düşündüğüm içindir.

Sibel Çaşkurlu: Güzel başlıyor "Orada Kimse Var mı?". Türkçeniz övgüye değer. Ama konuyu genel hatlarıyla anlatıp geçmişsiniz. Başlangıçta kullandığınız güçlü anlatım biçimini bu doğrultuda sürdürebilseydiniz, güzel bir öykü olabilirdi. Ayrıntıların –aşırıya kaçmamak koşuluyla– gücünü küçümsemeyin. Bulunduğunuz düzeyin üstüne rahatlıkla çıkabilirsiniz; öyküleştirme teknikleri üstüne biraz daha kafa yormanız gerekir.

Sinan Seyfittinoğlu: "Arayış"taki dört kişinin kısa hayat hikâyelerini okuduktan sonra öyküyü açımlayıp etkileyici bir sona varmanızı bekledim. Sonrasında belli oranda bunun ipuçlarını gördüm ancak öykü, enkazda bulunan bir günlük, bir fotoğraf ve bir maaş bordrosuyla bitiverdi. Bu nesneleri belki öykünün ana malzemeleri yapabilirdiniz ve anlatmak istediğinizi, amaçladığınızı bunlar üstünden yürütebilirdiniz. Öykünün sonundaki şu tümcelerinizi size bir yol açabilir: "Bu dört adam, günler sonra, çabalar tükeninceye kadar hiç konuşmadı, tanışmadı. Kader onları bu enkaz başında buluşturmuştu." Tekrar yazabilirsiniz "Arayış"ı. Yeterince malzeme var elinizin altında.

Tanya Özbey: Uçtuğunu sanan anlatıcının mektuplar aracılığıyla yarattığı etki güzel. Ama kimi anlatım bozuklukları göze çarpıyor öykünüzde. Örnek: "Anneannemlerin İstanbul'da oturduğu ev yandaki sokaktan, altı yaş gözüne uçsuz bucaksız görünen merdivenlerle ayrılırdı." Buna benzer birkaç tümceniz daha var. Bir de kapısı çalınması gereken kadının kim, ne olduğunu bilmiyoruz; öykü içinde bir dekor mu yalnızca, öyküde yer almasının nedeni giz mi, ya da arka planda başka bir neden mi var? Bu soruların yanıtını bulamadım.

Verda Pars: İncelikli diyaloglarıyla, göndermeleriyle, fantastik atmosferiyle güzel bir öykü "Luyu". Devrik tümceleriniz kulak tırmalamıyor ve öyküye farklı, ilginç bir devinim kazandırıyor –yazım kurallarına biraz daha dikkat! Ama oyunla gerçeklik arasındaki dengeyi daha iyi hesaplamanız ve fantastik öğeleri buna göre düzenlemeniz gerekir.

Zeynep Braggiotti: "Kırgınım Hayat Sana" ve "Yıldızlar Beni Çağırıyor" adlı öykülerinizde kullandığınız günlük dil başarılı. Gece tek başına fabrikayı bekleyen bekçiyi oldukça güzel anlatmışsınız; onun nasıl düşüneceğini, hangi sözcüklerle konuşacağını, vb. "Yıldızlar Beni Çağırıyor" öykünüzde de bu olumlu özellik açıkça kendini gösteriyor. Ama her iki öykünüz de olaya dayalı. Bunun gereklerini iyi yansıtamamışsınız. Düşüncelerin hareketinden daha çok olayın bizzat hareket etmesini sağlamalıydınız. Sanırım tek eksiğiniz bu.

Zeynep Korkmaz Aslan: "Gözleri Acıyordu", hiç abartıya kaçmadan, duygusallığı dozunda kullanarak acıların, hüznün, sessizliğin gücünü çarpıcı biçimde hissettiriyor. Ancak bir nebze kıvraklığa gereksinimi var dilinizin. Tümceleri daha özenli seçmeniz, paragraf içindeki işlevlerini etkili sözcüklerle pekiştirmelisiniz. Örneğin; enkazın önünde çöküş dört adamın yüzlerindeki tarifsiz ifadeyi, "Birbirinin yüzündeki keder tarifsiz," diye değil de başka türlü ifade etmelisiniz. Ne demek istediğimi hem tümcenin bozukluğundan hem de etkisinden çıkarırsınız sanırım. □